This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

433 08252844 3

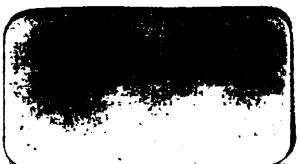

Uplysningar
I
Swenska Historien.

Första Delen.

ASTOR LIBRARY
NEW-YORK

STOCKHOLM,
Å nyo uplagd och
Tryckt hos LARS WENNBERG,
På egen bekostnad,
År 1773.

Sedan wecko-skriften Historiska Märkwärdigheter &c. några månader med Fjerde Delen uphört, göres början med en annan af lika inrättning fast till priset och storleken olika. Den utmärkta Nåd och Ynnest, hwarmed densamma blifwit ansedd, gör mig ock hopp om framgång för den senare.

Wårt allmänna hat från flera år tillbaka fått wörda den Kongl. Nåd, hwarmed Hennes Maj:t Drottningen skyddat och hängnat alla wettenskaper i wårt kära Fäderneland. Naturkunnighetens flere Delar, Wältaligheten, Mynt-Wettenskapen, Byggnings- Teknings- Ritnings och Skaldekonsten, hafwa alle rönt Hennes Maj:ts Nådiga wård och frikostighet. Hennes Kongl. Maj:ts egne *Cabinetter*, upfyllde med raraste Skatter ur alla Naturens Riken och Konsters Werkstäder, samt inrättade och sirade med allt hwad smak och konst kunna bidraga, at hos åskådare wäcka högaktning för Wettenskaper, gifwa häruti ostridigt ämne til samtidens och efterwerldens förundran.

Men Hennes Kongl. Maj:t har ock behagat fästa sin upmärksamhet på Fäderneslandets Historia och de från forntiden qwarlemnade Handskrifter. Det hör icke til mitt ändamål, at nu omtala de ansenliga Samlingar Hennes Kongl. Maj:t redan gjort af dylika ålderdomens minnesmärken. Mig tilhör allenast at med underdånigste wördnad ihogkomma den Kongl. Nåd, hwarmed Hennes Kongl. Maj:t allernådigst behagat dertil öpna mig tilträde: En Nåd, som lämnar Allmänheten det ojäfaktigaste wittnesbörd om Hennes Maj:ts Nådiga sorgfällighet för Historiska Sanningens utbredande, och mig den kraftigaste upmuntran at efter ytterste förmåga fortfara med utgifning af sådana Handlingar, som tjäna Swenska Historien til upfyllnad.

Utskillige Riksens Högste Ämbetsmän hafwa ock med nådigt wälbehag ansett, upmuntrat och understödt min wälmenande afsigt; Hwilket jämte det gunstiga tilträde jag njutit af många andra förnäma och witra Grannare, ej allenast öker min förbindelse, utan ock fördubblar min hog, at efter mögligheten swara emot deras förtroende.

Imedlertid anbefalles denna wecko-skrift under behagen uttrydning, tillika med des fortsättningar, i fall ågre genom tidernes beskaffenhet och Läsares gunst blifwa mögelige. *Stockholm*, den 12 *December* 1768.

Swea. Landsh.

Historiska upplysningar.

I

Utförlig berättelse, om Herr Grefwe *Svante Sture*, Herr *Abraham Ifvarsons* och Herr *Dionysii* fängelse och mördande på *Upsala* Slott (*)

Så snart det bodet kom tilbaka til Konungen, som han hade sändt til Calmar, at förfara, när Herr Nils Sture war igenkommen ifrån Lottringen och war landstigen, så förändrades den meningen om den Herredagen, som war förskrifwen til Stockholm, och så snart den förskrefs til Upsala til den 12 Maji 1567, så förskref Konungen Herr Eric Sture, at han skulle komma til sig ehwar han war stadd, skrifwit på Swartsiö den 3 Maji. Då drog Herr Eric Sture til Swartsiö, och wiste intet annat, än han skulle hafwa en gunstig Konung, men då han kom dit, blef han insatt i et hårdt fängelse, hwilket hans kåre Föräldrar strax förspörde, och så drog hans

(*) Ihland de åtskilliga Berättelser om Sturarnas mord, som Framledne Canc. Rådet och R.dd. von Stiernman, i Företalet til Kon. ERIC 14 Historia af Tegel, omtalt, kan jag icke med wißhet säga om denne är nämnd. Jag har ej eller funnit den samma tilförne utgifwen. Framledne Hof Cancell. och Rid. von Dalin tyckes i mycket betjänt sig deraf i sin Sw. R. Hist. Tom. 3. Band. 1. sid. 649. följ. Den lår förmodeligen wara ur Palmstöldska Handlingarna hemtad. Den Afskrift jag här nyttjat, är mig lemnad, af Konel. Bibliothecarien Herr C. C. Gjörwell. Flere i samma ämne och ganska anecdotique skola framdeles följa.

Fru-Mor ifrån Tolgarn til Swartsiö, at förhöra, för hwad sak han war fången satt, och bedja honom lös; men då hon kom dit, blef henne icke tilstadt, at komma för Konungen, eller innom Slotts porten, utan der sattes Wakt för hennes dör, der hon med sin Dotter, twänne Pigor och en Dräng, fick wara; men alt det andra folket blef sändt ifrån henne, dock skref Grefwinnan Karin Måns dotter några gånger til. Då hon några dagar hade suttit der, blef hon sänd til en bondeby benämd Nyble; der sattes ock Wakt för hennes dör, der war hon in til den dagen, at alle de Herrarne, som sutit fångne på Swartsiö, fördes til Upsala, så blef den bedröfwade Grefwinnan satt på en Fiskare-båt med en hop Knechtar, som gåfwo henne många onyttiga ord, och förde henne til Upsala i sin egen Gård och stodo för hennes dör wakt. Sedan Herr Eric och Grefwinnan woro fångne satte, skref Konungen Grefwe Svante til, at han skulle genom natt och dag komma til Swartsiö, det han ock efterkom; och kom til Swartsiö den 14 Maji, der han strax blef fången satt, och hades 2 dagar å slag til rätta, men de kunde ingen sak finna med honom eller hans Söner, så Konungen sjelf giorde hans enskyllan emot Jöran Pedersons anklagande, och då wiste hwarken Grefwe Svante eller Grefwinnan at deras Son Nils Sture war kommen til

Cal-

Calmar. Herr Sten Ericsson Lejonhufvud, som hade länge tilförne warit i Konungens ogunst, war der ock fången, och Herr Abraham Gustafsson Stenbock blef der och fången, men förr än han der sattes fången, blef honom först tilsagt hög gunst, blef och af Konungen til gäst buden, och sedan införd i en stätelig kammar, dit Jöran Pedersson kom til honom, befalte honom underskrifwa och förségla et bref, som Jöran Pedersson och några andra hade skrifwit, om et harnisk och en guldkedja, som skulle wara en förrädelig lösen, som widare i sielfwa handelen förmäles. Då han det ej wille göra, blef han hotad med sträckebänken och annan plåga, dock wille han det icke förségla, förr än Jöran Pedersson och de andra gäfwo honom sit bewis, det de på Konungens befalning, hade befallt honom det at göra, hwilken deras försäkran i hans husor fanns sedan han war död. Några dagar dereefter drog Konungen åt Upsala, då fördes alla de fångna Herrarna hwar för sig på båtar med stark wakt åt Upsala. Greswe Svante blef förd i gamla Biskops-huset i en orenlig kammare, der han satt i 2 nätter, sedan sattes han på Slottet i det hwalfwet in åt Porten, som weter åt Staden på wänster handen när man går in på Borggården, der han satt til den 24.

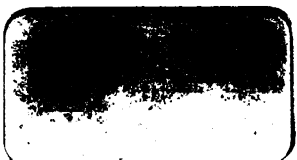

Uplysningar
I
Swenska Historien.

Första Delen.

ASTOR LIBRARY
NEW-YORK

STOCKHOLM,
Å nyo uplagd och
Tryckt hos LARS WENNBERG,
På egen bekostnad,
År 1773.

Sedan weckoskriften Historiska Märkwärdigheter ꝛc. för några månader med Fjerde Delen uphört, göres [illegible] början med en annan af lika inrättning, fast til priset och storleken olika. Den utmärkta Nåd och Ynnest, hwarmed denförra bliswit ansedd, gör mig ock hopp om framgång för denna senare.

Wårt allmänna har i från flera år tilbaka fått wörda den Kongl. Nåd, hwarmed Hennes Maj:t Drottningen skyddat och hångnat alla wettenskaper i wårt kära Fädernesland. Naturkunnighetens flere Delar, Wältaligheten, Mynt-Wettenskapen, Byggnings- Teknings- Ritnings och Skaldekonsten, hafwa alle rönt Hennes Maj:ts Nådiga wård och frikostighet. Hennes Kongl. Maj:ts egne *Cabinetter*, upfyllde med raraste Skatter ur alla Naturens Riken och Fria Konsters Werkstäder, samt inrättade och sirade med alt hwad smak och konst kunna bidraga, at hos åskådare wäcka Högaktning för Wettenskaper, gifwa häruti ostridigt ämne til samtidens och efterwerldens förundran.

Men Hennes Kongl. Maj:t har ock behagat fästa sin upmärksamhet på Fäderneslandets Historia och de från forntiden qwarlemnade Handskrifter. Det hör icke til mitt ändamål, at nu omtala de ansenliga Samlingar Hennes Kongl. Maj:t redan gjort af dylika ålderdomens minnesmärken. Mig tilhör allenast at med underdånigste wördnad ihogkomma den Kongl. Nåd, hwarmed Hennes Kongl. Maj:t allernådigst behagat dertil öpna mig tilträde: En Nåd, som lämnar Allmänheten det ojåfaktigaste wittnesbörd om Hennes Maj:ts Nådiga sorgfällighet för Historiska Sanningens utbredande, och mig den kraftigaste upmuntran at efter yttersta förmåga fortfara med utgifning af sådana Handlingar, som tjäna Swenska Historien til uplysning.

Åtskillige Riksens Högste Ambetsmän hafwa ock med nådigt wälbehag ansett, upmuntrat och understödt min wälmenande afsigt; Hwilket jämte det gunstiga bitträde jag njutit af många andra förnäma och wittra Grynnare, ej allenast öker min förbindelse, utan ock fördubblar min hog, at efter mögeligheten swara emot deras förtroende.

Imedlertid anbefalles denna wecko-skrift under [illegible] någen uttydning, tillika med des fortsättningar, i fall [illegible] några genom tidernes beskaffenhet och Läsares gunst bl[illegible] mögelige. *Stockholm*, den 12 *December* 1768.

Sam. Lænb[illegible]

Historiska uplysningar.

I

Utförlig berättelse, om Herr Grefwe *Svante Sture*, Herr *Abraham Ifvarsons* och Herr *Dionysii* fängelse och mördande på *Upsala* Slott (*)

Så snart det bodet kom tilbaka til Konungen, som han hade sändt til Calmar, at förfara, när Herr Nils Sture war igenkommen ifrån Lottringen och war landstigen, så förändrades den meningen om den Herredagen, som war förskrifwen til Stockholm, och så snart den förskrefs til Upsala til den 12 Maji 1567, så förskref Konungen Herr Eric Sture, at han skulle komma til sig ehwar han war stadd, skrifwit på Swartsiö den 3 Maji. Då drog Herr Eric Sture til Swartsiö, och wiste intet annat, än han skulle hafwa en gunstig Konung, men då han kom dit, blef han insatt i et hårdt fängelse, hwilket hans kära Föräldrar strax förspörde, och så drog hans

(*) Ihland de åtskilliga Berättelser om Sturarnas mord, som Framledne Canc. Rådet och R.dd. von Stiernman, i Företalet til Kon. ERIC 14 Historia af Tegel, omtalt, kan jag icke med wißhet säga om denne är nämnd. Jag har ej eller funnit den samma tilförne utgifwen. Framledne Hof Cancell. och Rid. von Dalin tyckes i mycket betjänt sig deraf i sin Sw. R. Hist. Tom. 3. Band. 1. fid. 649. följ. Den lår förmodeligen wara ur Polmsköldska Handlingarna hemtad. Den Afskrift jag här nyttjat, är mig lemnad, af Konal. Bibliothecarien Herr C. C. Gjörwell. Flere i samma ämne och ganska anecdotique skola framdeles följa.

Fru-Mor ifrån Tolgarn til Swartsiö, at förhöra, för hwad sak han war fången satt, och bedja honom lös; men då hon kom dit, blef henne icke tilstadt, at komma för Konungen, eller innom Slotts porten, utan der sattes Wakt för hennes dör, der hon med sin Dotter, twänne Pigor och en Dräng, fick wara; men alt det andra folket blef sändt ifrån henne, dock skref Grefwinnan Karin Måns dotter några gånger til. Då hon några dagar hade suttit der, blef hon sänd til en bondeby benämd Nyble; der sattes ock Wakt för hennes dör, der war hon in til den dagen, at alle de Herrarne, som sutit fångne på Swartsiö, fördes til Upsala, så blef den bedröfwade Grefwinnan satt på en Fiskare-båt med en hop Knechtar, som gäfwo henne många onyttiga ord, och förde henne til Upsala i sin egen Gård och stodo för hennes dör wakt. Sedan Herr Eric och Grefwinnan woro fångne satte, skref Konungen Grefwe Svante til, at han skulle genom natt och dag komma til Swartsiö, det han ock efterkom; och kom til Swartsiö den 14 Maji, der han strax blef fången satt, och hades 2 dagar å slag til rätta, men de kunde ingen sak finna med honom eller hans Söner, så Konungen sjelf gjorde hans enskyllan emot Jöran Pedersons anklagande, och då wiste hwarken Grefwe Svante eller Grefwinnan at deras Son Nils Sture war kommen til

Cal-

Calmar. Herr Sten Ericsson Lejonhufvud, som hade länge tilförne warit i Konungens ogunst, war der ock fången, och Herr Abraham Gustafsson Stenbock blef der och fången, men, förr än han der sattes fången, blef honom först tilsagt hög gunst, blef och af Konungen til gäst buden, och sedan införd i en stätelig kammar, dit Jöran Pedersson kom til honom, befalte honom underskrifwa och försegla et bref, som Jötan Pedersson och några andra hade skrifwit, om et harnisk och en guldkedja, som skulle wara en förrädelig lösen, som widare i sielfwa handelen förmäles. Då han det ej wille göra, blef han hotad med sträckebänken och annan plåga, dock wille han det icke försegla, förr än Jöran Pedersson och de andra gäfwo honom sit bewis, det de på Konungens befalning, hade befallt honom det at göra, hwilken deras försäkran i hans husor fanns sedan han war död. Några dagar dereefter drog Konungen åt Upsala, då fördes alla de fångna Herrarna hwar för sig på båtar med stark wakt åt Upsala. Greswe Svante blef förd i gamla Biskops-huset i en orenlig kammare, der han satt i 2 nätter, sedan sattes han på Slottet i det hwalfwet in åt Porten, som weter åt Staden på wänster handen när man går in på Borggården, der han satt til den 24

Maji, då Konungen kom in til honom och föll på knä för honom och bad om wänskap för det han lät hans Son få rida in i Stockholm med spott, at han för Christi skull wille förlåta honom, och at han nu så orättfärdiga med honom företagit: lofwade och swor bitterligen, det Hans Maj:t wille wara för honom en Gunstig och Nådig Konung, och gunstigen och kärligen wedergälla honom det fängelse och orätt som honom öfwergångit, och gerna tackade GUD, som honom det ingifwit hade, at han icke skulle lägga dem någon skuld eller straff til, efter de det intet hade förtjent, had fördenskul, at han intet wille tilräkna Hans Maj:t det til det wärsta, eller i någor måtto stå efter hans argesta fördärf, och åter swor, det han icke wiste dem wara i någon skuld, utan deras fiender hade stämplat til deras argesta, så at hans Maj:t gjorde allas deras ursäkt och enskyllan, så wäl genom sin egen Kongl. skrifwelse med egen hand den 22 Maji til Grefwe Svante, som på Swartsiö, då han gjorde Grefwe Svantes enskyllan, och sedan sade Hans Maj:t honom sit fängelse qwitt, så at han och de andre skulle wara utan fara til lif och ära, och dermed gick Konungen ut; men då han kom til dören, wände han sig och sade: Ja Grefwe Svante I förgåten aldrig den spott Her Nils är händ.

Då

Då swarade Grefwe Svante, jo han hade det förtjent, och befalte det GUD, och gladdes nu wid at han hade en Nådig Konung, och nu skulle slippa sit oskyldiga fängelse, det den salige Herren fast förlät sig på, och gladdes derwid, ändock den gjädjen hade en swår och ynkelig ända. Ty Hans Köngl. Maj:t gick ifrån honom, och til sina rådgifware, då fängelset blef strax igen läst, ehuruwäl han redde sig til gå til döden, och då kom Ordinarius af Calmar Måster Pår (*) til Kongl. Maj:t och följde honom neder til Sandviken och tilbaka igen, och då de kommo för Slottsporten talade Hans Maj:t länge med bemälte Ordinario, och följde så Hans Maj:t in til Kammaren, der Herr Nils Sture satt inne, då Konungen gick in til honom; men Ordinarius gick sin wäg, då det ynkeliga mordet blef begångit, som här efter skal blifwa förmält. Tre timar efter den salige Nils Sture blef mördad och Konungen war lupen af Slottet, och alla Stads-portarna blefwo stängde, så kom in til Grefwe Svante Riks Prophoßen Peder Gadd, Håkan Lenck, Pehr Welamson och en hop af Knecktarne, som stadnade utan för dören, då en af dem steg fram och stälte sig som han hade druckit, gick och raglade in på Grefwe Svante, då

 han

(*) Petrus Caroli.

han sade: Min wän, har du druckit dit Öl, så gack och hwila dig. Då han så mildt talte med honom, wände han sig om och sade, intet kan jag görat: då swarade Håkan Lenck, kan intet du, så kan jag, och bad hans Dräng gå ut, och för det han intet war snart nog, skuffade de honom at både näsa och mun stod i blod. När Grefwe Svante det såg, bleknade han och sade: Hwi slår du min Dräng? han swarade: du skalt fara wärre, då frågade Grefwe Svante: för hwad orsak kommen I här in, i dag war Hans Maj:t här och tilsade mig sin gunst och mit fängelse qwitt. Derföre hoppas jag, at jag får njuta frid i mit fängelse: då swarade Peder Gadd, det är dig en liten frid, befaller eder GUD, ty oß är befalt at taga Eder af daga. Då sade han: i JESU Namn, så gören som Christne män och låten mig få skäl och skriftermål. De sade: det är försent. Porten är stängd. Då sade Grefwe Svante. Så befaller jag min Själ i GUDs heliga händer, och min Lekamen i människors händer, såsom i Tyranners: wid han det sade, stack en til med en Hillebård, och den tog i arlen, då ropade han: GUD ware mig arma syndare nådelig, och du arma Man råkade icke rätt, och segnade han ned på sängen och wicklade sig i sit swarlakan, då sprungo de alla efter, och

Hå-

Håkan Lenck drog sin knif, och skar honom strupen af, läste så dören til, och så låg han på jorden i 8 dagar, förr än det blef den sorgfälliga Grefwinnan tilkänna gifwit genom Enke-Drottningen, Herr Sten Ericson Grefwinnans Broder, som då blef sit fängelse qwitt, och Ärke-Biskopen: och i 14 dagar lågo de salige lik, förr än henne blef efterlåtit swepa dem och reda til begrafning: så ynkeligen blef den ädla och gamla Herren af dagar tagen och belönt för sina trogna tjenster, som han ifrån sin ungdom hade bewisat twänne Konungar, Konung GUSTAF och Konung ERIC, och sit Fäderneland både i strid och i fredeliga tider, och war han på sit 51 år, ty han blef född på Stockholms Slott 1517 den 1 Maji, och då war hans Fader den unge STEN STURE Rikens Föreståndare, hwilken af Rikens fiender de Danske wid Bogesund skuten blef 1520 den 22 Januarii, och af samma skott uti benet, dödde den 9 Februarii uti sin trogna tjenst emot Fäderneslandet; men denne hans enda Son blef illa lönt både för sin Faders och sin trogna tjänst, ändock Konung ERIC uti sin första Regements tid bewiste honom stor gunst, såsom och hans Kongl. Maj:ts salige Herr Fader och honom med höga tjenster benådade. Han war Riks-Råd. Riks-Marsk, och wid Ko-

ning ERICS Kröning blef han Greffwe af Wästerwik och Friherre af Hörningsholm: han war ock Gubernator i Lifland, men 1563 begärte han komma derifrån; för de n misstanka han war kommen i hos Konungen, igenom onda människors tilskyndan, som förebragt, at efter hans Fader war Riksföreståndare, så skulle han och trakta efter samma höga stånd, som Konungen sielf beklädde, det dock öfwer honom war dicktat och lugit. Jöran Pederson och flere buro sådant för Konungen, efter han åstundade blifwa Herre öfwer hans Gods, det honom och blef lofwat, om han kunde komma Greffwe Svante och hans Söner af wägen, hwilket han ock fullbordade, det GUD ware en Domare öfwer, och honom ware klagadt, at hans kåre unga Söner, så jämmerligen skulle af daga tagas för blotta misstankar, och at han och hans kåra Söner woro af GUD begåfwade med en dägelig skapnad förstånd och skickelighet.

Hwad nu hans kåre Son Herr Nils Sture widkommer, så kom han ifrån sin resa til Calmar ifrån Lottringen och skyndade sig up, efter han förnam, at hans Herr Fader, Broder, och flere förwanter woro komne i Konungens ogunst, som ock utspriddes, mäst för hans skuld. Då han nu kom genom Södertelje, blef han

der

der om natten, och om morgonen förr än han for bort, gick han til HERrans Nattward, skyndade sig genom natt och dag til Upsala, der han förnam hans Herr Fader och Broder sitta fångna och kom dit den 22 Maji, som war en onsdag kl. 7 om afftonen med sin dräng, och gick intet in til sin Fru Moder i hennes Härberge, på det han skulle fly misstankar, utan gick til Ärke-Biskoppen och bad honom följa sig å Slottet: aldenstund han förnam hans Herr Fader och Broder war i hans Maj:ts onåde, så fruktade han sig, at Hans Maj:t skulle förhasta sig på honom, om han så allena kom up. Biskoppen ursktyllade sig och sade: det war intet hans kall; då bad Herr Nils honom och sade, efter han hade haft den lyckan och fått behageligit swar ifrån Fröken, der Biskoppen det wille berätta och han så wille lefwerera Brefwen och Frökens Contrefait ifrån sig, twistade han intet, at Hans Kongl. Maj:t toge det gunstigt up. Då följde Biskoppen honom. Då de kommo til Slottsporten war han tillåst, och sades af Wakten at Konungen sof, så följde Herr Nils Biskoppen neder igen och begärade Herberge hos honom, det han ock fick. Det är til märkandes när Herr Nils kom til Biskoppen woro de andra Biskoppar och Präster när honom och Mäster Peder Ordinarius, af Calmar,

men

men han gick hastigt bort kring Slottet, til den andra Porten in til Jöran Pedersson, hwad han der bestälte, wet han bäst sielf; men så snart Herr Nils kom ifrån Slottet i Ärcke-Biskoppens gård igen, kom en hop Drabanter och förde Herr Nils på Slottet i en kammare i en Träbygganing, och Lördagen derefter ynkeligen mördades af Konungen sielf. I samma Träbygganing satt Herr Sten Ericsson Lejonhufvud fången, Herr Nilses Morbroder, så at det war allenast en wägg imellan dem bägge, och Herr Sten grant hörde hwad som talades i Herr Nilses Kammare, det han sedan berättade, huru tilgick, så wäl som de, hwilka följde Konungen in då han mördades; ty Konungen war ock inne hos Herr Sten, och bad honom om wänskap. Herr Sten berättade at litet förr än Konungen kom in til honom, sång Herr Nils den Psalmen på Tyska: **Må jag olyckan icke undgå, måste owäder få** ꝛc Men då Konungen kom in til honom, låg han på sängen och läste, i en liten Böne-bok. När Konungen kom så hastigt in med sin bara Dart och Wärja, språng han up af sängen, tå sade Konungen: Ja, är du nu här du Riksförrädare, så föll Herr Nils på knä och sade: Allernädigste Konung, jag är ingen förrädare, utan troligen tjent och wägat för Eders Kongl. Maj:t mit lif:

tå

til stack Konungen honom genom armen; då sade Herr Nils: Allernådigste Konung, skona mit unga lif, ty jag wet mig icke hafwa förtjent onåd, och så rykte ut Darten och kyste på Fästet och fick Konungen igen, då sade Konungen, si huru den skälmen kan bedja för sig. stack så honom genom ögat in i hufwudet, så at han straxt föll död ned, och et styng genom handen: sedan han låg nederfallen, stack honom Peder Willamsson igenom med en Hillebård och sade, du äst ändock en Förrådare, det skal du hafwa derföre, gaf så honom 7 sting, så at han hade 10 dödelige sting på sin döda Lekamen. Altså blef den tappra och skickeliga Ynglingen belönt för sin trogna tjenst emot Konungen och Fäderneslandet både innom och utom Riket, der han åtskilliga resor war förskickad både til England och många orter i Tyskland, och nu sist til Lottringen, det man nu intet förtiga kan, hwad fara han på den resan utstått, så wäl som ofta tilförene i sin trogna tjenst emot Fäderneslandet, men utan all skäl och af idel misstanka, blef han ynkeligen mördader. Den första ordsaken til misstanka war den, at Konungen kunde se på Himmelens lopp, at en med hwitt hår skulle sättia honom af Riket, ty han war en god Astronomus, (*) sade derföre ofta, at han såg in-

(*) Rättare Astrologus.

ingen likare än Nils Sture, ty han hade hwitt hår och war af en dägelig skapnad, from, skickelig och därtil förnuftig i sit görande och låtande, derföre sade Konungen ofta til honom, då han under tiden kom til honom i hans Kammare, jag kan icke lida det hwita Hufwudet och wände sig ifrån honom, hwilket och war orsak til at Herr Nils gaf sig utur Konungens dageliga Hoftjenst och under Krigsfolket mot de Danska. Der nedre i kriget höll han sig redeliga och wäl och wid Swarteråå eller Gyngegierdet i Halland, hwilket slag skedde 1565 i Nov. Månad, berömde icke allenast wårt egit Folk, Adel och oadel, utan jämwäl Fienden sjelf af Adelen, som då blef fången och en af Rådet, hwilka och sade, då de sägo honom så nesligen rida och blifwa införd med förakt igenom Söderport i Stockholm och öfwer Järntorget, der de Danska fångar hade sit Herberge, hwilket skedde 1566 den 15 Junii på en Lögerdag; Då sade de: **Ack Herr Nils hade wi haft den lyckan, at föra dig fången til wår Konung, en fast bättre lön hade wi bekommit, än du nu för din trohet, och at du förde oß til din Konung;** det han nu hos alla blef berömder, för det han höll sig så tappert i bemälte slagtning, der förtröt Konungen högeligen och Jöran Pedersson

och

och hans Broder Christer Pedersson och all det Parti, och sade offentteligen, at Konungen icke skedde skal der med, at Herr Nils bar up lofordet. Sade och at Herr Nils höld sig mannerligen för den ordsaken skull, at han wille draga folket ifrån Konungen och til sig, ty då en hop Knektar kommo up ifrån slaget, och af Konungen begärte hielp, sade Jöran Pedersson, de skulle hafwa witne huru de hafwa förhållit sig: då swarade de, de wiste ingen bättre, som kunde wittna med dem än Herr Nils Sture, den sågo de hos sig så länge slaget stod på, och han halp mången ärlig Landsknekt af marken: det förtröt Jöran Pederssön, högeligen, och altså tilfogade han honom detta til spott för lön, och det war ordsaken hwarföre han så hastigt sick bud efter sig, at draga utur Lägret up til Konungen, ty strax han war kommen up til Stockholm, så lät han honom spotteligen rida in i Staden, på det hans goda lof-ord och beröm skulle blifwa orenadt, och at de Danske Fångarne och gemene man skulle få en leda och wämjelse til honom, för det han således af Konungen war utskämd, lika som han hade intet bättre förent uti Kriget, der nedre i landet. Och huru han på Jöran Pedersons tilskyndan och råd, så blef utskämd genom detta inridan-

ridandet, (*) så sände dock Hans Kongl. Maj:t honom, några dagar efter, bud, at han skulle draga til Lottringen och på hans wägnar der fria til en Fröken, det han ock ändteligen måste göra: dertil swarade Herr Nils, det han war pliktig at efterkomma Hans Maj:ts befallning. Men det höfdes en annan draga i det wärfwet, och icke den som wore utropad och utskämd, det honom några dagar tilförne war händt: då lät Konungen säga honom, at hwad honom war öfwergångit, det war skedt af onda människors omilda berättelse, råd och tilskyndan: Konungen wille wara honom här efter gunstig och nådig, der han wille göra honom den gången til wiljes. Några dagar derefter blef anslaget och på alla gator utropat, at ingen skulle förekasta Herr Nils hwad honom war händt, eller derom tala; den det gjorde, skulle straffas til lifwet: om honom skulle ej annat talas, utan det ärligit war, så framt man icke skulle falla i Konungens största onäd och derföre blifwa straffad. Derefter blef han hastigt bortskyndad i den mening, at aldrig komma igen, blef satt på en Galeja, som året förut war sönder skuten af de Danska wid Öland den 6 Julii, och då war

(*) Berättelsen om detta nesliga inridande är tryckt i Herr Notarien E. Ekholms Historiska och Critiska Handlingar, 3 Del. Sid. 253.

war Herr Nils på samma Galeja och klädde skott, och blef då så sönder skuten, at hon med fara kunde brukas, förr än han nr skulle til Tyskland, då hon wäl lappades, dock war så läck, at hon intet kunde hålla ösen. Då han drog från Stockholm, låg han om natten wid Wallmarsön, der han hade några unga Stallbröder til gäst och flera både Adel och oadel, så och Hans Furstliga Nåde Hertig Carl af Södermanland: då lät Jöran Pedersson gå förorder, at han der hade en falsk stämpling för sig emot Kouungen, med några af hans goda wänner han der hade, så at han wille komma igen med en Krigsmakt, och hämnas den spott, som honom war skedd. Ibland deßa wänner skulle ock wara Herr Abraham Gustafsson och Herr Ivar Ivarsson. Då han kom in emot Tyska sidan, blef han förgifwen uti en stekt Gädda, så at om GUD icke hade fogadt stark wind, så at de den dagen hade kommit til Stralsund och han der fick en Doctor, hade intet hopp warit om hans lif: hans hår och naglar föllo honom af, dock skonte GUD hans lif den gången. Utaf hwem det är practiserat är lätt at tänka. Hwad aman fara han på den resan utstod, ser man af deß bref til deß Herr-Fader, deruti han förtiger deßa twå lifsfaror han warit uti, på det han icke skulle bedröfwa

honom, skrifwit i Stralsund den 14 Sept. 1566. Då han nu warit i Lottringen och der fått godt besked och ja-ord på sit wärf, bekom och med sig Frökens Contrefait samt skrifwelse tilbaka igen, begaf han sig på resan hem åt igen, dock warnades han af många Furstliga Personer, på åtskilliga ställen, at han icke skulle resa hem i Riket igen, efter de begynt bruka wåld på hans Person, fruktade de, at han en gång måste sättja lifwet til: han swarade sig intet ondt hafwa gjordt, och efter han hade uträttat sin Herres wärf til behag, wille han draga hem igen, twiflandes intet när Hans Maj:t såg, at öfwer honom war ljugit, hwad de hade om honom utspridt, så skulle hans kåre Fader förwänta, at blifwa fri ifrån sit förtryck och oförtjänte ogunst, som de woro komne uti för hans skuld, wille han icke, at de skulle lida och komma i onåder, skyndade sig så det mästa han kunde hem i Riket igen til sin egen olycka och sin kära Fru Moders och Syskons oboteliga sorg; det Gudi ware klagat, at en så ädel from yngling på sit 24 år så ynkeligen skulle aflifwas. Född år han 1543 den 20 Junii på Hörningsholm och lefde sine kåre Föräldrar til dagelig frögd och hugnad in til den 24 Maji 1567, då han blef efter Guds tilstädielse af daga tagen, det Guds rättwisa

dom

dom befalt. Hwad Grefwe Svantes andra Son widkommer, Herr Eric Sture, så blef han ock samma dag, sedan hans Herr Fader och Broder wors af daga tagne, åfwen mördad, det ock gick så til. Sedan Herr Nils Sture af Konungen sielf war mördad och Konungen då strax lopp af Slottet och befalte mörda alla, som på Slottet fångne sutto, så när som Herr Sten, som Konungen sielf sade. Nu sutto der 2:ne Fångar, som hade det namnet, nämligen Herr Sten Ericsson Lejonhufvud och Herr Sten Axelsson Banér, så at de icke wiste hwem Konungen mente, lät de deße lefwa, så gick Prophoßen in til Herr Eric Sture och Herr Ivar Ivarsson til Wisbohammar, och sade, at Konungen hade benådat dem med lindrigare fängelse, förde så dem med en hop Knechtar utur den Kammaren de sutto och öfwer Borggården i et stort hwalf, som är i den Porten, som wetter åt Flötsund, wägen på högra handen då man kommer af Borggården, der et kök hade warit och wed inne. Då de läste up dörren och Herr Eric såg, at der war så mörkt, wände han sig om och sade, det är icke liknelse til bättre Fängelse, då stötte Prophossen Peder Gadd och de andre dem inom dörren, då der stod bak om en skälm med ett wedträd, och slog Herr Eric Sture dermed

för pannan, men han wärgde sig länge med wed-trän der låg inne, så at de gåfwo honom 47 sting: så ynkeligen och obarmherteligen kom den ädle, fromme och tappre Ynglingen på sit 21 år om lifwet, som dock Konung och Fäderneslandet troligen tjent. Han blef född på Hörningsholm 1546 den 8 Maji: i några år hade han warit i Hertig JOHANS tjenst och följt honom från Åbo, då Konungen lät fängsliq föra Hertigen från Finland, gaf han sig åter utur Hertigens tjenst och under Krigsfolket emot de Danska. 1564 den 12 Maji blef han på Gulleberga Äng skuten i sit högre ben, då de slogos emot de Danska, och ehuru han redeligen och ärligen tjente sin Konung, dock fattade han misshag til honom för det han hade tjent Hertigen til Finland, som dock war Hans Kongl. Maj:ts Broder: Han beskyllades hafwa sagt, at sinom Broder Nils Sture war orätt skedt, i det Konungen lät honom så försmädeligen rida på Stockholms gator med en Halmkrans för sin trogna tjenst, det han wiste GUD ej skulle låta den blifwa ohämnat, som der til war wållande; för sådana och dylika ordsaker måste hans Herr Fader stå til rätta på Swartsjö. Til det tredje wardt han skylter för en Sedel han med några Stallbröder, ibland andre war Sten och Gustaf Banér, uti Sievert Cruuses

Bröl-

Bröllop, skref Fröken Elisabeth til, (om en) som war en af Cruusarne, Jungfru Margaretha Nils Dotter benämd, och kallade henne Herr Fendrik, för det hon stod på Sadelen och hade en fänrika i handen, som hon hade tagit af Brude-handen, så ock om måndagen i Bröllloppet sände henne några stycken Guld och bad henne på allas deras wägnar förära Bruden. Efter Copian war skrifwen af föreskrifne Sedel i Herr Eric Stures skrin, då Jöran Pedersson sände til Hörningsholm och lät ransaka efter falska bref, dem de intet funne, så tydde han denna Sedel ut, som han sjelf wille, at det war en falsk stämpling emot Konungen, och skulle wara til Herr Nils Sture skrifwit. Om nu detta ofwanskrifne war skäligit, at taga en sådan Yngling af daga, lemnas i de rättsinnigas omdömen och ställes under Guds dom.

Herr Ivar Ivarsson wärde sig ock så länge, at de gåfwo honom många sår. Det war hans beskyllan, at han war med Herr Nils wid den handelen, som skulle wara stämplad wid Wallmarsö, då han war Herr Nilses Gäst, hwilket war en uppenbar lögn på den unga Mannen, så wäl som öfwer dem alla.

Herr Abraham Gustafsson Stenbock, Enke-Drottningens Broder, blef ock skyld för, at han hade sagt, at det spott, som

Herr Nils Sture war skyld före, at han wiste wäl det skulle aldrig låtas ohämmat bliswa: så skulle han warit med i den handelen, som skulle warit begynt på Wallmarsön med Herr Nils Sture, som war hans Syskonebarn, det öfwer honom blef diktat och ljugit; hwarföre måste han sättja sit unga lif til, lika som de andre, och blef mördad i sin egen Kammare, der han satt fången. Et sådant ynkeligt mord begicks den dagen på många oskyldiga, som intet hade något ondt gjordt, eller wiste, hwad för sak de skulle dö före, hwaröfwer GUD är en rättwis domare. Några dagar derester tog Knecktarna Grefwe Svantes, Herr Nils, Herr Abrams lik utur de rum de blefwo mördade, och buro dem alla uti hwalfwet, som Herr Eric och Herr Ivar Ivarsson lågo mördade uti, och kastade dem ned ifrån sig, der de lågo i 5 weckor, förr än den bedröfwade och de andras Förwanter fingo lof at swepa dem och redde til begrafningen, hwilken skedde den 4 Julii, och blefwo de alle satte i Sten Stures och Herr Peder Carlssons Banérs Graf. Hwad nu Grefwe Svantes 3:dje Son widkommer, så blef han skuten til döds 1565 den 7 Julii på Skeppet Jägaren, (*) då slaget stod med de Dan-

ske

(*) Peringsköld Mon. Upl. Tom. 2. pag. 90, säger at de blefwo skutne på Skeppet den Finska Swanen.

ke, och då blef det Danske Skeppet tagit til fånga med Amiralen och 4 Danska Adelsmän. Den stora sorgen fingo de gamla Föräldrarna, och det blef dem wedergullit såsom skrifwit står.

Samma år blef han begrafwen i Upsala Dom-kyrka i wårt Fri-Chor, samt Per Axelsson Banér, som ock på samma dag blef skuten til döds, på hwilket skepp han war Höfwitsman, hwilken Chor dem båda blef gifwen af Herr Erich. Hans Kongl. Maj:t lät ock öfwer dem båda (förfärdiga) et Epitaphium, som skulle sättas på deras Likstenar och lydde så:

Herr Sten Sture den ädle och unga hjelt,
Efter rätt Adels åra war hans sinne stält;
I underdånighet lät han sig finna:
Til at åra inlägga och seger winna.
Med de Danska lyster han at fäkta
Bland trogna Swenska Herrar och Lansknektar.
Det war hans upsåt och idkeliga tal
Slår fluchs uppå den Danska Ammiral.
Frimodigt som en hjelte han då stod
När hans Stallbroder Per Banér låg död i sin blod.
Han brådde uppå sin Faders art,
Sit lif och blod bade han ospardt
Uti sin trohet är han ärligen fallen,
Hos Gud är han ewinnerlig behållen. (*)

(*) Dessa Werser äro efter gamla Staffättet tryckte i Peringskölds Mon. Upl. Tom. 2. pag. 91. hwarest berät-

Om nu den salige Herren och Mannen hade haft någon förrädelig handel emot Hans Maj:t, som Jöran Pedersson föregaf i den orättfärdige Dommen, och på Swartsiö, der Grefve Svante hades til rätta, så hade Konungen icke gjordt et sådant Epitaphium, icke heller så beklagat hans död och begrafning som efterskrefne bref utwisar, det Konungen har skrifwit Herr Claes Christersson (*) til som då war Ammiral, skrifwit i Nyköping den 18 Julii 1565, deruti Konungen gifwer honom swar på sin skrifwelse och ibland annat detta förmåler.

"Wår Gunst tilförne ꝛc. Oß är en skrifwelse tilhanda kommen, utaf hwilken så wäl som af Bengt Råfs berättelse förnimmes, huruledes J den 7 Julii nästledne hafwa slagits med fienden, så tacka wi GUD Alsmäktig, som hafwer samma slag så fogat, at wi på wår sida någon lycka och olycka hafwa haft och fienden någon afbräck skedt. Wi förnimme ock fiendens Ammiral är ärdfrat worden, och at af hans skepp stätelig Krigs-Ammunition är utrustad, så läte wi oß det wäl behaga och hafwa befalt wåra Stäthållare, at de skola undfå Eder på wåra wägnar med någon

tas, at Konung ERIC 14:de sielf warit deras författare.

(*) Han fick Instruction af Konungen år 1566 d. 3. Maji, som är tr. i K. B. Hr. Gjörwells Swenska Bibliothek Del. 2. sid. 138.

någon Triumph och Solennitet, och Höfwitsmännerna, så många, som uti samma reſa hafwa ſtått, eder troligen och mannerligen bi, ſkola derföre bekomma en tilbörlig och hederlig föräring; deslikes hafwa wi ock befalt, at det Krigs- och Skepsfolket, ſom uti berörde Slaktning hafwa bewiſt ſig trogit och wäl, beſynnerligen de, ſom hafwa warit med uti drabbningen med fienden, ſkola ock bekomma något til ſkänks uti penningar, efter ſom hwar och en hafwer hållit ſig til, och at den fångna Ammiralen ſamt de 4 Adelsmän, ſom med honom äro, måtte til oß wäl förwarade ſkickas, ſedan de äro införde til Stockholm, på det wi ſjelf må förära dem widare. Efter den olyckan hafwer ſig tildragit på Skeppen, at några wåra trogna tienare äro, ſom wi förnimme, omkomne, ſom ſkedt är, med Peder Axelſon, Sten Svantesſon och några flere; ſå hafwa wi gifwit Ståthållaren i Stockholm derom tillkänna, och för godt anſett, at både Pehr Axelſon och Herr Sten Svantesſon ſkola föras til Upſala, och der uti Dom-Kyrkan blifwa begrafne, och til et wittnesbörd til deras trohet, är Dionyſius befalt, at göra några ſköna dickt och Epitaphium, hwilken ſedan på deras graffſten huggas ſkal, dem wi wilje öfwerſe, hwarföre hafwe wi, wår kåre Fru Moder, ſamt de Hög-

wälborna Fröknar, wåre kåre Systrar, deslikes Grefwe Svante begifwit sig på wägen dit til Upsala, på det de döda måtte med större ära komma til jorden".

Detta är nu et sant wittnes-börd af Konung ERIC sjelf gifwit, om deras årliga lefwerne och förhållande in til döden; likwäl hafwer Jöran Pedersson icke blygts wid, så oförskämt, at ljuga på den salige Herr Sten Svantesson Sture, och intet skonat hans årliga namn på hans döda mull, som så redeligen hafwer ändat sit lif för Sweriges Rikes fiender, deraf man ser hans ochristna hjerta som icke skämdes, at drifwa hans Kongl. Maj:ts ord och sanfärdiga wittnesbörd tilbaka. (*)

Man kan och intet förtiga huru nykeligen Dionysius kom om sit lif. Då Herr Nils Sture war mördad, lop Konungen af Slottet och tog wägen åt Flötsund, då lopp Dionysius (hwilken war en Frantsos och hade warit Konungens Præceptor) efter Konungen, och hinte honom på en Ång wid en gårdesgård, och bad honom icke så löpa utan komma ihog, at han war en Konung i Landet: hade han begått et mord, så kunde det blifwa förso-

nat

(*) Härnäst följer i Manuscriptet Kon. ERICS Epitaphium öfwer Herr Per Axelsons Baner; men det utlämnas här, såsom mindre hörande til Berättelsen. Det är både tryckt och afritadt i Peringskölds Mon. Upl. Tom. 2. p. 90.

rat med bön och bot: då wände Konungen sig om och sade til Drabanterne, som honom följde: späker den skälmen der med sprungo de til honom, och jämwäl stucko ihjäl: der låg han död wid gårdesgården i 8 dagar förr än någon i Upsala wiste det. Om honom sades, at han gaf Konungen många onda råd, derföre om det så i sanning war, fick han af sin Herre en rätt lön. Sedan lopp Konungen til Flötsund, och deröfwer for til Wassunda Prästegård, der han blef öfwer natten uti et hus. Om morgonen sände han bud til Stockholm, at Junkare och de af Adel skulle med första möta honom, då de ock honom mötte wid Hammarby, och så drog han til Stockholm. (*)

2.

En Minnes-skrift, som är skrifwen efter Fru *Märtha* Grefwinnans egen hand. (**)

Detta efterskrifne begärar jag at mine käre Söner och Mågar uti tid wille föredraga hans Maj:t Konung JOHAN.

1:mo. At jag elända Qwinna hafwer hög ordsak, at beklaga mig för Gud och Konungen öfwer mit blodiga samwete och stora

(*) Detta sista är något olika med Hof-Canc. Herr v. Dalins Berättelse Tom. 3. Band 1 Sid. 654, hwarest står, at Konungen fanns igen i Odensala Prestegård, efter tre dagars förlopp.

(**) Följer den nästföregående i samma Manuscript.

stora sorg jag bär öfwer min salige kåre Herres och min kåre Sons Erich Stures oskyldiga död, som man aldrig gieck någon bön eller bot före.

2:do. Och är dock witterligit, at de andre salige Herrarne, som samma dag togos af daga, deras slächt blefwo förskte med förböner och giordes bot för dem.

3:tio. Ty beder jag för Christi skull, mig må samma rätt wederfaras, så at Konungen täcktes för deras oskyldiga död gifwa något til Spetalen i *U*psala til ewärdelig egendom, så at deras oskyldiga död icke så aldeles må blifwa förgäten, utan derföre gifwas böte.

4:to. Efter Konungen med egen hand mördade min kära Son *N*ils, så gaf han ut för hans oskyldiga död 1000 lödige marker Silfwer, hwilket jag stackare war nödgat och twungen at emottaga, likwäl sände jag det ofta ifrån mig, och må det wäl kallas et olyckeligit och förbannat silfwer, som et så dyrt wärde kostar. Men min hiertans salige kåre Herre och kåre Son Eric koms då intet ihog, som dock lika oskyldigt led döden och mig ifrån togs, det jag i alla händelser och hela min lifs tid har at beklaga.

5:to. Föreskrefne 1000 marker Silfwer har jag försträckt Konungen, då Konga-byte stod, efter jag det ånteligen behålla

måste

måste, dock med det besked blef det lefwererat, at det skulle betalas mine barn, som Konungens Quittence det förmäler: utaf samma silfwer slogs Wadstena Klippingar, der med Konungen och Hertig CARL rustade sig mot Kong ERIC. Den förlåning, som mig til pant för berörde silfwer åldeltes, blef mig utan all rätt ifrån tagen och mine barn äro ännu obetalte.

6:to. Än försträckte jag Konungen i Wadstena i reda penningar mot Quittance 5000 dal. i Kong ERICS mynt.

7:mo. Så tog Konungen af min salige kåre Son Eric Sture, då han war i tjenst hos honom i Finland, en kedja om 180 lod och några quintin, som war af Crono guld.

8:vo. Än här i Stockholm försträckte jag Konungen Ungerskt guld, som kom min dotter Magdalena til, 500 dal. Ungerska gyllen, det anammade Konung JOHANS Secreterare, och Guldsmeden war der hos, som wog Guldet och proberade det, der på har jag Drottningens Quittence.

9:no. Har jag måst betala min salige Son Nils Stures gäld, som han har måst göra i Konungens tjenster och på resor i främmande land efter Konungens befallning. Då han war til Engeland, blef han skyldig efterskrefne Summor, nemligen Herr Nils Gyllenstierna 100 R:dal. och Peder Jacobsson 8 R:dal. förutan det

han

han uti Liffland och annorstädes blef skyldig dit han sändes, och jag icke så grant kan minnas, för än jag ser i Räkenskaperne, ty min Herre och jag måste betala, och steg til 1234 dal. och penningar 800 M:ker, då han war uti Lottringen: förutan detta än Summor til ätskilliga Personer stigande til 2930 R:dal.

Alt detta har jag måste betala, och hafwer både sorg och skada, der Konungen icke wil betänkjat, hwad rätt är mig skedd: ber derföre ödmiukeligen nu icke den orätt må ske, at jag mister förläningen och underpant; ty mig blef förtröstat, at jag skulle få behålla min förläning i min lifstid och mina barn i 10 år efter min död, för all den stora sorg och skada mig och dem stackare är händt, hwarom man kan påminna Konungen.

10:mo At tala wid Konungen, at om någon handel eller afdrägt kan ske med de Lybske, han då wille ihugkomma det wåld och orätt, som min salige kåre Herre af dem wederfors, derigenom, at han icke allenast led spott och skada, utan kom derigenom i sådana misstankar, at han en lång tid hade en ogunstig Öfwerhet af Hans Kongl. Maj:ts Herr Fader Salige Konung GUSTAF.

11:mo Om mina kåra Barn tycka det rådeligit wara, at man ännu skulle

tala

ala med Konungen om den skadan min Salige käre Man lidit på något gods af e många bytes förändringar, som aldrig om til en rätt skilnad imellan Salige Höglofl. Konung GUSTAF och Fru Kier-in, som så ofta blef förordnat, och efter-ätne strykas aldrig utur Cronones Jorde-ok, derföre blefwe wi ofta af Cronones ogde tiltalte.

12:mo. Der Hans Kongl. Maj:t alt det-a föreskrifne wil betänka, och sig påmin-a, at min sal. Herre hafwer dock altid ist sin trogna tjenst emot Konungen och äderneslandet både i et och annat, med n och gåfwor, så mycket honom tilstod öra. Han lånte Konungen et skepp så län-e den Danska fegden stod på, men fick et aldrig igen: sedan med den starka och ora Rusttjensten, öfwer sina gods uträk-ing, hölt 60 waraktige Karlar och då igdetider inföllo, hölt 100, och då nå-re blefwo slagne, fylte han åter talet. Min salige Herres stora Skepp, som stötte tom Hörningsholm och war spille nytt, ltsammans både segel och tog, ankar och roßar och alt hwad dertil hörde, fdrära-e han Konunngen, som lopp til några 000 dalers wärde. Han hölt på sin en omkostnad några stycken Jakter, Skepp h Krigsfolk ut emot fienden: hwad byte e togo blef honom icke tildelt, efter om-

kost-

kostnaden; utan han behöll hwad Konungen af gunst wille unna honom: det öfriga kom til Konungens bästa, för hwilket dock Jöran Pedersson min Salige Herre förförde hos Konungen, och falskeligen föregaf at min Herre behöll alt byte, der han dock har ljugit, ty min Herre hade deras Quittencer, som hafwa anammat samma byte til Konungens behof; likwäl är det en Punct införd i den orättfärdige dommen, som min Salige kåre Herre blef dömd före, der Gud ware en domare öfwer. Jag har ock gjordt, hwad jag i min en sörjande lägenhet kunnat göra: Til Testamente efter min salige Herr förärade jag Hans Kongl. Maj:t 6 utrustade hästar. Sedan efter Hans Kongl. Majts begäran så mycken utrustning grofwa stycken, hackor, krut, lod: hwad i min salige kåre Herres rustkammare war, bekom Hans Kongl. Maj:t, så at J mine kåre Barn hafwa mustat delen igen af det Edar Fader har tilhördt. Gud ware det klagat, huru jag och mine stackars barn blifwit belönte för all wår sorg.

Märta Erichs dotter.

3.

Drabantens Håkan Pedersson Lencks Bönestrift, *wid Ransakningen öfwer Sturarnes Mord.* (*)

Jn för Eder, ädle och wälbördige gode Män,

(*) Efter Orginalet, meddelt af Lagmannen och Kongl.

Mån, giſwer jag Eders ädle och wälbyrenhet ganske ödmiukeligen och underdånligen tilkänna, att jag fattige elände fånge wart jag nödder till at wara tillſtäds then tid then ädle och wälbyrdige Herre Greſwe Svante blef dödett i Upſala. Förſt hände thet ſig ſå, når ſom Herr Nils Svantesſon blef ihiellſlagen, ſeden kom Peer Gadd ifrå Kong ERIC, och tå höllt min rote wakt upå Sloktet. Tå ſade Peer Gadd til mig, tag ſomt af tine roteſäller och kom up in i Salen med mig, och når ſåſom jag ſå gjorde, tå ſporde Peer Gadd oß till om wi hafwe rätt ſworit Kong ERIC hull tro tiäniſt udi alle mått, tå ſwarede wi Ja, och wiſte icke hwad ondt ſåſom han thermed mente, ſå ſant mig GUD hielpe. Och Ingewal Starck Profoß och Håkan Andersſon Qwartermäſtere och en Drabant benämd Nils Jacopsſon, med Peer Gadd, ſå begynte Peer Gadd till att fråge oß um wi wore tillſtäds når ſåſom the Herrer wore för rätte i Swartzö, och wi ſade nej, att wi wißte icke af theris Dom: tå ſwarede Peer Gadd, tå wet jag then Domen, och wet hwad ſåſom Kongl. Maj:t hafwer mig befalt, att lathe göre

See. i Riksens Archivo Högw. Herr Baron Ribbing. Efter Herr Cancellie-Råd. v. Stiernmans utſaga i Föreſtalet til Kon. ERIC 14:des Hiſt. ſkal denne Länk, också om Stuarnes mord upſatt en Berättelſe, tekuad d. 16 Jun. 1567, ſtor 80 ſid. Folio, i Manuſcript.

ed the Herrer, att de skole slås thjell och
rgöres, ther skole J hjälpe till, så framt J
ele hafwe Kongl. Maj:ts gunst och wån-
ap; men wi wille intet swara thertil. Då
de förenämde Drabant och Peer Gadd:
måste hjelpe thertill, förty (sade the bå-
). Kongl. Maj:t will icke hafwe them ut
i plaßen och late Bödelen afrätte them,
r theris Fruer och Jungfruer skuld. Se-
n gick Peer Gadd och Drabanten, In-
ewal Starck, Qwartermesteren och wi fle-
, och en af Peer Gadds stockknecktar lå-
e up dören um Grefwe Svante, och stod
Grefwe Svante upå Gulfwet, och strax
iste Peer Gadd en af stocke-knecktarne in
ed en Hillebård, och i det samme stack
hen ädle Herren igenum. Då begynte han
ögt ropa. Då sade Peer Gadd till mig:
llstäd honom icke så att rope. Då lade
g min Hillebård ned och höll jag honum
r hans munn, til theß han föll nid, och
den måtte han icke mere rope eller tale,
tan han sade till stockeknekten, lat mig
mme up i min säng; men han kom in-
t tit. Sedenn tog stockeknekten till en up-
äkere och stack emot hans hjerta, ther
an sielfwer med sitt finger teknade upå
tt bröst, i then akt och mening, att han
ulle theslo snarare dö. Men han war alt
rmycket sedan stungen och hans strupe af-
urin och hans hufwud igenom stunget. ꝛc.

Upå

Opå sådant ynkeligt mord, stod Peer Gadd och för:ne sälskap och säge ther upå, såsom stockeknekten så illa handlade med then ädle wälbyrdige Herre ꝛc. benämd Jöns Bengtson stockeknekt. Men ther beder jag mig så sant Gud hjelpe både här och i then tilkommendes werld, och in för Guds rättwise dom stånde, att jag icke gjorde then ädle wälbyrdige Herre något blödsår, hugg eller slag upå haus krop, och äntå till widere wittnesbyrd, förre än som wi inginge till Grefwe Svante, sade Peer Gadd til mig: Löss Bältet och Darten af tig, till äfwentyrs Grefwe Svante kan bekomme tin Dart och wärje sig med; fördenskull måste jag bortlägga min Dart och Bälte.

I ädle Herrar Furster, sådant skulle Peer Gadd och the andre swara och säge Konung ERIC: ett sådant mord är emot Guds bud och wi äre mere Gudi hörige och lydige, än människer, udi sådana saker, och eller hafwe latit fängsle sig allen, än så många fattige Swerigis barn och tjänare komme udi skade, effter han war Rikens Profoss och säg daglige Kong ERICS swaghet. Fördenskull är jag fattige fånge ganske ödmjukeligen bönfallendes, att werdiges för Guds skull att benåde mig uti alle mått. Och hwarken för eller seden, wet jag intet af, huru the andre Herrer worde slagne, utan Peer Gadd med sitt sällskap.

Håkenn Pedersson Lånck

4.

Artiklar emot Her Mortthen i Kumblinghe. (*)

Thesse Effter:ne Artiklar hafwer Her Mårthen i Kumblinghe bedriffueth emot thenn Stormegtigaste Högborne Förstlhe och Uttwaldhe Konung och emott H. M. K. Maj:ts wegfarendhe Fälck.

1. War Johan Henderßon, Knut Jonsson, Erich Swenßon, och Madz Dallkarll Stadder iffrå Ålandh och till H. M. Konungh Johan i Åbo, thå sadhe Her Mårtthin och hans Hustru, hwad willen I göre hoß then Förredharen Herttigh Johann: Han haffuer handleth emot Swerigis Rike som en Förredhare, thetta beskriahde han Anno &c. 63 (1563).

2. Sidhen som H. M. bleff förlåßadt iffrå sitt Fengelse Sadhe Her Mårthen hem till sitt för Niels Pederßon Slotzfougte och för Per Mörck Skalmestare: om then förredharen Hertig Johan fåår sin Förstendömen igen, hwareffth skall iag fattighe man taga weghen. Swarede Per Mörcke honom och sadhe: I helfuethe skall tu prestther och slog honom på munnen. Hwilkith skedde Petri och Pauli dagh Anno &c. 68.

3. Läste Her Mårthin en wattubrun för K. Maj:ts Krigsfälck then tid the resthe iffrå

(*) Efter Originalet, benäget meddelt af Lagmannen H. H. Baron Gust. Ribbing. Herr Mårten, Kyrkoherde på Åland, föreställes derutl på en ganska elak sida, och synes häraf, at redan den tiden Partier warit i Riket och Landsförterne.

iffrå Wiborgh och till Swerighe, för thz han wille icke unne them wathn. Hwilkith skedde Anno ꝛc. 57.

4. Anno ꝛc. 64 togh Her Märtthen någhra Landzknecktther med sigh på sin bått och läffuade före them uttöffuer Deleth. När han kom till en Öö, nembligen Snecköö, sadhe han för Knechtherne att ware ther by landh och slepthe Knechtherne opå Öön och sielff drogh han sin wegh och Knechterne wåre på öön 2 daghar för end di kommå theden. Sedhen som knechterne kommå till Castellholms Slätth funnå the Her Märtthin ther för sigh, och ther hadhe di Slaget honom i hiell hade icke Slottzens Re. heswen honom inlåsth uthi ett wisith Hws. ꝛc.

5. Anno ꝛc. 60 kom en Brefdragare iffrå Liffblandh medh någre anliggiande werff till Kongl. Maj:t, tog för:de Breffdragare Her Märthens bätth, effter at ther widh Sjön råkade inghen annan bätt at wara förhandhen. För thet låp Her Märthen i Ländsmans gården och hade en yxe i sin hand och wille slagit Ländsmannen ihiäl, hade icke hielpen warit, och skelthe honom till en tiuff och Länsmans hustru till en Hora, hwilket han icke bewisza kunde.

6. Haffwer han såldt i Refle i K. Maj:ts Förbåd en Swart Reff och en Kårtz-Reff, Hwilkit hans granner utdfwer honom wittnedhe och skedde Anno ꝛc. 67.

7. Haſwer han tagitt utaff Kirkien Sochnemän uſpordt, ſom är en Funtte-ketill och en klockekneppel, utaf klocke kneppelen haſſuer han gjordt en järn-ſtång utaf, men ketelen haſſuer han med ſkammen igen latidt bära i Kirkien.

8. Haſſuer hans huſtru ſtolidh 14. Laſſ Röd utaf Bönderne. ꝛc.

Theſſe till närmere wiſſe och wittnesbyrdh ſättia theſſe epth:ne bönderne theris bomerkie under, att theſſe förſchriffne Artickiar finnes udi ſanninghen.

Kumblingeby:

Oluff Olſſon. †	Oluff Perſſon. *
Anders Märtthenſſon.	Per Jopſſon.
Laſſe Olſſon.	Benckt Perſſon.
Huſtru Karin.	Michil Gumarſſon.
Erich Olſſon.	Huſtru Karin.
Jon Anderſſon.	Clemet Perſſon.
Gunnar Perſſon.	Mads Jopſſon.

Seglingeby:

Hendrich Olſſon.	Erich Hanſſon.
Oluff Michelſſon	Magnus Henrichſſon.
Johan Blanck.	Nils Olſſon.
Per Karſſon.	Per Olſſon. (*).

Sthem blef en hans granne ſjuck benemd Olof Jönſſon ſamt hans Huſtru och hade bod effter Her Mortthen till att berätta them, och tå han kom till them gick han icke nämer än i far-

(*) De bifogade Bomärken måſte här utlämnas; emedan de fleſte af dem lika Chineſiſka Caracterer och andra tecken, ſom wid Tryckerier icke äro at tilgå.

farstuffuen och the satte bodhen i stuffuen och wille icke giffue them Sackermentted och blef-fue så bodhen dödh utthen skell och skriffth: thette och förbödh förnempde Oleff Jonßon sine söner att the skulle icke giffue Her Mort-then någen Koo i lickstoll effter sigh. Strax ther effther licken wore begraffwen gick Her Mortthen och togh enne Koo aff them med lutter wåld och tette skedde Anno: 67. (*).

Assessorens i Krigs-Rådet Herr *Henric Flemmings* egenhän-diga antekningar om sitt Lefnads-lopp. (**).

Ett kort extract ifrån min Henric Flem-mings ungdom och sedan framfarne år, hu-ru Gud mig underligen i många ja stora far-ligheter hulpit, och sedan jämwäl Faderligen igen bistånd och wälsignelse gjordt. Och ef-ter Syrach säger och skrifwer: att Konungars och Förstars hemligheter, skall man hålla fördolt; men Guds nådiga hielp, bistånd och Faderliga wälsignelse skall man för al-lom utsprida och beröma och sådant sinom barnom förtälja och til gemötes föra: Så

(*) År 1567.

(**) Om denne Herren hafwe wi en Lefwernes-Beskrif-ning i Swenska Bibliotheket. 3 Del. Sid. 380. men som den är ganska kort, lemnas här til supplement det han sjelf om sig anteknat, som är både nögsamt och fullt af Anecdoter. Det är mig i Original benåget meddelt af Secreteraren Herr Doct. Henric Frosterus. Läsaren torde opåmint ursäkta det gamla Skrifsättet. Herr H. Flemming war född d. 15. Aug. 1584 och da-den 7 Nov. 1650.

effter S. Paulus säger Colos. 3 cap. Alt hwad i gören med Ord och gerningar, det görer alt i namnet JEsu Christo, och tacker Gud Fader igenom honom: derföre så hafwer jag mig nu uti det Heliga Trefaldighets namn företagit, at författa grundeligen och skrifteligen alt hwad mig är wederfaren worden ifrån min ungdoms tid, och hurudana Farligheter jag hafwer utstått och doch Gud Alsmägtig af blotta Nåder mig underligen behållit hafwer och bewarat, och sådant alt i en Faderlig walmening, minom kåre Barnom welat föreställt thenne likasom en Spegel, sig deruti försikteligen i theres unge dagar, taga til wara, och bedie Gud att han dem i deras ålderdom förstånd i alla saker förlåna wille, och all Gudomelig hielp dem göra och derföre Gud åkalla och sedan tacksame wara skulle.

1. Emedan jag en liten poike war, följde jag med min Salige kåre Moder på Åbo Slott, emedan hon besökte S. Fru Ebba (Stenbock) gamle Herr Clas Flemings, som på den tiden General i Finland war: då loy jag ifrån min Moder förut neder till Slädarna, effter jag tillika med min K. Syster i en Slåda åkte, och litet der effter jag nederkom imellan porten och wallen, kom en dräng af Herr Claes stall körandes med en wangns häst, och huru som skalkaktige folket skrämde hästen, tog

han

han till att skena: Och kom så ibland wåra hästar och slädar, der jag stod, och samme lång slåde slängrade efter och kom mig på min högra lår och det således i mursk afbräkte. Och der jag som liten war föll och bort beswimmade och i wågen låg, gaf Gud lyckan i samma farligheten, att min Salig Faders Skrifwer Henric Stråbock Salig, så trogen war och hastigt i det han mig optog, kastandes mig snällt i min Moders Släda, förr än den samma rasande hästen kom tillbakas, och med samma rände hästen honom omkull och således blef han illa både af hästen trampad och af slåden kroßad.

Efter sådant farligt och olyckeligt, som mig wederfors, blef jag för döder opburen i Salen der Fruarne woro och efter Barberaren till Stan skickadt. Lades jag således i Syster Cathrinas sång. När Barberaren kom kände han hwar skadan war, och således all klädren saktlig ifrån mig skuren blef, och lårpipan igen utsträkt och spielkad. Så måste jag i stor wärk och sweda der uthålla. Och war Fru Ebba en sådan from och dygdesamer Fru, att hon höllt mig på Slättet i hennes kammar liggandes och mig många stora moderliga wälgerningar bewiste, ändock Min Salige Moder och Fader offta kom till mig, dock fingo de inte röra eller föra mig förr än som

14 dagar förbi war och benen sig något i hopa sättja kunde, och Gud mig sedan småningom till helsan nådeligen förhalp. Af denna farligheten skall mine k. Barn wara warnadt och underwist, att de således icke skulle löpa ifrån des k. Föräldrar och gode wänner, utan wara hos dem tillständs, och när de behöfwa att gå ut, taga en wän med sig, deraf de hjelp och annat bistånd hafwa kunna, och sedan gå igen in till deß Föräldrar, och icke således med allonedt blifwa ute ibland sådane gemen parti och komma så på olycka.

2. Til det andra: På Her Carl Gustafsfons Bröllop, som stod i Åbo på Castellhuset, war iag och som Barn förwittig och lop med andra poikar ut, till att se och gappa på en hop galne druckne folk, som slogos på gatan: hade till min lycka icke några gode ärlige människor warit, som mig således hastigt undan ifrån det partiet dragit, hade således jag i det perlemenze blifwit igenomstucket, af de öfwerdådigas wårjor; ty den redliga människan mig hastigt halp, blef sielf något skadder. Härmed skall dem och warnadt wara, att de icke i gästaboder skulle löppa hit och dit, bland alle galne folk, utan sedugt lustigt och wackert hålla sig tillständs hos sine Föräldrar och andre ärlige Personer i Föräldrars frånwaro, på det de således icke i fa-

ran

ren ibland öfverdådige parti råka mätte, och sedan på skada och olyka komma, der Gud alsmägtig Nådeligen Eder min K. Barn före beware.

3. I Nesle 1598 hade jag en Præceptor hette Jacobus Canuti, war något swag och förryckter i sitt hufwud, af stort hufwudswaghet, och derföre hades honom särdeles i en kammare och en Djeken när honom i wakt. Min Salig Fader låg i ett annat hus derifrån, hade mig så hos sig och förböd mig att gå till den sjuka Skolmästaren, utan jag skulle ligga i hans kammar. Jag som en motwilliger skalk, lopp till Skolmästaren om afftonen, blef ock hos honom öfwer natten. Han bad mig att ligga hos honom: Midnattstiden dereffter kom rasenheten på honom, han uppå mig ropade och fick mig om halsen, bad mig läsa och sade att der war främmande folk, som mig bortföra wille. I det jag las och sedan bråttades effter min magt med honom, kom Djekuen mig till hjelp, dock likawisst bet han mig i ansigtet på högra kindbenet och sammaleds i fingren, och Gud underligen frälste mig ifrån hans händer. Sedan så lupo wi både hastigt till dörs, och störte så både neder för den höge Windels-trappan öfwer 12 famnar högt. Djekues föll skulderbladet af sig, men mig bewarade Gud underligen, att jag kom o-

skad-

skadder ner, dock i swåra fall: Och ansigtet opswall och hela ögat stod i stor fara för det gifftiga människo-bettet. Dock war Gud mig nådig och igenom flitige människors hjelp, de der mycket derföre brukat, halp mig igen till rätta. Af deßa tre optalde farligheter, se j nu min hjärtans kåre Barn, huruleds Gud mig ledt, så att honom det mißhagade, i det jag icke wille wara inne hos mina K. Föräldrar, eller ock lyda deras goda råd, befallning och bod, utan twärt dermot gjorde, derföre blef jag till en wärtecken 2 gånger straffad och tredje gången nogast slapp lifsfaran, hwilket Gud Alsmägtig af sitt stora Nåder för min kåre Föräldrars flitiga förbön skull, och för deß Gudfruktighets skull; så ock effter de mig eljest alltid flitigt hållet affton och morgon till böner och Guds åkallande, war nådig mig och halp mig med deß Heliga Änglar, som mig bewarade, att jag med allone icke omkomma skulle. Derföre J min K. Barn warer mig Eder Fader lydig och följer min och Eder K. Moders bod och befallning hörsamligen effter, och sielf altid bedjen Gud Alsmägtig att han med sina H. Änglar Eder bewarar, effter som i den 91 Psalmen Davids förmåldt står.

Deße åro nu mine wälmente förmaningar till min K. Barn, Både Söner och Döttrar, att de således skola i deß unga

är och sedan alltid, som fromme, Guds-fruktige och kyske Barn lyda des K. Föräldrars råd, bud och befallninger, så går dem wäl och de undwika mycken fara och farligheter.

Nu skall jag widare min K. Barn samteligen tilkänna gifwa, att sedan jag ifrån min kåre Moder 1590 blef förskickad till min K. Fader åt Tyskland, och huruledes jag i många farligheter för onde sällskap och elies för min ungdoms dristighet skull, inråkade. Dock halp mig Gud alltid så nådeligen, för min flitige bön och åkallan skull till den goda Gud om hjelp och bistånd, och för min S. Kåre Moders kärlige och trogne förmanings och dereffter för all des goda wälsignelses och lyckönskandes skull, som hon öfwer mig bad och kärligen önskade, hörde Gud således hennes Moderlige suckan och bön, och mig sådant till godo åtnjuta lät och mig nådeligen oplyste igenom sin Heliga Anda till Guds åkallande och all fromhet.

Samma dagen om afftonen jag mig i Augusti månad från Lechtis afreste, efftersom wid namn Ivar Styrman trängde och fördrade på mig, att jag skulle skynda mig med honom mot natten åt Åbo, ändock jag gerna öfwer natten hade blifwit qwar wid Lechtis, som min K. Moder mig och bad; men han wille intet. När wi både

sålet

säfeds i Guds Namn drogo om afftonen till wägs, red han genast åt Nynäs, och der af en Finne-karl, som wid åen bodde lät föra oß öfwer Ekös åen, då satt jag främst i Ökestocken på min sal och Ivar midt i, och en stor dräng skulle oß öfwer föra, sedan wi wåra hästar hade förut öfwer kördt. När wi således drogo öfwer, bad jag för GUDs skull att Ivar Styrman icke skulle så bannas och låtä illa, och las för mig saktteligen och ihog kom min K. Moders kärliga förmaning. Emedan kommo wi hardt öfwer åen åt andra landet, och det war tillförene rätt stilla lungt och mänsken; så kom en hastig wäg farandes längs åt åen, slog jag korß för mig: med samma begynte den stora Ökstocken att röra sig op och ner och strax gick omkull med oß. GUD halp mig när til Lands, så att jag fick fast i en päle, der halp jag mig wed op, och sedan fingo de andre twå i den omhäwlsde Ökstocken och ropade om hjelp. Jag af min ringa magt fick i en lång stång, räkte åt Styrmannen. Imedlertid kom drängens Husbonde med en annan liten båt, som affides stod, den drängen hade welat gå efter, men den druckne och galne Ivar wille intet bida något dereffter. Och för han kom så sank drängen til grund och blef af necken tagen; Men Styrmannen finge wi op med litet lif, den der ock krosad war, så at han måste ligga i en gård öfwer natten, dit wi honom

med

med par orar lät släpa halfdödan: Dock halp GUD honom til bättrings igen. Här hörer nu min K. Barn, att de icke sjelfwe skola samtycka att effterfölja en öfwerdådigen och drucken man, om nattetid, utan häldre följa goda wänners begäran och blifwa qwar och om ljusa dagen med nykter folk gifwa sig til wägs: Och fast än de wilja med tillaka små farkostar wåga sig; så följe dock sjelf dens råd som om lägenhet wet och wäl will med bätter lägenhet förhjelpa; fast än man något will med till en tima eller halff bida skulle.

Notandum. Deße åre de store och underlige faderlige wälgerningar, som den gode och Barmhertige Gud mig sitt fattiga barn så Nådeligen och i alla måtto barmherteligen, utöfwer alle sine förrige Nåder och bistånd gjordt och betedt, ifrån år 1604, jag först ifrån Tyskland i Riket ankom och sedan ifrån 1605 fastelags tid, sedan jag förloßad wardt, af det jag inmant wardt, och min S. K. Fader i hårdt fängelse i Smedgården hållen wardt.

1. När jag oförmodelig, der jag af mitt herberge utgången war räkade höglofflig Konung CARL på Heligsholms bron för middagen, steg jag ibland Hof-Junkare, som för H. K. Maj:t gingo och således med dem följde på Skepps-holmen och dådan igen oppå Slottet i matsalen, effter jag icke tordes af hopen mig begifwa, och aller mera än wil opkomme

med

med H. K. Maj:t mötte Drottningen Konungen i Matsalen och då blef jag af Marskalken Her Jöran Claesson befalt att framträda och giswa H. K. Maj:t watten: måste jag således befallningen efterkomma. Imedlertid H. K. Maj:t sig twättade, frågade han mig åt, hwar jag alt sedan jag förre hösten från Finland med min Far ankommen war, imedlertid warit hade, sade jag att hafwa warit inmanter. Då frågade Konungen för hwad? Sade jag att Eric Jörensson och Carl Olsson Fiscalen hade mig befalt att wara ine i mitt herberge inmanter; Dertill H. K. M:t sade: Det hafwe wi intet dem befalt. Sedan war jag dageligt i tjänsten, och en tid dereffter höll H. K. Maj:t Panket, och sedan en tid efter han hade dansat och war lustig, såg han mig stå ibland Adelen strax hos S. Axel Ryning, steg han till mig och frågade om jag icke wille tjäna honom och följa med till Lifland: Då sade jag, att jag gerna wille begära förlof att försöka mig wider i främmande land. Sade han: Här wankar så hårda hugg som i Holland eller i Frankrike. Då rådde Axel Ryning och Salig Sneckenborg mig at jag ändteligen skulle bejaka, om han än wider mig derom anmodade. Litet dereffter kom H. K. Maj:t igen till Axel Ryning och ibland annat sade: Är det icke Nog? Fadren will för sin ålderdom skull icke låta bruka sig (den

wi

wi ock ej eller wäl der känne) den äldste Sonen han är i Finland ock obrukad: denne unge förwägrar sig ock att tjäna: här mätte något wara under. Då sade Axel Ryning: Nådigste Konung han will wäl tjäna: men han är en fattig ung person: möjeligt han har intet råd att stoffera sig op. Då sade Konungen åter till mig: Will du tjäna oß, så wille wi gifwa dig häst och tyg med Byßor och Rust-ting. Då bejakade jag och tackade H. K. Maj:t. Då befalte H. K. Maj:t, att Stallmästaren Eric Jörensson skulle låta mig få 3 st. Hästar af Stallet så ock af Rust-Kammaren Rust-ting och tyg, det jag fullkomligen bekom Pingste tid, och Sylvester gaf mig Sal, Byssor och Rust-ting: och strax i samma stund befalte H. K. Maj:t att Seved Ribbing Skattmästaren skulle gifwa mig annet penninger, det jag ock bekom nemlig 105 daler nemlig 35 daler på hwar häst med träß häster. Sedan så bearbetade jag med wäñer och wäns wänner att Salig Fader slapp af sitt fängelse och gingo 24 af Adel för honom i borgen att han i Riket blifwa och trogen wara skulle, hwilket han ock in til sin döstund war och troligen hölt. Och så slapp han sin fängelse.

2. Samme Sommar drog jag med andre af Adel som ock lät sig beställa under H. K. Majts hos GUDi Konung CARLS Lif-Compagnie, deröfwer Eric Jörensson Rytttmester och Otto Skedink Fänrik war. Och wa-

Claes Horn, Everdt Horn, Gabriel Göstafsson Oxenstjerna, jag, Eric Tönsson, Carl Beck, Eric Jörensson Tavast, alle på ett Skepp med wåre hästar. Och när wi med flottan kommo till Jungfrusund i Finska skären, afseglade H. K. Maj:t dådan middagstiden och åt Hangö udd. Så följde wi och med andre, och hade wi på wår Skepp ingen Styrman, som oss igenom skären styra skulle, utan följde så andre skepp och skutor effter, och på Hangöfjärden kommo wi på en grund kallas Preste-klippan, der stötte wi, så att samma skepp med allone blef; Dock lagade Gud det så underlig, att samma skepp med full Segel stadnade på samma grund och i deß stennr fast satt: elles hade wi alle kommit om halsen, om det i den farten hade af grundet af kommit och således i stora fiärden sunkit. Och efter oß den olyckan tilldrog, sände H. K. Maj:t bod med Everdt Horn (den der af wårt Skepp på samma dag hos H. K. Maj:t opwaktade, effter den ordningen som wardt gjord, att hwardera af oß hade sin wißa dager till städs att opwakta) att wi skulle fordra af Töne Jönsson skutor att följa flux effter, det wi ock gjorde. Sedan wi effter till Reste ankommo, reste wi strax effter wår plikt till H. K. Maj:t den der ginast åt Riga öfwerseglade, och woro wi till 200 starke. Och på resan komme wi åt Hapsal:

ſal: kom jag med Herr Gabriel Oxenſtierna oförmodandes ibland onde ſällſkap, ſom war Salige Axel Wachtmeiſter, Carl Boye och flere ſådane: der råkade iag med S. Axel i träta och perlemente, och emedan jag måſte ändtelig på ſamma Natten ſlås med honom, och ſedan jag blef Salig Axel öfwermägtig, dock ingen ſkada honom giorde, utan begrep honom hans wärje, kom Gabriel Oxenſtierna med ſin tiänare mig till hielp, att åtſkilja mig ifrån honom; och förr än någon af oß ett ord afwißte råkade wi wed en öde och torr brunn, ſom hardt när wägen belägen war. Der föllo wi fyra in, med tre dragne wärjor, och den högſte Barmhertige GUD underligen oß i ſå måtto bewarade, att hwarken jag eller Gabriel, ej eller hans tiänare något ſkadde, än dock wår kläder af wärjorna ſkadde woro; dock intet wår kropp. Allenaſt Axel, den der orſaken till ſlagsmålet gaf och ändelig den natten att ſlås benägen war, föll efterſt ofwan på oß tre, och i hans egen wärja, den han i ſin högra hand hade och jag med min wänſtra hand begripet, och i fallet ſlöpte. Deri föll han framſtupa och gick honom igenom hans högra arm, rätt i arſſbogin leden och ſkar ſåledes hans ådror och ſenor af och ſielfwe Medianen: Och Sumes Gabriels tiänares wärje, den råkade ock Axel uti af hwil-

ket han och i foten skadder blef. Men Gabriels wärja föll jag uppå; Dock halp och wände GUD det så underligen, att det gick igenom min Bundte-byxor, som på den tiden brukades, och in i tröjan och skar skjortan sönder, som dubbelt på min kropp war, men intet ting, deß GUDi wart lof mig nogede. Samme brunn war 4 famnar och 3 qwarter djup, och 3 alnar i längden bred, men underst widare. och midt i brunn war 2 stora aflånga stenar. Sedan man med mödo den halfdöda Människan opfimgo, hulpo de mig ock up: och emedan jag stod wid ett gammalt hus hemligt, ropade Carl Boye till mig, sägandes Henrich, Bror, hwaråstu, Rym, rym, Axel är död. Då wille jag till den halfdöda Personen, och när jag till honom lopp, kom jag samma brunn intet i hog och således annan gången deri störte

Och GUD widere underligen mig bewarede och halp, i så måtto, att Sven som med Gabriel i brunnen war, skulle saktelig klifwa långsamt (eller längs åt) och med stenarna upåt, så fattade mig till lycko, mine sporrar honom i hans Ellenhus trya (Älgs-huds-tröja) wed skuldren hans. Dermed törnade jag i fallet, så at han under mig kom och drog mine fötter neråt, de eljes i högden någorledes wende woro och hufwudet med kroppen woro igenom tyng-

tyngden neråt bögde, så att jag eljes omgått, (der) det icke så hade fogat, wel hade stört min hals af, och således åter, ibland de 3 dragne wärior föll jag uppå Oxenstierna. Dock ware GUD Faderligen lofwad för alt Faderligt bistånd, som mig och de andra underligen bewarade. Sedan afsomnade Axel, när jag andre gången underligen af brunnen op klef och till honom i stugun kom, och bad mig om wänskap och förlåtelse för Christi skull i alles och många närwaru. Och sedan uprette mig många, att rymma, och en war, som mig wägen till Dörfft (Dorpt) beledsaga wille; Men iag wille ingalunda. Då räkte jag hand åt wärden, att jag wille wara tillstädes, och om morgonen blef jag af Stathållaren Johan Derfelt upfordrad på Hopsal (Hapsal) Slott och blef fängslad. Men strax Evert Horn och Clas Horn med Johan Pontusson, med det Hof Werden woro, förnummo, kom Evert och Iohan Pontusson och borgade mig ut på 4000 daler, att skaffa mig tillstädes i Rätten, antingen lefwandes eller döder, på det att jag oskyldigt icke således skulle qwar efterlefder blifwa: Dermed reste wi fort, och ändock jag matt och bråkad war af det fallet och eljes af resande och andra fall mig hände, der jag störte med min häst i fullt rännande, så att alle som i följe woro, deröfwer hisnade,

och lika wißt uphöll och bewarade mig GUD och nådeligen mig för sjukdom bewarade. När wi kom ner på en skog, när Salisskans, mötte oß Gref von Mansfeld, med flere som i det Kerkeholms slaget woro på flykten komne och wekne. Då måste wi alle med dem wände om, och H. K. Maj:t med det folket, som till Skepps sluppo, seglade åt Hapsal, dit wi ock kommo. Så ibland annat, anklagade den dödas Broder Clas Wachtmeister mig och begärade af H. K. Maj:t Axel Ryningh, som Anrell war samt med Grefwen von Mansfeld att ihopa kalla all krigs-befäl jämte Borgmäster och Råd, så förhörde de saken och all witnen, och med allone dömde mig alldeles fri och oskyldig till hans död. Der ifrån rätten fick jag fri dombref och all säker frihet.

Dermed drog jag till Refle med Oxenstierna och föllo wi så både i stor sjukdom och hetsig bränsjuka och Hufwoswaghet, att inte oß lif för wäntandes. Deraf halp GUD mig underligen, så att min Swåger Carl Ersson, med hans Hustru den tiden i Refle närwarandes, togo mig så sjuker och swag med sig sent mot Martini till Sjös öfwer åt Finland: och samma Natten wi öfwer hafwet åt Nylands skären wed Allgro ankomme, stötte wi och komme på grund, dock halp GUD oß der från Nådeligen.

3. Sedan jag åter från Finland till Swe-

rige

rige igen ankom / wardt jag igen fördrad i Hoftjänsten, och tjänte således nu Regerande H. K. Maj:t Konung GUSTAF, med Clas Horn och Everdt Delvick, och ingen lön annat hade, än fri mat på salen med samtlige Hof-Junkarne, och 1607 om helige tre Kongers tiden lyckades mig igenom GUDs bistånd att H. K. Maj:t Kong CARL gaf mig en Kirketiende Förßa Gåld i Helsingeland om 270 Tunnors Ränta, och eljes af Kläde-kammaren min lön, så kom jag nägorledes til rätta. Samma år 1607 om Påsketiden effter Konung CARLS Höglofflig Kröning, fick jag befallning att kännas wid Sörmanlands Ryttare, som Per Swenson förde, dem jag ock upfordrade och med dem skulle till Lifland. Men effter 4 Compagnie Tyske Ryttere, nemligen Möllendorp, Ivarn och Linck med Christoffer V. Sir inkomne, dem då feltes häster, blef mine Ryttere förloftwede hem och deres häster tagne på betalning och gafs åt samme Ryttere, med flere hästar.

4. Så kom wider GUD min Fader och förförjere och wände min hog och sinne till den Dygdesamma Jungfrun Erland Johanssons Dotter Ebba Erlands Dotter, nu min äkta Dygdesamma Maka och Hustru. Och ändock många onde Människor wille det förhindre och fördra andres deß slägt och wänners sak; Dock upwäkte igen Fru Barbro på

Phiholm, samt Fru Chirstin på Tidöu med Cancelleren Herr Axel, de der åter tillrådde, så att det wann sin lyckliga framgång: och de andre mine obetänkte frieri, som mer af ungdoms kättjå ån af GUDs ingifwande begyndt war, både i Finland och här i Sverige många ståds, tillbakas gick: deß GUDi före lofwadt. Och jag således mitt ärlig och af GUDi försedda frieri fullbordade med min Dygdesamma förlofwade Brud, nu min aller-Käraste Hustru Ebba Erlands Dotter och wår bröllops och heders dag stod på Edeby 1608, 14 dagar för Påska. Och effter wår hållne bröllop, war jag en fattig ung Person och hon sameleds. Wi ägde på båda ftdor ringa eller ganska litet: Hon sina kläder jag mine, och en häst med sadel och byßor och tyg, derpå jag mig näst Gud förlet, at förwärfwa mig den del jag mig och min Hustru med försörja skulle; Effter att min S. Fader lefde och sitt jämte mitt mödernes gods innehade och wål i hans motgång behöfde, och eljes lefde min K. Hustrus Föräldrer, blef wår olägenhet strax 8 dagar effter brölopet så stor, at jag utöfwer all utgiffter i mitt bröllop ej mera af förråd öfwer behållit hafwer ån ett halfft Runstycke, det jag i några Wänners närwaro slog fast i min kammarwägg, och strax band den toma pungen wid min Pistols Laddstock och

rök

ſköt det ſåleds i wädret, bedjandes min unga Huſtru, att hon med mig wille bedja GUD om ſin GUdomeliga wälſignelſe, och wi ſom unge par folk, wille älſka hwarandra både i mot och medgång och ſåledes i fattig- och rikedom, hwad GUD oß tillägga och ſoga wille. Sedan ſå ſkickade GUD underligen, att jag fick både för häſtar, byßor och mitt Coretz pengar, dermed jag halp mig och giorde mig färdig åt Finland, med min Huſtru, effter min Fader loſwade mig Hemulla gård: ſå föll jag här i Stockholm i ſwåra häfftig ſiukdom, deraf GUD mig igen ophalp, och effter jag ändteligen till Finland att bo, luſt hade, halp min Huſtrus Fader och Moder oß med en ſtor del Prowiant, i kött, miöl och mycket mera, och ſammaleds 100 daler pengar. Dermed kom jag till Finland, war ſåleds hos min Fader på Lechtis inhyſter; dock nappaſt till koſt. Sedan wiſte min Fader mig till Hemulla, dit jag mig i ſtörſta ölägenhet begifwa måſte, och den ſpannemål ſom der på ſamma året fallen war, lät han alt föra dådan. Dock wälſignade GUD mig och upwäkte andra gifmilda människor, både af ſlägten, ſåwäl (ſom) främmande, ſom mig med Spannemål undſättning gjorde, ſom war min Morſyſter, bodde på Willans och Kankas; ſammaledes S. Evert Horn halp mig ock well: GUD dem ſådant i deß ewiga gkädje wedergälle. När min Fader ſåg at

jag war glad och intet gaf mig, eller myket litte till honom, sedan jag ifrån Lechtis afwist war, undrade han i förstone huru jag det fick, sedan så halp han mig ock något. 1609 skref åter min Hustrus Fader effter oß, att wi till Swerige komma skulle att bo på Fituna Gård: och effter han 2 resor flitigt oß bad, och förmante at lyda hans begåran, begaf jag mig till honom igen och inrymde han mig Fituna och den åt mig och min Hustru testementerade, effter som Brefwen än utwisa kunna, NB. och halp mig spannmål och pengar att betala min gåld jag till Bröllopet giordt hade, dock war ej öfwer 700 dalers wärde: och Fituna med böndren Arrenderade jag af honom förr en wiß summa pengar och eljes höll Roß-tjensten för honom och således brukade seglats till Tyskland med en stor skuta.

1610 gick det Danska kriget an; så rustade jag mig till krigs, kom till lägret i Allebäck 6 mil från Calmare: Andre dagen i antagande åt Calmare förordnad till Lydtnampt (Lieutenant) under Adels-Fanan i fri fält, och Bengt Sparre war Ryttmåstare. Samma dag blef Adels-Fanan med Östgötha Ryttare i förtåget att ansättja, hwilket ock skedde, att Jutens folk mötte oß wid afbrända Ladugården hidan om stenbron; Då satte wi fort på dem och eme-

medan de wille sig igen retirera öfwer Stenbron, och kärret, satte wi flux på Rytteriet och fick dem på flyckten, och Kongen med alt folket följde effter. Så satte wi åter i hop med dem och med allone afslog dem mycket folck, både Ryttare och Soldater, och GUD mig underligen den dagen halp, och sedan i hela belägringen, så att jag offte war i stor och dödes farer; men jag blef underligen bewarad och många för och efter mig alltid slagne, ja med stycken 11 och 14 tillika, både häst och Karl af Slagt-ordningen war skutne, och mig bewarade GUD, och i många Skermyßler dageligen mig underligen halp, så att många sig deröfwer förundrade, och jag kunde effter min ungdoms mod sådana faror intet akta, fast än min tjänare och hästar skutne och slagne bleffwo, med många flera stolta krigsmän. Och således både under Calmar dagelig, så wäl som i aftoget derifrån, den tiden Konungen i Danuemark fullkomligen hade i sinnet, att med allone nederlägga wår magt, och effter sådane wiße kunskaper trykte wår Konung iligt op undan och jag med 5 andra Fanor Ryttare, bleffwo hos Jesper Matsson hållne i Hinderhåld på Skela Eng, der Kongen i Dannemark oß effter följde, och wi der utstodo några timar, så att de med stor förlust måste wika öfwer bron tillbaka igen. Imedlertid

undkom H. K. Maj:t med fotfolket och stycken in på Kleckekergs-skogen: då dimban sig förhof och klart blef, såg han, Dansken, att wi woro få emot honom, satte han igenom djur gården med all magt på oß, så måste wi wika, dock led han stor afbräck.

Sedan en tid dereffter kom han under Ryßby skans. Då war jag förordnad i Ryttmåstarens Stad, som sjuk war, att drabba på Hertig von Lüneburgs Compagnie, och ibland annat baddades så hett, att jag på mig och min häst hade alles 9 skott, och deraf war 6 skott som på min Harneſk drabbade, ett som på stegbögelen tog och den bragte dock mig, deß GUDi wari lof, ingen skada; ett råkade min häst i tjocka halsen och det 9:de tog mig litet i wänstra armen under armbogen; Dock det war GUDs werk, som icke tillstadde såsom det wäl war farligt ämne. Sedan bekom jag förlof förut, effter som min Paß utwisa skall.

Åter 1611 effter Högloflig Konung CARLS död i Nyköping, blef jag af nu Regérande Konungen satt till Ryttmåstare öfwer Uplands Ryttare, dem iag till 350 man starka förde; bekom då igen min Kyrke-tiende som S. Hans Åkeſon mig undangick imedlertid jag i Finland war, samt med mera förlåning. Och samme winter i

sta-

slaget med war, då Hertig Johan med de Danske slogs, och sedan följde med Jesper Matsson igenom Dannemark åt Norige in till Uddewall Stad, och dådan igen till wårt land igen, effter föret afgick och så i Wästergöthland. I det Danske kriget, tog jag en Öfwerste fången sjelf fjerde, imellan Bohus och Nylösa Stad, det Kongen i Dannemark med all sin Rytter, förut åt Bohus tågeds. Och samme Öfwerste hette Hamilthon. Han spaßerade sakte förut, till deß att hans Soldater, som med båtar öfwer Nylösa Älfwen öfwersatte blefwo, alle skulle i god order effter marchera. Den sick jag, och H. K. Maj:t gaf mig för honom en Hereds Rett och 240 dalers Ränta i gods, till min förlänings förbättring. Strax dereffter, om Midsommaren, som detta om Pingstetiden skedde, föll jag de Danske i deß läger under Alingsås, med 220 man Uplands Ryttere och bekom 14 fångar och Lars Wagnes dräng, som hos dem fången war, så ock en god del hästar, och till en 27 hurtiga karlar som äfwen slagne blefwo, och wi således strax gåfwo oß affides igen i skogen, dådan wi på dem föll, och de mente, att wi skulle hafwa fotfolk med oß, effter jag hade en 30 Ryttere i tjock barkskog, som med deß länge bandelere skute och höll fienden någorleds af, till deß wi oß alle retirerade.

Så-

Således lyckades oß emot det som H. K. Maj:ts egit Lif-Compagnie 3 dagar tillförene af de Danske wed Herskie bro slagne och nederlagde blefwo.

Sedan så gaf GUD freden. Blef iag åter förordnad med Hans Kongl. Maj:t åt Ryßland 1614, der jag med Upländske Ryttere war och under Audowa, Pleskow och wid Nougården och deromkring stora farligheter utstå måste. Dock halp och bewarade Gud mig underligen i alla och många lifs-faror och både i det Danska kriget, så wäl som i Ryßland mig underligen försörgde och rikeligen med alle ymnigheter i guld, sölf och penningar samt mycket mera godt öfwerflödigt mig med wälsignade, och underligen sådant, utöfwer all mänsklig förhoppning tilwißa och uppenbara lät, så att jag deß wälsignelse högdt och ymnigt hade, det mig omöjeligt är om alt att förtälja. 1615 om wintren slapp jag igen ifrån Ryßland med mine Ryttare och bekom Fält-Herrens goda paß, som och tillstäds är.

Således halp GUD mig och mitt folk alltid lyckeligen i alla Occasioner, som wi blefwo utskickade, och mången intet tordes wåga, och dock mißunde oß wår lycka. Af det mycknа goda GUD nådigast mig i Danska fegden gaf och wälsignade, dermed inlöste jag Ekeby Sätegård och många fle-

re

re gods här i Swerige och Finland och afbetalte wackert min gäld och lät till hushållningen mycket godt i Sölf och annat göra och anwända, och wider med häst och folk mig wäl utstofferade.

Och imedlertid jag i Nyßland war, kallade GUD till sig min Swärfader Erland Johanslon, och bekom jag på min K. Hustrus del stöna gods och sielf godwilligen afträdde Fituna Gård åt min K. Swäger, och Ekeby samt med flera gods jag både med lag och rette inwaun och inlöste, kom ej till bytes, effter jag dem för mina penningar af främmande inbördat och löst hade.

Samma år 1616 afsomnade min egen Fader Clas Fleming, så ändock han Salig alltid tillförene ärnade åt min älste broder Herman Fleming Lechtis gård och mig derifrån aldeles afsade, derwed jag ock mig höll; dock hade GUD hans förriga sinne och hog omwändt, att han i sitt Testamente mig förskref Lechtis gård, med 10 de näst omliggende godsen, effter wider Testamentens inhåll, och Sielf stiteligen den tiden jag samme winter ifrån Nyßland kom, bad mig att jag wille i hans lifstid komma och bo på Lechtis, och ändteligh skulle jag effter hans död blifwa wed det, dock hade jag mitt sinne alldeles derifrån wändt och lust i Swerige att bo och

mig

mig bruka låta. Men sedan han Saligen afsomnat wardt och efter begrafningen framlades Testamentet med deß förmaninger, så räknade jag mig det af GUDs tilskyndan och ingifwande skedt wara ochsåleds trädde til Lechtis lätten, och min Broder til Hemulla, och alt hwad jag i Hemulla, i 7 år påkostat och byggt hade, derpå all min förlänings inkomster med mycket mera anwänt, det opdrog jag min K. Broder onekandes, mot hans del i Husen wid Lechtis.

Deraf kan man se huru GUD underligen har lagat, att jag det bekomma skulle, som mig i förstone ja af alla mißundt och tilltänkt war, ty alle twiflade om mitt tillstånd, effter jag war i min unge dagar ett wilder werdslig barn och inte sörgde för morgondagen, utan all min hog till krigs hade, i hwilket GUD mig underligen alltid ledsagat, halp och bewarat och många och store wälsignelser mig i alla måtto beskärade, både til Land och watten: ehwar som jag påslog halp Gud mig lyckeliacn, för hwilket honom ewinnerligen ware (lof) och det af mig och mine kåre efterkommande. Sammaledes så wände min K. Broder Herman Fleming med min Swåger, intet förr af, än jag måste äfwen lösa deß del i Telliste-Godsen, i Liffland, och för deras del gaf jag dem 1200 daler, och sedan utlösa måste min Moder-

sy-

systers barns Dotter, som i samme godsen än obetalt war, och i så måtto utstå farligheten som i Lifland swäfwade och mycket på samma gods kost wände, sedan fienden det alt brände och förhärjade. Doch effter det af Guds wilja mig påträngdt wardt och eljes GUD mig med mycket godt wälsignat hade, kostade jag mycket på dem och gaf dem några års friheter och således bragte Godset i sin fulla gång. Så tog jag ock på effter min förriga sätt, att bruka skepp och skutor och förfärdiga lät det nybegynta skeppet min S. Fader hade ärnat med mig tillhopa att bruka.

År 1617 efter nu regerande min A. K. och hans Konungsliga Kröning, tog hans K. Maj:t mig ifråu Uplands Rytterie och tillbetrodde mig i Salig Arved Tönnesons stad till Ståthåller på Wiborg, Nyslott, Kymenegårds och all des Län: och sammaleds satte mig till Öfwerste öfwer alt Carelska Fotfolket, hwilket war öfwer 2000 man, förutan de Nyskrifne jag utskref, så att det blef 3 Regementer af, och till lön bekom jag af H. K. Maj:t alles öfwer 3000 [illegible]aller med Capiten-skapet, och sedan på 24 [illegible]ersoner fri kost och på 12 hästar foder [illegible] mäll. I så måtto kom åtter GUD [illegible] med sin wälsignelse det förra myckla [illegible]a ökte, så att mine inkomster icke blef[illegible] förtärde utan förmerade. Mitt skepp

lät jag och förfärdiga emot mängens afrådande, sielf med mitt eget goda det wågade till Tyskland och Holland, all min Spanmål jag i Reste årligen hade, förbytte jag meö de Lifländer, som deße förläningar och anwisningar i min Slotts Lån hade, och effter deß begäran köpte med reda pengar tunnan Rog för ser mark af dem. Sedan 1618 om hösten kom Salig Johan Berndes med Kamereraren Hans Henrichsson, i samma Slotts Lån att revidera. Så hade han fullmagt att upbjuda mig i Arende hela och halfwa Slotts Länet, och nästan jag tordes intet wågat. Dock halft nödgade han mig uppå hela Nyslotts Lån och efter all årlig wiß och owiße upbörder i hopa förde, en wiß summa i Spannemål, eller effter wärdering alt i pengar att betala. Så bad jag GUD om nåd och bistånd i Saken; trodde honom om sin Faderliga hielp, hwilket ock skedde, så att H. K. Maj:t strax sände mig till sitt Kongsliga stadfästelses Bref på 2 års arrende, och jag hade, öfweralt årligen till winst öfwer 5000 daler, och mycket godt i samme profits goda bragte, som under-Ståthållare, Fogder, Skrifwere, Länsmän och många löse partii till sig smet hade. Och effter arrendets förlopp, opsade jag samma arrende och gaf hans Kongl. Maj:t effter som jag ock borde, alt tillkän-

kåmna, och alla wiſſa och owiſſa ſamt andra underſtukna inkomſter. Och ſå öktes mitt goda och jag brukade ſkepp, ſom förbenämdt och mycken wälſignelſe af GUD bekom.

Och ibland ſådan lycka ſwäfwade ock ſtore farligheter, att upwäcka mig att åkalla GUD, och inte mitt unga wågande ſinne i farligheter giſwa; ty jag 1619 om wåren reſte Landwägen omkring till Refle: på ſamma reſa war jag till lands i ſtor fara med ſtörtande och fallande, ſedan ſå med halfft trugande dref jag Böndren att föra mig Herrewalle Sjön och hade ändock elaka båtar: i den ena war mitt folk och hundar, i den andre war jag och min Hinrich, och nederſlog min gångere och deß fötter på honom band, effter från ſtranden war långt till bys, på Ryſka ſidan att gå. Wädret wardt ſwåra knapt och bläſte hårdt in af öpna haſwet, och wi med wåra båtar woro i ſtor liſs fara, emot det GUD oß underligen halp något i Lag (lå) under Lands udden, ſå gick ſeglet öfwer bords och böndren alle förſkräckte ſig, ſå war GUD bäſte hielpen och jag både Skeppare och båtsman att komma oß till rätta, dock med ſtor fara, halp oß GUD underlig till en Lands udd, der wi faſt finge; men andre båten måſte för wägen hålla drägen och ſåledes långt neder mot tuderen med möda till lands kom. Sedan GUD alsmäg-

mägtig således igen halp mitt folk med mig åt Coporien til hopa, reste jag åt Reste och många farliga fall utstod.

När jag ifrån Reste igen wille till Wiborg, med min Pinca som jag från Wiborg förut dit skickade; afseglade jag med stor lust ut ifrån Hamnen, och många mine wänner, Råds Herren Herr Henrich Dall och Herr Jören Feglack och många flere följde mig till min Pinca och wi woro lustige, så emot afftonen klockan 2 skildes de ifrån mig och jag i JESU namn gick til segels, sköt med stycken och war (wid) godt mod: befalte så att Skepparen och Styrmannen skulle ändtelig lägga wid Ulfsund i Hamnen, till midnatts tiden, dertill wi med folket, som dagarna tillförene i sus och rus tillbragt och sömnige woro, oß wäl hwila kunde, och imedlertid se hwad wäderlek oß GUD gifwa wille. Och imedlertid jag mig lagt hade att hwilas, så ihogkommande inte min befallning, och när jag igen utkom, wore wi par Wekosios förbiseglade; tyckte jag wäl illa wara, dock war intet att ändra. Bad så Gud mig till hjelp, lät så nedertaga stora seglet och allenast löpa öfwer natten med Fockan, och huru som Styrmannen i sömnen och oachtsamheten, som Finnarne plåga, icke akta wißte rodret, utan alltid med hwar wåg lät drifwa och fålla något af

wår

när rätta kosa, och rätt midnatts tiden upwärte stor storm. Och förr (än) wi wiste ord af woro wi midt in för Kalke-grunden under Kolka-landet afdrifne: och när Skepparen och Styrmannen först i mörkret blefwo klipporna warse af ett stort susande och wågens brusande, utsprang jag af Kajutan och flux att skifwa Focken bad sticka werweds an. Förr än jag orkade wål i stormen skifwa segel, så styrde Styrmannen Krejaren om i wädret och slog så backsegel och med samma hade jag så när gått öfwer bords, om icke GUD underligen hade försett att min ene fot med tofflan som fastnade i Ankartoget, och med samma fick min skytt mig fast i bygson och således mig räddade. Så släpte jag lika wist Ankaren till Sjös och förr än det fastnade i grundet, stöttes Rodret ifrån Pinckan bort, och den andre ankaren hade folket med i samma häpenhet utsläpt. Och så stöttes wi åter midt uppå Krejaren; ty GUD underligen så fogade, att i den stora faran råkade wi oß till lycka imellan båda kalk-grunden, som nappast i lugnet en alns djupt waten hade, der lyffte oß den ena wågen effter den andra utöfwer och i hwar sättning stötte wi, så måste wi afhugga båda Ankartogen, och så lyffte wågen oß öfwer samma grundet och hade wi twå stora Hol, ett fram och det andra midt

uppå Pinckan. Så lät jag hålla Pumpen och lättade ut barlasten som war inlagd och förd med kalkstenar af Sanct Brigittæ Kloster tagne, efter Herr Gabriel Bengtsons tillåtelse. När alle stenarne mest uté woro, funno wi på holen, dem wi med skiortor och säckar stoppade. Imedlertid slog oß den ena häftiga wågen hit den andra dit och så swåra att wi intet kunde fria oß, utan wi måste afhugga Masten. Sedan det skedde drefwo wi hit och dit, Folket wardt alt öfwergifwit, talte jag dem mod in och bragte dem med mig så wida, att som wågen wände farkosten hit och dit wi med mödo och behend fingo regera Fockan igen medes tog och tyg, och lätte så gå för en wind i sjön hwart Gud täcktes: och Masten war alt efter oß i Sjön med Husfrudtogen. När Gud gaf oß dager uplyste Höglandet sig för oß, lika som wi hade warit på wår miler när derifrån. Igenom sådant GUDs underliga bistånd och uplysning öfwertalte jag och tröstade modet på alt folket, och således såg, att wi än någorledes på wår rätta kosa woro; ty i den farligheten war wår Compass sönderg ången. Sedan så tog jag min lilla Gull Compass och satte wår kosa åt Högland; men litet dereffter så kom någon dimma och förtog oß känningen af Högland. Dock halp oß GUD underligen, som omöjeligt är att utså-

säga eller skrifwa, att wi icke på Tytters sten-grunden drifne blefwe, utan dem på ett litet stenkast förbi slöto och drefwo med wår socka. Och sedan GUD oß således halp under höglandes sidt-landet, så att hafswågen icke oß så härdt påslog som förr: dock det dref oß undan ifrån Lå-landet till sjös; Så dref jag folket både med lockande och trugande att utlyffta Jullen i Sjön och efter som det gjordt war, måste en stå inne och öfsa wattnet efter hand med ut. Imedlertid tog jag min Falkåna, slog tog om den och med flit gjorde en öglo eller lyckå, deri jag sedan fast gjorde det ena stycke af 30 fannars öfwerblifne Ankartoget och således all små löpen tagel (tackel) med skötte smitor och alt hwad jag fick förlängde och lät så 5 karar flux twärt åt landet roo, och när all togen utfördt kastade de stycket i Sjön, hwilket på 13 famnars djup i sandet och bland stenarna fastnade, och således kortade wi oß derwid närmer landet, och sammaleds gjorde wi ock med andra stycket och det toget om 18 famnar kort och med all de förrige togen dertill förlängde, som i skeppet inkortadt wardt: och dermed kommo wi på 4 fannars djup när landet på ett godt stenkast, och det andra stycket wäl igen med mödo af grunden upfingo. Sedan drog jag med alt folket till Lands och alle föllo wi ned på wår knå, tackade

den Nådefulle GUD, som oß sin fattiga barn således hade ifrån och i den stora lifsfaran, nådeligen och barmhertteligen hulpit, lofwande wi, hwar effter wårt ämne, att gifwa de fattiga. Dermed så dref jag åter dem till steps och bad dem åta och gaf dem win att dricka, förmante dem till GUDs åkallande och flitigt arbetande, och gaf Styrmannen och skepparen gladeligen till deß stora fel och förseende, derom de mig med tårar ombad: dermed togo wi uppå och långsåt Högland gingo med stort beswär med land Cordeller och togen alltid med Espingen af stenar på Sjön loßade och med mycken mödo halp GUD oß de 3 stora miler långsåt landet in i Jungfruhamnen, der lågo 2 skutor som till Resle wille: och samme Natten dref jag folket med flit att föra starka landfästen från ena sidan till det andra landet och wi således midt i inloppet på djupet lågo och om dagamåls-tiden så wärte åter up en stor Nordan-storm, midt i Åmunnen och slödde så att en skuta öfwer 8 famnar uppå torra landet låg, och den andra söndrig; wi underligen blefwo behållne effter att wi med flit togo wåra saker af förriga faran i akt. Sedan det lugnade gjorde wi oß af ett bråde Roder och det fast bandt, och upsatte den afhuggna Masten, dermed jag strax samma dagen effter middagen i lugnet och med

half-

halfwa winden gaf mig igen från Högland i JESu Namn, till Wiborgs skären och fick så fast i ytterſta klippan i deß skärgård, och ſedan ſåleds andra dagen halp oß GUD till Wiborg med ſtort beſwär, och många Männiſkor, ſom anſågo mitt inſeglande hißnade och högeligen förundrade ſig öfwer GUDs ſtora bewarelſer och biſtånd.

Strax på den ſtora faran och olyckan kom GUD och gladde mig dubbelt igen: förſt att min K. Huſtru wardt wäl förlos-ſad och jag fann henne med en ung Dotter för mig lyckelig; ſedan ſå kom andre dagen min ſkep ifrån Holland med lycka och behållen reſa, den der ock i ſamma ſtormen under Skågen (i Schagern) och ſedan under Norrwegen har preßa måſt. Samma Skepp kom med win och full ſalt laſtadt och till 3000 R:daler och 700 Unger Gyllens profit hem. Så gladde GUD mig igen och lät ſe både faran, ſin Gudomeliga hielp och nådiga wälſignelſe, emot den ſig af hjertat till honom och på honom ſig förlitat hade.

Åter igen 1620 om wåren fick jag H. K. Maj:ts bref och Inſtruction med en Fullmagt, att jag mig till Narwen i Herr Carl Carlſons ſtad till Ståthållare och Lands-Höfdinge mig begifwa ſkulle, utöfwer Narf-Iwan-Jamogorodz och Copporie med Audowas Län wara ſkulle: hwilket alt war högt

swårt och beswärligt kall, till hwilket jag fast nödigt wille, och emedan jag sådan förandring genom skriftwelse af mine gode Wänner förnam, skref jag wän och wäns wänner till, sådant att förhindra: dock kunde det icke hjelpa: Måste jag så till Narwen, och min Öfwerste-Lieutenant Ernst Creutz skref mig till om deß stora nöd, att intet war i förråd till Prowiant åt folket, då samkade jag ihop af Anordningen som gjord war och på samma års Ränta dit lefwereras borde, och derpå tog försträckningar, och Swen Månßon, som i min stad kom halp ock något med till; dock lög mest, sedan han mig först qwitt blef. Så affärdade jag min skepp igen till Holland och lastade så min Kreiare full med mitt eget gods öfwer 1000 Tunnor Spannmål och mycket godt mera, och fraktade så 3 andra Kreiare af Staden med Anordningen och mycket gewär jag till Krigsfolket och mitt Regemente ihopasamkat och på åtskilliga tider ifrån Swerige bekom, sände sådant alt förut: skickade min K. Hustru med wåra små barn till Finland åt Lechtis, och jag drog sedan Landwägen sjelf till Narwen. GUD halp mig wäl fram. När jag således in till Narwen inridande kom, gjordes mig stor ära och mycket folk med Anders Ersson och Öfwerste Sneckenberg med mine Officerer mötte mig till häst, och Borgmäster med Rå-

den

den och Borgere stodo i Staden i order, drucke ne och fulle. Några af gemene borgere skuto så i oaktsamheten mig till åra, fast än jag dem hårdt förböd att skiuta, och således blef min mjöhund, som bredewid min stegbögel lop skuten och så på stegböglen och det sönder på foten min; dock bewarade GUD mig.

Sedan jag i samma kall hade fullkomligen inträdt, och alla saker begynte i riktighet sättа, kyndade GUD Buges Lasses Rosen att tränga på mig sitt halfwa Arrende, dertill och Anders Ersson mig hårdt rådde och öfwertalte, gifwandes mig stora förslag och underrättelser om Länet och deß inkomster. Och effter Buges Larsses Arrende Contracts puncter effterga, att han måtte För-Arrendera litet eller mycket, sockner eller Slotts Läner, åt alle dem han wille, som woro H. K. Maj:ts edsworne tiänare och inwånare i Riket, så begaf jag mig med honom till handels, skref och H. K. Maj:t derom till: behöll så det 1620 års arrende, hade deraf öfwer 10000 dalers profit öfwer all Lefwereringar till Slotts-Garnisoner (*). Och effter H. K. Maj:t mißhagade, att jag gjedt mig i Arrendet, afträdde iag samma Arrende strax 1621 om wåren.

(*) Hwad Enskilde af Kronan wunnit genom Arrender på Tiäru-handel, Tobaks-handel, Tullar med mera, kan slutas af sådana Exempel. Alle hafwa wål icke warit så upriktige och tillstått rent ut sin winst, utan torde andre finnas, som igenom förblommerade klagomål söke

Med samma kom Fält-Herren ifrån Finland, gaf jag honom tillkänna, att jag war effter H. K. Maj:ts wilje afträdd och det wardt skönt Arrende, föll stor profit af, och således effter hans begäran lät honom få all grundelig berättelse, och rådde honom fram för någon annan att träda till handels med Bugeslaus, det han ock gjorde (*), och sedan skref mig till, begärade att jag wille wara emot honom Interesserader och förordna trogna fougdar ock se på hans bästa i saken; jag skulle njuta med honom ock så min del af winsten för min inseende och flit i hans goda. Jag gjorde således och alt war wäl, och H. K. Maj:t lät sig sådant behaga.

1621, Hans K. Maj:t war under Riga i belägringen, åstundade jag med dit, ändock jag ingen kallelse eller fordran hade. Dock gaf GDD mig åter tillfälle, igenom det, att Gränße Commissarierne hade lyckeligen fullbordat Rågången, och Audowa med deß Län skulle öfwerantwardas åt Nyßen (doch lät jag med all magt och flit afföra, H. K. Maj:t och Riket till godo, i tid all Spannemål

med afskrifningar öka den samma ännu mer. Flere Köpmans slägter hafwa igenom sådana medel kommit up til Adeligt stånd och wärde. Exemplen besparas för denna gången.

(*) Genom slika Arrenden är det som de Store i Frankriket och en del andre äro så förmögne; men Kronan ofta i förlägenhet och Undersåtarne i förtryck. Den nämde Fält-Herren war Gref Jacob DelaGardie.

nemål och penningar med stycken, effter som i Narfwens Räkningar infördt finnas och hos mig besked af gegen räkningar och längderna. Så kom ock Commissariernes bref till H. K. Maj:t, dem tog jag med mig till orsak och skyndade mig således fort till Riga till Konungen, som i Belägringen war. Straxt jag ankom under Predikan, fordrade H. K. Maj:t mig in effter Predikan i Paulunet, i Hertig CARLS (Hertig CARL PHILIPS) och Fält-Herrens närwaro, och frågade hwad tidender jag hade ifrån Ryßland och Narfwen: Sade jag alt godt: Friden är nu alt slutad och Rågången stadfäst: Audowa är derpå åt Ryßarne igen lefwereradt. Då sprang H. K. Maj:t op och sade: I hafwen tidender som en ärlig Man, hafwer I ock bref af Commissarierna. Ja, så öfwergaf jag samma bref. Då tog han effter läsande mig i hand och sade: Her för deßa tidender skall wi skänka Eder några gårdar, begären dem hwar I wele. Och så fick jag frälse på Mesalla by och Hämmelis godsen, och Hans Maj:t bad mig, att skynda mig strax tillbaka igen; Dock handlade jag med Fält-Herren, att jag fick Kongeligt tilstånd, att blifwa några dagar qwar i belägringen, att se och lära H. K. Maj:ts krigs saker och beställa om mitt Regemente, som der hos och med min Öfwerste Lieutenant Ernst Creutz war. Och således

föla-

följde H. K. Maj:t och Fält-Herren åt i belägringen och deß batteri, och GUD mig med dem bewarade, fast än en stor del af Soldaterna i löpegrafwen hos oß skutne blefwo.

Några dagar dereffter kom till en Tractat att gißlar skulle insändas i Staden Riga: så sände H. K. Maj:t effter mig der jag i lägret stod och talte med Stallmästaren Jesper Matsson. När jag kom till H. K. Maj:t, sade han: Fleming, I hafwe hafft lycko och goda tidender med Er hit till oß: Wi wilje nu sända Eder med H. Svante Baner till Gißel i Riga Stad. Då gjorde jag mig med glädje strax färdig och köpte mig en skön häst för 200 daler effter de andre något wore utridne. Och således blefwo wi med 1000 Rytter följde af Marskalken in under Stadsmuren. Der mötte oß åter en Borgmäster och Stinnikhußen med många af Rådet och förnämste Borgere, och de andre togo oß åter med sig tillbakas in i Staden. Der handlede Wi med dem om Stadsens opgifwande och alt annat som oß tjänte och af Konungen befalt war. Så tracterede de oß på det härligaste och woro så til måltids, och de aldeles med gemene Man samtyckte oß Staden och dem under H. K. Maj:ts wäld at gifwa och komma låta.

Sedan så kommo deras utskickade igen och wi sluppo emot dem ut igen. Sedan wi fingo

go Staden in och H. K: Maj:t med stor Triumph med hela sin Krigs-magt inreste, war jag der än qwar. Sedan så kom åter GUD och ingaf Fält-Herren i hogen att tillbjuda mig Ißenhof till köps, och igenom Land-Råden lät öfwertala mig att träda i handels med honom: dock effter mogen betänkande wågade jag mig ihop med honom och slöt köpet på 12000 daler, på ett års tid att betala. Derpå Bref oprättadt blef och alt fast och klart, deremot jag 6000 daler strax i Refle låfwade om Martini att betala på första terminen, det och skedde; sedan om wåren dereffter de andre 6000 daler att aflägga; och då skulle godset med 70 Bönder mig blifwa inrymdt. Än kom jag med H. Gresl. Nåde Fält-Herren widare i handling (om) Wadimoysie Hof, strax 2 miler ifrån mitt gods Tellestad afsåget, hwilket H. K. Maj:t hade något för min ankomst skänkt och gedt åt Hans Ferlen. Då handlede Fält-Herren först samme arfnamnet af honom till sig, effter det att det af hans sledt (slägt) under Kronan förbrutit war. Så köpte jag samma Hof igen af Fält-Herren för 1400 daler, effter mine Bönder i Tellistad intet wille låta twinga sig utan igenom Hof-arbeten. Så fick jag samma Hof och inlöste alle de andre godsen, som tillförene här och der förpantadt woro för 4000 daler.

6. *And.*

6.

Anders Simonssons berättelse om Mordet på *Swanarna*.

Om den Ochristeliga Handel, som Kong ERIC lätt bedriffue emott den Salige och Ädle Högloflig i åminnelse när GUDi, Grefwe Swante Sture (*).

En kort underwisningh om den Ochristelige Handell, som Konung ERICH och Jörenn Personn genom de Ogudachtige Tyranner bedreffue emott denn Ädle Högborne Herre, Salige i åminnelse när GUDi, Herr Swante Sture, och och hans kere Sönner, Her Niels och Her Eric Sture, hwars Herredöms Salige Sieler GUDh ewinnerlige hugswale. ꝛc.

Först om thet hjertans haat, Konung ERIC hade till dem, och lätt thet alltid bemerka med breff och tillskriffningar, som wäl nogsampt allom

(*) Sådan är Påskrifften uppå Originalet af denna Relation, som är upsatt af Gref Swante Stures Dräng Anders Simonsson. Den är mig benäget lemnad, af Lagmannen Högw. Hr. Baron Gustaf Ribbing. Jag har ock funnit en annan afskrifft deraf, hwilken är ställd i nyare skrifart, dock här och der något förminskad eller tillökt. Den har följande öfwerskrifft: "Effter Grefwe Swantes dräng Anders Simonssons berättelse, "är hwad som följer infördt, effter drängen kunnat det "minnas, som följde sin Grefwe till Swartsiö, och "sedan war hos honom i hans Fängelse och bäst wißte "hwad som skedde, effter han alt ifrån begynnelsen wa"rit tillstädes wid denna onkeliga handel." Berättelsen

allom witterligt war ꝛc. (*) Först till Reffle, då han förordnat hade den Salige Herren till Gubbernator i Lifland, ibland mycket annat, som han hade giftvit fullmagt till att beställa, war det ett märkeligt stycke, att han skulle på en dag beställa alt krigsfolket uppå en plats till att hålla med dem meen, och när de så skulle wara ihopstälte under skytte tå skulle den Salige Herren efter Konungens Fullmagt, bref och segel, afslöna dem med krut och lod.

Uti lika mått blef ock Herr Nils Sture tillskrifwet och uti befallning gifwit, att den gode Herren skulle draga til Westergöthland och alla de Bönder, som lågo till Warbergs Slotts förläning, dem skulle han upbränna och hänga Bonden i sin egen gård, för det de icke hade giordt sine dagswerker till Slottet. Men när den salige Herren det icke wille efterkomma, utan med annan god lämpa gick det igenom, blef Konung ERIC ytterlig wred på honom och sade. **Wi bliswe aldrig wål af med honom; ty jag kan det förnimme uti min** Astrologie, **at han är wiserlig den, som sätter oß ifrån wårt Kongelig Re-**

F ge-

(*) Skall wara tilförne tryckt i en af Prof. Abraham Burmans Almanachor, hwilken nu mera torde wara ganska sällsynt. Eljes är den af Hof-Cancell. Herr von Dalin ofta åberopad i Hans Swenska R. Historia.

(*) Låsare torde icke wara af nöden att följa gamla Stafsättet.

gemente. Och det hade Kong ERIC alltid för sig till tals, att en war i Swerige, som skulle sättja honom från Regementet; men der fanns ingen likare än Herr Nils Sture. Thereffter lät Kong ERIC sättja honom fången och sedan lät han på en åkare släppa föra (*) honom kring om alle gator i Stockholm med halm slöjfar och tjärade halmkranser, och då blef han utropad för den, som wille sättja sig emot Konungen. Och när han då så skammelig blef utropad för Sweriges förrädare och kom uppå Järntoraet, stod der församlad en mägta hop med Ryttare och Knechtar, som alle med en mun swarade och sade Nej dertill, uti Konung ERICS och Jöran Persons åhöro, der de stodo uppe uti ett hus lönligen. Och sade: "Denne gode Herren hafwer "detta spe och spott aldrig förtjänt, och han "är ingen förrädare, utan du som det säger: "ty han hafwer warit i marken med oss emot "Kongl. Majtts och Rikssens fiender, som en "Sweriges trogen man och wågat lif och blod "med oss, det gifwe wi honom alle till wittnes"börd." Och när Konung ERIC och Jöran Person det hörde, tänkte de strax uppå ett annat råd; ty thet war icke godt att hela krigsmagten skulle gifwa honom sådan god wittnesbörd, som ther skedde, derföre

(*) Meningen är: på en åkare hast släpa eller föra.

re blef han med en hast kördt derifrån, och wardt åter inkastad i Fängelse.

Och icke många dagar derefter blef honom tillsagdt af Konungen all gunst och Nåde, och blef sedan utropadt på alla gator, att hwilken som skulle honom det förekasta, eller derom något tala, utan det som ärligt wara skulle, han skulle straffas till lifwet. Och så blef han förskickad med ett bref ut till Josua Genewij (*) i Nederlanden, som mig blef sagdt, och uppå wägen skulle de förgöra honom. När han war då åstad dragen till sjös, sände Kong ERIC en öfwer land och till Calmare, och han skulle der så länge förtöfwa, att Herr Nils skulle komma igen. Och när han förnam, att Herr Nils wär wisst förhanden till Callmare igen, satte han sig på sin häst till att rida och rände både natt och dag, till att beboda Kong ERIC, att nu är Herr Nils wisserlig förhanden igen.

Då nu Kong ERIC det hörde, wardt honom bong och lät strax förskrifwa till alla Ständer, ädle och oädle, att de skulle komma till Herredag i Upsala, och då kom bref efter Sal. Herr Eric Sture, och han drog strax till Stockholm och blef der fången. Då drog Kong ERIC från Stockholm till Swartzjö och skref efter Högborne Herre Herr Svante Sture, och

(*) Hans rätta Namn war Josua von Genewitz.

imedlertid drog hennes Nåde Grefwinnan sjelf, med några sine kärkomne döttrar dit till Swartzjö och mente att wilja bedja Konungen för S. Herr Erics skuld, och wiße då intet utaf Herr Nils ändå. Och når Hennes Nåde kom fram innemot Swartzjö, så blef Hennes Nåde innant uti en Bonde-gård med alt sitt sällskap, och ther blef stark wakt omkring hållen. Och sedan kom åter annat bref effter hans Nåde Salig Herren (Gr. Svante) och så drog han åstad och når han kom till Telge, gick han in i Kyrkan, så länge de hade bud effter Skjuts håstar, och lät han kalla Kyrkoherden till sig och gick så med honom i Sacristian, och der tog han Christi Lekamen och Blod till sig. Sedan drog han derifrå och kom så sent till Swartsjö, inemot den gården, der Hennes Nåde war innant. Sade han till wakten: Ärlige gode Män, låtter mig få tala ett ord eller twå wid min Hustru, uti alles Eders åhörd: jag will skänka Eder 4 dåler till drickes-penningar. Tå swarade de: Oß är förbudit, wid lif och hals, af Jöran Persson, wi töra det ingalunda göra. Tå sade han: så säger henne på mine wägne med många lyckſaliga goda nätter och dagar. Och så drog Hans Nåd derom, och som han kom på åkren utför gården, kom en Hare rännandes öfwer wägen. Tå sade hans

Nå-

Nåde: Jag hafwer många tina bröder plåckat skinnfällen af; men du är mig en olycksam fugel. Och hans Nåde kom i Ekelund i skymningen, stod der åter wakt och sade: Herre, I skolen ingalunda draga fram, förr än wi göre bud för Eder; ty oß är så hårdt tillsagt. Och så lopp en straxt åstad och giorde Jöran Persson bud, att nu är Grefwe Svante här. Och straxt kom ut emot honom alle Kong ERICS Hoftjänare. Och tackade Salig Herren dem alle för den åran de bewiste honom, och besporde dem om Hans Nåde Kongl. Maj:t war uppe eller i säng, eller om Hans Nåd skulle wara honom med någon owänskap betänkt. De mente, Nej ingalunda, utan att Hans Nåd icke wille så sent tala med honom. Och der sade de: Eder är beställd en Kammare, der I skulle wara inne och ingen mera, utan allenast en liten smådräng med Eder. Så wände han sig om och sade: gören wål och akter denna min dräng; ty karlarna blefwo afwiste ifrån honom, så när som hans bårdskärare, han följde med in till den stufwan, som då allreda wål förwarad war, med Järn-gallror och dörbommar. Och der war Hans Nåde i twå dagar stilla, och så blef han kallad up för Kong ERIC till Rätta, twå dagar å slag, och då hans Nåde kom neder igen, klappade hän med

sina händer och lofwade GUD med neder-
bögda ansigte och knän till golfwet, der
han då länge låg och bad. Och när han
upsteg, sade han till mig: Anders, Jag
tackar GUD, jag hafwer nu twå gånger
warit för rätta, men de hafwa, GUDi
thåß lof, intet fått ännu någon sak på mig el-
ler mina Söner. Och sade Hans Nåde:
Anders, tag min dart och gräf måsen ut
ur såten på wäggen, som wetter åt Slottet,
att jag kan se om Kongen går ut, eller
om någon kommer. Och sedan sade H.
Nåde till mig, hwem sitter här gent e-
mot i andra flusswun, tu skall akta derup-
på; Så sporde jag en knekt till, hwem
der skulle wara, sade knekten till mig; der
sittja twå män, en kallas Herr Sten. Och
när H. Nåde hörde, att det war Herr Sten,
gaf han waktmästaren 1 daler, att han skulle
låta dören så länge blifwa oläst, att han
kunde få tala med honom tu ord, och det blef
tillstadt, och så läste Waktmästaren up den
dörren som Herr Sten war inneläst, och
när de fingo se hwarandra, begynte the
med glädje dricke GUDz skål, Konungens
och alle trofaste hjertes, som mente och
tyndte H. Kong. Maj:t godt af hjertat. Och
när de så hade druckit hwarannan till, ne-
go de emot hwarandra och med gråtande
tårar befalte hwarandra GUD, och lästes bå-
de dörrarna igen, och fingo så intet mera
talas wid.

Men

Men här måste icke förgåtas det stora Panquet, som Kongen gjorde på Swartsiö emot Herr Abraham (Gustafson) och när han på det sista skulle gå till sin hwi lekammare, hwilken war öfwerdragen med gyllen-stycken, så att han deröfwer förundrade sig och sade till Jöran Persson, som ock följde med honom, på det att om Herr Abraham icke godwilligt wille låta sig beweka till att skrifwa om den Guldkedjan och det harnesk, hwilket han då strax blef twingad till att skrifwa med rep och sträckebänk. Dock likwäl effter Jöran Perssons egenhändiga utkastning, den han ock sedan förwarade i sina byxor och fanns deri effter hans kläder, hwilken besegling Jören Persson i Upsala på Domstolen för hela menigheten uttydde falskelig, det han ock sielf diktade och lög på de gode Herrar och sade, att falske bref woro uptagne i Sjön, som Herr Nils Sture skulle hafwa skrifwit hit in i Riket, och uttydde samme harnesk till en hop krigsfolk, som komma skulle och sättja Konungen ifrån Kronan och med Guld-keden, det skulle wara deras besoldning.

Sedan några dagar dereffter drog Konungen till Upsala, och blef förordnerad en fången Herre med en hop knekter, och hwar hade sruta för sig. När då Hans Nåde kom till Upsala å, der på ängen,

gick hans Nåde der länge in till mörkret, och mente att Hennes Nåde Grefwinnan skulle komma effter, och effter Hennes Nåde icke kom fram förr än in på natten, mätte så Hans Nåde gå med knekterne. Och blef så insatt uti gamla Biskops-huset, som war alt öfwerlägt på Gulfwet med, förlof sagt, hundeskarn, så att der war intet rum på Gulfwet för den stygga orenlighet. Och der mätte jag taga en gammal grangwist och stryka rent så stort rum, att Hans Nåde fick lägga sig ned till att låsa, med gråtande ögon, wid paß en klocketimma. Och när Hans Nåd stod up igen, sade Hans Nåd: ett sådant hus hafwer jag aldrig hafft mina hundar uti, som de nu hafwa mig infördt: Och wed Hans Nåd med mig talade och spörde om jag frös, så kommo knektarne och upläste dörren och sade: I skulle nu bekomma ett warmare hus, och förde Hans Nåde sedan der gent emot, uti en minder Kammar, som war med panel, och der satt en fången och han blef uttagen på ett annat rum. Och samma affton, längst in på afftonen, kom twå knektar, som Grefwinnan Hennes nåde hade sändt, med ett fat fullt med stekta Äple, och det andre fat med goråd och några sänge-kläder. Och der mätte Hans Nåde ligga uti en säng, som war upmurad med tegelstenar.

När

När nu morgonen war uti lysningen, kom åter Peer Duus, Under-Prophoß och en hop knektar med honom, och sade: Herre, K:gl. Maj:t hafwer befallt oß, att I skulle bekomma ett nådigt fängelse och en bättre Kammare, derföre äro ock alle andre fångarne förde uppå Slottet, och dit skulle wi gå med Eder. När Hans Nåde nu kom på Slottet, blef Hans Nåd der inmant uti en Kammar hardt wid Porten, och der blef Hans Nåde förordnerad en flaska Win om dagen och twå rätter om måltiden. Och när hans Nåde nu en wecka hade der warit, sände Kong ERIC sin dräng till Hans Nåd och sade: Kongl. Maj:t låter helsa Eder Nåde en lycksalig god dag och derhos beder Eder Nåde wara wid en god tröst, att det skall fulle bliswa till det bästa. Åtnågra dagar dereffter kom åter samma dräng med Kong ERICS eget bref och Hans Nåd då strax skref Konungen swar igen med samme dräng och gaf honom 4 daler. Dereffter några dagar sade Herren till mig: Anders, akta wäl uppå, om du får se Konungen gå på bursspråket, så säg mig till; och när jag nu så waktade der uppå, uti den inre kammaren, blef jag warse, att Konungen kom up för Slottsbacken, och tå wäckte jag Hans Nåde, ty han somnade der han satt wid skiswan, och

tå Hans Nåde waknade, sade han: Hwad nu? Sade jag: nu är Kongen på Slottsbacken. Då sade Hans Nåd, att jag skulle snart göra Hatten och kappan ren, och emedan jag gjorde, stod Konungen på backen stilla och alle Drabanter kring om honom, och en Präst (*) uti ringen. När han nu en lång stund hade talat med den Prästen, kom han hastteligen in uppå bron och slog sin hatt ned för ögonen (**), och gick så fast, att Drabanterne måtte trångt hwaraman ihjäl i porten. Och då gick Kongen strax dit som Herr Nils Sture war inne (†), och när han kom der sade han strax: Ja sitter du här din Rikes förrädare. Då swarade Sal. Herr Nils: Allernådigste Konung, tag är ingen förrädare, utan will för Ed. Maj:t och Sweriges wälfärd wåga både Lif och blod. Tå tog Kongen sin dart och slog honom i armen. Sedan tog Herr Nils darten sjelf ut och stråk honom ren och wille få Kongen slafftet i-

gen

Förenämde Petrus Caroli, Ordinarius i Calmare.

*) Konungen war wid detta tillfälle klädd i swart Sammets kläduing med underdrägt i häse och tröje, och hade en slackot Sammets kappa uppå, med Rapir wid sjden och ett Bonet (här warit den här omtalte Hatten) med sijfwa och swarta fjäder uti. Se Peringsk. Mon. Upl. T. 2. p. 96.

(†) Herr Nils låg då och läste i en liten Tyst Tänebok.

aen (*), och strakt sprang Pehr Willomsson till med sin dart och stack Herr Nils i hufwudet och sade: du äst ändå en skälm, sade han, derföre skall du hafwa detta. Då föll Salig Herr Nils neder och sade: **Nådig Konung, skoner mit unga lif.** Sedan sade åter Kongen: **Hör den förrädaren talar ännu,** och tog så en Hillebård och stack honom 7 sting igenom och gick så dädan och släppte Herr Sten Ericsson ut och några andre med honom.

Och när det hade skedt kom han sedan till Hans Nåde, Sal. Greswe Swante, och sade till honom: Sittie J här kåre Frände; J åren häfftigt angifwen för oß och det hafwa wåre mißgynnere gjordt. Kåre Frände, Wi bedje Eder för GUDs skull, att J wele gifwe oß till alt det wi hafwe gjordt Eder emot, och föll på knä hos Sal. Herren, och han gret bitterligen, sägande: Allernådigste Konung, om min Son skadar inter till lifwet, will jag af hjertat gerna Ed. K. Maj:t tillgifwa; men skadar honom till hans Lif, då skole J swara mig inför Gud. Ja, sade Konungen, Se der, J gifwe oß likwäl det aldrig till, derföre måte Eder det samma ske. (*) Och då ropade

(*) I den afskrifft jag tillförne hafft af detta Document, berättas, att Konungen, wid det Herr Nils räkte honom darten igen, sagt: Si huru den skälmen kan bedia för sig, och stack så Herr Nils i ögat, att han föll neder: Men detta finnes ej i Originalet.

(*) Detta är något olika men ock mycket omständeligare, än det som i den förra Berättelse är anförd, i förra gående Nummer.

pade Herr Sten i dörren: Allernådigste Herre skoner den gamle Mannen. Och Jören Pedersson stod ock i dören och ropte till Konungen och sade: Nådige Konung, här är en part här ute, som intet menar Ed. K. Maj:t något godt. Och med det samma språng Konungen hastigt ut och sade: Hwem året? När han kom ut talades der intet mer om, utan han drog sin kos åt Flötesund. Och Herren (Gr. Svante) kom utaf bron och in i kammaren igen och slogo de dören till igen. Och då blef Pehr Gadd, Rikes Prophoß, Håkan Lenck och en stor hop med stocke-knektar, tillsatte att hafwa Slottet i lås, att ingen den natten skulle slippa hwarken in eller ut, förr än de hade fått lifwet utaf dem alla (*). När det ogudacktiga Parti hade nu så sammansatt sig med Ed och upräckta händer, att de skulle stå hwarannan bi och icke swika Konungen, eller det nederlägga, som han och Jöran Persson befalt hade, kommo de till Greffwe Svante, och sade en

till

(*) I den oftanämda Afskrift, finnes här följande berättelse tillagd, som i Originalet aldeles saknas: "Så blef mig sagt, at Herr Nils Sture blef död, förr än Konungen kom in til min Sal. Herre: men somlige säde, at han war först inne hos Herren och sedan gick han til Herr Nils. Och förr än Portarne blefwo stängde, hade Peder Gadd bud in i Staden, och lät der taga några lösa qwinnor, som måste i 14 dagar wara på Slottet, så länge Portarna wore stängde. Alt emedan hars mat af Staden til de Sal. Herrarne, intil Porten, der Knecktarne emottogo maten på Silfwerfat ifrån de ädla Fruarna, hwilka ock sutto fångne i Staden, och deraf tog Peder Gadd så många rätter, som honom syntes, och det andra åto Krigsknecktarne. Sedan fingos Faten ut genom Portarne, när de Sal. Herrar (likwäl) intet behöfde sådant mera."

till mig: du dräng kom och tag maten in, och når jag icke war så snar; tog han mig i kragen och ryckte mig ut genom dören, så at näsa och mun stod i blod på mig, och då blef Sal. Herren miſslynt och bleknade, sägandes: Hwi slår du min dräng? Tå sade han: Du får fuller wärre, och då gingo de alle in till Hans Nåde och jag stod ukan för dören.

Så gjorde en sig drucken och förförde sig på Herren(*). Då sade Herren till honom: Min Wän, hafwer du druckit ditt öl, så gack ifrån mig ock lägg dig; ty jag betackar GUD och Hans Kongl. Maj:t för frid uti fängelset. Då sade Håkan Lenck: Liten frid är Eder detta: Befaller Eder i Guds händer: ty oß är nu så befalt, att wi skole taga Eder af daga, eller ock sjelfwe lida döden i morgon. Tå sade Herren: Så gören som ärlige och Christne Män och låter mig få skäl och Skriftermål. Tå sade han det wara sent, att de kunde ingen Präst finna och icke kunde de heller slippa ut genom porten. Så sade Hans Nåde: Jag befaller min Själ i GUDs heliga händer och min kropp uti Människors händer, såsom andra Tyranner. Och wid Hans Nåde det sade, tå stack en till med en Hillebärd, och det tog up i axlen. Och Hans Nåde sade: GUD ware mig Nådelig och tu fattig Man stack intet rätt. Och då gaf Hans Nåd sig in uti sin säng och de följde efter, och den Håkan Lenck fick ut sin knif och med en hast skär den Sal. och Högloft. gode Herren halsen af; hwars Själ GUD Alsmägtige

i

(*) Genom det han raglade hit och dit in på Gref Svante.

i den ewiga glädjen hugswale, samt alle andre gode Herrar. som der ynkeligen förrädde blefwo, och GUD hugswale och tröste deras Nåder, samt alle bedröfwade hjerte, med den gode och nådefulle Hel. Anda. Amen.

Detta är ännu wål widare och af de Ädle gode Herrar mycket bättre kunnogt, än jag fattig karl kan det utlägga; dock bedes jag före, om jag häruti något förgätit hafwer. Men det måste jag bekänna, som ock nogsamt klart är för Gudi och hela werlden, at de sal. Herrers fromhet, wälwillige hörsamhet och trofasta hjerta, både emot Konungen och Sweriges Krona, det de ock beslutade med sin oskyldiga död och beseglade det med sit rena blods utgjutelse, det war rätte orsaken, som satte Konungen ifrån sit Regemente och Jöran Persson til Stegel och Hjul, och intet annat, emedan de Sal. gode Herrar lefde. Och den samme tröstelige förhoppning war hos dem alt in i döden. Derföre äro de ock wisserlige hos sin Frälserman Christo JEsu ewinnerligen Saligt.

Detta wil jag bekänna wid min Själs salighet, den jag wil hafwa hos GUD, at detta så i sanning är; ty jag war då i Fängelse med Hand Nåde och detta under min egen hand.

AND. SIMMONSSON.

7.

Anecdote om framledne Stats-Secreteraren Herr SAM. ÅKERHIELMS år 1697 författade Relation öfwer Sweriges tilstånd i ansende til Utrikes ärender (*).

Pro Memoria.

Anno 1697 d. - - April upläste jag Åkerhjelm i

(*) Denne Relation finnes Tryckt i Handl. til Kon.

i Canzliet en del af den Relation, som jag h
de sammanfattat, angående Sweriges nu war
de tilstånd i anseende på de Utrikes sakerne: o
war fuller eadem occasione något förmäldt o
Ante-actis, men relatifs på de Relationer o
Deductioner, som tilförene tid efter annan ä
wordne upsatte. Det fanns då godt och blef mi
befalt, at göra en kort Relationem Ante-actorum
at den måtte först præmitteras, och at sedan lä
ta följa derpå en föreställning af præsentium
rerum faciem. Af orsak, at en och annan a
Rådet kunde wara, som icke hade så fullkomli
kunskap om sakerne, och fördenskull nödigt wor
at den bekomma, såsom den wore, på det NB
hwar och en måtte deraf så anledning at närma
re erkundiga sig om de stycker, som kanske ick
woro så bekante, och at sedan kunna taga werke
i moget öfwerwägande och yttra sina tankar och
råd öfwer det som här efter bör göras eller låtas.

Sedan jag denna Ordren och Instructionen
undfick, haswer jag måst Relationen och Repræ-
sentationen något annorlunda anställa, på sådant
sätt, som begynnelsen af följande skrift utwisar.
Nu emedan upsåtet är, at med detta werket
referera Ante-acta och föreställa Rerum præ-
sentium faciem, och det til (den) ända, at ut
öfwerläggande tagas måtte, hwad som må råd-
samt

CARL 11.tes Hist. 7 Saml. sid. 7 följ. Och som
närwarande lilla arbete egenteligen är årnadt at lemna
suplementer til förr utgifna Historiska Werk, lemnas
här et rum för denna märkwärdiga Anecdote, som wi
ser at Berättelsen warit årnad til at upgifwas i Kongl
Canellie Collegii namn; men för skiljaktiga tankar ick
blifwit approberad.

samt wara at göra och låta, och derpå fatta helsosama consilier in futurum: altså har man tyckt, at sakerne häruti borde berättas och föreställas sådane, som de hafwa förefallit, och som de äro, och at man häldre indigiterar de widrigheter, som äro at befara, på det at der något ondt skulle hända, det icke måtte wara förtegadt och blifwa oförmodadt och kunde altså göra så mycket större skada, än at man skulle flattera sig af et och annat godt, som sedan ej torde följa, och om det följer för lucrum måtte anses, och ej kan wara skadeligt. Man har ej eller tyckt nödigt at denna skriften ändteligen skulle wara inrättad til Justification af egen conduite; ty det finner sig sjelf, när man sakerna ser, och när man går til de wid deliberationerne upsatte Rationes och förde Protocoller, samt utfärdade bref, Ordres och declarationer, hwilke at anföra, skulle falla alt för widlöftigt. Ändock at det, som om Frankrikes conduite är förmält, kan gifwa tilfälle at tänka på orsaker Kongl. Maj:t har haft at jämwäl i deß ytterste dispositioner derom röra. Och det, som jämwäl om de andre Puissancerne anfördt är, kan gifwa anledning til widlöftiga deductioner.

Det som man här remarquerat wid en och annan Potentats Actioner, som finnes stöta an emot Grundwalen af Sweriges wälfärd, hafwer man tyckt böra för ögonen ställas, sådant, som det är i sig sjelf beskaffadt, fast det än sådant wore, som kanske ej kan afwändas, utan snarare måste prudenter dissimuleras, på det man icke må draga på sig någon större widrighet, efter som man häller så före, at denne Relationen bör

alle-

allenast föreställa materierna; men at det kommer sedan til högre ort, nämligen til Konungen och Rådet, at deliberera deröfwer, och fatta sådana Concluſa och Råd, som prudentia Politica dicterar.

Hwad jag således, som följande Concept utwiſar, sammandragit hafwer, det hafwer jag först upläſt förr Herr Hof-Cantzleren Bergenhjelm, och sedan för Hans Excellence Kongl. Rådet och Præſidenten Herr Gr. Bengt Oxenſtjerna och Herr Hof-Cantzleren tilſammans, uti Hans Excellences hus: Hafwer ock talat med Hans Excellence Gref Gyldenſtolpe derom; men wid denna tiden, som wi ingen ort haft til ordinarie Cantzlie-ſammankomſter, hafwer hans Excellence ej warit tilſtädes wid deß föreläſande.

Den 22 Junii 1697 ante meridiem, blef denna Relation upläſt för Kongl. Maj:t och Rådet på Carlberg. vid. Protocollet.

Deras Excellencer Gref Wrede och Gref Gyldenſtolpe hade derpå att inſäga, att Frankrikes procedurer bleſwo alt för hårdt angripne; men att man deremot ej så hade utfördt de Allierades conduite: och at Hans Sal. Kongl: Maj:ts egna Conſilier och Actioner, ej woro, ſom ſig borde, juſtificerade.

Hans Excellence Gref Gyldenſtolpe mente, att Frankrike, hade uti sådana fördelaktiga Declarationer, i anſeende till Mediationen, emot Kongl. Maj:t ſig utlåtit, så att ej något mer kunde begäras.

Härtil blef af Hans Excellence Gref Bengt ſwaradt, och af Hof-Cantzleren deßlikes, huru ſom denne Relationen ej wore till annan ända inrättad, än att ſäga ſakerna ſom de woro, och att om det, ſom om Frankrike wore anförd, så wore, ſom det

deruti berättas, så borde det ej annorlunda anföras, och om något wore förbigånget, ang:de de Allierades conduite, så kunde det tilläggas: man kunde påminna hwad det wore.

Åkerhjelm mente, att det förnämsta skulle wara ihog kommet.

Det påmintes ock, att denna Skrifften wore till den ända upsatt, intet att publiceras, men att gifwa Kongl. Maj:ts Råd anledning till deliberation. När man säger hwad consilier och conduite man har fört, och hwad för en eventus derpå följd är, så får man en rätt grund och præparation til nya deliberationer. Det som i denna skrifft wore sagt om Frankriket, är förra delen införd i förra Relationer och Deliberationer. Och hwad förra consilier och conduite widkommer, så behöfwes ej hos oß sjelfwa någon justification derpå: När det behöfwes, så kan det ock ske. Men här berättas simpliciter hwad som är skedt, och huru sakerne nu se ut, på det man måtte hafwa tillfälle till deliberation. Ty om något uti förra consilier ej hade hafft den werkan man har förmodat, wore ej rätteligen gjordt, om man det så justificera skulle, så att ej tillfälle skulle wara till närmare deliberationer.

Hans Excellence Gref Wrede sade; Om så wore, att man wille säga, att tillförene ej warit rätt gjordt, så skulle nu öfwerläggas, huru man sådant förändra skulle.

Derpå kan swaras, att Relationen säger hwad som är förefallit, nemligen huru ett och annat har passerat, och hwad Effecter det hafft, utan att säga om det wore wäl eller illa. Men nu wore hos Rådet att tillse och öfwerlägga, hwad häreffter skall ändras eller ej; ty på lika consilier ej alltid följa lika effecter.

Sen-

Ändteligen woro inkasten och Remarquerne, att det wore efftertänkligt, att gilla denna skrifften, för det hon anförer emot Frankrike, och för det hon ej nogsamt justificerar de här till dags förda consilier.

8.

Berättelse, huru Hollstenske Geheime-Rådet Baron Görtz wardt arresterad under resan ifrån Stockholm til Norrige, i Tanums Prästegård. (*)

År 1718 den 30 Novemb. kl. imellan 9 och 10. om affton blef K. CARL XII:te skuten för Friedrichs-hall i approcherna, der de Swenske lågo och beskötto Danska Fästnings-werket Gyllenlöw. Så snart dödsfallet, till Sweriges stora olycka timat, ankom General-Adjutanten Sicker til Konungens Swåger, Arf-Prinsen FRIEDERICH af Heßen, som låg ohngefär tre fjerdedels Mil derifrån, uppå Adels-hofwet Torpum. Prinsen satt til bords med några Generaler och Officerare, då Sicker kom in, utan at låta anmäla sig, steg fram och wiskade honom något i örat; hwaruppå Prinsen gjorde det samma wid en som satt honom närmast: och sedan den ene

(*) Original-berättelsen är uti Hennes Kongl. Majt Drottningens Mtsert-Samling, skriswen af Laquayen Pihlgren, förmodeligen i affigt at intyga, huru stor möda och liten belöning han hade för sit omak, wid detta tilfälle. Men han har ej warit så skickelig, som hogad, at fatta sina tankar i pennan: Derföre har man gjordt någon ändring; Dock så, at meningen är bibehållen, ingen märkwärdighet utlämnad, intet tal och swar ändradt, i Afskriften. Hwad wits-ord Författaren i öfrigt kan äga i en sak, som werkeligen förtjäuar någon upmärksamhet, må Läsaren sjelf döma, och, om så behagas, äfwen af sjelfwa berättelsen märka: att Herrar icke alltid fara med sanning och icke e[illegible]

wiskas wid den andra, rund omkring bordet, steg Herren med samteliga gästerna up, och befalte, at Ridhästar straxt skulle framföras.

Laquayen Pihlgren, som den dagen hade wakt, följde med Prinsen och Officerarna til Tisterdalen, hwar Konungen stupat, och war der en Hästbår färdig, at afföra Liket til Höggwarteret i en Mölnare-stuga, wid Tisterdals-Strömen. Prinsen befallte närwarande Generaler och Officerare at lyfta Sal. Konungen på bären: och som der stodo några och tiugu Soldater omkring och lyfte med bloß, blef man warse, at han i dödskampen, dragit wärjan, nästan til hälften, och fattat med högra handen så ifrigt om kaflen, at man ej utan möda kunde skilja handen derifrån. Imedlertid och så snart det Kongl. Liket war bortfördt, höll Prinsen Conseil med Herrarna, på stället, och stadnade, som man sedan fick weta, i det beslut:

1) At uphöra med bombardering och skiutande på Fästningen. 2) At afsända Fältmarskalken Gref Dücker til Sundsborg, eller det så kallade Swinsund, at hindra någon komma öfwer, som kunde sprida ut rycktet om Konungens död: Men war en otillräckelig præcaution; ty samma natt gick en Swensk Lieutenant med en Tambour, andra wägen öfwer Glomman, och bragte Fienden denna wigtiga tidning.

I Conseillen wardt äfwen beslutadt, at arrestera Geheime-Rådet Baron Görtz, tillika med en von der Natt och en Eklef, som woro uti Hans Cantzli, och hwilke efterät arresterades i Stockholm; men Görtz sjelf förut, under resan derifrån till Konungen och Arméen i Norrige, på följande sätt. Baumgardt, då warande Öfwerste

wid

wid Adels-Fanan och Kammar-Herren med' Öfwerste Lieutenants Caractere, Björnskold, blefwo samma affton, som ofwannämde ändring passerade, med ordres och resepaß försedde, att oförd röjeligen fara til Sverige och göra sig om bemälte Geheime-Råds Person försäkrade. Laquayen Pihlgren, som war med i Tisterdalen och såg hwad der skedde på stället, utan att märka hwad Herrarne beslutat, fick ofördmodeligen Ordres af Björnskold att resa med honom derifrån, och då han förebar, det, at han icke tordes fara ifrån sin Herre, gaf Prinsen honom Ordres sjelf, at wara Öfwerste-Lieutenanten följaktig.

De redo då genast tilbaka åt Torpum, och medan Björnskold der lät packa in, hwad han nödwändigast behöfde, i en Kappsäck, befalte ock Laquayen, som ännu icke wiße hwar det skulle bära utaf, at taga med sig et lintyg på resan; kom Öfwerste Baumgardten effter. När alle tre ätit på stående fot och druckit några glas Win, togo de Hästar ur Prinsens Stall och redo till Swinesund, hwar de imellan kl. 4 och 5 om morgonen anlände. Grefw Dücker hindrade dem icke at paßera, efter upwista Ordres. De fortsatte resan och rastade en fjerdedels mil ifrån Sundet, der Adels-Fanan stod, medan Baumgardt befalte sin Dräng at lägga in några lintyg i Kappsäcken, och beordrade Adjutanten jämte en Cornett af Regementet, at göra sig följe. Hela Sviten bestod sålunda af 6 Personer: några utan at weta hwareffter de reste, och alle owiße om resan fordrade längre eller kortare tid.

Under wägen frågade Baumgardt och Björnskjöld, om Pihlgren war bekandt med Görtzens Betjänter? och då han swarade ja, at han kände dem allesamman; uptäkte de ändteligen, hwad

de hittils förborgat, at de ärnade gripa den Herren: Enligt bref ifrån *Stockholm*, sade de, är han redan derifrån afreſt och nu förmodeligen på wägen åt Norrige: wi torde altså möta honom på hitresan; men skalle icke så hända, måste wi fara dit up och *arreſtera* honom och hans *Secreterare Von der Natt* och *Ekleef* (*).

Ritten gick deruppå fort till inemot affton, då Baron Görtz med fyra betjänter till häst, mötte dem, utom Rabalse Gästgifware-gård, på gärdet, wid paß kl. 5. Pihlgren kände honom och hans röda kappa å längre häll, och sade åt Herrarna: Der kommer *Görtz*. Men bägge afslogo sådant med skämt, sägandes: Menen J att den *Matadoren* lår komma ridandes? Då Laquayen swor uppå att han icke miſstog sig, och kände deßutan igen en utaf Drängarna, wid namn Petter Berg, som warit förut i tjänst hos Ombuds-Rådet Feif. Imedlertid kommo de ju längre in närmare fram, och blefwo så öfwertygade, att bägge stego af Hästarna och beneventerade honom ganska demödigt. Baron frågade dem strax, huru Konungen mådde, och huru det stod till wid Armeen? hwartill Öfwersten swarade: Alt wäl. Hwar skolen J resa, Gode Herrar? frågade han widare. Jag ärnar mig, swarade Baumgardt, til Göteborg och beställa stöflar för mitt Regemente. Än J min Cousin? sade han åt Björnsköld (**), som äfwen war sintlig och swarade ur samma ton: Jag tänker mig ocksä dit, angående ett skepp, som strandat, hwar uppå Prinsen fått saker skickandes ifrån Holland.

Un-

(*) Den förre war General-Major, den senare Stats-Råd i Hollsensk Tjenst.

(**) Baron Görz räknade Slägtskap med Björnsköldes Fru

Under samtalet inmängde Öfwersten ännu en wi-
sanning: Jag wet icke hwad det betyder, sade
han, att Prinsen skickat sin *Laquais* efter oß
med ordres att resa tilbaka: om icke det, att Ko-
mungen ärnar storma Kastningen i morgon eller
öfwermorgon: wi tänke derföre här i Gästgif-
ware gården byta om Hästar, och efter Prinsens
befallning wända om til *Armén*. En sinnt, som
icke war oäfwen, i anseende dertill, att Baum-
gardt wille masquera sin återresa och söka sig
bättre tillfälle, än här uppå stället, att angripa
Görtzen, som nyß fått dugtiga Hästar; hwar-
emot Öfwersten och hans följeslagare ridit sina,
flera mil i ett sträckande. För Baron, woro u-
tom deß beställde Hästar på hwar gästgifware-
gård, ifrån Stockholm till Norrige, 5 att rida
uppå och 30 för Bagage, och war marche-rou-
ten så inrättad, att han hwarannan afton hade
alt sitt folk och Bagage hos sig; men för in-
stundande natt allenast fyra betjänter. Ändteligen
frågade han: Hwar tänken J då gode Herrar att
taga qwarter? De swarade: Wi wete icke det
ännu, Eder *Excellence*; om wi få Hästar i Gäst-
gifware-gården, måste wi rida hela natten; ty
wi röre ej uppehålla oß. Hwaruppå han sade:
Om J willen spisa med mig i affron, så skall jag
wänta på Eder. De tackade och togo sig der-
af anledning att fråga hwar han ärnade hwila
öfwer natten? Han swarade: I Tanums-Pre-
stegård. Och dermed skildes de åt, sedan han
bedt dem wara wälkomne efter, och de af falska
Hjertan tackat och krusat.

Att detta möte och samtal sägnade Baumgardt
och Björnsköld kan man wäl tänka, och foro de
genast til Gästgifware-gården, i hopp att få nå-
gra friska Hästar; men det slog dem fel. J-

medlertid och att icke släppa Görtzen ur fällan, sökte de ut twänne Hästar af sina egna, åt Adjutanten och Cornetten, att följa honom effter i hamn och häl; hafwandes mundteliga ordres, att icke wisa sig, icke förråda deras anslag, utan låta honom fara i frid, om han for, som han sagt, till Preste-gården; men skulle de märka att han reste förbi, och wägen till höger åt Norrige, att då rida fram och skjuta honom rätt för Hufwudet.

Görtz, som ej wiste det ringaste af försåt eller fara, reste till Tanum: Officerarne altså oförmärkt effter och gömde sig och sina Hästar i ett gammalt Wagns-lider, utom Preste-gården. Under detta fick Pihlgren Häst i Rabals-hed och strax befallning att rida förut till Tanum och der beställa en Kammare, under prætext, att Öfwersten och Öfwerste-Lieutenanten ärnade hwila några timmar af natten; hwilket han gjorde och behöfde icke mer än anmäla det ärendet hos Presten: i öfrigt lät han ingen ting märka, utan höll sig undan hos Officerarne, som gingo på lur utom gården, och wäntade på deras ankomst.

Så snart de hunnit effter och stält sina Hästar i ofwannämde lider, tog hwar och en sina Pistoler under kappan och i tysthet förfogade sig in i det rum som Laquayen bestält. Deruppå lät Baumgardten inkalla Wärden i huset och berättade honom att Konungen war död och sitt ärende här, att arrestera Geheime-Rådet Görtz. Presten swarade dertill med mycken fogelighet; GUD wälsigne Herr Ofwersten för det göromålet, och wore wäl om den illaka Själens wälde kunde stäckas genom Herr Öfwerstens hearbetande; så wtll jag å GUDs wägnar förlåta Herr Öfwersten den synden; ty *Görtzen* är en *Achitophel*. Widare begärde och fick Öfwersten i Prestegården fyra karlar, som han posterade, hwar med sin yra i handen utanföre, under fensterna, och beordrade Adjutanten tillika med Cornetten att stå, en å hwardera sidan om dörren innanföre i rummet, med dragna Wärjor och spända Pistoler i Bältet. När den-

denna anstalt war gjord, befalltes Pihlgren, att gå så oförmärkt ut och narra någon af Görtzens betjänter in, under föregifwande, att man wille skicka ett bref med honom till lilla Hertigen af Hollsten. Laquayen träffade först sin wän och du-bror Petter Berg; som följde godtroget med til Herrarna; men då han kom in i rummet och märkte af anstalterna oråd, jämrade han sig och sade: Icke trodde jag dig Bror *Pihlgren* om sådant. Då swarade Baumgardten: Tig ni man stilla, min wän, Eder skall intet ondt wederfaras: började så visitera och fann uppå honom 100 Specie Ducater insydda. Frågan blef om de woro hans egna? han gret och bedyrade med Ed, att de hörde honom och icke hans Herre till: att han fått dem för Fullmagters bortbärande, då han tjänte hos Feifen; det ock Pihlgren, som wiste att han ägde penningar innan han kom i Görtzens tjenst, intygade och bad för honom, så att han sick ändteligen behålla sina Ducater; men bekände i ångsten, att Baron hade många i sina Cantiner. Twänne Drängar lockades ännu med samma listighet in och woro så alle i häkte, utom en Kammartjänare, som war uti rummet hos sin Herre, och gick med honom icke så fort. Pihlgren måste i regn och elakt wäder paßa upp inemot en tima, innan han sick tillfälle, då Kammartjänaren kom ut til hushållerskan, som lagade maten i Köket, att be honom wara gunstig och stiga öfwer till Björnsköld, allenast på ett ord. Men denne, som wißte sig ingen ting hafwa med Öfwerste-Lieutenanten otalt, war något dryg, och lät icke utan med krus och höflighet förmå sig att gå öfwer gården. Då rumet öpnades, war han såg Kameraterna för sig och Wärjorna blänka, m. m. ärnade han wända om i dörren; men blef i det samma af Laquayen skuffad framstupa in på golfwet. Han började swärja och träta på Pihlgren, som tyckte sig länge nog krusat och nu i stället för Mein Lieber Herr Cammerdiener gaf honom andra titlar: Då Baumgardt åfwen steg up af stolen och sjelf slog honom på munnen, att han blödde, sågandes: Om du *Canaille* ej wet, att *Pihlgren* är bättre karl än du, så skall jag lära dig, och om du muckar ett ord, trampa tarmarna ur dig, din slyngel. Och dermed teg Kammartjänaren stilla.

Sedan han och de andre blifwit således upsnappade, gaf Öfwersten Ordres åt Adjutanten, Cornetten och sin dräng, i fall någon af de arresterade icke höll sig tyst och stilla, utan wille med wåld gå ut eller begynna allarm, att skjuta den samma utan betänkande för Hufwudet: att han, Baumgardt, wille swara derföre. Åfwenledes blefwo karlar

ne, som stodo på wakt utanföre, i Prestens närwaro antydde, om någon språng ut genom fensterna, att slå den för pannan så att han stupade: hwarföre ock Öfwersten sade sig wara answarig, med mera som taltes och är onödigt att anföra.

Ändteligen kom ordningen till Herren sjelf, som ännu wiste intet af alt detta, när Baumgardt, Björnsköld och Pihlgren trädde in i hans rum: tycktes ock sitta, då Öfwersten helsade god affton, i andra och djupare tankar: tog med handen åt Nattmößan, utan att blotta sitt hufwud. Och när Öfwersten widare utlät sig i de orden: Jag skall tillsäga Herr Geheime-Rådet *Arrest*, frågade han: Wer? Mir? och swarades knapt ja, innan han knäpte med fingrarna och sade: Nun ist der König *CARL* todt! skifftade färg några gånger och i förwirringen frågade: Lebt der König noch? Hwartill Baumgardt swarade twätydigt: Ja, när jag sidst talte med honom, då lefde han, steg i det samma närmare till bordet och knöt ihop en röd silkes-näsduk, upfyld med papper, hwaruti Görtzen läst med glasögon wid twänne hwita och stora warljus. Näsduken med skrifterna lemnade Öfwersten åt Pihlgren, som stod bredwid dörren, och imedlertid sökte Björnsköld up Görtzens Wärja, som låg bakom honom på bänken der han satt, och lefwererades åfwen till Laquayen. Den war med ett stort Infanteri-fäste, af rent guld. och en skänk af Sal. Konungen.

Widare och när han steg up ifrån bordet, ransakade Öfwersten och Öfwerste-Lieutenanten fickorna och funno ej annat, än ett Guld Etui, 1½ Ducat och en gammal Riksdaler. Penningarna sick han behålla; men Etuien, hwaruti en penneknif war, blef honom fråntagen. Under detta talte de alle tre sig imellan, än Tyska, än Fransyska och ibland Swenska: då Baron Görtz så oförmärkt gick närmare åt spiselen, tog up utur byxsäcken ett papper, stort som 3 eller 4 ark, hopwikne i Octave, och kastade på elden; men Björnsköld och Pihlgren frälsade det med bara händerna ur lågan. Görtzen deremot lutade ner och ärnade maka sitt papper å nyo på elden; men då kom Baumgardt med i leken, fattade honom i axlen och sade med mycken ifwer. Stå karl, du är nu icke den man, du warit har: du har i Swerige warit min störste förföljare; men nu är jag din mästare. Wid en så owäntad, som oanständig utlåtelse, ändrade Görtzen hy och liksom bet sina läppar tillsamman: wågade ingen ting säga, ingen ting widare företaga, utan gick af och an på golf-

wet

ner: och sade Öfwersten på Finska, som Baron icke förstod, åt Laquayen: Tagen Eder och hans Wärja: akt; ty jag tror icke denna fogelen fötwål.

Imedlertid kom Presten in, som bockade sig ner till golfwet för Görtzen och frågade: Om maten ännu skall bäras in? Hwartill han icke swarade, utan Baumgardt sade: Ja, Herr *Pastor*, låt maten komma, och frågade Baron: om han hade Win med sig? hwarwid han åter lät märka någon Alteration och swarade: Ja. Pihlgren fick då befallning på Tyska, att gå ut och skaffa in Winet; men tillika på Finska, att se effter de penningar, som öfwannämde Petter Berg angifwit. Presten i huset följde med Laquayen, som öppnade Görtzens Canliner, och fann i dem, utom fem slags Win, m. m. 600 Specie Ducater, jämte en stör pung med Caroliner och Sexstyfrar, som han ej wiste räkningen på, utan kunnade in åt Herrarna, som imedlertid satt sig till bordet. Baron war placerad wid bordsändan och hade ej gaffel eller knif, utan Baumgardt skar sönder och lade för honom maten, hwaraf han ingen ting smakade. War ej eller underligt, att Appetiten hos honom försmunnit i en sådan belägenhet.

Öfwen rörde honom det, att Öfwersten tillsade Pihlgren, sedan han slagit i Win åt Herrarna, att göra sällskap wid bordet; och då Laquayen wägrade, befalte honom andra gången på finska: att sätta sig ner och äta; som han och gjorde, icke utan Reflexion öfwer en så oförmodad heder och crevecoeur för Sal. Konungens gunstling. Görtzen gaf honom sneda ögon öfwer bordet; men wille ingen ting säga, ännmindre wisa honom derifrån. Imedlertid och som nyligen sades, åt han icke det ringaste sjelf, utan smakade allenast af desserten ett sockerbröd, som han doppade i Ungerske Win; men war honom så widrigt, att han måste lägga det på tallricken, bräck så Baumgardts och Björnsköld Skål, och dermed war hans måltid beständ.

Sedan de andre deremot, som hade mera Appetit, gjordt bättre besked, wardt Görtzen förd i ett annat rum, att hwila öfwer Natten. Presten gick förut med ljus, dernäst Öfwersten, så Baron, effter honom Öfwerste-Lieutenanten och sist Laquayen med wärjan och den röda näsduken, hwaruti strifferne lågo. När Baron kom in uti kammaren, kastade han Rock och Wäst så hastigt utaf sig, som hade han ärnat sig i sängen med stöflar och sporrar. Då Presten, som war rädd om sängkläderna, erbjöd sig, att draga stöfworna af honom, hwilket Baumgardt hindrade, sägandes: Det skall alldeles icke Se: men will Herr *Pastoren* låta sin piga komma

ma in och draga utaf dem, det kan efterlåtas. Laquayen tillböd ock sin tjänst, som Öfwersten åfwenledes wägrade, och då Baron begärde, att hans Kammartjänare skulle få komma in, swarade: Jag är en ärlig Swensk och kan wara utan Kammartjänare; I må tacka Herr Pastoren, som är alt för god om han låter sin piga komma in och göra den syßlan. Hon kom och måste sätta sig grensle öfwer benen och rida af stöflorna, hwarwid Görtzen ömade; men öpnade för öfrigt icke sin mun.

Under detta satt Björnsköld wid bordet och öpnade i papperen, som lågo i ofwannämde Näsduk, der han blef warse, att 12 half-tunnor Caroliner woro skickade till Götheborg, att derifrån sändas till Hamburg; skref alltså genast till Landshöfdingen och Commendanten, med begäran, att samma Penningar skulle till widare ordres sequestreras, och måste Informatoren i Huset, samma affton resa med bref wet till Götheborg. Åfwen skref Öfwerste-Lieutenanten til Arf-Prinsen af Heßen ett bref om Görtzens Arrest, och dermed antyddes Pihlgren, ehuru wåt och trött han redan war, att begifwa sig på återresan till Norrige och Torpum: hade likwäl det beswäret, innan han reste, att söka ihop de Arresterades gewär och lefwerera till Presten, som höll starkt med Öfwersten och Öfwerste-Lieutenanten i allt hwad de sade och gjorde. I Prestegården fick han en bra Häst och i följe med sig en dräng till närmaste ombyte; men hade om natten den olyckan, att rida omkull i mörkret och illa bryta sin axel. Och det war hans belöning för all den möda han hade af hela förrättningen. Deremot, och som man wet, fick Baumgardt ofwannämda Guld Wäria, och Björnsköld en Häst med full Mundering till skänks. För öfrigt, huru Görtzen i Tanum paßerade Natten, kan man lätteligen föreställa sig *). Dagen derpå wardt han, som berättades, afförd med Krono-betjäning till närmaste Postering, och derifrån widare under fängsligt förwar, som bekant är, till rannsakning, dom och afrättning i Stockholm.**)

Anec-

*) Enligt berättelse förwarades, åtminstone för några år sedan, i Tanums Prestegård och rummet der Görtzen låg, såsom något rätt märkwärdigt, Joh. Arndts Sanna Christendom, på Tyska, hwaruti han i sin bedröfweliga Arrest om natten studerat.

**) Efter denna Berättelse kan mycket rättas, som är oriktigt anfördt, i den af B. Al. år 1756 utgifna korta Lefwernes beskrifning öfwer Baron Görtz.

9.

Anecdoter om Kon. ERIC 14:des död (*).

1. Eric Andersſons Fullmagt och Minnes-Skrifft.

Kongl. Maj:ts till Swerige ꝛc. Underdånigen Tiennere, jag Eric Anderſon till Magroö, gör witterligit att hafwe afferdet thenne Brefwiſere K. Maj:ts trogen Tienere och Lachey Mats Märtenſon håden ifrå Örby och till Hög:te K. Maj:t, med några muntlige ärender och wärf udi underdånighet att berätte K. Maj:t min Allernådigſte Konung, och hwad ſom för:de Mats Märtenſon uti ſå måtte warder Högt:e K. M. underdånigeſt berättendes, thet är udi ſanning. Till ytermere wißoo trycker jag ſampt Kongl. Maj:ts trogne Tienere och tilförordnede häruvå Örby Johan Sanderoſon och Johan Pederſon Samptelige wåre Signeter här under och med egne händer underſkriſwid ꝛc. Datum af Örby denn 24 Februarii A: D. ꝛc. 77.

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

E. Andersſon. Joh. Sanderſon. Joh. Perſon.

Till minnes att berätte K. M:t hwad ſom K. E. (Konung ERIC) ſwarede om ſin Sjukdom, när han bleſ åtſpord hade förſt han ſick onth, Sade han, att han altid ſedan han bleſ fången (hafft) onth i brystedh och udi magan ꝛc. haffwer han och i dag then 24 Februarii anamadh Sacramentet, och hafft paſſeligen god bekännelſe, ꝛc. och säger han ſig hafwe hafft ſtor anfächtning i 8 dagar, dock han hafwer hwar dag gått till bords och ätit paßeligen fått ſig mat, doch han nu hafwer nu leget i 2 dagar ſtett wid ſången ꝛc.

2. Kyrkoherdens i Wendel och en Hof-Predikants Attеſt om K. ERIC 14:des död.

Eſſter thet att then Ädle och wälbyrdige Man Erich Andersſon till Bjurom, hafwer mig kallat till att beſöka Konung ERIC uti ſin ſjukdom, och han af mig en skrifftelig bekännelſe begärade, huru thet hafwer ſig uti ſamma ſjukdom tilldragit, hwilket jag honom icke kunde förwägra. Andock jag icke tilſtädes war af begynneſſen uti Hans ſjukdom, hwilken han hade tillförene bekänt för ſin til förordnade Predikant Herr Anders, att mer än otto dagar tilförene, än ſom han gick til Sacramentet, ſtod ſjukdomen honom i bröſtet och magen, ja och en longe tillförene på några dår tilgörande, och icke på något annat utwärtes ledamot, ſåſom nog ſynligt är. Bleſ jag dock lik-

(*) I Original benåget lemnade af Lagmannen Högm. Herr

likwäl kallad Dominica Invocavit om afftonen, på hwilken samma dag han tilförene gjorde sin oppenbara bekännelse för förnämde Herr Anders, och med god beskedelighet och wyrdning gick til Sacramentet. Och när jag något begynte förhandla med honom, huruledes han sig skulle skicka till thet tillkommandes lifwet, öfwerwinnande aldeles thenna werldsens bekymmer och förlikandes sig med alla Människor, som han något hade utståendes med, och sedan med Trone författa Christum och hans förskyllan, hwilken Han alla them som tro och lit till Honom sättja, tillsagt och skänkt hafwer, ehuru store Syndare the och warit hafwa. Till thet första swarade han något wrångliga. Men när man nu något widare handlade med Honom, och sinkdomen mer och mer förstärktes, så att han förnam dödsens wiße sändningebod wara förhandene, swarade Han tå något likligare, så att när thet kom till thet yttersta om nattena imellan Måndagen och Tisdagen, och man förmante Honom, att Han skulle af hjertat giswa them till, som Honom uti någon mätto förtörnat hade, så ock af hjertat bedja them om wänskap, som Han hade brutit emot. Thertill swarade Han: ja, ganska gjerna af alt hjerta. När nu widare tiden led, bad jag att han skulle antwarda GUD sin anda, tå repeterade han twå gångor thenna orden effter mig: Herre GUD, uti tina Heliga händer antwardar jag min anda. Sedan låg han på paß en tima mållös, dock så stilla, lika som Han hade somnat, hwilket skedde then 25 Februarii när klockan war wid tu effter midnatten.

Att så i sanning är, trycke wi wår signet här nedan under, hwilket wi ock bekänna och bestå wilja, när wi (hwar saken så kräfwer) warde therom åtspörde och frågade. Datum Örby, Anno 1577. die 26 Februarii.

L. S.
Ego *Johannès* Petri,
Pastor in Wendil
Manu propria subscripsi.

L. S.
Ego *Andreas Erici*,
manu propria
subscripsi

10.

Arki-Biskopen *Doct*, *S. Troilii* Bref till Hans *Excell.* R. R. och *Présid.* i *Cancellie-Colleg.* m. m. Herr Grefwe *v. Hópken*, om Kon. *ERICS* Graf, med Berättelse om Grafwen (*).

Högwälborne Herr Baron, Kongl. Maj:ts och Riksens Högstbetrodde man och Råd, President i Kongl. Cancellie-Collegio, Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, Nådige Herre.

Man

(*) Meddelte af samma benänna hand, som de föregående.

Man har warit i owißhet, om Konung ERIC d. 14 Lik warit qwar i deß graf här i Domkyrkan, eller ock bortfördt härifrån till något annat ställe. Utaf händelse att några Stenar fallit utur igenmurningen på grafwen, lät jag d. 25 hujus öpna den hel och hållen, samt sedan straxt igenmuras, och fanns då kistan och det Kongl. Liket, som hos följande beskrifning innehåller. Nu som denna Kongl. grafwen befiñes uti et ganska slätt och ohyfsadt tillstånd, hemställes i ödmjukhet till Eder Excellences beprófwande, om icke Öfwer-Intendenten Grefwe Cronstedt under sitt nu wistande här på orten och sin gård Fullerö, kunde få befallning, att ytterligare besigtiga samma graf, och se effter, huru hon med drägligaste kostnad må sättas i den anständighet hon bör wara, och att Swenska Konunga-ben icke längre må ligga så wanwärdade. Jag har åtminstone trodt min skyldighet det att anmäla, och med fullkomligaste wördnad, nit och trohet, har den äran att oföränderligen wara

Eder Excellences

Wästerås, den 28 Julii 1759.

Ödmjukaste Tjänare.
SAMUEL TROILIUS.

Berättelsen:

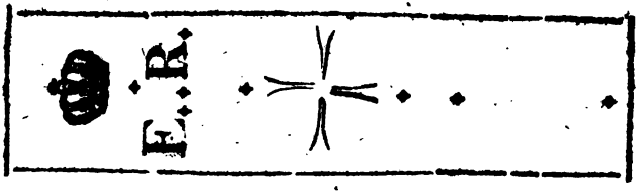

Enär Kon. ERIC 14:des Graf i Westerås Domkyrka öpnades, den 25 Julii 1759, fanns efterföljande:

Sielfwa Grafwen liten och trång, 1 $\frac{3}{4}$ alnar bred, 2 $\frac{1}{2}$ aln hög till hwalfwets början, och 3 alnar hög med hwalfwet, som står ofwan jord, samt till längden föga mer än sielfwa Kistan, förutan et litet rum wid föttren, af ohngefähr en alns längd och lika högd.

Kistan, som är af furu 4$\frac{1}{4}$ qwarter bred wid hufwudet och något smalare wid föttren, 3$\frac{1}{2}$ qwarter djup och 3 alnar 3 qwarter lång, är hel platt ofwanpå, omklädd med swart sammet, och på locket zirad med Konunga Krona öfwer hufwudet och därunder hokstäfwerne E. R. samt längre ned, ohngefär midt på Kistan et i ändarne klufwit korß, altsammans af Gullgaloner. Längs effter är locket delt i twänne lika skifwor och ä-

ledes midt på att öpna. Står ohngefär 1 qwarter ifrån marken på 3 st. dertil i muren fäſtſatte Järnſtänger.

Inuti är kiſtan klädd med ſwart Tafft, och beſtår Swepningen af groft ſwart ſamet. Öfwer Hufwudet war särſkildt lagde ett litet ſtycke Tafft, wid hwars aftagande, i anſeende dertil att Kroppen förmodeligen warit balſamerad, ännu fanns liknelſe till anſigte. På hufwudet en ſammets myſſa, ſom gick ned till ögonbrynen: ögonen och näſa inſunkne, men kindben, mun och haka mera ſynbare, tillika wed ett par breda Mouſtacher och ett rödaktigt klufwit ſkägg af ett qwarters längd. Händren meſt förmultnade.

Förteckning på Handlingarna.

	Sid.
1. Berättelſe om Mordet på Sturarna, 1567.	3.
2. M. Lejonhufwuds Minnesſkrifft derom.	27.
3. Håkan Lenks Bekännelſe om ſamma ſak.	32.
4. Om Herr Märtens i Kumlinge förgripelſer.	36.
5. Herr Henric Klemmings berättelſe om ſin lefnad.	39.
6. And. Simonsſons Berättelſe om Mordet på Sturarna.	80.
7. Anecdote om Åkerhjelms Stats-Reſation år 1697.	94.
8. Berättelſe om Görtzes arreſterande i Tanum	99.
9. Anecdoter om K. ERIC 14:s död 1577.	109.
10. A. B. Troilii Bref och Berättelſe om Kon. ERIC 14:s Graf i Weſterås.	110

Rättelſe:

Sidorne 92 — 96 äro oriktigt paginerade med 93 — 97, hwilket Läſaren täcktes benäget ändra.

Exemplaret koſtar 3 Dal. Kopparmynt.

Uplysningar I Swenska Historien.

Andra Delen.

STOCKHOLM,
Å nyo uplagd och
Tryckt hos LARS WENNBERG,
På egen bekostnad,
År 1773.

I.

Handlingar om Konung CARL XI:s yttersta Wilja (*)

1. Emedan jag wäl weet, det ibland de Herrarna som jag hafwer förordnat till min kåre Herr Sons Prints CARLS Förmyndare, så wäl som ibland de andra Herrarna utaf de Kongl. Råden äre många, som hafwa Frantzöske Magar; altså will jag hafwa dem warnat, det de blifwa faste wid de Alliancer, som jag hafwer slutit, hwilke jag finner för Sweriges Interesse de aldrabäste och säkraste, för Frankrijke hafwa en gång bedragit mig, så at jag är bränder och kommer der intet mer. Jag will Eder hafwa härmed warnat, dhet I acktен Eder för Intriguer och Factioner, uthan blifwer allena Swenske och söke min Sons Kiärlighetz och Fäderneslandets sanna Interesse och bestånd, det beder jag Eder gode Herrar sampteligen så wähl som hwar och en uthi synnerhet om, för Gud skull glömmer intet bort thenne Förmaningen. Stockholm den 1 Febr. Anno 1687.

CAROLUS.

2. *Ex-*

(*) Ur H. Exc. Gr. Bengt Oxenstiernas Samlingar, som derpå med egen hand teknat: Konung CARL den 11:te Loco Testamenti lemnade förmaning åth Herrarne Förmyndarne och Rådet, huru dee sigh, effter Hans dödh, förhålla skola, angående Allianserna som i Hans tid stutna äro. Et af deßa Documenter är tillförene tryckt på Fransyska i Rousets Recherches sur les Alliances entre la France & la Svede. p. 201.

2. *Extract af Kongl. Senatens Protocoll hållit af Herr Secreteraren Wattrang, den 31 Julii Anno 1682. Fol. 775. Angående Frankrijke.*

Kongl. Maj:t refererade, huru Konungen af Frankrijke hade Kongl. Maj:t handterat i förledne kriget, i det Hans Minister, första gången, när Kongl. Maj:t begärade hjelp till Sjöss med Skepp, swarade, at det war då förseent på åhret, men andra gången, när K:gl. Maj:t i god tijd och om wåren påminte derom, då lofwade han 2000 Centener Kruut och ottatusende Knekter, men efterkom intet dera, utan förebar, att han för de Engliskes skull intet tordes hazardera sin Flotta, hwarföre Kongl. Maj:t skickade Herr Wachtmester till Engeland, då honom swarades, at icke en Båt skulle wara i Sjön dhem till meens, men det kom ändå intet Skepp, oaktadt at 6 Pilloter bleswo dit skickade, bem:te Skepp at instyra. Ja K:gl. Maj:t berättade huru den Frantzöske sökte at hindra Tractaten med Dannemark, så at de wåre måtte honom owetterligen samma Tractat sluta. I lika mått berättade Kongl. Maj:t om dhe 4 weckors stillestånd, som war gjordt, det Kongl. Maj:t intet feck weta förr än 3 weckor allaredan woro förbij.

3. När den Alldrahögste GUD mig hådan kallar igienom den timmeliga

döden, så åhr det Min begjäran, det man intet gör någon Pracht eller Präål med min sweepning och kista samt begrafning, utan sweper mig uthi Lärft, intet lägger några Regalier hooß mig i Kistan, som förr hafwer warit brukeligit, ty det är bara fåfänga, Kistan slätt och rätt. Stockholm, den 7 April 1687.

CAROLUS.

4. Uppå sådant sätt är det wår willie det wår kåre Herr Son Prints CARLS kärlighet skall bliswa informerat uthi efterskrefne Puncter, som han bör och skall fram för alt wetta, som följer, hwareffter Herr Kongl. Rådet Grefwe Erich Lindschöld, som Wij till Förmyndare och Gouverneur förordnat hafwe, skall sig tillika med Præceptorn Nordenhjelm til efterrättelse ställa.

1. Som Gudsfruktan är det förnämsta och ädlaste Skatten, hwarigenom en människia kan bliswa salig; Altså weele Wij, det han skall först och främst och för all ting lära frukta GUDh, wäl underwisas uthi sine Christendooms stycken, underwisandes honom uthi Bibelen, låta honom den flittigt läsa, uppå dhet han kan weeta, hwad Gudh hafwer befalt oß til göra, eller hwad han hafwer förbudit, häl-

hållandes honom till afften och morgon göra sine Böner uppå knåå.

2. Lärandes honom wähl läsa och skrifwa Swenska och Tyska, samt räckna.

3. Wähl underwijsa honom om hwad som åhr giordt uppå 1680, som på den påbegynte Rijkzdagen 1682, som ändades 1683, samt 1686 åhrs Riksdagar åhr skeedt och slutit, och Wij till Fädernesslandsens wälstånd hafwe förordnat, 1. På hwad fötter Stats-werket står. 2. Huru Milicen til Lands och Watns står. 3. Hwad Förordningar och Reglementer Jag hafwer giordt både för Cavalleriet, Infanteriet, sampt handgreepen och Exercitierna.

Underrättandes honom i Sweriges Laghook och hwad som åhr förtijden i bruuk, hwad som igenom tidernas förändring åhr afskaffat, samt Rättegångs Processen, Regalia Jura Majestatis, och hwaruthi eens Konungs Rättigheter består, uppå det han aldrig deruthi som det kan angåå eftergifwer eller förminskar.

5. Fortificationen, Artolleriet, Fäckta och Rijda.

Till ytterrmera wißhet hafwe Wij det med egen hand underskrifwit. Stockholm den 11 December Anno 1688.

CAROLUS.

5. Wij CARL, med GUDs Nåde Sw.

G. och W. Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. (*) Göre Witterligit att såsom det är af allom Christeligit och wähl giordt medan de än lefwa, att påminna sig det de döö måste och wi påminne Oß den Förordning Wi giordt hafwe, i fall Oß något dödeligit skulle uppå komma, förr än Wår kåre Herr Son Prints CARLS kårl:t blefwe myndig, uthi hwilken Förordning Wij förbehölle Oß, till att framdeles förordna dhe som skola wara tillika Förmyndare med Hennes K:gl. Maj:t Enkie-Drottningen, Wår högtährade Elskelige kåre Fru Moder, altså förordne Wi efterstrefne Wåre Tromän och Kongl. Rådh dertill, som är Herr Kongl. Rådet Grefwe Bengt Oxenstierna, hwilken bör hafwa uppseende uppå Cantsliet, Her Kongl. Rådet Grefwe Christopher Gyllenstierna, hwilken bör hafwa upseende uppå Krigs-Collegio, Herr K:gl. Rådet Grefwe Fabian Wrede, hwilken bör hafwa uppseende uppå Ammiraliteted, Herr Kongl. Rådet Grefwe Nils Gyldenstolpe, hwilken bör hafwa upseende uppå Justitien och alla Hof-Rätterna, Herr Kongl. Rådet Grefwe Lars Wallerstedt, hwilken bör hafwa upseende uppå Cammar-Collegio. Deße ofwanskrefne Förmyndare,

(*) Deße Documenter äro såsom ett bihang til Konung CARL 11:s Testamente. dat. 15 Aug. 1693. som ses uti C. R. v. Stiernmans Riks-Dags beslut. Tom. 111 p. 2107. seq:

dare, skola styra Riket effter GUDs och Sweriges Lagh, samt Wår gjorde Regerings-Form, och dhe skole och böre så förestå sitt Förmynderskap, som de det in för GUDh och en myndig Konung kunna answara. Till yttermera wißhet hafwe Wij detta med Wår egen hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Signete bekräfftat welat. Datum Stockholm den 16 Augusti Anno 1693.

CAROLUS.

L. S.

6. Wij CARL, med GUDs Nåde Sw. G. och W. Konung ꝛc. ꝛc. ꝛc. Göre härmed witterligit, at för den wyrdnad och kiärlighet Jag drager för hennes Kongl. Maj:t Rikzens Enke-Drottningen, min Nådige Fru Moder, hafwer jag intet welat förbigå, at förordna, det Hennes Kongl. Maj:t intet allena ohindrat skall niuta och besitta sitt Lifgeding, utan och den donation Jag hennes Kongl. Maij:t gifwit hafwer, må behålla och besitta, så länge GUD Hennes Kongl. Maj:t lifstiden förunna will. För det andra wele Wij förordnat hafwa; det wåre Drabanter och Garde intet bliftwa afdankade eller kringströdde uthi Garnisonerne, uthan bibehålne och beståndande in till deß GUDh will min kåre Sons Prins CARLS kärlighets

myndige åhr; Till yttermera wisshet hafwe Wij det med Wår egen hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Signete bekräfftа welat. Datum Stockholm den 16 Augusti Anno 1693. (*)

CAROLUS.

2

Utdrag af *Protocollet*, hållet i K:gl. Majestäts Rådkammare, den 14 *April* 1687, af *Secreteraren Anders Lejonstedt* (*).

Præsentes Hans Kongl. Maj:t.
Gr. Bengt Oxenstjerna, Gr. Joh. Stenbock,
Gr. Lars Flemming, Gr. G. De la Gardie,
Gr. A. Jul. De la Gardie, F:h. C. Gyllenstjerna,
Frih. Fabian Wrede; Gr. Nils Bjelke,
Frih. Robert Lichton, Hr. Jac. J. Hastfehr,
Frih. Eric Lindsköld.

Stats Secreteraren Lovisin upläste ett bref ifrån Biskopen och Consist. i Skara, angående en Soldat, under Öfwersten Hårds Regemente, wid namn Johan Svensson, hwilken söker Giftermål med en kona, den han under warande ägtenskap bedrifwit hor med, och nu, sedan han är worden skild ifrån

(*) Af Stafnings-sättet i dessa Handlingar, som noga är bibehållit, tyckes at de fleste warit skrifne med Hans Maj:ts egen hand, och at Gr. Oxenstierna deraf låtit taga sin Afskrift. Testamentet öpnades den 3 April 1697 i den unga Konungens närwara, och befanns, at de tre sistnämde Förmyndarne fått wisa K. Råd at wara öfwer deras upförande.

(*) Ur Registr. i Arch. Reg. fol. 406. Meddelt af framlidne Lieutenanten Hr. Georg Hind. Barfod.

ifrån sin hustru, åter hafwer belägrat; hemställandes de Kongl. Maj:t om icke till konans och Barnets uprättelse, honom må efterlåtas, att gifta sig med henne.

Hr. Lindsköld sade sådant Ägtenskap i Kyrko-ordningen alldeles förbjudas.

Gr. Gust. De la Gardie: Presterne wilja ändtelig att ingen annan skall få se på hwad de göra, beropa sig på Samwetet och Samwetsmål, som ingen annan Rätt hör judicera och döma öfwer: men nu ser man huru de wilja sätta till wägs och hwad de mena med Samwetet, som de så högt beropa sig på, neml. med ett ord att säga, deras behag. De erkänna här först i deras skrifft, att sådant bör ej ske, och sedan säga de likawäl, att det kunde fuller efterlåtas för barnets uprättelse skull. Men det heter: Fiat Justitia & pereat Mundus. Sådant ägtenskap är emot GUDs och Kyrkones Lag, och bör derföre intet tillåtas, hwilket de gode Herrar hade bordt weta och ej beswärat Kongl. Maj:t dermed.

Kongl. Maj:t undrar och att de om sådant wela fråga, och skulle det draga förliga consequentier med sig, om slike Ägtenskap efterlåtes; ty på det sättet kunde en göra hor, på det han måtte slippa sin hustru och sedan taga den andra.

Lovisin upläste hwad den nya Kyrko-Ordningen härom innehåller.

Gr. Bengt Oxenstierna: Jag finner, att de i sådan sak som denna, i hwilken både Guds och Kyrkones Lag är så klar, intet hade bordt beswära Kongl. Maj:t.

Resolution skall afgå till Biskop Spegel och Consistorium i Skara, att Kongl. Maj:t ej kan efterlåta ett sådant giftermål, som de wetta, förr och nu, uti Kyrko-Ordningen wara förbudit, och skulle föda många elaka consequentier af sig.

Item skall bref afgå till Lands-Höfdingen Örnekloo; att såsom Kongl. Maj:t finner förargeligt om konan skulle längre blifwa der i Häradet, altså skall Lands-höfdingen låta henne förwisas Häradet och på K. Maj:ts wägnar ansäga Öfwerste Hård, det han allwarligen befaller Soldaten att aldeles afhålla sig ifrån konan, der han elljes icke ett hårdt straff will undergå. Och bör jämwäl i brefwet till Biskopen och Consistorium dem notificeras att sådana Ordres äro till Lands-Höfdingen afgångne.

3 Wi

Konung *CARL XI:tes* Swar til Biskop *Carlsson*, uppå deß Förklaring angående Gangnäs *Pastorats* besättjande. *Dat.* den 10 *Febr.* 1696. (*).

CARL &c.

(*) Meddelt af framledne Kongl. Secreteraren Herr Baron Hermelin.

Wi kunne intet annat döma af de mån-
ge lame och ogrundade förklaringar,
darmed J hos Oß inkomme om Gang-
fs Paſtorat, än måſten J anten därutin-
n taga Plaiſir och luſt, at J af Oß till
der undfå många hårde och onådige bref,
ler at J för efterkommanderne willje
iſa, det J underſtått Eder at Diſputera
ed Oß, anten wår eller Eder willja ſkal
i för ſig, wettandes at alla bref uti
egiſtraturer bliſwa inſkrefne, eller at J
i en kort tid måſte wara mycket min-
eslös bleſwen, intet kunnandes påminna
der hwad i saken är paſſerat. Det förſta
unne intet wi inbilla Oß, emedan J
ärutaf intet kunne draga någon winſt el-
r fördel, den J eljeſt äre begifne at mån-
a efterſträfwa. Det andra ſe wi icke hel-
r kunna Eder gagna, emedan J då ha-
e bordt aſſee den tiden, at J kunnat få
n god ſak at förſäkta. Det ſiſta måſte
ltſå wara rätta orſaken, och torde på
et ſättet falla Eder förſwårt längre et
idant beſwärligt och angelägit Embete at
bretråda, ſom Eder är anförtrodt.

J berättaden Oß uti Eder förre för-
laring, at orſaken hwarföre Conſiſtorium
deß Skrifwelſe til Oß af d. 24 Jan. icke
ade admitterat til Examen flere perſoner
n bägge Browallios, woro den, at Wi

uti

uti Wår Skrifwelse til Consistorium af d. 21 Decemb. 1695, intet hade berördt om flere än dem bägge jämte Rytingen; nu uti Eder senare förklaring af d. 7 hujus som i går med Posten ankom, ställe I Eder helt främmande, som I aldrig wiste af något bref til Oß af bemälte innehåld; förehärandes at Consistorium intet sedan den 21 Junii 1694. hade lömt til Oß afgå i den Saken något bref, hwaruttinnan de sig dock intet utlåta om flere än bägge Browallierne, icke en gång nämnandes Rytingen, hwarpå Wi af den 29 ejusdem Oß mände förklara, det aldenstund för Rytingen allaredan wore resolverat, ty kunde dermed ingen ändring tillåtas, innan han hade undergått behörig examen. Af hwad sanning nu detta förberörde består, kunne I klarligen finna, då I genomläse Edert egit til Oß utan dato afgångne skrifwelse, med Gangnäs Församlings därutinnan innesluta Supplique at få Mag. Georgium Browallium til Själesörjare, hwaruppå Wårt Bref af den 21 Dec. 1695 är et Swar, hafwandes Wi funnit betänkeligt, at låta Swaret derå in Specie afgå til Eder, medan Wi mycket wäl kände Edre konstige grep af det som tilförende förlopp med Björkstads Pastorat, (til at förtiga alle andre mål); utan funne

wi

wi bättre och säkrare wara, swaret at inrätta til hela Consistorium, och ehuruwäl detta alt intet gör til sjelfwa hufwudsaken, nämligen wår muntelige til Eder skedde befallning om Tilæi Examen, jämte Browallierne, utan är inkast af Eder at förmörka saken och förleda Oß at befordra Eder willa til sin framgång, och därmed sättja Wår Förordning tilbakars; Så hafwe Wi dock intet underlåta welat jemwäl derutinnan sölklart at ställa Eder under ögonen, huru ogrundade alle Eder inwändningar äre, och huru djerfweligen J ändå understå Eder försäkta en orättfärdig Sak. Sedan J 2:ne resor därutinnan af Oß hafwe undfått så härde och onädige bref, hwad skole wi wäl förmoda Oß af Eder, där J kunde så bättre tilfälle at contrecarrera Wårt behag och Interesse?

Wi läre intet underlåta at sättja sådant på räkning tillika med det förra, när Wi se at wåre åtwarningar intet werka hos Eder någon bättring och lärer slikt falla Eder swårt at förswara i längden. Fördenskull J göre mycket bättre, at J med alt konstlande och Intriguer afstå, och redeligen söken Eder så uti det ene som andre at förhålla, hwilket har det längste bestånd. Wi wele sätta, at alt detta som J til Eder exculpation så konstigt uti bägge Edre inkomne förklaringar andragen, sig i sanning så förhölle, kåre hwad

hielp-

hielpreda kunde I däraf hafwa? Sedan Wi före Eder til minnes at Wår munteliga Befalning til Eder war, det I så wäl Tilæum som Browallierne skulle admittera til Examen, hafwandes resolverat för den förre at han med Gangnåfs Pastorat skulle blifwa accommoderad, så framt han kunde bestå sig in Examine, innan Wi något hade hördt om Browallierne, men dock sedermera sådant oaktat welat draga den Reflexion på Eder Interceſſion för dem, at Wi satt dem i Wal jämte Tilæum, så wida de kunde befinnas wara af lika capacitet och lärdom med honom.

Hurn förhölle I eder däremot? Rätt otilbörligen och owanständigt. I uteſluten aldeles Tilæum och dragen fram Browallierne: är icke det sökia Eder wilja fram och Wår tilbaka; hwilket intet tilhör en lydig och devot Undersåte, och så mycket mindre står at utsäkta hoß en Man, sittiande i det Embete och wärde, som Eder är anförtrodt, som Wi Oß förmode af dem, at de på rättå wägen skole men sine alfwarsamme förmaningar föra dem, som de finna fara wilse och träda af wägen, sättiandes å sido den lydno och wyrdnad de äro skyldige deras af GUD dem tilförordnade Öfwerhet.

Wi slute härmed, willjandes E-

der

er därhos haſwa nådeligen förmant, at åtta Edert conduite, och är Oß okart at det ſom I härutinnan fört, ſkal föranlåta Oß til at bruka de Expreſſioner ſom härutinnan ſkje; men haſwen I at ſkylla Eder ſielfwe. I det öfrige &c. Stockholm den 10 Febr. 1696.

CAROLUS.

4 C. PIPER.

Förteckning på Kongl. Swenſka Prinſeßan *ANNAS*, Kon. *GUSTAF I.* Dotters Brudſkatt, 1563. (*).

Anno ꝛc. 63 then 20 Aprilis på Stocholms Slott, lott Stormechtigſte Högborne Furſte och Herre Herr ERICK then 14:de Sweriges Konung, Wår Aldranädigſte Herre upwåga genom H. K:gl.] Maj:ts Sölf-ſkrifwere Olof Knuttſſon, Högborne Furſte och Herre Herr GJORG HANS Pfaltzgrefwe wedh Rhein ꝛc. tilhande, udi Högborne Furſtinnes och Frues Fru ANNAS Hans F. Nådes Elſkelige kåre Hwßfrwges Brudeſkatt, ſom ſkedde udi theße gode Herrers och Mändz närware, Her Twre Perſſon till Galeſtada Ridd. Erick Matſſon, K. Maj:ts Sc-

(*) Utur Hennes K. Maj:t Drottningens M:ſcript Samling. Prinßeßan förmåldes i Stockh. den 12 Dec. 1562. Documentet tjänar til mycken underråttelſe om den fordna prakten i Sverige.

Secreterer och Kaſmus Ludwichſon.

Högborne Furſtinnes och Frues, Fru MARIÆ Sweriges Furſtinnes, Pfaltsgrefwinnes wedh Rhein, Hertiginnes till Beijern och Grefwinnes till Veldentz Paraphemalia, ſom H. F. N. leffuereredt och anthwardet blef udi N. N. N.

Skenck Skiffwe.

För 2 förgylde Sölfkannor, lika ſtor och like gjorde: woge 21 lödige M:kr 1 lod. Lodet 3½ M:kr, löper daler 294 ſt:r och 3½ Mk.

Ett Credentz driſwet och förgylt, ofwan på täcket en Sagittarius, wog 12 lödige M:kr 5 lod. Ett Credentz driſwet och förgylt, offwan på täcket en Man haſwandes i ena handen ett Sköld, i then andra handen en förgyld ſtaf, wog 9 lödige M:kr 1½ Lod. Ett Credentz driſwit och förgyldt: på täcket en Man, haſwandes i ena handen ett ſputt, wog 7 löd. M:kr 7 lod 3 quintin. Lodet 4½ M:kr, löper dal. 520 ſt.

Ett förgyldt Credentz ſlätt gjordt, täcket och foten med driſwet werk, på täcket en Qwinne, haſwandes i handen et Sköld, wog 8 löd. M:kr 4½ Lod. Ett Chriſtalle Credentz förgyldt, wog 8 löd. M:kr, 10 lod 1 q:tin. Ett förgyldt Credentz gjordt ſom

en

en Kwskewagn, wog 6 löd. M:kr. 12½ lod. Lodet 1 dal. löper 379 st. 5 M:kr ortugr.

Ett Credentz förgylt, gjordt som ett pärun, wog 3 löd. M:kr. Lodet 3½ M:kr löper daler 42 st.

Ett förgylt Credentz wog 3 löd. M:kr 2 lod. Twå förgylte Confect-skålar på fötterna med driswit werk, wog 11 löd, M:kr, 1 lod 1 q:tin. En förgylt Confect-skål: täcket med driswit werk, wog 5 löd. M:kr 5 lod. Lodet 1 dal. löper 310 dal. 1 M:kr ortugr.

En Sölfkanna något förgyld, wog 12 löd. M:kr, 9 lod, Lodet 3½ dal. löper 175 dal. och 3½ M:kr ortug.

Ett förgylt Handbecken och Kanna thertil, wog 15 löd. M:kr, 9 lod, 1 q:tin. Tu slindige förgylte Saltekar, oswan på täcket hwar med en Man, hafwandes i ena handen ett sköld i then andra handen ett spjut, wogo 3 löd. M:kr, 14 lod. Lodet 1 dal. löper 311 dal. och 1 M:kr ortugr.

Fyra oförgylde stemplede Confect-skåler 2 med tecken åre, wogo 9 löd. M:kr 3½ lod. Lodet 3 M:kr. löper daler 110 st. och 3½ M:kr.

Sölf-fat 24 st. wogo 82 löd. M:kr 8 lod; Fyra oförgylde ljuse-staker, hwar med en pipe, wogo 16 löd: M:kr, 6 lod. Lodet 2½ M:kr löper 978 dal. och 3 M:kr ortug.

Sölff Saltzer 4 st. wogo 8 löd. M:kr. Sölff Tallricker med förgylte brädder 12 st. wogo 16 löd. M:kr, 9 lod. Lodet 3 M:kr, löper dal. 294 st. och 3 M:kr ortugr.

Sölf Skeder 12 st. wogo. 3 löd. M:kr 1 lod. Lodet 2½ M:kr, löper 30 daler och 2½ M:kr.

Twå Bijßere-knifwer, wogo 8 löd. M:kr, 4 lod. En Sölff Gaffel wog 1½ löd. M:kr; Twå Sölff Sleßwer wogo 2 löd. M:kr. 6½ lod. Sölff-knöper stor och små, som man brukar til Himbler och Bileggier, wogo 11½ löd. M:kr, 2 lod. En Sölff-kettil wog 8 löd. M:kr, ½ lod. Lodet 3 M:kr, löper dal. 205 st. 1½ M:kr ortr.

En Credentze Skål förgyld, wog 1 löd. M:kr, 3 lod. Et hufwud-ställe wog 3 löd. M:kr, 6 lod. Lodet 1 dal. löper 54 st.

Summa på Skänke-Skifwen löper dal. 3921½ st.

Hennes Furſt. Nådes Kläder:

Förslagit til . . . . . 8052 dal.

Skinwarur.

Gode Sabler, 1 Timber wärderat för 200 dal.
Paßelige Sabler 1 Timb. wärd. för 150 "
Paßelige Mårder 1 Timb. 6 M:kr st. } 100 "
Oſpet Mårder 1 Timb. 4 M:kr st. }
Loſkin 10 Timb. för 40 M:kr ortr. löp. 100 "

Twå

Twå Mård-kele-mantler om 6 Timb.
1 M:kr st. wärd. för : : 60 :
Hermelin 8 Timb. 5 M:kr Timbret,
wärd. för : : : : : 10 dal.
Ljus Klocke-werk 20 Timb. 2 dal. t.
wärd. för : : : : : : 40 :
Mörk Samfång 10 Timb. 1½ dal. t.
wärd. för : : : : : 15 :
Summa på Skin-warurna löper dal. 675 st.
Bergsölff 2505 st:r wogo 12,295 lödd.
M:kr 1½ Lod.
Noch Bergsölff 34 st. wogo 50 lödd.
M:kr, dal. 8000 st.

Clenodier.

För en Guld-krona med 6 store Rubiner, 6 store Demanter, 12 små Rubiner, 11 små Demanter. Store Perlor nedan omkring 24 st:r och 32 Perlor på Spirerne wärderede för 1500 dal.

Ett Hengie med en stor Demant och en stor Rubin, med en stor hängande Perle, wärder. för 3500 dal.

Ett Hengie med en stor Smaragd och 4 Demanter, med en stor hengiende Perle wärderadt för 3000 dal.

Samt ett Hengie med en stor Rubin och 4 Demanter för samma penygar.

En Caricant (*) med 4 stora Rubiner, 3 stora Demant 14 st. hwart st. med en

(*) Lär warit en art af Smycken.

liten Demant, och 8 st. på hwart st. 2 store Perlor. wärd. 1400 dal.

Et Bälte af Guld och Perlor wärd. för 400 dal.

Et Guld-bälte med 7 Rubiner, 7 Demanter och 14 st:r hwardera med 2 Perlor, wärd. för 300 dal.

En Caricant med 3 store Rubiner 3 store Demanter, 14 st. hwart stycke med en liten Demant, och 8 st. på hwart st. Pärlor, wärd. för 1100 dal.

Ett Guld-korß med 5 Rubiner och 5 Demanter wärd. för 200 dal.

Ett Hufwud-Guld, wärd. för 26 dal.

Summa på Clenodier löper daler 11426 st.

Tapetzeri.

Fyre st. Tapetzeri wäfne med garn och något Silke. Theropå är Djurjacht, hälle 103½ alner Bråbanſk, alnen för 2½ dal. wärderat för 259 dal.

Summarum löper dal. 24388½ st.

En Pärle-kiortel, wärd. för 1579 dal.

Item 3 Cledningar wed paß wärderat til 500 daler.

En förgylt Sadel om 8 löd. M:kr 10 Lod.

Ett par förgyllte Böglar om 5 löd. M:kr.

Ett Sadel-kläde af rödt Sammet beſatt med g:ne (*) st:r, och et litet, i lika måtte gjordt, dock mindre.

Ett

(*) Lär wara gyldene stycker.

Ett swart Sammetz Sadelkläde med tågen-gulds-border. Noch ett annat af swart Sammet med 12 streck g:ne sammet belagdt med Guldsnörer.

Twå par Hufwudställen och 2 förijller ꝛc.

Betalt ut Järn och Trään, wagnen som theras F. Nåder öfwer land med förrese skola ifrå Dansche (†) til 1500 dal.

It. Lefreret H. F. Nåde Hästar 6 ꝛc.

Bergssölff 50 lbd. M:kr dal. 2727 st.

5.

Förteknelser om the förähringer som Konung *SIGISMUNDI* Dråning *ANNA* i Påland blef föräradt på sitt Bröllop, den 2 *Julii* 1592. (*).

Af Konungen i Påland sjelf blef öfwersändt med Woywoden af Pryßen (†) och Grefwer, hwilka de Kammer-Herrar hafwa framburit:

Ett Credentz med stora Demanter och 30 Stora Orientaliska Pärlor försatte, derpå ett Korß med några Demanter mycket flitigt och skönt arbete kostar = =

Ett annat Credentz något när likt med det andra, med ett kors med något ringere stenar, kostar 9000 S. dal.

Ett Christalle Skrin uti Gull, med dyrebara Stenar infattadt kostat 6000 d.

(†) Det är Dantzig.

(*) Är också hemtadt ur Hennes K. Maj:t Drottningens kostbara Mscrt-Samling.

(†) I den gamla Handskrifften tyckes stå Brijßor.

Derutt en Snor (†) med Orientaliſke Pärlor, hwardera koſtat 8 gl.

Af Keſſaren: Ett Demante Hallßeband med ett Safere kors wärderadt på 5000 gl.

Af gamla Dråningen i Pälandh: En Kedie eller Snöre med Orientaliſk Pärlor, och ett Demante Halßeband, tu Korß det ena af Demanter, det andra af Rubiner.

Af gambla Drottningen *CATHRINA* i Swerige: Ett ſkönt Halßeband med Rubiner och Demanter, ett ſkönt Clenodium deruti, koſtar 6000 R:dal.

Af Fröken *Anna* af Swerige: Ett Halßeband och Clenod, med Demanter och Rubiner, wärderat = =

Utaf Pfalßgrefwen af Ryen: Ett Halßeband med Rubiner och Demanter wärderadt för 3000 R:dal.

Af Furſten af Sachſen: Ett ſkönt Halßeband med ett Korß med ſköna Demanter, och ett annat mindre Sfeße (*) Demanter wärderadt för 4000 R:dal.

Utaf Furſten af Beyern: Ett Stoort Halßeband utaf luther Gull wärderadt för 3000 R:dal.

Af Margrefwen von Anſpach: Ett Halßeband med ett Korß, med Demanter

(†) Snöre.
(*) Lår wara ſpitſige.

ter och Rubiner, dertil en Kedje med ett Clenodium uthi och med Demanter, wärderadt för 7000 R:daler.

Utaf Erkebiſkopen af Gnißen (*): Tu ſtore Credentz hwart på annat ſatte.

Utaf Biſkopen af Kioff: Tu ſtora på hwart annat ſatte Credentz.

Utaf Butcher Biſkop: Ett mycket ſkönt Credentz och icke litet.

Utaf Biſkopen af Premilß (†): Ett ſtort Credentz.

Utaf Woiwoden af Danſich: Ett Demante Korß wärderadt för 1000 R:dal.

Utaf Woiwoden af Breißell: En Älg eller Hiort med Cärelle-Horen, derhos en Hund af Sölf.

Af Woiwoden af Kiof: 7 Credentz det 8 med täcke.

Af Woiwoden af Saleßkoo: Tu Credentz.

Af Woiwoden af Nowogrod: (**) Ett ſtort Credentz med läck.

Af Herren *Vogneſke*: En Kedja med ſmalts inleged, deruti ett Clenod med en Pelikan.

Af Herren Cronens Under-Cantzeler. Ett ſtort Credentz med hwit (†) Smelſts

(*) Gnesen.
(†) Förmodeligen Premißl.
(**) Nowogrod.
(†) Är det ſamma ſom nu kallas emailleradt.

hielpreda kunde I däraf hafwa? Sedan Wi före Eder til minnes at Wår munteliga Befalning til Eder war, det I så wäl Tilæum som Browallierne skulle admittera til Examen, hafwandes resolverat för den förre at han med Gangnäfs Pastorat skulle blifwa accommoderad, så framt han kunde bestå sig in Examine, innan Wi något hade hördt om Browallierne, men dock sedermera sådant oaktat welat draga den Reflexion på Eder Interceſſion för dem, at Wi satt dem i Wal jämte Tilæum, så wida de kunde befinnas wara af lika capacitet och lärdom med honom.

Huru förhölle I eder däremot? Rätt otilbörligen och oanständigt. I utesluten aldeles Tilæum och dragen fram Browallierne: är icke det sökia Eder wilja fram och Wår tilbaka; hwilket intet tilhör en lydig och devot Undersåte, och så mycket mindre står at utsäkta hoß en Man, sittiande i det Embete och wärde, som Eder är anförtrodt, som Wi Oß förmode af dem, at de på rättä wägen skole men sine alfwarsamme förmaningar föra dem, som de finna fara wilse och träda af wägen, sättiandes å sido den lydno och wyrdnad de äro skyldige deras af GUD dem tilförordnade Öfwerhet.

Wi slute härmed, willandes E-

der

der därhos haſwa nådeligen förmant, at rätta Edert conduite, och är Oß okart at det ſom J härutinnan fört, ſkal föranlåta Oß til at bruka de Expreſſioner ſom härutinnan ſkje; men haſwen J at ſkylla Eder ſielfwe. J det öfrige &c. Stockholm den 10 Febr. 1696.

CAROLUS.

4 C. PIPER.

Förteckning på Kongl. Swenſka Prinſeßan *ANNAS*, Kon. *GUSTAF I.* Dotters Brudſkatt, 1563. (*).

Anno ꝛc. 63 then 20 Aprilis på Stocholms Slott, lott Stormechtigſte Högborne Furſte och Herre Herr ERICK then 14:de Sweriges Konung, Wår Aldranädigſte Herre upwåga genom H. K:gl.| Maj:ts Sölf-ſkrifwere Olof Knuttzſon, Högborne Furſte och Herre Herr GJORG HANS Pfaltzgrefwe wedh Rhein ꝛc. tilhande, udi Högborne Furſtinnes och Frues Fru ANNAS Hans F. Nådes Elſkelige kåre Hwßfrwges Brudeſkatt, ſom ſkedde udi theße gode Herrers och Mändz närware, Her Twre Perſon till Saleſtada Ridd. Erick Matſon, K. Maj:ts Se-

(*) Utur Hennes K. Maj:t Drottningens M:ſcript Samling. Prinßeßan förmåldes i Stockh. den 12 Dec. 1562. Documentet tjänar til mycken underrättelſe om den fordna prakten i Sverige.

Secreterer och Kaßmus Ludwichſon.

Högborne Furſtinnes och Frues, Fru ANNES Sweriges Furſtinnes, Pfaltsgrefwinnes wedh Rhein, Hertiginnes till Beijern och Grefwinnes till Veldentz Paraphemalia, ſom H. F. N. leffuereredt och anthwardet bleff udi N. N. N.

Skenck Skiffwe.

För 2 förgylde Sölfkannor, lika ſtor och like gjorde: woge 21 lödige M:kr 1 lod. Lodet 3½ M:kr, löper daler 294 ſt:r och 3½ Mk.

Ett Credentz driſwet och förgylt, offwan på täcket en Sagittarius, wog 12 lödige M:kr 5 lod. Ett Credentz driſwet och förgylt, offwan på täcket en Man hafwandes i ena handen ett Sköld, i then andra handen en förgyld ſtaf, wog 9 lödige M:kr 1½ Lod. Ett Credentz driſwit och förgyldt: på täcket en Man, hafwandes i ena handen ett ſpiut, wog 7 löd. M:kr 7 lod 3 quintin. Lodet 4½ M:kr, löper dal. 520 ſt.

Ett förgyldt Credentz ſlätt gjordt, täcket och foten med driſwet werk, på täcket en Qwinne, hafwandes i handen et Sköld, wog 8 löd. M:kr 4½ Lod. Ett Chriſtalle Credentz förgyldt, wog 8 löd. M:kr, 10 lod 1 q:tin. Ett förgyldt Credentz gjordt ſom

en

en Kyskewagn, wog 6 lödd. M:kr. 12½ lod. Lodet 1 dal. löper 379 st. 5 M:kr ortugr.

Ett Credentz förgylt, gjordt som ett pärun, wog 3 lödd. M:kr. Lodet 3⅛ M:kr löper daler 42 st.

Ett förgylt Credentz wog 3 lödd. M:kr 2 lod. Twå förgylte Confect-skålar på fötterna med drifwit werk, wog 11 lödd, M:kr, 1 lod 1 q:tin. En förgylt Confect-skål: täcket med drifwit werk, wog 5 lödd. M:kr 5 lod. Lodet 1 dal. löper 310 dal. 1 M:kr ortugr.

En Sölfkanna något förgyld, wog 12 lödd. M:kr, 9 lod, Lodet 3⅛ dal. löper 175 dal. och 3⅛ M:kr ortug.

Ett förgylt Handbecken och Kanna thertil, wog 15 lödd. M:kr, 9 lod, 1 q:tin. Tu slindige förgylte Saltekar, ofwan på täcket hwar med en Man, hafwandes i ena handen ett sköld i then andra handen ett spjut, wogo 3 lödd. M:kr, 14 lod. Lodet 1 dal. löper 311 dal. och 1 M:kr ortugr.

Fyra oförgylde stemplede Confect-skåler 2 med tecken åre, wogo 9 lödd. M:kr 3½ lod. Lodet 3 M:kr. löper daler 110 st. och 3½ M:kr.

Sölf-fat 24 st. wogo 82 lödd. M:kr 8 lod; Fyra oförgylde ljuse-staker, hwar med en pipe, wogo 16 lödd: M:kr, 6 lod. Lodet 2½ M:kr löper 978 dal. och 3 M:kr örtug.

Sölff Saltzer 4 st. wogo 8 löd. M:kr. Sölff Tallricker med förgylte brädder 12 st. wogo 16 löd. M:kr, 9 lod. Lodet 3 M:kr, löper dal. 294 st. och 3 M:kr ortugr.

Sölf Skeder 12 st. wogo. 3 löd. M:kr 1 lod. Lodet 2½ M:kr, löper 30 daler och 2½ M:kr.

Twå Bijßere-knifwer, wogo 8 löd. M:kr, 4 lod. En Sölff Gaffel wog 1½ löd. M:kr; Twå Sölff Slefwer wogo 2 löd. M:kr. 6½ lod. Sölff-knöper stor och små, som man brukar til Himbler och Bileggier, wogo 11½ löd. M:kr, 2 lod. En Sölff-kettil wog 8 löd. M:kr, ½ lod. Lodet 3 M:kr, löper dal. 205 st. 1½ M:kr ortr.

En Credentze Skål förgyld, wog 1 löd. M:kr, 3 lod. Et hufwud-ställe wog 3 löd. M:kr, 6 lod. Lodet 1 dal. löper 54 st.

Summa på Skänke-Skifwen löper dal. 3921½ st.

Hennes Furst. Nådes Kläder:

Förslagit til . . . . . 8052 dal.

Skinwaror.

Gode Sabler, 1 Timber wärderat för 200 dal.
Paßelige Sabler 1 Timb. wärd. för 150 "
Paßelige Mårder 1 Timb. 6 M:kr st. } 100 "
Ospet Mårder 1 Timb. 4 M:kr st. }
Loskin 10 Timb. för 40 M:kr ortr. löp. 100 "

Twå

Twå Mård-kele-mantler om 6 Timb.
1 M:kr st. wärd. för : : 60 :
Hermelin 8 Timb. 5 M:kr Timbret,
wärd. för : : : : : 10 dal.
Ljus Klocke-werk 20 Timb. 2 dal. t.
wärd. för : : : : : : 40 :
Mörk Samfång 10 Timb. 1½ dal. t.
wärd. för : : : : : 15 :
Summa på Skin-warurna löper dal. 675 st.
Bergsölff 2505 st:r wogo 12,295 löd.
M:kr 1½ Lod.
Noch Bergsölff 34 st. wogo 50 löd.
M:kr, dal. 8000 st.

Clenodier.

För en Guld-krona med 6 store Rubiner, 6 store Demanter, 12 små Rubiner, 11 små Demanter. Store Perlor nedan omkring 24 st:r och 32 Perlor på Spirerne wärderede för 1500 dal.

Ett Hengie med en stor Demant och en stor Rubin, med en stor hängande Perle, wärder. för 3500 dal.

Ett Hengie med en stor Smaragd och 4 Demanter, med en stor hengiende Perle wärderadt för 3000 dal.

Samt ett Hengie med en stor Rubin och 4 Demanter för samma pen:gar.

En Caricant (*) med 4 stora Rubiner, 3 stora Demant 14 st. hwart st. med en

(*) Lär warit en art af Smycken.

liten Demant, och 8 st. på hwart st. 2 store Perlor. wärd. 1400 dal.

Et Bälte af Guld och Perlor wärd. för 400 dal.

Et Guld-bälte med 7 Rubiner, 7 Demanter och 14 st:r hwardera med 2 Perlor, wärd. för 300 dal.

En Caricant med 3 store Rubiner 3 store Demanter, 14 st. hwart stycke med en liten Demant, och 8 st. på hwart st. Pärlor, wärd. för 1100 dal.

Ett Guld-korß med 5 Rubiner och 5 Demanter wärd. för 200 dal.

Ett Hufwud-Guld, wärd. för 26 dal.

Summa på Clenodier löper daler 11426 st.

Tapetzeri.

Fyre st. Tapetzeri wäfne med garn och något Silke. Theropå är Djurjacht, hälle 103½ alner Bråbanſk, alnen för 2½ dal. wärderat för 259 dal.

Summarum löper dal. 24388½ st.

En Pärle-kiortel, wärd. för 1579 dal.

Item 3 Cledningar wed paß wärderat til 500 daler.

En förgylt Sadel om 8 löd. M:kr 10 Lod.

Ett par förgyllte Böglar om 5 löd. M:kr.

Ett Sadel-kläde af rödt Sammet beſatt med g:ne (*) st:r, och et litet, i lika måtte gjordt, dock mindre.

Ett

(*) Lär wara gyldene stycker.

Ett swart Sammetz Sadelkläde med tågen-guldsborder. Noch ett annat af swart Sammet med 12 streck g:ne sammet belagdt med Guldsnörer.

Twå par Hufwudställen och 2 förtiller ꝛc.

Betalt ut Järn och Tråån, wagnen som theras F. Näder öfwer land med förreſe skola ifrå Dansche (†) til 1500 dal.

Jt. Lefreret H. F. Näde Hästar 6 ꝛc.

Bergsölff 50 löd. M:kr dal. 2727 st.

5.

Förteknelser om the förähringer som Konung SIGIS-MUNDI Dråning ANNA i Påland blef förärdt på sitt Bröllop, den 2 Julii 1592. (*).

Af Konungen i Påland sjelf blef öfwersändt med Woywoden af Prysen (†) och Grefwer, hwilka de Kammer-Herrar hafwa framburit:

Ett Credentz med stora Demanter och 30 Stora Orientaliska Pärlor försatte, derpå ett Korß med några Demanter mycket flitigt och skönt arbete kostar = =

Ett annat Credentz något när likt med det andra, med ett kors med något ringere stenar, kostar 9000 S. dal.

Ett Christalle Skrin utti Gull, med dyrebara Stenar infattadt kostat 6000 d.

(†) Det är Dantzig.

(*) Är också hemtadt ur Hennes K. Maj:t Drottningens kostbara Mscrt-Samling.

(†) I den gamla Handskrifften tyckes stå Brijßor.

Derutt en Snor (†) med Orientaliſke Pärlor, hwardera koſtat 8 gl.

Af Keſſaren: Ett Demante Hallßeband med ett Safere kors wärderadt på 5000 gl.

Af gamla Dråningen i Pälandh: En Kedje eller Snöre med Orientaliſk Pärlor, och ett Demante Halßeband, tu Korß det ena af Demanter, det andra af Rubiner.

Af gambla Drottningen *CATHRINA* i Swerige: Ett ſkönt Halßeband med Rubiner och Demanter, ett ſkönt Clenodium deruti, koſtar 6000 R:dal.

Af Fröken *Anna* af Swerige: Ett Halßeband och Clenod, med Demanter och Rubiner, wärderat = =

Utaf Pfalßgrefwen af Ryen: Ett Halßeband med Rubiner och Demanter wärderadt för 3000 R:dal.

Af Furſten af Sachſen: Ett ſkönt Halßeband med ett Korß med ſköna Demanter, och ett annat mindre Sfeße (*) Demanter wärderadt för 4000 R:dal.

Utaf Furſten af Beyern: Ett Stoort Halßeband utaf luther Gull wärderadt för 3000 R:dal.

Af Margrefwen von Anſpach: Ett Halßeband med ett Korß, med Demanter

(†) Snöre.
(*) Kår wara ſpitſige.

ter och Rubiner, dertil en Kedje med ett Clenodium uthi och med Demanter, wärderadt för 7000 R:daler.

Utaf Ärkebiſkopen af Gnißen (*): Tu ſtore Credentz hwart på annat ſatte.

Utaf Biſkopen af Kioff: Tu ſtora på hwart annat ſatte Credentz.

Utaf Butcher Biſkop: Ett mycket ſkönt Credentz och icke litet.

Utaf Biſkopen af Premiſl (†): Ett ſtort Credentz.

Utaf Woiwoden af Danſich: Ett Demante Korß wärderadt för 1000 R:dal.

Utaf Woiwoden af Breißell: En Älg eller Hjort med Cårelle-Horen, derhos en Hund af Sölf.

Af Woiwoden af Kiof: 7 Credentz det 8 med täcke.

Af Woiwoden af Saleßkoo: Tu Credentz.

Af Woiwoden af Nowogrod: (**) Ett ſtort Credentz med läck.

Af Herren *Vogneſke*: En Kedja med ſmalts inlegd, deruti ett Clenod med en Pelikan.

Af Herren Cronens Under-Cantzeler. Ett ſtort Credentz med hwit (†) Smelſts

(*) Gneſen.
(†) Förmodeligen Premißl.
(**) Nowogrod.
(†) Är det ſamma ſom nu kallas emailleradt.

werk, derpå stod Cupido med en båga.

Utaf Under-Cantzleren af Litughen: Ett Credentz.

Utaf Herren Skattmästaren: Ett Credentz.

Utaf Kracho: 8 stora och sköna Credentz Stoop.

Utaf Postnawiß: En stor Watte-kanne och Watte-becken skönt förgylt.

Af Lönburgerna: Ett stort Credentz deruti lagt 1000 Ungerska Gyllen.

Af Danßker Stad: (*) En Kedja och 1 Smycke deruti af Demanter: En Watte-kanna och Watte-bäcken förgylt: Ett stort rätt och högt Credentz, deruti 500 Portugalöser.

Af de Rigeske: Tu store Credentz, deruti 100 Portugalöser.

6

Berättelse om *Cancelleren* hos Kon. *GUSTAF 1*, *Conrad Peuringer*, öfwersatt af en gammal *Relation* på Tyska, som finnes i Riks-*Archivo*. (**).

Då Konung CHRISTIERN den Andre, Dannemarks, Sweriges och Norriges Rikes Konung, öfwergaf samma Riken

(*) Staden Dantzig.

(**) Detta stycke till Kon. GUSTAFS Historia har Lagmannen och Kongl. Secret. i Rikßens Archivo, Högw. Herr Baron Gustaf Ribbing benäget lemnat til införande. Berättelsen på Plat-Tyska har denna Påskrifft: Wie Justaus Erichsson Könning i Sweden worden. Den samme finnes efterst i en Handskriftwen Bok, kallad: Schwedische Reyse zur Könn. Krönung so ge-

ken förmedelst sit Tyranni, wardt GUSTAF Ericsson, af Ridderlig härkomst i Swerige på följande sätt de Swenskas Konung.

Han war Herr Sten Stures Frus Systerson (*). Och år 1519 den 30 September ankom han til Lubeck, och uppehöll sig der en tid hemligen. Konung CHRISTIERN skref till Rådet i Lubeck och fordrade honom tillbaka. Afwenledes ankom personligen Eric Ericsson Baner Riddare i Dannemark till Lubeck och fordrade GUSTAF Eriesson af Rådet, emedan han hade gått i borgen för honom hos Konungen; men de af Lubeck behöllo honom hos sig och wille intet släppa honom utur Staden. Sedan anlände han

than durch den Pomerischen Legaten, Herrn Heinrich Norman Anno 61 a 1 Maji usque 15 Augusti, geschrieben vom F. P. Stiffts Secretarie Simon Fischern, med Epigraphe:

Alterius dictum ac factum ne carpseris unquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

Hela Mscret är af en god tums tjocklek in Folio och står på främsta Bladet, att denna Bok blifwit af H. K. Maj:t (R. CARL 11:te) den 31 Dec. 1694, lefwererad til Archivum, der sammastädes att förwaras. Sjelfwa berättelsen är i wisa stycken märkwärdig, och nämner några händelser som förut äro okekante. Deremot kan han å en annan sida icke annat än anses såsom mycket partisk emot de Swenska.

(*) Ingalunda utan Sten Sture den äldres Systers Sonerson. Se Togel Hist. Gust. 1. pag. 2, 3.

till Swerige tillbaka igenom hjelp af Staden Lubeck. Och emedan han war af förnäm Slägt och Adel i Swerige, dertill ock af Naturen intet oskickelig till Regementet, så blef han först antagen til Gubernator, och sedan till Fullmyndig Konung wald och krönt. År 1524 på St. Johannis dag blef Stockholm i Swea Rike upgifwen i Staden Lubecks Namn, åt de Lubiske Legaterne Herr Berndt Baumhauer och Herr Herman Plönies, och Nycklarne blefwo dem öfwerantwardade (*).

Legaterne öfwerlemnade sedan samma stad åt GUSTAF Ericsson, som blef deruppå en wäldig Konung i Swerige. Han bekom i början af sin Regering en geschwindig Canceller och Råd, igenom följande lägenhet. Uti Romerska Konungen FERDINANDS Hof war en utländsk Herre Conrad, som war ej allena en lärd Jurist, och förfaren i andra konster, utan och en oförsagd man, som wäl torde möta sina fiender och wedersakare. Denne blef mycket älskad af FERDINANDUS. Och som då just en förnäm Slägt de Pihi uti Italien dog ut, gaf FERDINAND honom detta

(*) De woro allenast Mediatores wid Capitulationen; men Slottet och Staden öpnades den 21 Junii, och anförtroddes åt Peder Olofsson Hård. v. Dalins Hist. Del. 3. B. 1. Sid. 81.

detta namnet, och kallade honom Herr Conrad von Pihi (**). Detta förtrött märkeligen en hop wid Hofwet, och en af dem fordrade honom på Enwige. Herr von Pihi wägrade länge; men till slut då det intet wille hjelpa, antog han kampen med FERDINANDI samtycke och fägtade. Uti FERDINANDI och många tusendes åsyn slog han redeligen sin Adversarium till döds. Detta förorsakade en stor förtret hos den andras wänner, hwilke förföljde denne såsom främmande. Omsider blef han förorsakad at begära en Recommendation af FERDINANDUS, och begaf han sig til Swenska Hofwet. När GUSTAVUS fick se och probera honom, anförtroddе han honom snart Cancellers Ambetet och hela Regeringen.

Adelen och de store Hanßarne frukta-de intet mycket GUSTAVUM i början af hans regering, emedan han ansågs af ringare börd än de. Men denne nye Cancelleren bragte dem snart både med goda ord och med hårdt straff till lydna, så at innan kort war Cancelleren mer fruktad än Konungen. Nu begaf det sig, at Konung GUSTAVUS wille affända en Legation till Frankrike till

(**) Han het Conrad Peutinger och war Doct. Juris. v. Dal. cit. Loc. 322.

till Konung FRANCISCUM den Förste år 1543, men han fann ingen dugtigare Person i Riket än Cancelleren, åt hwilken han kunde anförtro detta wärfwet. Han förordnade honom till följeslagare sin andra Frus eller Gemåls Broder Sten (Leyonhufvud) en stor, ung, grof, oskickelig människa. Cancelleren hade ock jämte sina tjänare tagit med sig en Yngling på resan, wid namn Winterfelt, en Pommer ur det Wolgastiska (*).

Altså begaf de sig i GUDs Namn uppå wägen. Så snart de ankommo till Franssyska Gränsen och Cancelleren mente att råka Konungen, bröd han flitigt till att underrätta sitt följe, huru hwar och en skulle hålla sig beskedligt och ärbart, så at de måtte wara Kongl. Maj:t och hela Riket til heder, hwilket de ock lofwade. Nu hände sig wid deras emottagning, då de stego af sina Hästar, leddes Hästarne bort och fördes fram sköna utstofferade Mulåsnor, hwaruppå de skulle rida up till Hans Franska Maj:t; den grofwe Swenske Sten skrek högt uppå god Swenska: Hwar är min Häst? Dekta förtröt ingen högre än Cancelleren. Och när han fick

(*) Beskickningen skedde i Jan. Månad 1542 och woro, utom de twå nämnde, också Knut Anderßon Lilie och Jöran Norman, Legater. Dese slöto ett Förbund med Frankrike. Dalin. c. loc. p. 357, 358.

fick honom ensam, blef denne ohyfsade Ynglingen af honom wäldigt reformerad, förebrådd och förmanad, att framdeles upföra sig förnuftigare.

Det war icke långt effter, at Legaterne såto till bords i Konungens närwaro, och lustige Skådespel repreſenterades af mutis perſonis (*). Den gode Sten begynte at skratta öfwerljudt, så at det gällde i Rummet. Detta nödgade åter Cancelleren at förehålla honom. Herr Sten höll härmed til goda; men tänkte, så snart han komme tillbaka till sin Swåger Konungen, skulle han betala det med Cöllnisk wigt igen.

Legationen blef fulländad. Konungen i Frankrike förärade den unge Swenske Prinsen ERIC en gyllende Krona, en Scepter, et Riks-äple med Kors, och et Swärd med Guld beslagit. Nu hade de Swenske Tjenare rymt ifrån Cancelleren och tagit tjänst hos andre Herrar. Cancelleren hade ock förärt sin Sven Winterfeldt, åt Hans Franska Maj:t, och wißte intet huru han skulle skaffa fort Klenodierna till Swenska Hofwet. Han blef altså förorsakad at bönfalla hos Hans Maj:t, att få tillbaka den unga Winterfeldt; dock med förord, at sända honom åter till Frankrike.

Cancelleren lät öfwerdraga Sceptern och Swärdet med swart Sämsk-läder och bru-

(*) Pantomime.

brukade Sceptern såsom en Käpp. Kronan och Äplet förwarade han uti wätsäcken och drog så hem igen. När de hunne fram till Bremen, fann Cancelleren Konung GUSTAFS Bref för sig, hwaruti han klagade, att under Hans frånwaro, hade Dal-bönderne rest sig up, gjordt Nils Dacke till Höfwitsman och åstadkommit mycken olycka (*). Han bad Cancelleren skulle affända Ryttare och Knektar igenom Dannemark till Swerige, at bruka emot de uproriska: Paßet för dem war redan erhållit; men han sände inga penningar som skulle anwändas till wärfningen. Den gode Cancelleren nuštänkte intet ondt, och wiste ej hwad deße Insulares förde i skölden. Han pantsatte hos Magistraten i Bremen, Kronan, Sceptern, Äplet och Swärdet för tolf tusend Riksdal., gaf wärfnings-penningar och affärdade Ryttare och Knektar till Swerige. Så snart de Uproriske förnummo, att Cancelleren kom tilbaka, den de fruktade mer än Konungen, och at Tyske Ryttare och Knektar woro förhanden; gaf de sig i Konungens wåld, som lät jämmerligen ombringa dem. Anföraren Nils Dacke blef med många flera lagd uppå hjul, utan för Calmare (†), och

(*) Auctoren har här mißtagit sig om Dal-karlar och Smålänningar.

(†) Han blef ihjälslagen på en Skog i Blekingen. Se von Dalins Hist. l. cit. p. 382, 383.

och medan han låg uppå hjulet sattes honom en Järn-Krona uppå Huswudet. Sedan nu uproret war stilladt, blefwo Ryttarne och Kneckterne som ankommit, och som hade fått wärfnings-penningar af Cancelleren, wisade bort åfwen som de kommo, och antydde at begifwa sig igenom Dannemark åt Tyskland och söka derstädes tjenst (*). Omsider anlände åfwen den gode Cancelleren till Stockholm med sina Följeslagare. Han räddes intet ondt, emedan han wißte intet annat än ärbart och dygdigt med sig. Men som det gemenligen händer, at ingen olycka kommer ensam, så blef hans endaste käre Son död Juletiden kort för hans återkomst, hwaröfwer han med sin Hustru högeligen bedröfwades. För denne sorgen skull drögde han något at besöka Konungen. Och när han blef anbefalt at göra sin Relation, ursäktade han sig med sin Sal. Sons aflidande, och bad Kongl. Maj:t, att han måtte få uppehålla dermed till deß han hunnit någorlunda gifwa sig til freds (†).

Här försummade sig intet Herr Sten hos Konungen sin swåger, at wedergälla Can-

(*) De sändes till Rhen-strömen att hjelpa de Franske emot Kejsaren c. l. pag. 385. nyttjades jämwäl emot Hertigen af Mechelburg. ibidem pag. 386.

(†) Han war först gifft i Tyskland med en Adelig Jungfru Catharina Unverdin; men öfwergaf henne och tog en som het Anna von Kökeriz. Dal. c. l. p. 386.

Cancelleren, klagande, at han utomlands så ofta blifwit af honom reformerad, tucktad och bannad. Han föregaf falskeligen, at Cancelleren hade haft practiquer med Konungen i Frankrike, att förråda och öfwerantwarda honom Sweriges Rike (*). Deßutom hade han ock uppå resan hållit en präktig Stat, och intet allenaſt uti Herberget låtit öfwerdraga ſit Gemak med Tapeter, utan ock låtit i Kyrkan breda Täcke för ſig: Framföre och bakeffter hade han hafft Hake-ſkytter och Drabanter. Af Staden Bremen hade han fått til låns tolf tuſend Daler och ſatt därföre i pant den gyllene Sceptern, Kronan, Riks-Applet och Swärdet med Guld beſlagit, ſom Konungen i Frankrike förärat Prinſen: deße Penningar hade han ſkändeligen förſlöſt och ſkingrat (**). Sidſt ſades, at Cancellerens onda ſamwete war orſaken, hwarföre han intet wiſade ſig inför Konungen. Detta alt lofwade Konungen ſin Swåger at beifra, och de öfrige afundſſuke Råden ſtodo icke det ringaſte däremot. Ändteligen kom den oſkyldige Mannen inför Konungen och wißte ingen ting af deßa dikter och

(*) Utom Konung GUSTAUS tillſtånd lånte han af Konung FRANCISCUS 6000 Kronor, dem han lemnade till Kon. af Dannemark. Jd. ibid. p. 387.

(**) Effter Hof-Cancell. von Dalins Berättelſe hade han förſlöſt 58,646 Riksdaler. ſom han ej kunde göra Räkning före. cit. loc. p. 386.

och klagomål. Effter helsningen frågade honom Konungen hwarföre han så länge drögt med sin Relation. Cancelleren med tårar sade därtil rätta orsaken, at hans endaste Sons saliga hådanfärd hade hindrat honom. Konungen swarade: Wi wete wäl annat: Ditt onda sawwete har uppehållit dig: Du har stifftat förrådert med Franſoſen, at bringa Oß om Rike, Land och Folk: Dertill har du i din högfärd upſlagit Tapeter, utbredt Täcken och hafft en hop Drabanter omkring dig: Wår Herr Son har du afhändt hans gyllene Scepter, Krona, Äple ꝛc. Den gode Cancelleren blef förskräckt öfwer deßa osanningar och beſkyllningar: Dock gjorde han sin Relation om sin förrättning, med försäkran, at han wißte sig intet brottſlig af något förrådert: Han hade intet förſlöst Kronan och Sceptern, utan up-lånat de tolf tuſend dalerne till Konungens och Sweriges Rikes bäſta; emedan Kongl. Maj:t hade sändt honom Bref utan penningar, och ingen Knekt eller Ryttare wille gå till Swerige utan wärfning: Han hade ej eller utbredt något täcke uti Kyrkan, utan i sit eget Gemak: der hol war uppå wäggen och wädret bläſte igenom ſpringorna, hade han ſlagit up Tapeter, att berga sig för kölden, hälſt han war ſyßelſatt natt och dag med ſkrifwande, då

han skulle antaga Ryttarne och Knektarne. Att några af deßa antagne beledsagat Honom som Hake-skytter och Drabanter, war wål sant; men så snart de alle samlats, hade han affärdat dem till Swerige. . . . . (*).

7.

Stats-Secret. Sam. Akerhjelms Bref till alla K. Swenska *Miniſtrar* utomlands, med *Relation* om den beklageliga på Slottet timade wåd-elden, och hwad undan den samma wåddadt blifwit. *Stockholm* den 8 *Maji* 1697 (†).

P. T.

Eme-

(*) Längre går ej Relationen. Uti Konung GUSTAFS Historia af Prof. och Kyrkoherden Hr. Doct. Celsius finnes pag. 268 åtskilligt om det bryderi Konungen hade med betalningen af de Tyska Höfwitsmän, som Peutinger wärfwat. Ibland deßa war en wid namn Christopher von Hodenburg som fick ej ut sin förmenta fordran, då Cancelleren inhäktades 1543. Han teg stilla in till nio år dereffter, eller 1552, då han råkade Riksmarskens Lars Siggeson Sparres Son, Jöran Sparre på sina resor i Meklenburg, och kastade honom i fängelse, förmodeligen med Hertigens af Meklenburg hjelp. Se i Archiv. Reg. Kon. GUSTAFS bref till Gustaf Stenbock af den 7 Dec. 1552, och till Lars Siggeson Sparre den 4 Jan. 1553. Obekant är huru wida Hodenburg blef betalt för sin fordran, samt huru länge Jöran Sparre satt i häkte. Men wißt är, at Kon. GUSTAF om hans lösgifwande skref både til Hertigen af Brunswig och till Keijsar CARL 5:te. Också berättar Herr Von Dalin c. l. pag. 439, att denne Jöran sedan blef Stamfader för Sparrar af Roßwik, hwilket ytterligare beſtyrkes i Herr Von Stjernmans Höfd. minne. Sid. 150.

(†) Införes effter Original-Conceptet, meddelt af Kammar-skriftwaren i Kongl. Krigs-Collegio Herr S. L. Gahm.

Emedan den olyckliga händelsen sig i går tildragit hafwer, att Kongl. Maj:ts Slott har råkat för en swår wådeld, så är jag befalter, af gifwa Herr . . tillkänna, huru dermed är tillgånget; ty elfes hända torde, att denna olyckan, som fuller i sig sjelf är stor nog, blefwe dock igenom andras berättelser, som gemenligen ske plågar, för så farlig och efftertryckelig beskrifwen, lika som wore dermed alt förlorat, och som skulle den samma draga grufweliga consequencer med sig.

Man wet fuller ej ännu, huru eller på hwad ställe elden först kommit lös och sig itändt; men så kan wäl skönjas, at han har något legat dåld och under de gamla kopparstaken sig utwidgat, förr än man blef den warse; ty då han utslog imellan kl. 2 och 3 efter middagen, hade han allaredan under bemälte Tak, ibland det gamla och torra werket sig så utbredt, så at det war ej möjligt att kunna honom sedan utsläcka, utan tog han strart alldeles öfwerhanden och gick merändels öfwer hela Slottsbyggnaden, den nya, så wäl som den gamla. Dock äro, Gudi lof, några rum Conserverade, som i synnerhet Kongl. Ränte-Kammaren med

I Hist. Bibl. Reg. Holm. pag. 168. säges denne brand tilldragit sig den 7 April; men i Rudl. i Flor stående Stockh. pag. 86 och 126, att det skedde den 7 Maji

deß hwalf och Skatt-kammare, samt de Husdelar och *A*partementer, som Kongl. Kammar-Collegium, Commerce-Collegium, Kammar-Revision, Reduction och Stats-Contoret innehafwa. Riks- och Collegiernes *A*rchiver och *A*cta äro ock endels orubbade blifne, endels bergade wordne. Hwad som dyrbarast warit uti Deras Maj:ters och andras *A*partementer, är ock salveradt wordet, Kläd-kammarsaker och största delen Bibliotheket. (*). Hans Sal. Kongl. Maj:ts Lik, lät man bära af Slottet (†), och blifwer det i afton insatt uti Riddareholms Kyrckan. Deras Maj:ter begåfwo sig uti Hans Excell. Kongl. Rådets Herr Grefwe Bengt Oxenstjernas Hus, der Hennes Maj:t Enke-Drottningen warit öfwer natten; men Hans Maj:t reste ut till Carlberg. I dag klockan 8 hafwa deras Maj:ter med samtel. Kongl. Förmyndarne och Rådet infunnit sig efter

(*) Sedan böckerne blifwit hyrne uti Gref Lillies hus, befanns att 6286 tryckte volumer, af hwilken allenast 2000 hade hela hand och blad, woro behållne och 283 Manuscripter, samt 411 böcker af Sparrmanska Samlingen af Swenska böcker. Wådelden hade således förstört 17386 tryckta Volumer och 1103 Manuscriptband. Af Namnkuniga och Lärda Mäns Portraiter woro 122 i behåll, af Marmor-bilder 19. och åf koppar 9. Se Cancellie-Råd. Herr M. von Celses Hist. Bibl. Reg. Holm. pag. 170.

(†) En muntelig berättelse will försäkra, at Kongl. Liket först bars ned i det så kallade Gref Pehrs hus och satt tes i Liquidations Commissionens Sessions rum.

ter wanligheten uti Delibrariönerna och allehanda saakers och angelägenheters företagande, hafwandes hållit Deras sammankomst uti förbemälte Hans Excell. Gref Oxenstjernas Hus. Man wet ännu intet om Deras Maj:ter ärna taga Deras Ordinarie wistande på Carlberg, Ulrichsdal eller Drottningholm, warandes deße Hus och Orter det ena och det andra i negden och begwäme. Elies är ock här i Staden Riddarehuset i förslag för Deras Majestäter, effter som der när hos äro och flere store och begwämlige Hus för Collegierna och Hof-betjente at nyttjas, imedlertid, som anstalt göres til Slottets reparation; hwarmed det lärer strax göras begynnelse, warandes Herr Tesin (*) allareda anbefalter att inkomma med sina förslag dertill. Widare är om denna händelsen, denna gången ej att förmäla. Jag förblifwer städse ꝛc.

SAM. ÅKERHJELM

8

Handlingar och Bref om Konung *CHRISTIAN IV:*des af Dannemark Dotter, som någon tid upföddes wid Kongl. Swenska Hofwet 1628 och 1629 (**).

I. "Transsumt af Kon. GUSTAF "ADOLPHS Bref til Rikens Råd. Dat.

 Dirschau

(*) Sedan Kongl. Rådet Gref Nicodemus Teßin.

(**) Benäget lemnade af Lagmannen H. Herr Baron Gustaf Ribbing, tillika med de bifogade anmärkningarna.

"Dirschau i Preußen den 12 julii 1628.

Hwad Konungen i Dannemarks Dotters Tractamente anlangar (*), ther hon til Swerige ankommer, kunne J låta gifwa henne sin egen Kammare: och effter hon hafwer utan twifwel sitt eget Folk med sig, som akta på henne, kunne J låta spisa dem i samma Kammar, så lagandes, att all ting må renligen och wäl tillgå i mat och eljes, att det icke må lända Hennes Kärlighet wår Gemälins Hof till några handa disreputation. Är hon sjelf något stor, så kunne J uti dageligt omgänge låta gifwa Henne sin plats imellan Hennes Kärlighets Kammar-Jungfruer, både Grefwe Döttrarne, effter Konungen i Dannemark sjelf titulerar Hennes Moder för Grefwinna, med mindre hon gifwes ut för en Furstinna, på hwilket fall J kunne låta Henne gå, sittja och stå främst för wår Gemälins Fruntimmer, näst efter de unge Frökner, Hennes Kärlighets wår

(*) Kon. CHRISTIAN 4:de i Dannemark hade med sin andra Gemål, Fru Kirstin Munk åtskilliga Döttrar, af hwilka en blef år 1628 sänd til Stockholm, att uppfödas i Drottn. MARIÆ ELEON. Hof. Året effter blef K. CHRISTIAN förtörnad på Fru Kirstin och lät, henne oweterligen, hemta Dottren tillbaka till Köpenhamn, som ses af Drottn. MAR. ELEON. bref till Kon. GUSTAF ADOLPH. den 26 Junii 1628, till Kon. CHRISTIAN. den 2 Oct.; samt Johan Fegrei Bref till K. GUSTAF ADOLPH. den 24 Junii och 5 Julii 1629.

wår älskelige kåre Systers Pfaltz-Grefwinnens Döttrar, efter som wi Hennes Kärlighet sielf widare hafwe giftvit tilkänne. Men ther hon ännu är så liten, att hon är under skötsel, kunne J låta Henne wara hos det unga Mechelburgska Herrskapet (*), och behålla dem alla tilhopa uti Stockholm, när Hennes Kärlighet wår Gemålin någorstädes förreser.

2. "Konung GUSTAF ADOLPHS Bref "till Swenske Residenten i Dannemark "Joh. Fegreus. Dat. Marienburg i Preus-"sen d. 22 Junii 1629.

Aldenstund Hans Kärlighet Konungen i Dannemark hafwer igenom sin skrifwelse med Amiralen Windt, låtit affordra sin Dotter den unga Fröken uti wårt Häf, ehuruwäl icke länge sedan wi af Hans Kärlighet blefwe besökte igenom Agenten Eric Krabbe och H:s Kärlighets bref, det wi ändå en af Hans Döttrar nti wårt Hof wele låta till en tid upfödas: Så kommer det oss något sällsamt före. Och wele wi fördenskul att Du med flit thereefter inquirerer, huru detta skedt är; synnerligen om Du det hos Fru Kirstin kunde förfara för hwad orsak en sådan

(*) Woro Barn af Hertigen af Mechelburg, som nyss drifwits i Landsflyktighet af Kejsar FERDINAND och Wallenstein. De wistades tre eller fyra år i Sverige. Sönerne studerade i Upsala.

hastig förändring skedd är (*). Ty som wi ei annorledes döma kunne, då hafwer Fru Kirstin om det förra Hans Kärlighets Bref till oß, att Hennes Dotter till oß komma måtte, anhållit och det bragt till wåga. Härom wele wi at Du flitigt och discret förnimmer och oß aviserar.

3. Konung GUSTAF ADOLPHS Bref till den samme af Marienburg den 25 Iunii 1629.

Wi hafwe Fegree, förskått af din skrifwelse 13 Iunii och oß i går lefwererat, hwad för desseiner före äro imellan Grefwen af Thurn, Fru Kirstin och dig (†), och hwad intention hon hafwer att begifwa

(*) Fru Kirstin Munk kom i misstankar för otrohet, hos Konung CHRISTIAN: i synnerhet beskyldes Rheingrefwen Otto Ludwig, som sedan gick i Swensk tjänst, at hafwa förfört henne: Men Fru Kirstin klagade at hon hade större orsak till harm, och att hon hos Konungen blifwit utstucken, af en ny skönhet, Wibeke, som hade tjänt henne för piga. Hon war så förbittrad, att hon bad Fegreus söka öfwertala K. GUSTAF, att angripa K. CHRISTIAN med Krig. Se Joh. Fegrei bref till Kon. GUSTAF ADOLPH den 4 Januar. och 5 Julii 1629.

(†) Grefwen af Thurn war då i Dannemark at wärfwa Soldater åt K. GUSTAF. Han lefde i stor förtrolighet med Fru Kirstin. Hon ärnade rymma till Sverige och sände förut några kistor med Penningar och Klenodier; men när hon fick weta, att Kon. GUSTAF wille intet taga emot henne, lät hon hämta Kistorna tillbaka. Joh. Fegrei Bref till Lars Grubbe den 21 Junii och till Kon. GUSTAF den 5 Julii 1629.

wa sig till Swerige. Så wil wär wilja wara, att du låter henne weta, det du oß sådant hafwer giftwit tilkänna och att wi aldeles det för oråd hålle. Wele icke heller der hon dit kommer det förswara, så framt hon det gjorde och blefwe tilbaka fordrad. Wi hafwe fuller för detta alltid tillskriftwit henne, att på alt nödfall taga sin retraite i wårt Rike, icke förmodandes, att hon skulle med sin egen Herre råka i strid och träta. Styrk henne derföre sådan resa af, wetandes oß med then handel intet wela hafwa att beställa; och så framt du förnimmer henne wara i Konungens onåde, så undwik ock Hennes umgånge, på det du icke deröfwer räknas i miß-credit, och at wåra saker finna något hinder.

4. K. GUSTAFS Bref till den samme, af Upsala den 25 Oct. 1629.

Wi förnimme, Iohan Fegreé, af din skriftwelse til Grubben, det Fru Kirstin hafwer hos dig anhållit, at du till dig tu Hennes skrin annama och hit öfwer till Rasch förskicka wille, at sättas här hos wår älskelige K. Gemålin uti förwaring. Så alldenstund wi med sådana Hennes Actioner, såsom de der ingen ringa consequentie med sig hafwa, intet wele hafwa at beställa, och oß deruti in-

tet inmänga; derföre måste du med de bäſta ſkäl du kanſt perſuadera Henne at hon behåller ſina ſaker hos ſig, och icke bringar ſig ſielf i miſstanka med deras förſkickande, eller oß i någon widlöftighet, der wi dem nödgades ifrån oß tilbaka ſända. Eljes med, ſå är icke heller wår lägenhet ſå, att wi nu wid detta wårt af- och tilreſande för Peſtis ſkull, kunne dem i någon god förwaring ſättja låta.

Icke kunne Wi heller tänka, att hennes Perſon ſkulle någon ſå ſtor fara hafwa, att hon nödgades bereda ſig til någon flykt (*), eller förſäkra ſina ſaker bättre annorſtädes, än hos ſig ſielf. Råd henne därföre det bäſta du kant, at hon icke beſwärar oß därmed; förmälandes likwäl, att wi i all annor rättwis måtto wele, ſå widt wi kunne, gerna henne gratificera. Detta måſte du med diſcretion drifwa igenom, ſå at du icke deß mindre kanſt hålla Henne i förre devotion emot oß, och den tilförſigt, at wi åre Henne med all Gunſt och Näde bewågne, på det du Hennes communication kan nyttja.

9.

Om Dom-Probſten *Mag. Pet. Carſtenii* anſökning at blifwa *Theologiæ Doctor* År 1697 och 1698 (**).

I. "Ko-

(*) Fru Kirſtin blef förwiſt på ett Landgods i Jutland.

(**) Ur en Samling, ſom Expeditions-Secret. i K. Maj:ts och R. Cancellie Herr Sam. Sernander behagat meddela. Den nämnde Mag. Petrus Carſtenius, war ifrån

1. "Konung CARL XI:tes Resolution på "Mag. Pet. Carstenii Supplique, at "blifwa Doctor. Dat. Kongsör den 26 "Febr. 1697.

Wi hafwe erhållit Eder underdåniga Skrifwelse dat. den 22 passato, och som I däruti[n]nan anhållen, det I af oss måtte blifwa benådad med Doctors Titul och Heder; Altså länder Eder derupp[å] til nådigt swar, att så framt I till samma heders-grad will upkliswa, så måste I undergå hwad Academiæ Constitutioner i det fallet förmå, eller ock dermed upsluta, till des nästa Jubel-fest infaller (*), confererandes wi ingen Doctors graden desförinnan, utan han först fullgordt hwad bemälte Constitutioner innehålla, då man wid Academien densamma har at obtinera. Härmed &c.

2. "Kongl. Maj:ts (Konung CARL XII:tes) "swar på Magist. Carstenii itererade "begäran, at få blifwa Doctor Theol-"logiæ, underskrifwit af K. R. Gref *Carl* "*Piper*. Dat. Stockholm, den 14 Ja-"nuarii 1698."

Som

Nyland. Blef Probst och Kyrkoherde i Nyen, sedan Dom-Probst och Theol. Lector i Wiborg. Se Von Stiernmans Ab. Lit. p. 90.

(*) Så wida Jubel-festen till hogkomst af Upsala möte, war frad fyra år förut, eller år 1693. tyckes

Som Kongl. Maj:ts Sal. Herr Fader lofwat, at han wid näst infallande Jubelfest skall blifwa behedrad med Doctors digniteten, så lärer Kongl. Maj:t söka samma löfte at fullborda, der GUD Kongl. Maj:t och honom så länge täcktes lifwet förunna, dock wore säkrast, effter han så högt anfägtas af äregirighet, det han sökte til at erhålla samma dignitet, igenom de medel och utwägar, hwartil Academiæ Constitutioner gifwa anledning; emedan det andra synes hafwa med sig en stor owißhet, eller åtminstone gå alt för långt ut.

10.

Twå Bref från Kon. *GUST. ADOLPH* till K. Rådet och Öfwersten m. m. *Nils Stjernsköld.* (*).

1. GUSTAF ADOLPH ꝛc. Wår gunst och nådige wilje tilförene ꝛe. Oß förundrer icke litet, Nils Stjernesköldh, at J uti eder skrifwelse och Memorial förmåle, at der j icke blifwe affordrade och förloßade innan otta eller tio weckor, då wele J likwäl begifwe Eder dädan (†), för-

Hans Maj:ts mening warit, at Dom-Probsten skulle wänta 100 år, utan afseende på de åren 1721 och 1730 infallande Jubel-fester, som fras tik Åminnelse af Kon. GUSTAF 1:stes Reformation, och Augsburgiska bekännelsens öfwerlemnande til Kejsar CARL 5:te.

(*) Effter Originalerna, som finnas i Hennes Kongl. Maj:t Drottningens Mscrt-Samling. Af dessa Bref tyckes kunna slutas, att någon Ämbetsmanna tilltagsenhet den tiden icke alldeles warit obekant.

(†) Detta kan i egentelig mening kallas: at sätta sig i inactivete.

förutan flere obetänkte ord och tilbud: Så wele wi icke förmoda att j tage Eder det oråd före emot wår befallning och Instruction; Så fraint i annorlunda göre; då måge i stå edert eget äfwentyr; Ty wi behöfwe inga Öfwerster allena derföre at de mynstra och ride kring i Laugsänderne. Äre ej heller till sinnes att lida sådana ord, sedan gerninger utaf wåre tjenare; hälst medan wi eder intet annat at göra befalt hafwa, än det J på Ämbetes wägnar pligtige åra och hafwa satt oß tjenst före och taga lön före: Om i ock med sådane skrifwelse kunne förtjena några gods af oß, det låte wi eder sielfwe döme om; wi, tro Eder fast mera till, att j rätta Eder efter wår befallning, och göra Eder flit at uppehålla och förswara det j der wunnet och infått hafwe, och i så måtte med willig tjänst wågor tänka at förwärfwa och icke oß at afstrugga; det wi hwarken af Eder eller någon annan tänkte till att lida. Datum Stockholm d. 14 Sept. år 1617.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Utanskrifften:

Till oß älskelig wår och Sweriges Rikes Troman och Råd, Stäthållare uppå wåre Befästninger Pernow och Jönekøping samt öfwer deß Län, så och Öfwerste utöfwer wårt Smålenske, Westgöthiske och

det

det Krigs-folk som nu i Lifland är, Edel Wälbördig och Manhafftig Nils Stierneskiöld till Biby och Hellekis. Gunstel. Kom fram med Eric Hand. den 3 October.

2. GUSTAF ADOLPH &c. &c. Wår synnerl. gunst och nådige benägenhet med Gud tillförene ꝛc. Wi hafwe Nils Stjerneskiöld förnummit, att I hafwe derifrån Pernow Befästning bort förlänt en hop gods; Så förundrer oß icke litet, hwarföre j ider en sådan dristighet företage, helst effter wi ingen af wåre Ståthållere hafwe sådant tillåthet, utan alldeles förbudit, wele ock sielfwe hafwe oß det förbehållit, derföre så är wår ändelige willje och befallning, at I samme gods under befästningen igen nu strax och så snart detta wårt bref ider tillkommer, wederkenne och tillbaka kalle, oansedt hwem dem inbekommet hafwer. Så framt I wår onåde undwike wele och förtenkte ware, att betale oß den rentte som deraf med rätte bör utgå; Ty wi wele icke ett Hakeland skall derifrån förländt blifwe, med mindre wi i synnerhet wårt eget bref deropå gifwe. Der I wette ider effter rätte. GUD befallendes. Af Stockholm den 16 Decemb. Anno 1617.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Till oß elskelig wår och Sw. Rikes Troman Råd och Ståthållere opå Pernow och Öfwerste utöfwer Krigs-folket i Lifland, Edle

Edle Welbördig och Manhafftig Nils Stjernsköld till Biby.

Nådeligen.

II.

Berättelse om *Conferencen* i Nyköping, imellan Kon. JOHAN III:s utsickade och Hertig CARL, den 23 och 26 Martii 1580. (*)

Anno D:ni 1580. den 23 *Martii* på Nyköpings Slott blef proponeret och handlet effter Kongl. Maj:ts till Swerige wår Allernådigste Herres befallning deße efterskrifne puncter hos den Högborne Furste Hertig CARL til Södermanland ꝛc. af Hans K. Maj:ts ꝛc. utsickede trogne Män och Råd, Herr Hogenschildt Bielke och Herr Eric Gyllenstierne, såsom her effter följer, och sedan befinnes korteligen anteknadt, hwad som blef swaradt till hwar punct, ytterligare än som i Hans F. Nådes bref författedt är.

Först näst en tilbörlig helsen och lyckönskan ꝛc. Blef H. Furstel. Nåde föreläsit och öfwerantwardadt det Rådslag, som uti Wadstena blef författadt af Rikzens Råd samtlig, och begärde däropå H. Furstel. Nådes råd och betänkande.

Ther-

(*) Denne märkwärdige berättelse, som mycket uplyser Fäderneslandets tillstånd för den tiden, finnes i Originalet uti Hennes K. Maj:t Drottningens Samlingar på Drottningholm. Den är tillförene ej tryckt; men korteligen åberopad i H. von Dalins. S. R. Historia. Tom. 3. B. 2. Eid. 126.

Thertill blef swaradt, att H. F. N. lot sig behage alt hwad som däruti författadt war och wisste det intet att förandra, utan syntes thet alt nyttigt wara; men råder, att det icke allenast måtte således wara författadt med penman, utan däreffter wisst i werket af några trogna personer ställas måtte. Och synnerligen om Riksens inkomst och utgifft, att dermed en wiss ordning göras måtte, och att hjelpegärd, som af Riket utgöres, icke skulle till något annat, än Krigs-sakerna anwändt blifwa. Så ock, at Krigs-folket måtte komma til deras wissa lön årligen, på det att de måge ware dess willigare när som omtränger.

2. Dernäst blef H. Furstl. N. öfwerantwardad en Copia af det swar, som till Kongen i Dannemark war skrifwit på hans bref, som kom til Wadstena. Och därhos berördt, om det förwärf, som Konungen i Dannemark några resor gjordt hafwer i Hertig CHRISTOPHER af Mechelborgs giffermål ꝛc. och sedan föreläsit och öfwerantwardat den mening som skrifftelig war författad och ställd derom till Kongen i Dannemark, och begärde därpå H. F. Nådes råd och betänkande. ꝛc.

Till hwilket H. F. Nåde swarade och rådde att samme Concept, nu upå thenne tid

til ingeleds wed then mening utgå skulle, utan heller mente, at högbemelte Hertig CHRISTOPHER, måtte sig sjelf härom emot Kongen i Dannemark beswära, och at Hertig CHRISTOPHER tillskrifwas och swaras måtte, att han wille efterkomma sin tilsaghe och förskaffe en fullkomlig försäkring på Lelbgedingt, både af Keisaren, Hans Bröder och näste förwanther, och synnerligen af Hans Broderbarns förmyndare, såsom sed och bruk är hos alla Herrar och Furstar. Och när som Kongl. Maj:t det bekommit hade, wille H. K. M:t wäl tänke til de medel, att den påbegynte Helrats handel utan någon förhindring til en god ända wäl komma skulle, och widere intet repetere eller swara til hans widlöfftige skrifwelse.

3. Men hwad Kongen af Dannemark belanger, syntes H. F. N. rådeligt wara, att K. Maj:t med allerförsta wille låta skrifwa honom till och begära ett möte på gränsen, med några af bägge Rikens Råd, de der icke skola åtskiljas, förr än alle twistige saker kunne blifwe förenade, och i så måtto referera sig til på det Stettinska fördrag, på det att widare owilja, practilering och owänskap, måtte i tid förtagas, bägge Rikerna imellan, att det icke til en ny openbar Krig kommandes warder, efter man förnimmer,

af Kongen i Dannemark ju skall hafwa något ondt i sinnet emot Sverige. Och synes H. F. N. att lägligste platsen till samme förestrifne möte skulle ske på wår sida i Nylose, effter de Danske hafwe Warberg, Kongsbacka och Båhus, der icke langt ifrå. Nådde ock till, att man medlertid skulle med flit upsöka och författa alla de beswäringar, som K. Maj:t, Riket och deß inbyggare kunna hafwa emot de Danske, de som skäl och grund hade. Och att de personer af Rådet i tid tillskrifwas och förordnas måtte, som till samma möte brukas skulle. Mente ock, att effter H. F. Nådes betänkande hade Kongen i Dannmark intet bordt hafft de Skepp igen, eller därföre någon betalning, som blef optagne i förledne Sommer, i fiende Hamn för Narfwen.

4. Widare blef H. F. Nåde öfwerantwardadt och föreläsit de Lübske acter, som nu i Wadstene hade warit förhandlet. Och derhos tillkänna gifwit, att effter deris utskickade sändebud sätt intet wille tillbjude sig emot Kongl. Maj:t och Riket, emot alt det som de fordrade och begärade; så kunde dem ock på denne tid ingen annen afsked gifwen warda, till deß de sig widare skrifftelig förklara.

Härom war Hans Furstl. Nådes mening och swar, att det hade warit satt mycket nyttigare, att man hade affärdat dem med full-

fullkomligare nttryckte swar och afsked, än som nu skedt är. Och att bättre hade warit det man hade slätt intet gifwit dem efter i det som man med Argument hade kunnat förlägga, utan skulle förnemligen hållit oß wid deßa efterskrifne puncter, att Kongl. Maj:t skulle begära och fordra af them, all Krigs omkost och Skeps utredning, som kostades på H. K. Maj:ts Örlogs Skepp der utrustades emot det förbudne Lübske Admirallschafft som gjordes för Narfwen, hwilke sig och fiendtlig emot den Kongl. Armada ställt och angripet hade; och att de måtte söke deres skade igen, hos Lübske Stads inbyggare, så många som hade warit om samma Amirallschafft: Och att H. K. Maj:t deremot hade rätt till att anhålla den utlåfwade Penninge Summa, som de fordrade efter det Stettinska fördrag, in till H. K. Maj:t kommer till förenämde Krigs oprättning. Item att de Lübske och hafwe öfwerträtt det Frankfordiske afsked och Keyserlig Mandat, med salt, mynt och annat mere, och att fetalie pertzeler är then förnämste Krigs-munition, som Ens fiende kan förstärkes med ꝛc. Item att de hafwa förolämpat Höabemelte Kongl. Maj:t för Römiske Keyren och andre Potentater och kalle penbarligen Kongl. Maj:ts armada tröfwere ꝛc. Item att de hafwa em

maning welet ändtelig i denne Krigs beswäring emot Muscowiten, bruket den Narwiske S glattz, ändock i det Stettinske fördrag förmäles: Wie von Alters ꝛc. Item att then ene skulle wette den andres bästa och dertöre skulle nu blifwe dem kort tillsagt och förbudet, att slätt afstå med samme Narfwefärd, hälst medan denne seigde warar, efter att utaf ålder hafwer intet warit den Narwiske seglatz efterlätit, och i så mätto hållit sig alldeles wid then oprättede Stettinske freds fördrag ꝛc. Men hwad som kunde wara bewisligat att wäre optagit af de Skepp, som hade Kongl. Maj:ts underskrifne paß, på samma år utgifne, det borde intet nekas till att förnöja och betala med första lägenhet. Såsom ock att Högbemelte Kongl Maj:t icke kan med fog och rätt fordra någon Tull af dem, som i acterne war författadt, hälst efter dem war intet tillförene derom warnet och tillkänne gifwit, så ock för det, att K. Maj:t skulle hårdt stå däropå, att de skulle slätt afstå med samme Seglatz, så länge feaden står som förbemält är ꝛc. Och till beslut rådde till att K. Maj:t wille ännu med första skrifwa dem till sin utwckte mening, hwar wed H. K. Maj:t hålla wille, och begära deras skriffteförklaring, och att man skulle winlig om, att man kunde hafwa dem Ahnseestäder till wänner på wår

sida.

sine. Hans Furstl. Nåde sade sig ock strax wille skrifwe till Mester Zacharias och Docter Schultz, att skole handle med Lüb. Råd, att de imedlertid til deß de finge någon widere swar och besked icke måtte företage och inlåte sig något i handel med andre.

5, Ytterligere blef H. F. N. och föreläst ett Concept, som war ställt till Kejsaren; om K. Maj:ts Fru Syster, den Högborne Furstinnes Hertiginnan af Sachsens saker, deropå H. F. N, sitt betänkande will förstå låta ꝛc. Så syntes H. F. N. myttigt ware, att med den skrifwelse på någon tid fördrögdes, och att K. Maj:t wille nu först beskicke den gamle Hertig Frantz af Sachsen och de andre Hertig Magnusses Bröder, och hålle sig wed Fadrens försakring och förskrifning, hwilket landsätterne ock på den tid då samme Heiratz handel stadfästedes, bewilliget hade ꝛc. Och att nu förwette sig för huru mycket som det är utsatt och hos hwem, på det at det kunde med förste inlöses, Högbemelte Furstinne och hennes unge Son till godo; ty Hertig Magnus kan intet förbryte deras rätt i någon måtto. Och synteß bäst ware, att Hermannus Cruser, som nu är här i Riket, måtte herom befalles att uträtte och med flit ställe, och seden wore tid nog, därom att beſöke Keiſaren.

6. Hwad Arfwerkifftet belangar imellan Högbemälte Kongl. Maj:t wår Allernådig-

Nådigste Herre och H. F. Nåde, blef ock berättadt och tilkänne gifwit hwarföre, det ännu icke war kommit til något fullkomligt fast byte, och at Rikſens Råds betänkande war, att det ſkulle wänligen och kärligen jämkes och delis, hwar annan til lägenhet och icke låte Lotterne gå deröfwer, ty det kunde då så falle ſig med Lotterna, ſom hwar parten kunde wara fast olägligt, dermed kunde ſedan gifwas tillfälle till oenighet och owänſkap ꝛc. Dertill ſwarades att H. F. N. intet ſynnerligen hade trängt på någon lott att kåſta, utan late ſig wål nöje med de lägenheter, ſom H. F. N. war tillagdt i Calmarne för otte år ſedan, allenaſt begärde ännu ſom tillförene, 1) at der måtte göris ett faſt och oryggeligt ſkiffte med bref och ſegel. Ock att Rasmus Ludvikſon, ſom alle Jordeböcker haſwer hand imellan, måtte göre ſin Ed, ſå at bägge lotterne jämkes rättwiſligen och göris alldeles like gode, både med rente och upbyrd. 2) Så ock att der ſom Sätegårder och alle lägenheter icke kunde falle ſå alldeles like gode, att det måtte då opfyllas hos den andra lotten, med annan wiß rente, ſå at ingen parten ſkulle med rätte kunne haſwe ſig till at beſwäre. 3) H. F. N. haſwer och öfwerantwardet här med följandes ett litet regiſter underſkrifwit, om hwad beſwäring ſom H. F. Nåd haſwer i det ſeneſte arfſkifftet, 4) Och derhos en annan längd, ſom

som öfwerantwardedes af Cammereren Nils Nilsson, deröpå H. F. N. begärer, att Rasmus Lodviksson skall ställe ett wiſſt swar och rätt underwisning, och menar H. F. N. att i samma längd allenaſt berörts om de gods och gårder, som äre belägne uti de Hereder, som på H. F. N:s anpart är tilförene Arfwegodzen worden tillagde; 5) Och att der skall finnes endelis ju så mång i de andre Hereder som uppå K. Maj:ts anpart lagde äro, om hwilket H. F. N. är icke aldelis witterligt, hwilket alt-nu är mindre anteknadt i det seneste skifftet i Calmarne, än som det befinnes hafwa warit i sal. och Höglofl. Kon. GUSTAFS seneste Regementztid uti jordeböckerne, på hwilket alt H. F. N. begärer, att förenämde Rasmus Lodviksson, skall wid sin swortu Ej rätt jämke och dele. 6) Jt. der skall och finnes en hop gods och gårder, som äre blifne bortskänkte af Högbemälte Konal. Maj:t, så ock af framlidne Konung ERIC i Hans Regementstid, för hwilke alle H. F. N. begärer tillfyllest wederläggning och upprättelse. 7) Såsom ock beswärede sig om Skedenäs och de gods derunder, som Markgrefwinnan hafwer hafft H. F. Nåd itrå i några år, och begärade till ett beslut att förr:ne skiffter nu måtte med allerförste fullbordet och stadfäst blifwe. 8) H. F. Nåd begärde ock broderligen af Kongl.

Maj:t, att han måtte bekomme Kopper eller rede penningar i betalning för de 86 lödige M:kr och 1½ lod förgyldt sölf, som H. F. N. lånte och förstreckte Högbemälte Kongl. Maj:t med, eller ock att H. F. N. måtte bekomme samme sit eget sölfsmide igen, efter det är ännu tillstädes.

6. Såsom H. F. Nåde ock i like måtto begärede att Kongl. Maj:t wille wedergälle honom och H. K. Maj:ts Systers samtlig, så mycket, som på deras anpart belöper af de lösörer, både i Bergssölf, Gull, Clenodier, Stiffter och annat mer, som blef uttaget på Wadstena Slott, af det som hörde alles deris kåre Broder, den Högborne Furste Hertig MAGNUS af Östergöthland til, effter som derom ock finnes wisse Register i ofwanb:de Rasmus Lodvikssons förwaring.

7. Dernäst blef tilkänne gifwit, wår Allernådigste Herres undskyllen, hwarföre att nu i Wadstena icke ställis den handel till fullkomligt beslut, som är imellan Enke-Drottningen och H. F. N. belangende Strömsholms gård, och det län derunder är; Och derhos låte widlyfftigt förstå, hwad Rikens Råds betänkande war om denna sak, nemligen, att de till en wänlig Afhandling och icke till någon rättegång komma måtte ꝛc. Dertill H. F. N. swarade med korte ord, at han ingeleds wille

länger

länger umbäre samme gård och län, som honom hade warit ifrån, nu i 19 år, derföre H. F. N. mente, att borde hafwe en upprättelse. Tänkte ock icke till att ställe den sak in för några Domare, som H. F. N. förmenar höre sig till med all rätt och år bebreftwet först i Sal. och Höglofl. Konung GUSTAFS Testaments ordning, och så bekräfftiget med Donations bref, och sedan år af Högbemälte Kongl. Maj:t wår Nådige Herre och utaf Kon. ERIC stadfästedt: och begärde för all ting, att med denne sak och handel intet längre upskuff göris måtte, dock swarade H. F. Nåde till beslut, att H. F. N. wäl kunde lide, att gode opartiske Män måtte förordnes, som allenest om hägges deris rätt och bewis förhöre och ransake måtte, hwilken parten som hade kraftigere bref och bäste Argument, att försware sig med; på det at med den saken icke fördröges måtte. Och när man så begärede att H. F. N. wille sjelf nämne och utwälje några personer, som han aktade för opartiske män dertill, då wille H. F. N. det dock intet göre, utan ställte det till Kongl. Maj:t wår Allernådigste Herre, att förordne låte de som ofördänkte kunde ware och intet wore något förwanter till saken, anten med Swägerskap eller eljest.

8. Der blef ock effter Högbemälte Kongl. Maj:ts

Maj:ts Nådige befallning fordret en rätt och wiß Copia af Sal. och Högloſl. Konung GUSTAFS donations bref ꝛc., till hwilket H. F. N. swarade, att nu icke behöfdes att lefrere någon Copia deraf, utan när så widt kommer, att om föreskriffne ärende handles och företagas skall, will H. F. N. icke allenast då bäre fram sjelfwa Originalet, utan ock all annan bewis, som kan tjäne till att försware H. F. N:s rätt med. Om alle deße puncter sade H. F. N. sig wille skrifftlig gifwe Högb:te K. Maj:t wår Allernådigste Herre, sin mening tillkänne.

9. Blef ock effter K. Maj:ts Nådige befallning H. F. Nåde tilspord, att effter Kong ERICS och Hertig MAGNI af Öster-Göthlands Frillebarn, äre nu till den ålder komne, att de kunne blifwe ärligen försedde, så war H. K. Maj:t på sin side nådigt icke obenägen, att unne dem hwar 10 gård arflig, af den anpart Hans Kongl. Maj:t tilfalle kunde, på det de måtte njute deris Herr Faders Arf något till gode, så framt H. F. N. wille det i like måtte på sin side bewillige och effterlåte. Dertill swaredes, att när som H. F. N. förnimmer, att dem opå sådane willkor står något godt gifftermål till buds och de eljest wille ställe sig fromt och ärligen, så wille H. F. N. det ock wäl bewillige ock effterlåte på sin anpart ꝛc.

10. Om

10. Om Wärmeland, Waßbo och Walla Härad, som H. F. N. nu nyligen hafwer syndret ifrån Skara Stifft och Skoole, som det af ålder tillegat hafwer, att det ock derunder ännu komme och blifwe måtte. Dertill swarades, att H. F. N. det icke giordt hafwer, förr än det blef Tödren och Wester-Rekarne tagne ifrån Strengnäs Stifft. Och der som Högbemälte Kongl. Maj:t wille bewillige och efterlåte, att Strengnäs Stifft må blifwa oförryckt, som det af ålder warit hafwer, så will H. F. N. ock låte Skara Stift blifwe oförsyngradt.

11. Till det siste, blef H. F. N. tilkänne gifwet om det Niderlag, som de Westfarer hafwe tillbudit sig at wele hafwe i Nyeldße, och att Kongl. Maj:t wår Allernädigste Herre, deßlikes H. F. N. samt alle Undersåtarne här i Riket kunne med små Skepp och Skutor före deris waror igenom Sundet till Elfsborg, hwad som icke kunde framfordres ifrå Brette öfwer Edet och så nider åt Elfwen, och i så måtte hafwe der fast bättre köp än i de Öster-Sjö-städer ꝛc. Sådant förslag synes H. F. N. icke oråd ware, om det ellest kunde något wißt ställis i werkit, hwilket ock kunde ware Riket till en prorhjit; Och rådde och begärede, hwad heller denne Handel med Holländere kunde gå för sig eller icke,

gende Pärle, wärderet för . . 600 dal.

En gyllene Hatte Crants af 22 stiſter och store och små Perler, wog 58 Croner, st:t 44 runst:r wärderat för 100 Croner löper 137½ d.

Hängie och Madaller,

Ett stort hängie med en stor Saphir, en stor Smaragd, en Rubin, 2 Demanter och en hängende Pärle wärd. för 1000 dal.

Ett hängie med en stor Rubin, en stor Demant tafle, 16 små Demante tafle och en stor hängende Pärle w. för . 600 dal.

Ett hänge med en stor aflång Rabas, och en stor Perlemor, med en aflång stor Saphir wärd. för . . 60 dal.

Ett litet Gullhänge med en Hjort derpå en Rubin, en Smaragd, och 6 Perlor, wärd. för . . . . 15 dal.

En Madall med en Perlemor, såsom en half bewäpnet Man, wärd. för . 80 dal.

En Madall med en Camhii wärderet för . . . . 40 dal.

En Madall med 2 Perlemor, såsom en Turkisk Mans Hufwud, med en Rubin wärderet för . . 35 dal.

En

En Madall, med en stor Perlemor wärderet för . . 30 dal.

En liten Madall, med en Camhij, såsom en half människe med 4 Turkoser, wärderet för . . 16 dal.

Twå söndrige Madaller wogo 19½ Croner, löper . . 26¾ dal.

Ett litet Korß af blodsten, författet i Gull, wärd. för 6 Croner, löper . 8¼ dal.

Ringer.

En Gullring med en spitsig Demant och 6 små slindige Demanter och 6 Demanter taffler wärderet för . . 200 dal.

En Gullring med en stor slindig Granat wärd. för . . 10 dal.

Fyre gamle Gullringer utan stenar, en ibland them är såsom en slange, woge 18⅝ Croner löper . . 25½ dal.

Gullstiffter (*)

Nya Stiffter trekantige och uphäfne 82 str. wogo 24 Croner, wärderet för 36 Croner, löper . . . 45½ dal.

Store runde stiffter 5 st. Store trekantige stiffter 5 st. något mindre stiffter 6 st. än något mindre 35, giorde såsom stierner, än något mindre slätte roser, 8 str. en något mindre trinna stiffter, allehanda slag 53 str. små hängande Gullstiffter 16

(*) Stiffter brukades i stället för knappar i kläderna.

16 str., än sönderbrutna 3 st. små. Stifftet giord i liljer 10 str. hängende stifftr 10 str. Store amelerade Gullstifftr 7 str. Gullknapper 5 str, fyra af dem med perlor. Små runde stifftr med Perler 6 str, trinne skåle stifftr 5 str. Trekantige stifftr 16 str. Små trinne stifftr, 17 str. Gröne amelerade stifftr 9 str. Små trinne stifftr 36 str. Henge stifftr 3, amelerade stifftr 3, liten stifft 1, rått små trinne stifftr 12 st. Store stifftr hängende i kapper 5 st. hängende Gullstifftr paßelig store 26 str. Stifftrne alle tillhopa wogo 84 Croner, som ligge i tu skrin med korset af blodsten, löper . . 115½ dal.

En bred fjäder af Gull med en Rubin och hängende Pärle. Item en glaswen af Gull woge tillsamman 23½ Croner, löper 32¼ dal.

Store runde Perler 3 st. än något mindre 1 st. än Pärlor 5 str. wärderede för 60 dal.

Ungerske Gyllenne 5 med något smått gull, woge 7½ Croner. löper = 10½ dal.

Ett litet Stålskrin.

Probere nåle af Sölf.

En sönderbrutin qwadrant af Sölff.

En liten Nykill af Sölff.

Summarum 6517¾ dal.

1/3

Konung *JOHAN III*s Bref till Stathållaren i Öster-Göthland Herr *Johan Bielke* om en imellan Konungen och Her-

tig CARL upkommen owilja. *Dat. Stockholm* den 22 *Sept.* 1575. (*).

JOHAN then Tridie medh GUDs Nåde Sweriges Göthes och Wendes ꝛc. Konungh. Wår synnerlige Gunst och Nådige willie tillförene ꝛc. Wi kunne Eder Gunstel. icke förholle, Herr Johan Bielke, att Oß och Wår Broder then Högborne Furste, Hertig CARL är kommen någon owilje imellan, för några re Köpmans Skipp skull, som Wi hafwe låtit uptage på thet Narfwiske farwatten, hwilke högbe:te Wår Broder, hafwer emot sitt eget råd och samtycke, Oß alldeles owitterligen och oåtspordt förpaßbordet till Narfwen: Så efter han hafwer derined gripit Oß uti Wår Kongl. Jurisdiction, och Wi ännu utaf Högbe:te Hertig CARL ingen benägenhet, hwarken deremot, eller för den Krigsomkostning, som Wi uti thette år på Wår skippsflotte hafwe anwänt, förnummit hafwe, fördenskul hafwe Wi ännu samme Skip anhållit, och kunne derföre icke wete huru Wår Broder Hertig CARL kan blifwe till sinnes, eller hwad Wi skole hafwa af honom att förmode och wele fördenskull hafwe Eder härmed gunstel. befalet, att i så beställe wele, att ehwad som uppå komme kunne, det Wi uti den Landsände Östergöthland, mäge hafwe både den menige man och Krigs-folket wälwillige, trogne och rättrådige, när de tillsagde blifwe, och uppå det Knekterne mäge wara

(*) Efter det i Hennes K. Maxt Drottningens Samli. gar befinteliga Original.

deß wälwilligere, så hafwe Wi icke allenest efterlatit, att de måge hwar uti sin Stad (undantagandes det ene hundret, som Wi Eder hafwe tillskrifwit om) blifwe heme till sitt (ändock Wi well hade dem behof uti Lifland) utan Wi wele och med förste lägenhet förskicke tit ned så många penningar, som de skole blifwe lönte med, och hwar dermed för andre Wåre och Riksens lagenheter skull något blefwe fördrögt, då wele Wi så lage, at Wåre Fougdter skole lefrere så många penninger utaf den upbörd som de hafwe, som förestrifne Knechter skole blifwe stälte til frids med, det i måge dem förehålle, och att i harom med beste foge och lämpe efter som i sielfwe wäl kunne tänke, hwad magt deruppå ligger, beställe wele, therutinnan göre i det som Oß är behageligt och i wete Eder efterrätte. GUD Eder befalendes. Skrifwit på Wårt Kongl. Slott Stockholm, den 22 Septembris Anno 1575.

I. R. S.

Till Oß Ellskelig Wår Trooman, Råd och tillförordnede Stadthållere uti Östergöthland, den Ädle och Wälbördige Herr Johan Bielke till Häredsåter, Ridder. Gunstel.

14.

Kon. *SIGISMUNDS* Bref till Herr *Carl Göstafsson*, att innehålla Renten af Små-

Småland. *dat. Warschau* den 1 *Junii* 1596 (*).

SIGISMUNDUS med GUDs Nåde Sw. Göthes och Wändes Konung Stor-Furste till Finland ꝛc. ꝛc. tot. tit. Så ock Konung till Påland ꝛc. tot. tit. Göre Witterligit, att efter oß på Wårt Kongl. Ämbetes wägnar icke står till lidande att Wåre trogne Undersåtare i Swerige skola lida nöd och armod af hunger, såsom the nu (GUD bättre) i år, hwilket theraf kommer, att Rikens ränte och spannemåls upbörd blifwer först i tid icke rätt aktat och förwarat, utan Köpmän och andre utgifwin betalninger och seden all forsyn fördt utur Riket, derföre på det sådane Allmänne Rikens Skada och förderf, måtte förekomma, hafwe Wi gifwit, såsom Wi ock nu med dettabrefs kraft gifwe Wår Troman och Ståthåller på Wårt Slott Calmar med deß Län och Öland Oß älskelige, den Ädle och Wälborne Herr Carl Göstafsson till Tofstaholm fullmagt och befallning att hafwa troget och flitigt inseende dermed, uti det landsände Småland, att åhrlige ränte Spannemål, deßlikes alle andre årlige rente Perseler måtte i råttan tid af Herreds Fougderna utfordrat af allmogen och sedan hållet i god förwaring oförryckt och förytträtt till widere besked ifrån Oß, icke tillstädendes, auten Höaborne Furste Hertig CARL, Wår kåre Faderbroder, eller någon annan

(*) Efter Originalet i Hennes Kongl. Majits Samlingar.

ho det hälſt wara kan, att befatte ſig med för:de årlige ränte litet eller mycket, eller den utur denne Wår Konglige qwarſättning och förbud förryttre och förſkingre låte, ſå framt han icke ſkall ſwara Oß dertil. Förbjude fördenſkull och af Kongl. Magt och Myndighets wälde, härmed befalle Högborne Furſte Wår kåre Faderbroder Hertig CARL, ſamt alla andre ho de hälſt wara kunna ſom Wår bud pliktige äro att lyda, ingen undantagandes, att göra eller göra låta wälbe:te Herr Carl häremot hinder eller mein ꝛc. deßlikes Wåre Fogder öfwer alt Småland och på Öland, att de icke fördriſte ſig wid deres hals tillgörande, att lyde någors bud eller befallning emot dem eller jämte dem med denne förbe:te och all årlige rente ägällende. Och ſkall icke heller wälbe:te Herr CARL GÖSTAFSSON wara efterlåtet, något af förbe:te årlige renta förryttra eller till några utgifter anwända låta, med mindre han får der Wår Kongelige underſkrifne och förſeglede Bref och Befallning upwå, öfwer det ſom behöfwes till Calmare befäſtnings nödtorftige beſpiſning effter den ordning Wi ther görandes warde, huru mycket thertill årnes ſkall, ſå ock till Wåre knechters underhållning i för:de Småland, der hwar och en hafwer ſig fullkoml. efterrätte. Schrifwit i Warſaw den 1 Junii Anno 96, uti Wår Regementz tid i Swerige på det tredje och häri Påland på det nionde.

SIGISMUNDUS Rex.

15.

Konung GUSTAF I:s egenhändiga Bref till *Sten Ericsson Leyonhufwud* (*).

Wor gunst tillförn. Kere Sten Wti säge mycket gerna atth när som Knechterna wore munstrade och bettalte, atth du wille gifwe acht nyppå theris Snak, huru ther medh er bewendt, heller huru the tenkie ter ilandet. Ther nesth atth tu oförsumlig giffuer diig till Oß hith op till Oplandt; Förty Wi kunne ingenstädes draga, förr än Wi thenne Landsende betthre försörgdth haffua; Och haffue Wi nogoth atth handle medh digh thet som worth hjerte storligen trykker. Therföre retthe tigh till minnes efter thenne wor egen handskrift, och giff tigh bit till Oß medh thet snareste. Tig GUDhi befallendes synnerligen af Gripsholm. GUSTAFF medh egen handh.

Utanskriften.

Oß elskelig ärlige och Wälbördigh Swen Sten Ericson Wor Troman och Rååd och Suoger Gunsteligen.

16.

Konung CARL XI:tes egenhändiga Dagbok, 1672 -- 1697. (*)

Anno 1672.

Den 18 Dec., som war om Onsdagen tredhe tagh

(*) Detta Bref utan datum, som finnes i Original i Riks-Archivo, är det enda man wet, som egenhändigt är skrifwit af Konung GUSTAF. Utanskriften är jämwäl hans egen hand. Brefwet är af Lagmannen och Kongl. Secreteraren i R. Archivo H. Hr. Baron Gustaf Ribbing mig benäget meddelt i afskrift, hwaruti Konungens stafsätt ock så är bibehållet.

(*) Efter Originalet, som finnes i Kongl. Maj:ts och Rik

jagh til Regementhet (**)

Anno 1673.

Gjordhe jagh min Erics gatha.

Anno 1674.

War Hertigen af Hållsten här. Om höstten drog Fältherren (†) uth til Pommern.

Anno 1675.

Den 28 Sept. som war om Tisdagen blef jagh Krönther uthi Upsalla.

Den 18 Oct. som war om Måndagen reste jagh ifrån Stockholm och kom

Den 4 Nov, til Wånnersborg (*).

Anno 1676.

Den 29 Febr. drogh jagh ifrån Wånnersborg til Stockholm.

Den 20 April reste jagh ifrån Jacobsdahl och kom den 22 Maij til Malmö.

Den 29 Juni Satthe de Danske sin Armée i Land uthi Skåne widh Råå.

Den 17 Augusti som war om Torsdagen, gaf GUDh Oß den lyckan dhet Wi sloge General Major Dunkam wedh Halmstad hwilken war 4000 man til hästh och foot.

Den 21 Oct. höll jagh randev. med Arméen wedh Hamneda uthi Småland och conjungerade migh medh General Leuten. Galle hwilken kom och brachte Sucorsen medh

fens Archiv afskrifwit med Konungens brukade staffätt. Detta rara Document är mig lemnadt af samma benägna hand sjelf det föregående.

(**) Se Handl. till K. CARL 11:tes Hist. Saml. 5 fid. 55 följ.

*) Gref Carl G. Wrangel.

†) Jämför Handl. till K. CARL 11:tes Hist. Saml. 4 Sid. 159. och Hist. Märkwärd. 4 del. Sid. 104.

medh sigh uthur Swerige och Finland, hwilket war om Lögerdagen.

Den 4 Dec. sjodh deth blodiga Slaget wedh Lunden uthi Skåne, uthi hwilket Gudh gaf Oß den lyckan dhet Wi igenom GUDs biståndh slogo de Danske aldheles uthur falthet: uti hwilket Fältslag äro blefwne utaf begge Arméerne uppå Walstadhen liggandhes 8,892, hwilket war om Måndagen. Wi woro 6,500 och de Danske wore 11,000 man.

Den 30 Dec. bekummo Wi Helsingborg medh accord.

Anno 1677.

Den 27 Maij som war om Söndagen skedde den lyckeliga retraiten för Landscrona, GUDh ware therföre ewinnerligen takkat.

Den Junii belägredhe Kånungen uthaf Dannemark Mallmö.

Den - skedde General - Storm, uthi hwilken the wåra uthi Stadhen, igenom GUDs biståndh afslogo, så at the Danska måste lemna 4,000 Man uthi sticket.

Den --- blef Belägringen uphåffwen.

Den 14 Julii, Som war om Lögerdagen, gaf GUDh Oß den lyckan det Wi igenom GUDs biståndh slogo de Danske wedh Landscrona och körde dhem undan Staden. Uppå deras sidha äro blefwna 3,000 man, och uppå Wår sida 700 man. GUDh ware ewinnerligen takkat som hafwer Oß så wäl hulpit uti tre Batalier hwilka alla skedde innom ellofwa Månaders förlopp. Wi wore 9,000 man, och de Danske woro 13,000 man.

Den 27 Sept. blef Christianstad andra gången uthaf Oß blocerat.

Anno 1678.

Den Junii fingo de Danske bort Helsingborg igen med accord.

Den 5 Augusti gick Christianstad öfwer med accord som war om en Måndag.

Anno 1679.

Den 1 September blef Stilleståndet uthblåsit.

Den 26 Sept. som war om en Fredag blef Fredhen sluthen i Lunden emellan migh och Konungen utaf Dannemark. Gud ware dherföre ewinnerligen takkat som Oß den hugneliga Fredhen igen giffwit hafwer.

Den 15 October höllo Wi randevou med hella Arméen uppå Ylles hedh, hwilken war den samma platsen som Wi levererade den tredie Batalien uppå. Sedan hade Armeen hade giswit twänne Salvor gick Armeen efter hwarandra hem til Swerige och ändadhes så det blodiga Kriget.

Den 21 Octob. som war om en Tisdag blef Landscrona och Helsingborg evacuèrade.

Den 8 Decemb. drog iag ifrån Hiungby. och kom

Den 11 om morgonen klockan 6 til Strömsholm til Hennes Maj:tt Dränningen min högtärade kåre Frumodher. Jagh kan aldrig tilfylleſt tacka GUDh som hafwer warit migh så nådhig och låtit migh medh hälsan kåmma hem igen, och oskaddan. Den

Den 12 Decemb. som war om en Fredag skedde tacksägelsen för den hugneliga Fredhen.

Anno 1680.

Den 4 Maij kom min Gemål öfwer til Helsingborg hwareſt Drånningen mötte henne.

Den 6 Maij som war om Torsdagen stodh mit Bröllåp uppå Skottorp medh Drånning ULLERIKA ELIONORA. Min Öfwer-Hoffpredikant Magiſter Håkan Spegel wijgde Oß tillhopa.

Den 24 November höllt min Gemål sit Intåg här uthi Stockholm.

Den 25 Novemb. som war Torsdag blef min Gemål Krönther. Erke-Biſkopen Docter Johan Baſius Krönthe Hennes Konglig Majeſtet.

Anno 1681.

Den 26 Juni Bleſw Princeſſe HEDWIG SOPHIA födder som war en Söndags afton klåkan tree fierdedelar uppå tio.

Anno 1682.

Den 17 Juni Bleſw Prins CAREL födher, som war om Lögerdagen, mårgon klåkan tre fierdedelar på Siu.

Anno 1683.

Den 4 Juni blef Prins GUSTAF födher som war om Måndagen åfter middagen klåckan tre fierdedelar uppå Ett. Deße tre åre alle här uthi Stockholm födhe.

Den 30 October som war om Måndagen beſwor jag Fredhen emellan mig och Ryſſarna.

Anno 1684.

Den 22 Juli bleſw Prins ULLERIK födher

uppå Jacobsdal som war om en Tisdag om morgonen kläckan tre fierdedelar uppå Siu.

Anno 1685.

Den 16 April behagade den aldrahögsta Guden till att hädhan kalla fordom Prins GUSTAF och nu mera salig hos GUDh; hwilket skedde i Stockholm uppå Skier Torsdagen åfter middagen kläckan emellan ett och tu sedan han uppå tredie weckan hadhe utstått en swår siukdom. War gammal ett åhr, tije månader, och tolf dagar.

Den 29 Maij behagade den aldrahögste Gudhen till att hädhan kalla fordom Prins ULLERIK och nu mera salig hos GUD, hwilket skedde i Stockholm uppå en Fredags morgon kläckan tre fierdedelar uppå Ser sedan han hade uppå femthe weckan uthstått en swår siukdom. War gammal tije månader och siu dagar.

Den 10 Juli bleffwe bägge Prinsarne begrafwne uti Riddherholms Kyrkan.

Den 27 September bleff Prins FREDERIK födher i Stockholm, som war om en Söndagh om morgon kläckan en fierndel till otta.

Den 12 October behagadhe den allerhögsta Gudhen till att hädhan kalla fordom Prins FREDERIK, och nu mera salig hos GUDh; hwilket skiedde i Stockholm uppå en Måndag om afftonen kläckan half tije, sedan han hafwer en half dag utstått en swår siukdom. War gammal femton dagar.

An-

Anno 1686.

Sin 17 Decemb. bleſw Prins CAREL GUSTAF födder uti Stockholm ſom war om en Fredags morgon kläckan half ſiu.

Anno 1687.

Natten emellan den 3 och 4 Februari behagadhe den allrahögſta Gudhen till hådan kalla fordom Prins CAREL GUSTAV, och nu mera ſalig hos Gudh; hwilket ſkedde i Stockholm om natten emellan Torsdagen och Fredagen kläckan half ett, ſedan han hafwer warit plågat i ſex dagar med bröſt-wärk, war gammal på fem timar när Siu weckor.

Den 8 April blef Prinſen begrafwen uthi Ridderholms Kiörkan.

Den 24 October behagadhe dhen allrahägſta Gudhen till hådankalla Hennes Durgeleuchtigheet Furſtinnan Fru MARIA EUPHROSINA, och nu mera ſalig hos GUDh; hwilket ſkedde i WeſterGiöthland uppå Höjentorp om Måndags afton kläckan 9. War gammal 63 åår 8 månader och 19 dagar.

Den 15 November kom Prins FREDERIK Hertigen af Hollſten Gotterps åldſta Son hit; ſom war om Tisdagen.

Anno 1688.

Den 23 Januarii blef Princeſs ULLERIKA ELIENORA födher i Stockholm, ſom war om Måndags morgon kläckan en half fierdedel öfwer 9, Alla wåra barn hafwer Magiſter Samuel Wirenius döpt hwilken den tiden war min Öfwer-Hof-Predikant. Den

Den 19 Februarii som war om Söndagen blefw Hennes Durgeleutighet Förstinnan Fru MARIA EUPHROSINA begrafwen i Stockholm uti Riddarholms Kiörkan.

Den 2 December som war Advent Söndagen blefw Kongsholms Kiörkan inwigdher och kallat ULLERIKA ELIONORA äfter Hennes Kongl. Maj:t min älskeliga Gemål.

Anno 1689.

Den 29 April bekommo wi de tiendher dhet Drämning CHRISTINA war den 9 dödd blefwen i Rom.

Den 26 Juni kom Christopher Cronhielm hit til Stockholm hwilken war sänder utaf Öfwersten Mauritz Wellingk medh de godhe tiendher dhet dhet war til slut kommit medh dhen Hollstenske saken. GUDh ware ewinnerligen takkat och lofwat som hafwer lätit komma denna saaken til et önskeligit slut, och hugnat Oß alle medh dhen ädhela fredhen. GUD ståå Oß än wijdere bij. Den 20 om natten kläkan 10 blefw Fredhen underskriffwen i Altenau; då han strax reste deriffrån, och kom hit til Stockholm om natten emellan den 26 och 27 kläckan 11 som war emellan Onsdagen och Torsdagen.

Den 19 October behagade den Aldrahögsta Gudhen til at hädankalla hans Furstliga Durgleuthighet Hertig ADOLPH JOHAN och nu mera salig hos GUDh. Hwilket skedde i Öster-Göthland uppå Stegeborg, om Måndagen effter middagen Klockan ett. War gammal 60 år och 2 dagar. An-

Anno 1690.

Den 23 Juni drog Prins FREDERIK Hertigen af Hollsten Gottorps äldste Son härifrån Stockholm, och låg första natten på Drotningholm hos Änkie-Drånyingen. Min Gemål, Jagh, och de bägge Älsta barnen woro medh; hwilket war uppå en Måndag. Andra dagen reste han medh migh til Skåne.

Den 17 October blefw Hertig ADOLPH JOHAN medh sin Förstinna begrafwen i Stockholm uthi Ridderholms Kyrkan, som war en Tisdagh.

Anno 1691.

Den 9 Mai slog åskan uti Westerås Dom-Kiörka och brende utaf Tornet och hela Taket. Hwalfwet uti höög Kooreet blefw också inslagit. Hwilket skedde uppå en Lördag middags tiden. Kiörkan blef samma dår täckter med koppar igen, at inthet mera fattas än Tornet.

Den 17 December som war om Lördagen kom Hennes Höghet Hertiginnan utaf Hollsten hit till Stockholm medh sin äldste Son Prins FREDERIK. Jagh mötthe dem wid Fittiga krog. Enkie Dråningen mötthe dem medh Princeſs HEDWIG SOPHIE och Prins CAREL wedh Steen-Krogen. Min Gemål Dråningen wille och hafwa mötth dem dår: men hon blefw opaßlig.

I detta året blefw det nya Altaret och Predigestolen upsatter uti Släß-Kiörkan.

Ju-

Juledagen skiedde första gången Predikan uthi den nya Predigstolen.

Anno 1692.

Den 26 April som war om Tisdagen drog Hennes Höghet Hertiginnan af Hollsten Gottorp FREDERIKA AMALIA här ifrån Stockholm till Ulriksdaal beledsagad utaf begge deras Majesteter Drätningarne, Hans Majestet Konungen, deras Höghet Princesserne HEDVIG SOFFIE och ULLERIKA ELEONORA. Hans Höghet Prins CAREL kundhe intet komma medh äfter han war opaßlig.

Den 27 April följdhe Hennes Majestet Regerandhe Drämningen Hennes Höghet til Jerfwa krog. Dhär tog Hennes Majestät afskedh utaf Hennes Höghet tillika medh bägge Princesserne.

Den 2 Maij tog Hennes Majestet Enkie-Drämningen afskedh utaf Hennes Höghet uppå andra sidhan om Färjan wedh Kongsöhr

Den 3 Maij tog Hans Kongl. Maj:t afskedh utaf Hennes Höghet uppå andra sidan om Örebro wedh Giellerstad Kiörka.

Den 30 Juni kom Enkie-Hertiginnan uthaf Bewern CHRISTINA med sin äldste Prins til Stockholm.

Den 19 Augusti reste Enkie-Hertiginnan uthaf Bewern medh sin äldsta Prins ifrån Stockholm.

Uthi detta år i Martii Månat begynthe dhe, till att nederrifwa Norre i dhan uthaf

Slot

Slottet i Stockholm och gröna gången. Muren emellan Slåts-Kiörkan och wästra Fyrkanten som wetter in åt Bärg-Gården blefw aldeles nederrifwen in till Bärg-Gården: Men den Norre som wetter uthåått blefw allenast något öfwer halfparten nederrifwen. Den 30 April ladhes första stenen öfwer Kiörkan; och den 5 September begynthe dhe lägga koppar uppå taket öfwer Kiörkan.

Anno 1693.

I dag som är den 25 Februari är dhet ett hundra åår som Upsala Concilium begynthes; hwilket då inföll uppå Dominica Esto mihi håller Fastelags Söndagen. Och emedan Dominica Esto mihi i åår kommer en dag senare än som före 100 åår sedan, nemligen den 26 Februari, altså blefw den dagen satt till tacksejelse och Jubeldagh för Upsala Concilium.

Den 26 Februari höllz Jubel dagen, och skiedde Tacksäjelsen för Upsala Concilium. När wälsignelsen war läsen blefw skutit med 360 Stycken; Och så länge skiutningen waradhe blåstes med Pukor och Trompeter utaf Tre Cronor. När skiutningen war all, så musicerades utaf Tre Cronor den Salmen, Min Själ skall lofwa Herran. Om aftonen när det blefw mörkt så tendhes op lius i alla Kiörke-fönsterna uppå Slottet och öfwer hela Staden uti alla husen. Hennes Maj:t Enkie-Dråningen war medh uti Sloss Kiörkan; Men Hennes Maj:t Regerande Dråningen kundhe för sin o-

paß-

paßlighet intet kämma medh i Kiörkan. Hans Maj:t Konungen war i Kiörkan. Hans Kongl. Höghet Prins CAREL, deras Kongl. Högheter Princeſſe HEDVIG SOFFIE och Princeſſe ULLERIKA ELIONORA, ſamt begge Princeſſorne CATHARINA och MARIA (*) och Prins FREDERIK war där och medh i Kiörkan. Öfwer-Hof-Predikanten Magiſter Göran Wallin giordhe Predikan. Efter Predikan läſtes op Tackſäjelſe och Böneſkriften ſom war gjordh uppå Jubel-daghen. När den war upläſt, ſöngs O GUD wi loſwe tig. Uppå efterſkrefne ſtällen ſtodo Stycken ſom bleſwe läſedhe.

	Stycken.
På Tre Cronor	4
Nedan för Slottet och Skiepsbron	24
På Brunkeberg	16
Wid nya Tyghuſet	58
På Blaſiiholmen	90
På Skiepsholmen Jern Stycken	96
På lilla Skieppet Jägaren Jern Stycken	16
Wedh Söder Sluß	10
Wedh Ridderholms bron	46
Summa	360

Den 27 Februari drog Kongl. Majeſtet, Hans Kongl. Höghet Prins CAREL, och Prins FREDERIK ifrån Stockholm till Upſala.

Den 28 Februari hade Biſkopen i Skara Docter Pehr Rudbeckius en Oration uthi den gammela Academien, och uthi dhet ſamma Rummet ſom Upſala Concilium ſlöts.

(*) Hertig ADOLPH JOHANS Döttrar.

slöts. I Academien war stält ett Bord medh et Gyllenduks bordtäcke uppå, hwaruppå lågh et blått sammets hyendhe, med en Gull Gallon om, och fyra Guldtippor, en uti hwart hörn uppå hwilket hyendhe lågh Upsala Concilium medh sielfwa Original underskriften. På samma hyendhe stod et Sölfwerskrin hwilket Kongl. Maj:t hafwer låtit gjöra til at förwara Upsala Concilium uthi. Cursores stodo en uppå hwar sidha om Bordet medh deras Spira i handen. Åfter middagen Orerade Professor Norrman uppå Greska.

Den 1 Martii Orerade Professor Theologiæ Doctor Hindrik Schytz förmiddagen, och Professor Forelius efter middagen.

Den 2 Martii Orerade Professor Petrus Lagerlöf förmiddagen. Åfter middagen war en Disputation som höllz utaf Candidaten Johannes Fälker. Doctor Lagerlöf Prsiderade.

Den 3 Martii gick Doctoratet för sigh uthi Domkyrkan. Predikan giorde Magister Jesperus Svedberg, Professor Theogiæ och nu för tiden Rector Magnificus. Åfter Predikan giorde Erke-Biskopen Doctor Olaus Swebilius en Oration. Sedan Orerade Biskopen i Skara Doctor Peer Rudbeckius som war Promotor, och begerdhe låf uthaf Academie Cancelern Herr Konglig Rådhet Greffwe Bengt Oxenstierna.

Då steg Herr Kongl. Rådet Grefwe Bengt Oxenstierna fram och giordhe ochså en Oration uppå Latin och gaf Promotor låf til at göra Doctorer. Dhär uppå gick sielfwa Acten utaf Doctoratet för sig. När den war ändhat, ställte Adjunctus Theologiæ Daniel Diurberg fram Qvæstionen, som war denne, om det kan nånsin blifwa en Föreningh emellan den Lutherska Calviniska och Catholiska Religionen? hwilken blef beswarad uthaf Biskopen i Linköping Doctor Håkan Spegel. När den Oration war ändad, giordhe Professor Theologiæ Doctor Julius Micrander tacksäielsen. Sedan gaf dem Kongl. Majst en Måltid uppå Slottet.

Afterskrefne uthaf Kongl. Råden woro i Upsala, och med uppå Doctoratet: Herr Kongl. Rådet Grefwe Bengt Oxenstjerna; Herr Kongl. Rådet Grefwe Johan Gabriel Stenbock; Herr Kongl. Rådet Grefwe Hans Wachtmeister; Herr Kongl. Rådet Grefwe Fabian Wrede; Herr Kongl. Rådet Grefwe Jacob Johan Hastfer; Herr Kongl. Rådet Grefwe Carel Gyllenstierna; Herr Kongl. Rådet Grefwe Nils Gyllenstolpe.

Förtekning uppå dhe Andelige Männen, som bekommo Doctors Titul uti den Heliga skrift förmedelst den Promotion som därtill anställt blef i Upsala den 3 Martii 1693.

Biskopen i Linköping Magister Haqvinus Spegel.

Bi-

Biskåpen i Westerås Licentiaten Carl Carlson.

Biskåpen i Wexiö Magister Samuel Wirenius.

Biskåpen i Lund Magister Christian Papke.

Biskåpen i Calmare Mag. Henning Skytte.

SuperInt. i Hernösand Magister Mathias Steuch.

SuperInt. på Gothland Magister Jsrael Kolmodin.

Gen. SuperInt. i Lifland Magister Johan Fischer.

Öfver Hof-Predikanten Magister Jöran Wallin.

Pastor Primarius i Stockholm Magister Mathias Iser.

Theologiæ Professoren Magister Julius Micrander.

SuperInt. i Riga Magister Johan Breverius.

SuperInt. i Rewal Magister Joachim Saleman.

SuperInt. i Stralsund Magister Johan Baudewien.

Den 4 Martii reste Kongl. Maj:tt Hans Kongl. Höghet Prins CAREL och Prins FREDERIK ifrån Upsala til Stockholm igen.

I dag som är den 20 Martii är dhet hundhra åår sedan som sielfwa Originalet uthaf Upsala Concilium är daterat och underskrifwit. GUDh ware ewinnerligen årat som haswer låtit oss niutha sitt saliggiörande Ordh rent och klart uthi dhessa hundra åren. GUDh unne oss

Sweriges barn dhet wi måtte behålla dhetta hans rena Ordh alt in till werldhenes ända. Och det för Jesu Christi skull. Herre GUDh höör min bön.

Den 17 April behagade dhen allrahögsta Guden dhen timeliga döödhen ifrån dhenna förgängeliga werldhen hädankalla till sigh uthi then ewiga glädien, Herr Kongelige Rådher Fältmarskalken och General-Gouverneuren Grefwe Rutger von Aschenberg nu mera salig hos GUDh. Hwilket skedde uthi Götheborg om Måndags mårgon kläckan siu; hwilket war annan dag Påsk. Han war gammal 71 åår, 10 Månader, 2 weckor och en dagh. Han hafwer tient sig up ifrån Ryttare; warit med uti femton Batailler, förutan rencontrer, ifrån första Nördlinger Slaget, till Lands-Crona Slaget, hwilket war den sidsta och femtonde Bataillen. Han hafwer warit min Lärefader uthi Kriget; samt alla Fältmarskalkar och Generaler som nu lefwa såått alla under salige Herr Kongl. Rådets commando. GUDh glädige hans siäl ewinnerliga för all trogen tienst han migh och mitt Rike giordt hafwer.

Den 26 Juli som war om Onsdag afton emellan kläckan siu och åtta, hendhe för migh dhen stora olyckan dhet den allrahögsta Gudhen åfter sitt alwisa rådh behagade hädankalla ifrån denna ålända wärdhen till sigh uti then ewiga glädigen min högt elskelte

ge

ga kåra Gemål den Stormechtigesta Drätning ULLERIKA ELIONORA numera salig hos GUDh. Jagh hafver mist en Gudfruktig, dygdig, kår, Drättning och Maka. Hon war gammal Trettio Sex åår, tio månader, och femton dagar. Wi hafwe aflat tilsammans Fämm Söner och twå Döttrar, hwarutaf fyra Söner uthi sin späda ungdom åre igenom döddhen afledne, och altså intet mera öfrigt år än den äldste Sonen medh begges Döttrarna. GUDh beware dem wäl, och låte dem tillwåra GUDs heliga namn til åra, sina siälar till salighet och Fädernesländet till nytta och tienst. Hennes Majestet war hafwandhe när hon afledh.

Den 28 Juli blefw salige Hennes Maj:tt bisatter uti dhen stora Saalen uppå Carelberg.

Den 3 October reste Prins FREDRIK Hertigen af Hollsten Gottorps ålste Prins härifrån Stockholm kläckan Sex om mårgonen, och låg om natten uti Nyköping. Hans Kongl. Höghet Prins CAREL följdhe honom nedher till wagnen; Men Hans Kongl. Majestet satthe sig med Prins FREDRIK uthi wagnen bespänt med twänne hästar, och följde honom till Hornsbroon. Dhär tog Hans Kongl. Maj:tt afskedh uthaf Prinsen; hwilket war om Tisdagen.

Den 28 November Som war om Tisdagen blefw Hennes Salige Kongl. Maj:tt Drätning ULLERIKA ELIONORA begrafwen

wen i Stockholm och uti Ridderholms Kiörkan. Erkie-Biskåpen Doctor Olaus Swebilius giordhe Lik-Predikan, och Biskåpen uti Linköping Doctor Håkan Spegel sång wälsignelsen för Altaret.

Anno 1694.

Den 5 Februari war Hans Kongelige Höghet Prins CAREL uppå Jagth widh Kongsöhr, som kallas Ulfsunds Lään, och ligger uti Wermanneland; och sköt sielf en Björn i Sätterbo Sokn uppå Walby skogen. Då war Hans Kongl. Höghet Elfwa åår, siu Månader och nitton dagar gammal. Björn blef strax liggandes uppå stället, emedan han war skuten igenom hiertat. Kongl. Maj:kt war ock medh.

Den 14 Junii war Kongl. Maj:tt, General Leutnanten Baron Reinhold Rehbinder, Landshöfdingen Grefwe Gustaf Douglas, Stats-Secreteraren Carl Piper, Krigs Rådet Johan Hoghusen och Leutenanten af Drabanterne Grefwe Jacob Stenboek (*) uppå Tornå Stads-Kiörkas klåckestapel; Men General Leutnanten Baron Rehbinder gick intet up medh utan blef nedre wedh Klåckestapelen stå-

(*) Nästan samma ord behagade Hans Maj:t, då han war på orten, antekna i sin planbok, som ses af Biskf. Bilbergs: Midnatts Solens rätta och synliga rum i Norrland &c. sid. 15. och Professf. Spoles Berättelse, i Histor. Märkwärd. 1 del. andra Upplagan. sid. 192. Men här åro fler personer af Kongl. Suiten upräknade och nämde, samt fler omständigheter tillagde.

stående, som war den 14 Juni om Torsdagen. Dåå säge wi Solen alt intil klåckan ¾ och 8 minuter til Tolf om natten; dåå kom en molnskyg för Solen; Men när klockan war 12 och 6 minuter åfter midnatten som kom in uppå dhen andra daghen, som war den 15 Juni om fredagen, hwilken war den andra stora Bönedagen, sågo wi Solen med sina fulla strålar uppgåå igen. Om intet Molnskyyn hade kommit, så hade wi sedt sielfwa Solen hela natten; För under Horizonten war Solen intet, emedan wi sågo skienet af Solen altid. Om det intet är mulit, utan klart wädher, kan man see Solen hela natten uti Torneå Stadh.

Den 26 Augusti blefw Herr Kongl. Rådet och Fältmarskalken Salig Grefwe Rutger von Aschеberg begrafwen i Göteborg uthi Tyska Kiörkan. Kongl. Maj:tt war och medh uppå begrafningen, hwilket war om Söndagen.

Anno 1693 den 27 Februari som war dagen efter Jubeldagen för Upsala Concilio upsattes ställningen uti Slåts-kiörkan i Stockholm. Anno 1694 den 8 December, blefw kiörkan färdig, och ställningen aldeles nedher och borttagen. Hwar widh är at taga uti acht det så länge denna bygnaden uppåstodh höllis Gudstienslen alltidh uthan något hindher uthi Kiörkan.

Anno 1695.

Den 2 Januari kåm Margrefwen Carel Magnus til Stockholm. Den 19 reste Margrefwen bort igen.

Den 22 Martii kåm Pfalßgrefwen Prins GUSTAV SAMUEL til Stockholm.

Den 27 Maji kåm Hennes Kongl. Maj:ts Enkie-Drätningens Systerson uthaf Anhalt Zerbst til Stockholm. Han hette JOHAN ADOLF.

Den -- Julii reste Pfalsgrefwen och Prinsen af Anhalt Zerbst ifrån Stockholm igen.

Den 28 Juli kåmmo Professorerne Bilberg och Professor Andreas Spole till Kongl. Maj:tt uppå Kongsöör ifrån Westerbotn tilbakas igen, bringande medh sig dhen efterrättelsen det de hafwa uti Tornå sedt Solen hela natten medh sina strålar. (*)

Den -- Augusti reste Pfalß-Grefwinnan Princesse CATHARINA och Princesse MARIA ELISABETH till Tyskland.

Den 2 October kåm hit til Stockholm ifrån Holland Öfwerst Leutnanten Hans Isaac Ridderhjelm, Capitein Leutnanten af Draban-

(*) Jämför Hist. Märkwärd. 1 Del. Andra Upl. Sid. 188 följ. och denna Dag-Bok för år 1694.

banterne Baron Magnus Flemming och Capiteinen utaf Guardie Arwid Horn; hwilka bragte medh sigh Drätning CHRISTINAS Juweler som hafwa warit pantsatte hoos en Judhe uti Amsterdam, och äro utaf Hans Kongl. Maj:tt inlöste; Hwaribland är den stora Rubinen, som togs uti Praag, och är then största Rubin som man wett wara uthi wärdhen. Han wäger 255 ¾ Carat (*).

Den 20 October om Söndagen war Hennes Kongl. Maj:tt Enkie-Dräningen, Hans Konglige Majestät, och deras Kongl. Högheter Prinsen och Princessorne här uti Stockholm uthi Tyska Kiörkan uthi Högmäßan. Äfter predikan blef en Jude Döpter och kallat Carel. Äfterskrefne woro Faddrar: hela det Kongeliga huset, bådhe Enkie Drätningen, Konungen och deras Högheter Prinsen och Prinsessorne, alla Kongelige Räädhen medh deras Grefwinnor samt medh många andra Ståuds-personer uthaf mankiön och qwinnokiön, och större delen utaf Tyska Församlingen. Magister Strauch som är den andra Tyska Pastoren dööpte honom. När dhet war förbi, giordhe en Carmeliter Munck ifrån Coblentz, hwilken hafwer antagit wår rena Ewangeliska Lära, äffen-

(*) Jouvelerne inlöstes för 161581 Dal. 10 öre S:mt Handl. till K. CARL 11 Hist. Saml. 5. Sid. 38.

teligen sin Trosbekännelse och afsade sigh den Påfwiska falska Låran. Han heter Johan Michael Freywald.

Den 11 December som war om Onsdagen, giordhe en Munk uthaf den Orden som kallas La grande observance de St. François, är en Franßos föddher i Frankerike uppå en ort wedh uamn Le Paßage entre la Biscaye & le Bearn, hwilken hafwer antagit wär rena Ewangeliska Låra, sin Tros Bekännelse, och afsaade sig dhen Påfwiska falska och willfarande Låran; hwilket skedde uti Slots kiörkan här uti Stockholm åfter hållen bönestund. Hans Majestät och Hans Kongl. Höghet Prinsen woro medh uthi kiörkan, samt Hennes Kongl. Höghet Princesse HEDWIG SOFFIE. Hennes Kongl. Maj:tt Enkie-Dråningen war opaßlig, så at Hennes Maj:tt intet kundhe wara medh. Samma omwände Munk blefw Capellan uthi dhen Fransöska Lutherska Församlingen i Stockholm.

I detta året blef de twänne Skilderien som Häf-Intendenten Dawid Ehrenstrahl hafwer målat upsatte uthi Hög koret här i Stockholms Slots-kiörkan, som är Christi forßfästelse, Glorien och ytterßta Dommen. Juuledagen speltes förßta gången uppå de nya Orlorne som äro i Åär uthi Slots kiörkan upsatte.

An-

Anno 1696.

Den 1 April war Prins CAREL WILHELM Herttigens af Baaden Durlach äldste Prins uppe och hälsadhe uppå Hans Kongl. Majestet. Han är Hennes Kongl. Maj:ts Enkie-Dråningens Systerson.

Den 10 April som war om Lång-Fredagen gick Hennes Kongl. Höghet Princesse HEDWIG SOFFIE första gången til Herrans Högwärdiga Nattward uthi Kiörkan på Ulriksdaal, tillika med Hennes Kongl. Maj:t Enkie-Dråningen, hos Biskåpen i Strängnäs Doctor Benzelius, åfter han hafwer examinerat Hennes Kongl. Höghet. Hennes Kongl. Högheet war då 14 åår, 6 Månader och 15 dagar gammal.

Den 20 Julii kom Pfalsgrefwen Prins ADOLPH JOHAN hit til Stockholm.

Den 4 October, som war den 27 Söndagen åfter heligе Trefaldighets Söndagen, åfter hållen Gudstienst, ankom en Munk wår sanna rena Ewangeliska Lära, och afsadhe sigh dhen Påfwiska falska Läran här utt Stockholm och utt Tyska Kiörkan. Hans namn är Franciscus Klein, födhder utt Saltzburg. Han Hafwer warit utaf den Orden som kallas der Barmherzigen Bröder. Hennes Kongl. Maj:t Enkie-Dråningen, Hans Kongl. Maj:t, Hans Kongl. Höghet, Princesse HEDWIG SOFFIE, samt

Prin-

Prinſen utaf Baaden, och ſtörſta dehlen uthaf Kongl. Rååden, woro ock medh uti Kiörkan.

Den 11 October ſom war om Fredagen, reſte här ifrån Stockholm bort igen Margrefwen utaf Baden Durlach Prins CAREL WILHELM.

Den 21 October kom hans Furſteliga Durgeleutighets utaf Hollſten Gottorp Stallmåſtare Wonsfleth hit til Stockholm, bringandes medh ſigh Sex Häſtar och twenne Stoon, hwilka Hertigen haſwer ſänt til Hans Kongl. Maj:t.

Den 22 October war Stallmåſtaren uppe och hälſade uppå Hans Kongl Maj:t, ſamt öfwerlefwereradhe Häſtarne.

I dag ſom är den 23 October, hwilken kommer uthi detta åråret ſom wi ſkrifwa 1696 åfter Chriſti hugneliga födelſe uppå Fredagen, är Hennes Kongeliga Majeſtäts Enkie-Dråningens min Nådiga och Högtärade kåre Fru Moders Födelſe-dagh, uppå hwilken Hennes Kongelige Maj:t fyller ſina Sextio åår medh hälſa och ſundhet. GUD ware derföre ewinnerligen takkat och låfwat. GUDh ſtyrke Hennes Kongl. Maj:t uti ſin höga ålder, och bewara Hennes Kongl. Maj:t ännu många åår medh hälſa och ſundhet öfwerlefwa flera ſådana daghar, ſigh til förnöjelſe, ſamt migh och mina kåre Barn til tröſt, hugnad och

glädi-

glädige, här uthi denna förgängeliga wärdhen; och sedan, när detta lifwet ändat är så gifwe Gudh Hennes Kongelige Majestet och oß allom Lissens Crona, som är Själarnas ewiga salighet; Til hwilket oß GUDh förhjelpe för Christi skull.

Den 1 November kom hit til Stockholm Förstinnan utaf Strelitz MARIA. Hon är Hennes Kongelige Majestets Enkie-Dränningens Systerdotter. Hon blef Losierat uppå Slottet.

Uthi Desember Månat kåm Konglig Rådhet Gref Christoffer Gyllenstierna hit in uti Riket igen ifrån Osnabruck med Princesse CATHARINA mu mera hans Gemål.

Den 22 Desember reste Pfalßgrefwen ADOLPH JOHAN härifrån Stockholm uth igen.

Uthi detta året kämmo Benkarna och Marmor Golfwet uti Slotts-Kiörkan.

Anno 1697.

Den 3 Januari war Hennes Kongl. Majestet Enkie-Dränningen, Hans Kongl. Maj:t, och deras Kongl. Högheter Prins CAREL och HEDWIG SOFFIE uthi Tyska Kiörkan; men Hennes Kongl. Höghet Princesse ULLERIKA ELIONORA war något opaßlig dhet Hennes Kongl. Höghet inthet kunde wara medh uti Kiörkan. Förstinnan utaf Strelitz war och medh uthi Kiörkan. Åfter Högmäßo

Pre-

Predikan blefw här uti Stockholm och Tyska Kiörkan döpther en Judinna utaf Magister Strauch som är den Förſta Presten uti Tyska Kiörkan. Hon blefw kallat HEDWIG ULLERIKA. Faddrarna woro Hennes Kongelige Majestet, Hans Kongl. Maj:t, Deras Kongl. Högheter Prinſen och Princeſſerne, Förſtinnan utaf Strelitz, och utaf Kongl. Rådhen woro efterſkrefne, Herr Grefwe Carel Gyllenſtjerna, Herr Grefwe Nils Gyllenſtolpe, Herr Grefwe Diedrich Wrangel, och Herr Grefwe Lars Wallerſtedt, och några utaf Kongl. Rådens Grefwinnor, ſamt Hofmäſterinnan och många andra utaf allahanda Ståndspersoner.

17.

Konung *CARL XI:tes* Egenhändiga Bref till Biſkopen i *Wexió*, *Magiſt. Samuel Wirenius* den 22 *Julii* 1690.(*)

Ärewyrdige Herr Biſkåp.

Jag hundhrar migh mycket det Magiſter Sieffer wil säga dhet iag hafwer sagt dhet Magiſter Swdberg (*Swedberg*) inthet skulle göra

(*) Efter Originalet, som förwaras af W. Lectoren wid K. Amiralitets Cadette Corpſen i Carlscrona Herr Magiſter Joh. B. Bußer uti hans med mycken ſorgfällighet giorda Samlingar i Swenſka Hiſtorien. Jag har tilförne ägt tilfälle att utgifwa åtſkilliga af denna Stora Konungens egenhändiga Bref, i Handl. til Kon. CARL 11:tes Hiſt. Saml. 1. Sid. 119. följ. Inga Handlingar tiena bättre och säkrare till underrättelſe om Kongl. Perſoners ſinnelag, än deras egenhän-

gifra bön, hwilket iagh sadhe åät Magister Sieffer i Stocholm sielf dhet han skulle göra böön och Predikan hwarföre han migh sielf dåå tackadhe. Jagh skrifwer honom nu dher om till, för 14 dagar sedhan kåm Marskalken Rosenhane och sadhe migh om iaghwiste hwadh larm dhet wore i Stocholm emellan Sieffer och Swedberg hwar uppå iagh swaradhe hwadh dhet wore, sadhe han angående Böönans hållandhe, hwar uppå iagh swarade huru kommer Sieffer dher till, emedhan iagh Biskåpen och Sieffer sagt hafwer dhet Swedberg skall hålla bön medh, emedhan dhe woro så få, och Magister Esigeus (*Isogæus*) åät Surbrunnen reser, hwar uppå blefw han helt flat och swaradhe migh så måste han dhet inthet rett förståt hafwa, hwaruppå whij skildhes åät, iagh hafwer mist uthi Biskåpen Spegiel och Eder ett par så godh och trogna Själesörigare hwilka jag nepeligen nånsin bekåmmer igen, för jag wett i hafwa älskat migh och iagh edher igen.

Herr B.

Christianstad den 22 Julii 1690.

affectionerad CAROLUS.

Utanskriften.

Til Biskopen i Wexiö Ehrwyrdige Mag. Samuel Wirenius. 18.

diga Skrifter och Bref; De böra derföre til efterwerlden bibehållas, fast än de ej alltid skulle röra de wigtigaste ärender.

Konung CARL XIIdes Egenhändiga Bref till Fältmarskalken Grefve Carl G. Rehnskiöld 1703 - 1706. (*)

1. *Sine dato.* Jag fick rätt nu Edert bref med Lantingshausen: Jag har ock fådt ån ett tilförene. Jag ser derutur om Eder marche at wi åter nalkas något närmare ihop. Jag är nu med deße troupper hit kommen på en liten mil när Thorn, och har partier som gå när omkring Thorn. Jag war i natt också in wid Staden igenom Förstaden, som de brände up i går morgons så snart de bleſwo Flottan warse. Elliest tackar jag Er att J draga förſorg om Trouppernes underhåld som äro här på denna sidan. Om J ärnade beſöka deßa Troupper, när J kan komma af, som J skref, så är J altid wälkomen. Jag tror at på den sidan ock några ibland öfwerfalla wårt folk; och woro bäſt at sådane med plundran och brand förhärjades så wäl som ock de som bo der någon gjerning, sker, skyldige eller oskyldige. Wi på denna sidan hafwa i sistons, för det några Dräm-

(*) Som de förr i K. Råd. Grefwe M. Stenbocks Lefwerne och flere städes utgifne Egenhändige Bref af Kon. CARL 12, gaufka mycket behagat det allmänna, får denna Samling härstädes ett rum. Den är i afskrifft lemnad af Lagmannen H. Herr Baron G. Ribbing, som med wanlig benägenhet fortfar at gynna denna Wecko-Skrift. Huru mycket Brefwen uplysa Kouungens Caractere samt Hans Krigs-Historia, finner hwar uppmärksam Läsare.

Drängar bleſwo ſlagne wid wägen, brändt tre fyra Byar med et Häf därtil. Jag har nu intet längre tid. Farwäl

CAROLUS.

2. *Thorn* den *Julii* 1703.

Jag fick i går med Expreſſen Edert bref, hwarutaf jag ſer at J ſtår i Zerkow Generalen af Stor-Polens Gods, och att J derifrån nu begifwa Eder til den Bosnauſke diſtricten; Men ſom ännu kanſke korde kunna ſkaffas ſubſiſtance för Troupperne där J nu ſtå, ſå är bäſt om J än bleſwe ſtående ſå länge J kunde, och togo ut til det bitterſta intet mera woro igen. Ty de ſom lindrigt hanteras ſlippa med det ordinarie; men de ſom man någon orſak haſwer att näpſa böra antingen ruineras med brand eller ock ſå öfwerhopas med pålagor att det ringaſte intet blifwer igen. Herr Generalen ſkrifwer ock att ſomlige i landet låta Eder weta, at de för fruktan ſkull af andra intet töras wiſa ſig wara wänner af de Swenſka Troupper; men ſom detta är en mycket bedrägelig excuſe, altſå måſte man hålla hårdt till med alla dem ſom underſtå ſig haſwa ſtörre conſiderationer för någon annan än för de Swen-

ska Trouppar, hwilka de böra weta wara mycket litet angelägne om deras wänskap, men kunna skada dem mer än någon annan. Och böra de hafwa fruktan och respect för de Swenska mera än för dem. Jag förblifwer slutteligen nu med hast Herr Generalens wälwillige

CAROLUS.

3. *Sine dato.*

Som tilförslen på denna sidan här nu går trögt, och stadnat något litet igenom det att Wallacherne hafwa förhindrat, så att wi nu man på några dagar hafwa subsistance, men sedan lärer bristа; altså är det högstnödigt om J kunna ifrån den sidan som J är drifwa ut öfwer eder subsistance alt hwad som kan tås til wår förnödenhet, förnämligast bröd och miöl. J. från Wladislaw, den rågen som där är förslår intet; ty derifrån hinnes intet föras så mycket som dageligen förtäres dubbelt, och wi behöfwa samla Magasin här för sex Månader eller mera, hwartil Herr Generalen måste söka hielpa oß på den sidan, det må skaffas på hwad sätt det och kan och landet lida så mycket det will; och at alla så Kongeliga, Prästerliga som Adeliga gods må komma til at betala 54 Tympf och det till minstonne om icke mera

ra; ju mera ju bättre. Och de Persedlar som tagas an för penningar woro wäl at de togos på det ringaste för mindre än wärdet är, på det att Contributionen derigenom in natura må stiga till så mycket högre ut. Om I will så skall jag låta skicka eder den Taxan som Commissariatet brukar här. De som i det ringaste äro tröge, eller eljest förbryta sig i det ringaste, måste utan nåder hårdeligen exequeras och brännas. Och fast de skylla at Vallacherne tagit bort deras Proviant, måste de twingas till att på nytt betala mera än dubbelt. Och på den ort der någon attaqve af Wallacherne sker, ägarena må wara skyldig eller ej, der bör brännas. Och den som intet är hemma wid sitt hus, eller i det ringaste söker at sittia up, der måste ock förnämligast brännas och i grund ruineras; Och effter de intet så länge hafwa welat giordt med goda, så måste de nu twingas parforce, det må bryta eller brista. Jag skickar i morgon också härifrån Cavalleriet at aldeles fördrifwa det canaillet som här ströfwar ikring, och at göra rent igen för tilförslen skull, som ock att afstraffa de olydiga och med swärd och brand att utdrifwa Contributionen, så at förr en oskyldig skall lida än en skyldig slippa undan.

4. *Apostille* till ett Bref från *Thorn* utan *dato*.

Här passerar nu eljes ingen ting, utan lefwa wi här för Thorn med hwarandra ännu hel tysta; och äro Comedianter hit komne ifrån Stockholm: som om afftonen spela comedier.

5. Den 7 *Martius* 1704.

Jag har i går fådt Herr Generalens bref ifrån Jonogorod: De förriga har jag ock fådt: Jag ser derutaf at J giören edert bästa att få klappa up Sachsarna: och at den affatte Komungen intet will hålla ständ för Er. Jag önskar Eder lycka att J så braf rasskar omkring med dem, så att de intet törra bida eder; och önskar än widare lycka at få lägenhet effter eder dessein att göra dem skada. Eljest mera förstärkning af Infanterie skulle jag gerna skicka eder til att besättia Cracou med, så wäl som annat; men så äro åtskillige orsaker så att jag ännu intet wäl kan göra det. Deribland är ock att wi stå nu här i goda qwarter, dem wi intet gerna wela förlåta, förr än wi njutit dem rätt till goda; på det at när Sommaren kommer,

och

och Edra Troupper äro fatigerade af deße ſtadigwarande ſtrapſeringar, wåra då må wara deß friſkare igen att brukas och taga emot fatiguen. Det är ock en lång wäg för Inſanteriet att gå härifrån till Cracou, nu når föret bryter up, och de intet kunna åka på ſlåda, ſå att de intet till läglig tid kunna komma fram, ej heller hinna up Eder, ſom körer omkring med fienden. Wåra Regimenter ſom ligga närmaſt at marchera till Eder äro aſſöndrade genom commenderingar på Partier wid Pultauſk och Warſchau. Deras nya Munderingar lära de ock ännu wara i begrep med; Så at det ſkulle mycket incommodera de Regimenter ſom jag ſkickade eder, och åndock intet ſtort giöra til ſaken; Ty om der än bliſwer Garniſon i Cracou, ſå lära de åndå intet kunna hindra att Saxarne icke draga ſig igenom Ungerſka gränſen på ſidan in åt Pählen.

Eljeſt de Häſtar ſom creverat för eder ſkulle jag ock gerna här igenſkaffa; men det lärer wara ſwårt efter Häſtar, och ſwårare efter penningar. Wårfningar conſumera alt. Jag förbliſwer ꝛc.

P. S. De ſäga att den affatte Konungen i Pohlen med Saxarne hafwa tagit

sin retraite in i landet til en liten Stad Opotau som wetter åt Warschau, men jag tror han lärer gå durch för eder på andra sidan om Weixeln, effter han så länge den nu är frusen kan Marchera öfwer honom, men sedan kan han ingen hwart komma. Jag tror ock den wore bäst när Weixeln går up at Herr Generalen då med sina Troupper blifwer på den sidan Weixeln som Cracou ligger: dock lemnar jag alt som J sielf tycker bäst.

6. *Sine dato.*

Nätt nu bekom jag Herr Generalens bref med en Polack som berättar, at det Partiet af wåra som blifwit af fienden angripit, skall ock af dem blifwit öfwermästrat. Om det så är, så hielper det intet; och kan det litet göra til saken, allenast wåra män hullit sig wäl och soutenerat sin Reputation til sista man. Jag wet J lärer redan i stort söka till att komma uppå dem och betala dem. Den orten som Partiet slagits, måste brännas up, och alt omkring: och de Innewånare i landet som J kan få fast, och ringaste soupçon är uppå, att de hafwa giordt något otrogit, måste strax uppå halfwa bewis hängas up, så att fruktan kommer, och att de måste weta, om man begynner med dem, så skonas intet

bar-

Barnet i waggan. Om fienden will på detta sättet omaka eder, och gå undan när när J går åt honom, och sedan lura ut och bry Edra små Partier, så är bäst at J härjar, sänger och bränner rundt omkring, och gör landet i en stor distrikt aldeles öde, så at ingen kommer til eder.

Elsest ha wi nu intet til att berätta utan må wi alt braf, och lärer också låta bränna den ort fienden låter sig see uppå. Och nyligen hafwer jag brändt up en hel Stad och hängt Borgarne. I dag är Stenbocken hitkoñen med Burenschölds Partie och de Swenska Recruter som gått landwägen ifrån Dobdik; men de andre äro ännu på Vettinerne (Vectinerna). Lif-Dragonernes Recruter äro och här och har jag i hast sedt dem och se rätt braf och nyklädda ut. Och äro efter förslag twåhundra beredna, förutan sju oberedna. General Majot Strömberg har fådt hundra beredna. (*)

7. Den 2 *April* (†).

Jag gratulerar Eder mycket till den artiga och lyckeliga Action, som J åter giort emot

(*) Af deßa omständigheter tyckes detta Bref wara skrifwit år 1704, uti Julii Månad, då Konungen stod i Sandomir.

(†) Förmodeligen 1704. sedan Gr. Rhenshöld d. 22 Martii attaquerat Skansen gent emot Petrovin. Nordb. 1 delfid. 473.

Saxarne nu myligen. Det är rätt en käck affront som J dermed gjort åt den tilförne warande Kong i Pohlen. Det lärer hafwa sedt rätt stålt ut, då J så genast utan respect för canonader eller någon ting lät rusa på Skanssen löst, som ligger framför bryggan och fatta der post midt för näsan på dem oaktadt all deras canonering på Eder. Jag twiflar intet att icke Edra Troupper lära wara nu duktigt fatiguerade utaf det de hela denna wintren utstådt, så at det nog lärer hafwa kostat uppå dem hela denna tiden. Men J hafwer ock dermed mycket nu uträttat, så at fienden tämmeligen är blefwen kringjagad, och är han nu körd på den sidan af strömmen och den kanten af Påhlen som wi wela hälst hafwa honom uppå. Jag ser ock utaf Edert bref att J för mangel af subsistance och fourage måste dragit Eder igen ifrån strömen up åt landet. Jag hoppas lell at fienden som nu är så tillbaka körd denna gången lärer intet så snart mera drista sig att gå öfwer Strömmen så länge han wet att J paßar uppå honom till att mötan. Derföre tyckes mig att det är wäl, så wida som subsistancen af Troupperne det tillåter, at J intet drager eder för långt ifrån fienden, så att ju icke J alltid kan nöd-

mötan igen, om han will komma öfwer. Det wore wäl tror jag för Edra Troupper, för deras munderingar, och annat skull, om de komma till Posen; men det tyckes mig är för långt tillbaka att nu gå igen, dock lemnar jag alt till edert gådtfinnande. Garnisonen i Posen är wäl högst nödig att den ännu blifwer längre qwar tils widare. Nu kommer wären snart an och de Troupper. som här äro, hafwa lättiats hela tiden och äro upgiödde i bara goda dagar; men nu skola de ock snart komma deran att lösa Era af deras fatiguer. Och hoppas jag när något gräs blifwer att komma eder närmare; och då kan man see huru man skaffar Munderingarne ifrån Posen till eder; och om det då därtil behöfwes Escorte så kan man skicka utaf de Troupper som hos mig warit; ty de hafwa hela denna tiden ingen ting gjort, emedan jag hafwer intet welat rubba dem utur deras qwarter, utan lemnat dem hela tiden at stå stilla på det de måtte kunna nyttja qwarteren med full fördel, och taga ut så mycket som kan tagas.

8. Den 7 *April* 1706.

Jag hafwer nu på en lång tid intet skrif-

wit, men jag har dock bekommit Herr Generalens åtskilliga bref. Jag kan nu intet längre dröja att önska Herr Generalen mycken lycka til den käcka och stora drabbningen som Herr Generalen hållit med Saxarne. Det är säkert en så fullkommen och stålt Seger som wår HErre denna gången har gifwit att han intet kan wara större (*). Och jag frögdar mig öfwermåttan att Herr Generalen och de brafwa Regementerne hafwa haft denna förnöjelsen att hålla en så skarp och lustig leek. Jag hafwer brutit up i Onsdags ifrån Szaludeck derifrån Arméen städt sin eller otta weckor stilla, och marcherat öfwer Memel strömmen, och den strömmen som heter Schara: och står jag nu med Drabanterne emellan Dortzi och Rossianne och tre mil ifrån * * *. Ryßarne hafwa redan för fiorton dagar sedan begynt marchera från Grodno och menar man de åmna sig (till) Breszt; men man kan intet rätt wißt weta huru de ämnu lära wända sin marche. Här har eljest intet stort förefallit, utan fienden har några gångor fått stryk af wåra partier. Jag har nu intet längre tid att skrifwa, utan måste med hast sluta mitt bref.

(*) Slaget wid Frannstadt. d. 3/13 Februarii 1706.

P. S.

P. S. Jag hoppas Öfwerſte Buchwald och de andre Regements Officerarne låra bliſwa bättre af ſina bleſſürer igen. De tjenſter ſom Herr Generalen beſatt äro confirmationerne redan underſkrefne.

9. *Pinſk* den 2 *Maji* 1706.

Jag har bekommit Herr Generalens ſednaſte bref af den 2 Febr.: Jag hoppas mitt bref ſom jag ſiſt ſkref lärer wara wäl framkommit. Jag kan ändock intet förbigå att önſka Herr Generalen ännu en gång lycka öfwer den ſtora Segren ſom ſå tappert är árhållen igenom den Aldrahögſta Gudens betedde Nåd. Man kan intet nogſamt tacka wår HERe derföre ſom alltid gifwer ſitt biſtånd. Jag frögdar mig ock ſärdeles deröfwer, att Herr Generalen bliſwit oſkadder uti detta tillfället; och jag hade luſt att weta hwad för häſt Herr Generalen ridit uti ſlaget och hwilkendera bliſwit ſkuten.

Här är ännu intet ſtort förefallit ſom kan berättas; utan Ryſſarne ſom hafwa warit i Grodno hafwa lemnat Breszt på högra handen och gått igenom Wolhynien och ſynas tagit wägen åt Kiow. Dra-

gonerne sägas skola wara sända till Cracou till de andra som der af fienden sig uppehålla. Jag står nu med Arméen alt ifrån Chomsk och hit til Pinsk, och lårer ännu stå något här till att proviantera och hwila Regementerne. Sedan lårer jag wål kanske komma åt Wolhynien. Öfwerste Creutz har för några weckor sedan berändt Lacowicz och stångt derin en hop Cosaker. För något mer än otta dagar sedan kommo Ryssarne och Cosakerne till en sextusende man och bestod i tre Regementer till foot, fyra till häst och ett Regemente Dragoner och wills frälsa Lacowicz; Men Creutzen lemnade några wid Lacowicz och gick med partiet emot dem till Staden Kletsk; ty de kommo ifrån Slucz der en del hela tiden legat, såsom ock wid Rukof och Minsk: och Creutzen har piskat up dem wid Kletzk, så att en hop där blifwit slagne; och de som undankommit hafwa kastat bort gewär och Mundering att kunna fly desto bättre: och han har fått af dem fyra par Pukor, sexton Fanor och Standarer, och fyra Metall-Stycken. Jag ärnar i morgon att resa till Creutzen effter han skrifwit mig att det är långsamt att swälta ut dem som ligga i Lacowicz. Altså skickar jag några Stycken dit och ärnar för ro skull att rida och se uppå.

10.

10. Den 29 *Maji*. 1706.

Detta brefwet skref jag dagen förr än jag reste till Lacowicz; men jag har intet haft lägenhet att skicka det bort, förr än nu sedan jag kommit hit til Pinsk tilbakas. Lacowicz war redan öfwer innan jag kom dit. Sedan gick Creutzen till Nesvitz, som ligger fyra mil derifrån och lät lofwa Commendanten som låg i Slottet att han skulle blifwa hängd; hwaruppå han strax gaf sig fången. Garnisonen bestod af några Polska Soldater, Bönder och Judar; men den Garnison som är tilfånga tagen i Lacowicz, bestod af mer än tusend man, mestedels Cossaker. Slottet Lacowicz, så wäl som Neswitz Slott äro nu bäfne demolerade och Canonerne sönderstmälte. Slottet Zabirs blir också demolerat. Der bestod Garnisonen af några hundra Polska Soldater som gaf sig när de blefwo hotade med hängande. Jag menar i tillkommande wecka att bryta upp och marchera så småningom igenom Wolhynien och åter närmare till Weixelen och åt Pålen igen.

eff-

effter här nu för tiden ingenstädes är någon stände mera tillfinnandes. Jag längtar nu få se eder igen. Jag beder helsa Generalerne och Öfwerstarne Buchwald, Patkull och Roos. Jag är rätt glad att Buchwald blifwer bättre och att Major Örnestedt är igenkommen.

Förteckning på Handlingarna.

		Sid.
1.	Handl. om Konung CARL XI:tes ytterſta wilja.	2
2.	Utdrag af Råds-Protocollet den 14 April 1687.	8
3.	Konung CARL XI:tes Bref till Biſkop Carlſon 1686.	10
4.	Förteckning på Sw. Prinſeßan ANNAS Brud-ſkatt 1563.	15
5.	Dito på föråringar til K. SIGISMUNDS Drotn: ANNA 1592.	21
6.	Berättelſe om Cancelleren Conrad Peutinger.	24
7.	Stats Secret. Åkerhjelms Bref om Slotts-branden 1697.	34
8.	Handl. om K. CHRISTIAN IV:des Dotters upfoſtran i Swerige 1628 och 29.	37
9.	Om Dom-Probſt. Carſtenii ſökte Doctors Titul 1697, 98.	42
10.	K. GUSTAF ADOLPHS Bref till R. R. Nils Stiernſköld.	44
11.	Berättelſe om Conferencen imellan K: JOHAN 3 och Hertig CARL. 1580.	47
12.	Regiſter på Hertig MAGNI af Öſtergöthl. Klenodier	59
13.	K. JOHANS III Bref till Herr Johan Bielke 1575.	63

14. K. SIGISMUNDS Bref till Herr Carl Göstafsson. 1596. 66
15. K. GUSTAF 1 egenhänd. Bref till Sten Er. Leyonhufvud. 69
16. Konung CARL XI:tes egenhändiga Dag. Bok. 69
17. K. CARL XI:tes egenhänd. Bref till Biſk. Wirenius 94
18. K. CARL XII:tes egenhänd. Bref till Gen. Rhenſköld. 96.

Exemplaret Koſtar 3 Daler Kopp:mt.

Uplysningar
I
Swenska Historien

Tredje Delen.

STOCKHOLM,
Å nyo uplagd och
Tryckt hos LARS WENNBERG,
På egen bekostnad,
År 1774.

Benägne Läsare!

Här lemnas åter Fortsättning af en Historisk Wecko-Skrift, som blifwit afbruten, under det Allmänhetens upmärksamhet warit mer fäst på nya Politiska Skrifter, än förna tiders händelser. Mitt ytterstа bemödande skall wara, att den må swara emot Läsares åstundan, och tjäna till att updaga större eller mindre ämnen, som i Rikets Historia antingen aldeles saknas, eller ock någorstädes allenast med få ord äro nämde. Af det Allmännas ynnest beror mögeligheten att dermed fortfara. Stockh. den 20 Martii 1770.

S. L.

I.

Konung *CARL IX:des* Bref til *Hans Akesson* och *Anderssön*, Kammar-Råder, om Finska Jogdarne Wåsby Gård, den 26 *Septemb.* 1607. (*)

Wi hafwe bekommit Eder skrifwel Hans Åkesson och Nils Anderss sampt et Skarteek uppå en Betalning

(*) Ehuru noggranne wåre Häfdateknare warit, at til terwerldens Minne förwara åtskilliga Swenska Ko gars bedrifter, har likwäl otta händt, att omstän heter, som i det närmaste röra sjelfwa Riks-Hus ningen, med deras orsaker och drifjädrar, blifwit deles eller til större delen förbigångne. En Konu Historia betyder förmodeligen icke annat, än Berä se om Rikets tilstånd under den tid samme Konung Styrelsen i Landet. En sannings älskande Häfdate res ögnamärke, bör således wara, at berätta, ej lena det, som rör den Regerandes Person, egenska upförande, dygder eller laster, styrka eller swaghet, temod emot utländska fiender och inhemska listet, förbindelser med främmande Magter och deras n ningar; utan ock det som angår allmänna Hushåll gen innom Landet, huru Kronans eller det allmä wäl, blifwit i akt taget och handhaft, samt Unde tarne hwar efter sitt Ständ, genom owäldig Lag ning, oegennyttiga och redeliga Ämbetsmän, wid liga fri- och rättigheter skyddade, förswarade, hå de från öfwerwäld och i swåra tilfälligheter lind eller understödde. Wid flera Swenske Konungars storier torde mycken brist lätteligen märkas, särdel det som angår Cameral-werket, och andra Hus grenar, hwilke med Landets upkomst äga oskilja sammanhang. Historierne om Konung CARL GUST och CARL 12:te äro nästan bewis derpå utan g gelse. Konung CARL 9:des Historia, fastän en af d

några få Finska Fougder, som hafwe warit der i Stockholm nu et åhr och somlige tuu, men intet sendt ther bredewid huru lenge de hafwe warit fogdher, och huru mycket de hafwe blefwit oß skyldige, och för hwilket åhr, och huru mycket för hwart åhr. Theßlikes skriſwe J ännu om the andre Fogdherne, at the wänte efter theres Skriſwere. Så mente wi at thet wore en gångh tidh at Skriſwarne skulle kom̃e. Och haſwe the fuller nu uppå ett helt åhr eller tu tilgörende kunnat haſſt theres Skriſwere

som wi omständeligaſt haſwa beskrifwen, är härutinnan icke aldeles fullständig. Jag gör derföre början til denna Tredje Delen, med ett Document, som wisar denne Konungens sorgfällighet, ehuruwäl, efter Hans sätt, nästan i strängaste mättan, att Kronan icke skulle af enskilda blifwa lidande, hwarken genom upbördsmäns tiltagsenhet, eller deras myndighet, som öfwer dem ägde inseendet. Aſſeſſoren *Werwing* har i sin Historia, för detta år, förbigått denna Räſſt med Krono-Fogdarna; Men Hof-Cancelleren och Ridd. Herr von Dalin, har efter sin widsträckta insigt och owäldiga laggranhet wid de händelser, som sig tildragit, under den tid han beskrifwit, något anmärkt härom i Tom. 3. Band. 2. Sid. 573. Dock icke för år 1707, utan för följande året 1708, då Högstbemälte Konung den 10 Januar. och 20 Jul. utgifwit stränga Befallningar om Krono-Upbörden. Torde hända, att räſſten begynte i Finland. Bref-wet, som här införes, är benäget meddelt af Lagmannen m. m. H. Herr Baron *Guſtaf Ribbing*. Det styrker i flera hänseenden den tanka, som allmänt hyses, om denne Konungs häftiga sinnelag; men torde ock wara bewis til ett groft sielfswäld, som gifwit Konungen anledning til så myc-ken ifwer.

were hit med sig; Men wi hafwe sendt dith til Finland, icke en utan några resor, både Profoßer, Enspännare, Drabanter och och Knechter; och åre icke så wärdige at wi kunne få En hit; utan många, både Skrifwere och Fougder, åre ännu qwar uti Finland, de som icke achte wåre bref meer än en skowiske. Och när the komme hit, så blifwe theres räkenskaper så wäl öfwersedde och förhörde, effter som thet går syn för sagor. Så at när som J som Kammar Råd, och the som Kammarskrifwere åre, tage räkenskaperne up, så bliwa the oß intet skyldige. Men när wi tage Oß så mycket före, och wele göre Oß omak at see en Räkenskap utöfwer, så blifwe the oß några tusend daler skyldige. Och J skrifwe ändå till med för den tjufwa-hopen som hafwer gifwit oß några smolor för thet the hafwa stulit oß wårt ifrå, at efter the hafwa betalt så redeligen så wela the nu härefter låta sig troligen bruke; Så skole J wete, at wi achte sådane theres allmose intet, utan wi wele hafwe wårt tillfyllest. Och bruke wi mere them och andre sådanne tjufwer, så må alle tusend djefler bruke dem. Och derföre skole J wara förtenkte at sände theres räkenskaper hit, huruledes the hafwe betalt thet the hafwe stulit oß ifrå och huru mycket för hwart åhr. Och wele J icke bättre se uppå och troli-

gen handla om thet J ombetrodde åren, och med skarpare händer tage uti, så måge J så gerna drage dådan. Wi behöfwe Eder der intet. Och befalle Eder förden-skul ännu, at J sände register uppå huru många Fougder och Skrifwere som ther ännu äre til theße Bösewichter, Eskil Matsson, Hans Pedersson, Bertil Clementsson, Johan Jacobsson, och hwad den tjufwahopen heter som ther äre igen; Ty wi skole så hålla räkenskap med them, at the skola fastna i galgen. Och om så skåål är, at En kommer tådan, antingen Fougde eller Skrifwere, förrän theras räkenskaper äro giorde, och sedan utaf oß sielfwe öfwerseedde (efter wi see at ingen annan är som will göra ifrå then sidste räkenskapen och tilbaka igen til then förste the hafwa gjordt ähr ifrån ähr så länge the hafwa warit Fougder) då skola J wara förtenkte att betala thet the oß äre skyldige och plichtige och the hafwa stulit oß ifrå; Ther rätter Eder fullkomligen efter. Och måge J weta thet, att wi wela sådant Kammar-Råd intet hafwe som tager smicker för smör. Icke kunna J tiäna Gudi och Mammon, som står i Ewangelio; och icke kunna J tiena oß troligen dermed att J taga gåfwor och skänker och lisma med en hop orättrådige Fougder, som alt förmycket hafwer warit i bruk uti Räkne Kammaren. Förty the hafwa

ingen

ingen försyn therföre at taga Sölfskeder, Hästar, Oxar och Ködr; och Mutor på tio, tjugu eller hundrade Daler, och mera, dermed at se genom fingren, at Fougderne och Skrifwerne stjäla och försnilla oß och Cronan uppå många tusende Daler. Och skole J weta, at then Fougde som hafwer fått qwittentz på et tusende Daler, då wele wi se hwad utgifter han theruppå hast hafwer; och befalle Eder at J härmed göre en ände. Ty wi wele intet längre blifwa fixerade. Ther rätter Eder efter.

2.

Konung *CARL*, IXdes Bref til Gref *Magnus Brahe*, förmälandes om Fru *Ebba* af Wåßby gård den 17 *Octob.* 1607. (*)

Wi wele Eder icke förhälle Wälborne Grefwe, att Eder Husfrus Moder

(*) RiksRådet och Drotzen Gref *Magnus Brahe* war gift första gången, med Fr. *Brita Leyonhufvud*, Grefwinna till Raseborg, af hwilken han ägde Fröken *Ebba Brahe*, som K. GUSTAF ADOLPH berättas hafwa utsedt til sin Gemål; men hwilken sedan blef gift med Riks Marsken Gr. *Jacob Dela Gardie*. Fru *Brita Leyonhufvud* war Dotter af R. R. *Sten Ericsson*, K. GUSTAF I:s Swåger, och Fru *Ebba Lilliehök*, R. R. och R. *Måns Brynteßons* Dotter. Om denna Fru *Ebba Lilliehök* handlar detta Bref. Hon war för sitt Kön, i högsta måttan tiltagsen. Hon ägde förmögenhet och hade många gånger bistått Kongeliga Huset med Lån af Penningar, Spannemål, Järn och Victualie-waror; men war ock ganska enträgen, at fordra det tilbaka:

hafwer leeft en Sedel efter sig uti Stockholm, derutinnan hon obetenkt beklagar sig, att henne der i Stockholm ingen rätt är wederfaren och der bredewid lagt en undsägelse skrift, thet som en qwinno-person illa anstår, och synnerligen i en så hög ålder, som hon är kommen til.

Så borde Oß fuller wredgas med rätta utöfwer sådane hennes galenskap; Förty henne är ingen orätt wederfaren, så mycket som hennes beswäringar widkommer, och hon hafwer ment at kräfja utaf oß; förty wi hafwa uppå hennes klagomål och beswär igen inlagt en richtig räkenskap, så at hwar wi skulle stå uppå wår rätt, då blefwe hon oß en märkelig Summa skyldig, och wi icke henne, som räkenskaperne nogsamt utwisa. Och öfwer detta, så utwisar wår Sal. Herr Broders Christelig ihugkommelse, Konung JOHANS Bref, som han Gref *Axel* (Lejonhufvud) gifwit hafwer, när som högbemälte Konung JOHAN bebreswade Gref *Axel* uppå sitt Grefweskap, med hwad condition han det haf-

ach då det icke skedde henne til nöge; sparade hon hwarken ord eller undsägelser, hwarpå sier äfwen löjeliga bewis, wid annat tilfälle torde kunna anföras. (Se nedanföre under N:o 5.) Brefwet är meddelt af samma benägna hand, som det föregående. Hennes djerfhet, som ådrog henne det namnet at kallas Gref *Ebba*, är korteligen nämd i Histor. Märkwärd. 1 Del. och anmärkningen wid 6:te Artiklen.

hafwa skulle, deraf wi sende eder copie tilhande. Och befalle Eder förthenskull, att J med andra Eder Swägrer förmanne förenämbde Grefwinne Fru Ebba, at hon står utaf med sådana förewitelser, som hon oß, wårt Rikes Råd och andre uti sin inlagde Sedel tillägger; eller wi warde förorsakede, at göre der något annet til. Och må hon wäl weta, at wi rådas intet för något käringetrugh; Men hon skal achte sig: hootes hon utan någon rättmätig orsak, då slå wi till; och wete icke, om wi det företogo, om det skulle wara, antingen henne eller hennes efterkommende till någon fördel. J toele förderskuld finna på medel att hon icke så måtte rasa fram i sin ondske och förtala oß och annat ärligit folk, eller wi warde förorsakade at förbjude henne att hon icke så skal färdas Landet omkring, och utan någon giftwen orsak bruke sin onyttige mun uppå oß och andre flere. Och äre wi uti den mening, att får hon rase fram, då drager hon antingen til Dannemark eller til Norrige, henne och hennes barn til skade, neße och förderf. Derföre wore godt att J sådant förekomme, hwilket wi Eder nädeligen icke hafwe welet förhålle (*).

3.

(*) Den 10 derpå följande November afgick bref til Fru Ebba sielf, att hon skulle sittja uti häckte på Tärna Gård i Södermanland.

3.

Kon. CARL IX:des Bref til Herr *Sewed Ribbing*, *Michill Olufſon*, *Eric Jörenſon* och *Sven Månſon* belangende *Eric Bielke* och andre kunſtapér, af Nääß gård den 4 *Novemb.* 1607. (**)

Wi wele Eder icke förhälle at wi hafwe bekommit Eder ſkrifwelſe, dermed I giſwe tilkänna, at den förrådaren Eric Bielke, Clas Bielkes Son, är kommen dit til Stockholm, ſom uppå intet annat är inkommen än uppå idel ſkelmeri, och af the andre Swenſke förrådare, ſom therute äre, inſänd til at bruke något ſkelmeſtycke emot oß. Hwarföre befalle wi Eder at I rätt wäl förwarad ſände honom med denne brefwiſere til oß, ehwar wi kunne ware ſtadde. Den Franſoſen I ock ſkrifwe om, ſom hade de Franſöſke brefwen med ſig, dem I

[**] Afwenledes meddelt af den ſamma, tillika med följande anmärkning. Året förut, eller 1606 blefwo bägge Bröderne *Jacob* och *Johan Delagardie* anklagade i Örebro af den ryktbara *Eric Tegel*, ſom wroade ſå mycket oſkyldigt folk, at de ſkulle wara deltagare i en anläggning för Prins *Mauritz* af Oranien, af Calwiniſka läran, att komma på Swenſka Thronen och driſwa ut Hertig CARL. Detta ſkulle ſke genom gifte med Swenſka Prinſeſſan ANNA, ſom då wiſtades i Polen. De twå bröderne wiſade uppenbart ſin oſkuld och friades på tolf manna borgen: Men detta bref intygar, att Hertigen kunde ännu, et helt år efter, icke ſå de miſstankarna utur Hufwudet. Se Meſſen. Scond. III. Lib. VIII. p. 98. ff. Hertigens Bref til *Sifrin Jönſſon*, d. 24 Febr. 1608.

J hafwe låtit förtolke och sendt hit, den samme är en stycke skelm; och hafwer Mårten Furerer intet tagit honom med sigh som J skriffwer, utan han är dragen til Johan Delagardies gård Ekholmen; hwarföre hafwe wi dit sendt en til förenämde Johan Delagardies gård, att han skall taga samme Fransos för hufwudet, och föra honom genast tilbaka igen til Stockholm och der låta förwara honom wäl, så att ingen får tala med honom. Belangende the andre kundskaperne, at the utwekne Swenske wele wälje sig Konung, tyckes wäl ware sant; och begäre wi få weta af Eder; hwadan J hafwe sådane kundskaper. Men wi hoppas at Swenske Män wele hålle hwad the hafwe lofwat och tillsagt oß. Då skall theres anslag, som the hafwa med the Calviniſter åfwen så wäl med Guds hielp lyckes them, som thet the hafwa tilförene haft för händer med the Papiſter. När the nu hafwe släppt these twå, Papiſterne och Calviniſterne, få the sedan ingen hielp, så må the sökia henne hos Fanen i helſwetet, hwilken hafwer warit theres rådgifwere alt här til dags: der måge the tage hamn och förwente deres beſoldning af honom. Hwilket wi Eder til Swar icke hafwe welet förhålle. Gudi befallendes.

sin Moder hafue sändt theres ägodeler udt Gull och Sölff till Danmark.

5) Grefwe Axel hafuer sagtt sigh ingelunde wele tilstädie att någonn af Rådett som nu udi Onäde äre, skulle blifue insatte, huilkett hans Fougde Holger medh sampt mere som H. F. N. wäll witterligitt är, haffuer sagt för H:te Kongl. May:t.

6) Fru Ibbe (**) hafuer sagtt sigh hafwe hulpitt Kougl. May:tt till Regementedt, wille och hielpe Hans K. May:tt therifrå igenn.

7) Kongl. May:tt wille lathe hempte henne ifrå Småland hiitt up till Stockholm, meden hon olofuendes är dragen ifrå Lerteholm.

8) Konal. May:tt wille intet sielf tale med Herr Carll Sture (*), på thz hann icke skulle hafue till att klage att H:te K. May:tt med härde och onädige ordh skulle öfwerfalle honom.

9)

[*] Se ofwanföre Num. 2. och anmärkningen derwid. Att Hennes Herre *Sten Ericsson* hade mycken del i Kon. ERICS afsättande, kan ses af *v. Dalins* Hist. III. 1. p. 676. 685. Men efter *Resenii* Berättelse i Kon. FRIEDRICH II:s Hist. skall ock Fru *Ebba*, på sin sida, dertill mycket bidragit.

[*] Son af Grefwe *Swante Sture* och Frun *Märeta Lejonhufvud*. Konunge hade misstankar på honom, för hans nära skyldskap m. de i onäde fallne Riksens Råd, samt att han af dem låtit bruka sig att draga Hertig CARL, från Konungens på deras sida. *v. Dalins* Hist. l. cit. p. 208 och 226.

9) Kongl. May:tt will late wederkennes alt thet Pipenholt och Ekewirke som Frw Ibbe och Grefue Axel hafwe latidt hugge udi Westergötlandh.

10) Om tidenderne ifrå Pålen, mener H:te Kongl. May:tt att Kongen i Pålen och the Österriker hafue flere Påler och Litthower som holle medh them än som moth.

11) Kongl. Maij:tt hafwer och fått wisse tidender att Erich Laßota är utsändh af Ertz Hertigh Maximilianus till Storfursten.

12) Hög:te Kongl. M:t hafwer och fått spörje att the Dittmerske hafwe giswitt sigh ifrå Danmark och ihielslagit deris Holsteinske Fougder, för thed the wille kräfie af them öfwer thz som them bör att utgöre. Huarföre och Kongen i Danmark lather opruste folk att tage dhem igenn.

13) Herr Erich Abrahamßons Kock hafuer welett slå honom ihiell, om han nu är leegd der till eller icke, kan man ej wette.

14) Hög:te Kongl. May:t begärer och wette på hwad daagh Högbem:te min N. Furste will komme till Stockholm, på thz H. K. May:tt kann i tidh lathe tilrede wähningerne för H. F. N.

P: M: V: (*)

[*] De två första Bokstäfwer af denna underskrift betyda förmodeligen Peder Månßon; men det tilsatta V betecknar tilnamnet Utter.

6.

Berättelse om Ryske Troppernes härjande i Finland 1713 och följande åren, af *Laurent. Tammelin*, Prof. i Åbo [**].

Vår thenna gången will jag den Christelige Läsaren, korteligen, och så mycket man genom hwarjehanda tillfällen fått kunskap om, med bedröfwadt mod berätta det härliga Stor-Förstendömet Finlands under Rysse warande ömkeliga och bedröfweliga tilstånd: i synnerhet om hans marterande och grufweliga förfarande med Presterskapet dersammastädes, hwilkas Gudeliga förrättning han ombytte uti hård upbörds och Executions utmätning: att the säkre werldenes barn och the wränge, de undkommnas föraktare och bespottare, måtte uti deras timeliga nöd, odrägeliga plågor och ändteligen ytterstа smädefulla död och undergång, såsom uti en klar spegel, beskåda Guds den Högstes allwisa rättfärdighet och den blinda werldsliga lyckans oförmodeliga wäxel-klot. Men mäst på det alle rättsinte måtte bliswa upmuntrade att åkalla den barmhertige och nådefulle Guden

[*] Denne Berättelse är tilförene tryckt i Herr Profess. *Tammelins* Almanachor för åren 1717 och 1718, samt med beröm nämd i Herr Canc. Råd. *v. Stiernmans* Aboa Litterata: Den får här ett rum, såsom en märkelig del af Historien om Kon. CARL XIItes krig och de olyckor, som i hans sista Regements tid tråfade Swerige, men särdeles Finland.

den, han wille hwar och en Christen mänsklig, för JEsu pina och död skull, bewara för sådana grufweliga torturer, gräseliga marter, pinor och plågor, som de eländige utstått hafwa; och den delen som ännu utaf Riket qwar är, mildeligen beskydda för alt fiendteligt infall, och förlåna oss allom, om någon tid tilförene, så wisserligen nu mycket, ja högt efterlängtade gyllene Freden.

Sedan Ryssen efter Narva Stads undergång, bemägtigade sig Nöthéborg, Kexholms Län och hela Ingermanland, intog han på det bedröfweliga Pest-året 1710 Wiborg, samt Rewel och Riga med Est- och Lifland, och gjorde således sina landamären säkra på alla kanter, derest de med Sweriges Prowincier och underliggande Landskaper gränsade och sammanstötte. Dereefter war honom intet swårt att gå in uti Finland, emedan efter Wiborgs Stads öfwergång ingen pålitelig Fästning mer war uti hela Landet att finna, hwilket han och gjorde 1713, och intog Wiborgs Län, Nylands Län och Åbo Län, utan någon särdeles åfwentyrlig Krigs-Action. I synnerhet efter honom lemnades fri passage längs med Strandwägen, kom han utföre genom Wekiar, Borgo och Helsingfors til Hufwud-Staden i Finland Åbo, dit han anlände den 28 Augusti, som war sista

Bönedagen på det året. När man nu conferérar tideräkningarna, finner man sedan Ryßen i förra tider warit i Åbo, wara förlupne trehundrade nittio fem år, nemligen år 1318, då han marcherade Tawastshus-wägen, och lägrade sig på en backa, nordost om Staden, wid Tawast Tullporten, för hwilken orsak det rummet än i dag heter: **Wäneleisten mäki**, eller Ryßbacken.

Hwad jämmer och elände war i Åbo och hela Landet der omkring, på gator och gränder, på wägar, i byar och skogar, wet jag bäst tntyga, som det med mina egna fast gråtande ögon anskåg; ty jag uthärdade wid mina tjänsters continuerliga upwaktning til den 27 Augusti, då jag klockan 5 om aftonen reste från Åbo, och sienden dagen derefter, kl. 5 om morgonen lät sig höra med sina trummor, för den så kallade Stadsens Fäport, och deryå strax kl. 6 kom in i Staden. Ännu klingar i mina öron det ropande och klagande, suckande och pustande, som på wägarna och i skogarna hördes: gamle och siuke släpades på slädar och drögar: små däggande barn wrålade wid sina mödrars bröst: de större barnen woro bundne på kärror och hästar: hafwande hustrurne födde i Skogarna: hos alla människor war en sådan jämmer, consternation, fruktan och bäfwan öfweralt, att ock ett hårdt stenhjerta der-

wid

wid måtte röras och gifwa sig. Denna deras klagan spådde förut deras jämmerliga undergång och det swåra straff dem hängde öfwer hufwudet. Jag wil nu intet utaf Chrönikor och Historier söka bewis, om Ryssarnas i alla werldsens tider brukeliga hårdhet och omiskundsamma marterande, när de antingen fått krigsfångar eller intagit något Land: det lärer nog ses och bestyrkas af efterföljande bedröfliga exempel och händelser, hwilka, att läsa, en människa må hisna wid, i synnerhet när hon eftertänker, hwad grufwelig marter och plåga, de nu i HErranom saligen afledne lidit och utstått hafwa.

År 1701 blef Pastor i Jerfwisari i Ingermanland af Ryssarne grepen och lefwandes i jorden alt in till hufwudet nedergrafwen, munnen på bägge sidor upristad med knif alt in till öronen och tungan utskuren. Klockaren i bemälte Socken fastspikades lefwandes på Kyrkodören, der han mycket jämmerligen blef traeterad och piskad.

År 1707, då Ryssen upbrände Borgo Stad i Nyland, fick han bland andra Borgaren Ascolin til fånga, hwilken han, jämte annat marterande, theß membrum virile afskar, och fanns samma Borgare dagen derefter naken och död på Stadsåkren.

År 1710 spordes från Reswelska sidan, hurn säsom Calmuckerne, då de kommo till

en Kyrkoherde och han ej haft någon särdeles egendom att framgifwa, sprängt up ådrorna på honom och genom dör utdruckit hans blod. Samma år den 21 Martii träffade 16 Ryske Dragoner Prästmannen Lars Hemmelin, hwilkens Enka nu för tiden är i Ångermanland, då han till Wiborg med sin hustru och 2 små barn sig skulle, uti en by, och afklädde så föräldrarna som barnen hel nakna, och när de skulle med en Sabel klyfwa hufwudet i tu på Hemmelin, parerade han undan med sin wänstra hand, så att wärjan tog ett stycke af flata handen och skilde köttet längs med armpipan alt in til armbogen, samt tog ett stycke af hufwudet, af hwilka sår han efter 6 weckors ömkeligt tilstånd blef död. Samma år, en tid efter Wiborgs öfwergång, spände Ryssarne, efter Commendantens Brigadieren Scheremetoffs order, en tre fammars lång och mycket swår järnked på Probstens Anders Ahlgrens fot ena ändan, och andra på Strand-Lieutenanten Brandelts fot, äfwen samma dag en slik järnkedja om Stads-Casseuren Jonas Dycanders och Måltaren Pehr Widbergs fötter, och lät hålla wakt öfwer dem, at de intet fingo gå i något hus, utan continuerligen af och an på gatorna till spectakel som bandhundar, och hwar dag måste de swisa sig 3 gångor för bemål-

målte Scheremetoff, hwilket påstod i 14 dagars tid, till deß fötterne blefwo aldeles förderfwade.

Denne Probsten war en flyktting från Ingermanland och Lembala Socken, men då förtiden Pastor wid Sikanienni, en gammal gråhärig hederlig man.

Medan Wiborg war belägradt, framföro Ryßarne med omänniskligt Tyranni omkring på landet och plågade penningar med jämmerligt marterande af de arma landsens inbyggare. En Bonde i Cackis Socken och Kasala by Matts Conto, blef wid händer och fötter bynden och hållen med en stång öfwer elden, att han skulle bekänna om han hade penningar, och när ryggen blef bränd och slekt til skorpa, släpade Ryßarne honom af och an wid håret på hårda stenskaren, att sedan det brända war afgnidit, skulle det blodiga köttet desto swårare swida. I samma Socken och Kolmkesala by kom ett Ryskt Parti uti en Rusthållares hus, deräst 15 Personer inne woro, dem Ryßen allesammans högg och stack ihjäl, ibland dem ock ett 8 dagars gammalt ännu ochristnadt barn, hwilket af de tyranners mordswärd bekom 11 sår på sin späda kropp, och således i waggan ömkeligen afled.

År 1712, då ett Ryskt Parti inföll uti Cajana, blef Kyrkoherden dersammastädes

städes Magist. Gabriel Cajanus, blott för det han intet annat ägde att framgifwa, än deß böcker, med utsträckte armar bunden wid en wägg, och hela hans kropp med piskor sönderslagen, hwarefter wäl köttet någorlunda tycktes helna, men måste dock af stadig sweda sätta lifwet till.

År 1713, då Fursten Gallizin kom til Tawasthus, befalte han i synnerhet Presterna, genom utfärdade Universalier sig strax att inställa, och då Kyrkoherden i Tammela, Herr Gabriel Gottleben för sin ålderdom och sjukdom lät sig ursäkta, skickade han en Officer til Prestegården, 7 mil derifrån, honom att afhämta, och när samma Officer såg hans lagliga ursäkt, gick han dermed tillbaka: strax skickades en annan Officerare efter honom, hwilken ock fann honom wara oförmögen någon wärt att resa, och när han efter denna gamla Kyrkoherdens trägna böner, förtöfwade i Prästegården öfwer natten, afled han i HERranom saligen, samma natt, i Officerarens närwaro. Samma år den 20 December blef Probsten i Raumo Stad Mag. Georg Ståhlberg, som först i Åbo Stift måste lida för upbörden skull, tagen i arrest, all hans egendom skoflad och han illa medfaren, til att för förargelse och swaggelse skull, förtiga det öfriga, hwartill så wäl han, som några an-

andre, med största hjertans ångest äro wordne twungne. Samma år blef Probsten i Witttis Herr Johan Keckonius första dagen Jul slåpad wid håret ur Predikstolen, och för det han undanddlgt sin dotter för en Rysk Officerare, år han blifwen illa slagen och sparkad, och till at frå a hans lif, hafwa hans anhörige måst ut åta till Officeraren 30 tunnor Spanuemål. Samma Juledag äro Presterne ifrån Predikstolarne en- och annorstädes nedtagne, att beställa vanständiga ärender, utmåta Spannemål, skaffa skiuts etc. etc. Då år ock Capellanen i Cumo Socken Herr Paul Boge illa piskad och sköflad, för det han wägrat at gifta sin dotter med en Rysk Lieutenant. Kyrkoherden i Carisloio, Herr Joseph Melartopoeus, har hela Jul-natten måst stå i Snön afklädd: om han blifwit wid lif år owiß.

År 1714 den 13 Januar. år Capellanen i Lethala Herr Petrus Bœlius bunden med rep och swåra sträckter, för det han uti 6 timars tid ei kunde sammanskaffa 60 st. Skiutshåstar. Likaledes år Herr Gabriel Salonius ifrån Nousis bunden och spänd med tåg, och hufwudet spändt imellan knån. Den 19 Januar. har en ung Prestman ifrån Nykyrko-Socken, Herr Immanuel Brunlöf måst lönligen begifwa sig derifrån, sedan han ei

lån-

längre kunnat uthärda med den swåra gåst- och skiutsningen, betygande sig i många weckor ej fått afkläda sig till en tima, eller hast någon nattero, i thy det ena Partiet efter det andra wistats i Prestegården. Herr Henrich Strandman i Töfsala, har samma tid fått deß dom att blifwa uphängd, för det en Rysk Officerare hos honom war gripen af Swenska Partiet; men löst sig från döden med 200 Caroliner. Herr Christian Sevonius uti Rimitto, har, för det han wid en Rysk Lieutenants ankomst, ej hast skiuts tillreds, oaktadt han som bodde affsides, ej eller fått något bud förut, mäst i begynnelsen af Februarii månad stå en half natt afklädd i Snön, under deß Hustrus och elfwa barn åskådande, hwilke wid hårdt straff woro förbudne, att låta höra något klagolåt; men är dock salverad genom det, att hans hustru bestuckit Executions-Knechtarna. Uti Jemso Socken i Tawastland har Capellanen Herr Stephan Swanstrup mått stå en timas tid uti snön med bara föttren och sedan på ett hett gjordt järnspiäll; men det war intet nog dermed; utan han är sedermera gifwen Cosakerna i händer, med befallning de honom till skogen föra skulle och efter sin egen dom martera, hwilke en half dag med honom i skogen warit och sedan igen hemslåpat,

då han strax död blifwit på gården. Probsten i Cangasåle Magist. Abraham Thuronius, sedan han clarerade den ordinarie upbörden, och wid samma tilfälle intet till fullo nöje kunde erlägga de påbudne dragone-Häste-Penningar, har han mäst utstå Ryst Podog i Tawasthus, hwarpå han ej mera förmått resa hem, utan är under wägen i Heecala by och Lämpelä Socken afliden. Probsten i Tyrwis Herr Johan Wegelius, som nog warit fast i sitt upsåt, att ej wilia skiljas ifrån sina åhörare, sedan han blifwit piskad och förnummit om sina medbröders medfarande, har han mäst taga flykten och uppehåller sig nu i Nerrlanden. Det samma haftwer en gammal stilla man, Kyrkoherden i Pyhäma, Herr Georg Gothleben, och Kyrkoherden i Janackala Mag. Mart. Florinus; samt v. Pastoren i Urdiala Herr Henrich Malm nödgats att göra, sedan de märkte dem småningom betogs deras Presterliga tjänsts förrättning, och blefwo twingade till sina åhörares plågare och Executorer; woro ej eller säkre någon tid om sitt lif, fast de till all sin egendom woro spolierade och på Rysst maner piskade. Åtskillige wackre wälförtjänte män, hafwa på Tawasthus Slott suttit fängslige för upbörden skull och illa medfarne, ibland hwilka Herr Johan Lu-

cæ-

eander ifrån Längelmå i fängelset är död blifwen. En gammal Kyrkoherde i Urdiala, Herr Simon Wallinus är piskad til döds. Gamla Kyrkoherden i Loimijocki Herr Matthias Rungius, Tal. Superintendentens i Narwen Doct. Rungii Fader, är slagen med piska och med knif rifwen i ansigtet, hwarefter han är död blifwen. Deß Comministri äfwen slagne och stälde att stå i snön med bara föttren, för det att de ett stort antal af får etc. i hastighet ej kunnat sammanbringa.

Andra häniska medfarter will jag ej widlöftigt beskrifwa. Det är allmänt, när Ryßarne supa och swälja, måste Presten, ehuru hederlig han är, wara deras skänkeswän, och i stället för roligheter tåla örfilar, spottande i ansigtet, stötande och sparkande etc. Til ett slut will jag ej förbigå den alt för grufweliga gärning, som Coßakerne åt Uleå-sidan om hösten 1714 begått uppå en redelig Prestman i Limmingo Socken. Då de en Söndag dit ankommit, och förnummit att en Prestman der warit qwar, och samma dag predikat, hafwa de med pinande twungit en Bonde, att bekänna det Prästen, som het Herr Henrich Lithovius predikat och derefter wore faren i willa skogen, derest han sig uphyggt ett Pörte, dit Coßakerne twungit bonden att wisa sig wägen, och strax

wid

wid ankomsten bundit Presten högt up med rep, att han skulle bekänna hwar hans egendom och Kyrkones skrud wore; men oaktadt det han högeligen bedyrade, att skruden wore bortförd och han ej annat ägde än hwad för ögonen war, blef han dock pint med stekande, i det en hop qwastar, som under honom samlades, antändes. Det gjorde ändå ej tilfyllest, utan hafwa de skrapat af kroppen det som redan war skorpnadt utaf brännandet, och sedan med glödande brandar pint hans försmägtade kropp, då han med ynkelig röst ropat och bedt, att emedan det nu kunde märkas, att han ej wißte något bekänna och framgifwa, hans arma hustru och barn då måtte skonas; men hon är dock illa medfaren och twänne döttrar bortförde.

Flera bedröfligheter och ynkeliga undergångs Exempel, will man för kortheten skull denna gången förbigå och bespara till annat = = tillfälle. Lära ock mång hundrade andre beklagelige swåre händelser sig i det widtbegrepna Landet tilldragit, som man än ej wet utaf. Detta kan wara nog för den säkra werlden att spegla sig uti, hwilken intet bedröfwas, utan gläder sig öfwer andras fall, hållandes sig rättfärdigare än andra, med utlåtelse, att de i fiendens händer komne, lidit hwad de-

ras

ras synder förtjänt hafwa. Men hwad säger Frälsarmannen Christus, när de bebådade honom om de Galileer, hwilkas blod Pilatus hade blandat med deras offer, och om de aderton, som tornet i Siloa föll uppå. Om de Galileer säger han: Menen J, att deße Galileer woro syndare för alla Galileer, efter de sådant ledo? Om dem som tornet i Siloa föll uppå: Menen J, att de brötslige woro för alla menniskor? Nej jag säger eder, om J icke bättren eder, skolen J alle sammalunda förgås.

Nu wil jag allenast korteligen något berätta om Coßakernas förfarande uti Österbotten.

År 1714 i begynnelsen af September månad, inföll fienden uti Österbotten och i hast intog hela landet, alt intill Kemi och Torneå, brukandes dertill mest sina Coßaker, hwilke förut foro, plundrade, skövlade och bortförde alt det de öfwerkommo, ehwad namn det hafwa kunde. Desse Coßaker (efter Ryßarne woro mycket billigare) förövfwade på wapenlösa Män, skröpliga Qwinspersoner och späda Barn, deras wåldsamhet med dråpande, piskande, brännande och stekande, intet skonandes hwarken Prester eller andra Personer, intet gråhåriga Män och Qwinnor, intet hafwande hustrur och barnen,

sien, utan framforo utan mißkunsamhet, med allahanda grym- och hårdhet, såsom besynnerligen i de Församlingar Norr om Gamla Carleby.

Och detta gjorde de allenast för den orsaken, at de woro snikne efter rof, och wille twinga, samt genom marterande utpräßa utaf Presterskapet och Kyrko-betjänte deras Egendom och Kyrkornas skrud; utaf menige Allmogen deras Silfwer, Penningar och Husgeräds-saker.

När Öfwerste Manstein om wintren kom til Limmingo och Uleå, försäkrade han wäl, som en billig och considerat Man, inwånarena fri- och trygghet, samt at all ochristelig medfart skulle uphöra; men huru det blef hållit af Coßakerna, spordes året derefter i de Norra Socknar af Österbotten, deref nägre af det arma Folket blefwo indrefne uti eldade Ugnar, nägre piskade och på hwarjehanda sätt plägade, så at här och där äro funone dödade 40, 50, eller 60 Personer.

När fienden genom allehanda swåra gärder, Pälagor och Contributioner, krafde utur Landet både Säd, Penningar och Victualie-Persedlar, blef wäl något här och där undanstuckit til Inwånarnes uppehälle; men det wißte Coßakerne behändigt upleta, röfwa och borttaga, så at dergenom förordsakades stor hunger och swält

i hela

i hela Landet, men särdeles i de Socknar Norr om Pyhäjoki och Brahestad, så at på många ställen hafwa de äldre sökt sig obeqwäm mat til uppehälle, såsom torkade hudar, dem fienden lemnat, sedan han boskapen slagtat ꝛc. Afwen på åtskilliga ställen äro små Barn funne döde wid degtrågen, dem de slekt och gnagit.

Uti de Städer och Socknar midt uti Landet, der fienden sig alt stadigt uppehållit, har lindrigare gått til, i det Inwånarena intet äro ihjälslagne, men dock mäst undergå denna swårighet, at de äro bortförde och tagne i fiendelig träldom, samt sålde såsom få, jämpäl til Calmucker, Tartare och Turkar. Åtskillige, Gud bättre, äro intalte, och största delen twungne at antaga den Ryska Religion. Några, som intet äro twungne, eller låtit sig öfwertala, berättas genom en särdeles underlig dryck wara förwillade, så at de sit Modersmål och Christendoms kunskap förlorat. Genom sådant förhållande är Landet wordet så godt som öde, så at i några Socknar intet ottonde delen är behållen, emot de förriga; uti somliga, några få Personer allenast. En By Lumijocki benämnd der 40 gårdar warit, och uti hwar gård 8 til 10 Personer, Barnen inräknade, de skall intet nu wara 40 menniskor behållne. Många Gårdar och Hemman äro, der in-

ge

gen människa är wid lif; och på detta sättet äro otalige Hemman wordne öde, husen dels förbrände, dels eljes förderfwade, i Städer och på Landet. Gudstjensten, Gudi klagadt, och GUDs Heliga Ords predikande kan intet heller på alla rum i Österbotten ordenteligen ske och hållas; emedan dem manglar Sacramenternas bruk, i thy winet wid första Coßakernas infall, blef af dem förtärdt, och sedermera hafwa de ingen utwäg haft förskaffa sig win. Kyrkorna blifwa och illa handterade, såsom til Exempel Jacobs Stads upbränd, et kosteligt Orgewärk uti gamla Carleby förderfwadt och borttaget, i Calajocki, Pyhäjocki och flereståddes hwalfwen nederrifne: de som äro begrafne och hwila i jorden, warda och uptagne, afklädde och wanärade.

År 1716 om Sommaren och Hösten hafwa en hop med Prestmän uti Sawolax, Österbotten och Tawastland kommit mycket swårt at lida, i det de af trohet och underlåtelig plikt emot wår. Allernådigste Konung, hafwa hyst och uti sina Församlingar lönligen tilstädt sig at uppehålla, de så kallade omkringfarande Sittar, eller flygande Swenske Partier; ty här Ryssarne det förnummo, hafwa de åtskillige Prestmän insatt på Tawasthus- och Åbo-Slott, och somlige förliudes wara bortförde till Petersburg. På Tawasthus Slott äro in-

bragte, Mag. Juſtander, Paſtor i Lempelä, Herr Winquiſt, Paſt. i Ruoweſi, Mag. Rothovius, Paſt. i Kyro, med ſina Söner, Herr Jonas Menander, Paſtor i Birkala, Elias Enckel, Sacell. i Kangaſala, Georgius Lagus, Sacell. i Ruoweſi, Petrus Widbom, Comminiſter i Kangaſala, Simon Solinius, Adjunctus i Keuro: hwilke alle i förſtone af Commendanten Saſetſki på Tawaſthus åro dömde at miſta lifwet; men om ſedermera någon Execution gått öfwer dem, är ingen ſäker berättelſe ankommen. På Åbo Slott haſwa ſutit fängslige Herr Eric Cajanus, Probſten ifrån Paldamo, med ſin Son Herr Eric Cajanus och hela huſet, Johannes Brax och Caſpar Grön, Sacellan, ifrån Paldamo Matthias Salonius, Sacel. i Sykajocki wid Frantzila Capell, Andreas Hideen, Pædagogus i Cajana, Ericus Collanus ifrån Jorois, Studioſus Gabriel Peldan, Stud. Chriſtopher Roos (hwilken ſenare lyckeligen förleden höſtas år undankommen fienden, och förtiden wiſtas i Weſterbotten.) Ibland deſſa på Slottet fängſlade Preſſmän är Nicolaus Longe, Paſtor från Wiborgs Län och Jorois Församling lyckeligen med döden afgången. Uti Österbotten för Siſſanes ſkull åro hårdt handterade, Elias Forſelius, Sacell. i gamla Carleby, hwilken kommit på flykten och måſt uppehålla ſig i Skogen; men Aphren, Sacell. i Storkyr

och Strenbeck, Sacell. i Ilmola, hafwa sutit fängslige hela Sommaren 1716. En Bonde är för samma orsak uphängder, til at förtiga flera bedröfliga Exempel. HERren ware de öfrigas hjelp och tröst.

Än wore något at berätta om det arma Folkets, så i Österbotten, som Finland, stora bedröfwelse, öfwer det deras GUDs Hus warda wanhedrade, deras Gudstjenst begabbad, deras Religion bespottad, deras unge Män bortförde til Slafwerj, deras Barn omdöpte och bragte på förtappelsens wäg, hwaröfwer den Högste GUD sig förbarme! förutan många annor förargelse de dageligen se af Hednisk och wederstyggeligt lefwerne: Såsom och hwad det swaga och menlösa Qwinnkönet lidit, genom allehanda okysthet, Döttrarna i Föräldrarnas, Hustrurne i Männernas åsyn skämde: de unge i förtid nödgade: de Gamle utan tukt och blygd handterade. Men jag lemnar den Christelige Läsaren sådant sielf at eftertänka, hwilken wäl lärer kunna besinna, hwad det kostar wara undergifwen en omild och af annan Religion intagen Fiende. Sluter härmed, troligen önskandes, HERRen Gud utaf sin osägeliga Nåde och Barmhertighet wille det eländiga Landet, som nu så swåra är ohelgadt och oskäradt, igen förnya, skära och rensa, samt genom en högtönskelig och

högt efterlängtad Frid, uphjelpa, trösta och hugsvala, för Frälsarens JEsu Christi pina och död skull!

Emedan Studiosus Dnus Christopher Roos, hwilken twänne gånger warit af Ryssen fängslad och insatt på Åbo Slott; men i förleden höstas sent med stort beswär och lifsfara undan kom, med utig communicerat sin Fullmagt på Witasari Pastorat i Tawastland, gifwen utaf Öfwerste-Lieutenanten och Commendanten på Tawasthus, Sasetski, samt hans Dimissions-Resolution från Åbo Slott af General Gallitzin, och twänne andra Beskydds-bref, det senare om Fri Skjuts: wil jag dem, såsom de på Swenska af Ryska Språket i Finland äro öfwersatte och bemälte Stud. Roos i bägge Språken tilstälde, den gunstige Läsaren til tienst och eftertanka Copialiter här låta aftrycka.

"Copia af General Gallitzins Dimissions "Resolution från Åbo Slott, gifwen "Stud. Roos, sedan han der andra "gången öfwer tre fjerdedels år sut-"tit fängslad."

Anno 1716 den 27 April, är utsläpter ifrån Åbo Slott, til sit hemwist utt Hauho Församling, Pastor Christopher Roos, och bör honom på wägen förumas fritt passagie, samt när han framkommer, frihet at bo uti sit hus. Fördenskull det-

ta

ka til et sannfärdigt bewis af Herr Ge-neral Cavalieuren och af Orden den He-lige Apostelen Andreæ (*), Furste Gallit-zin med deß hand underskriswit och med Sigill bekräftat warder.

Gallizin, General.

"Copia af Öfwerst-Lieutenantens och "Commendantens för tiden på Ta-"wasthus Slott, Safetskis Fullmagt, "gifwen Stud. Christopher Roos, på "Wistasari Pastorat i Tawastland."

Hans Stor Czariske Maj:ts, Imperatoris öfwer hela Ryßland, ꝛc. ꝛc. ꝛc. Min Allernädigste Czar och Herres förordnade Öfwerste-Lieutenant af Wologotski Infanteri-Regemente och Commendant i Tawasthus, Jag Péter Safetski, gör witterligt allom Inwånarenom i Tawasthus Län, och Wistasari Socken, hans Durchleutighes Herr General af Orden then Helige Apostelen Andreæ Cavalieur, Furst Gallitzins Ordres, thet Pastoren för thetta i Hauho Socken Christopher Roos, skall bliswa i Wistasari Socken Pastor, och böra Inwånarne i Församlingen wid Crono-Ärender wisa honom all lydna och hörsamhet, och-när fordras, meddela Manskap, så många af nöden äro, at Swenska Partier och Kis-

(*) Detta är effter en utländnings öfwersättning; men bör heta Generalen och Riddaren af S. Andreæ Orden &c. Denna Orden instiftades 1698, emot Turkarne.

Rifwiker fångsla; ther the intet wilja wisa bemälte Pastor then hörsamheten, skola the til Tawasthus försändas och afstrafas. Förthenskull och til yttermera wisso har jag thetta mitt öpna Bref, med hands underskrifwande och Signete bekräftat.

Datum Tawasthus d. 29 Aug. 1716.

Saselski.
Öfwerste-Lieutenant och Commendant i Tawasthus.

"Copia utaf Saselskis Instruction för hans "tilförordnade Pastor uti Wiitasari."

Härifrån afgår Pastor, Christopher Roos, til Församlingen Wiitasari, honom förunte, hwar wid han efter wåre förre Ordres, tid efter annan utgångne, bör lefwa och sig rätta, at ther någon af Swenska Partier eller Rifwiker förnimmes skulle til Församlingen ankomma, oss strax tillkänna gifwa, icke tå, når the af eller igenom gå, utan strax, jämwäl och ther sådane woro för swage eller af ringa Manskap, med Församlingens tilhjelp antasta gripa och hit til Tawastehus, under swär Arrest försända; samt och ther skulle förspörjas någon af Inwånarne på theras sida wara, them äfwen wäl fängsla och hit försända. Thetta til yttermera wisso bekräftes med mitt namns Underskrift och Signete. Tawasthus d. 30 Aug. 1716.

Saselski.
Öfwerste-Lieutenant och Commendant i Tawasthus.

Co

"Copia utaf Saſetſkis Reſolution på Fri Skjuts för Stud. Roos."

Til Herr Paſtoren Chriſtopher Roos, befalles alla Crono-Betiänte under wägen, imellan Tawaſtehus och Wijtaſari Sockn i Rautalambi Probſteri, meddela oförſummeligen et par goda Skjuts-häſtar, och ther han betarfwar, båt med Rodare. Ther eftersättias ſkulle hans paſſerande af förhindrandet under wägen thet ringaſte, år then felaktige eller brottſlige ſtraffet för handen ſwårligen. Som bekräftes til ytterme-ra witzo med mitt namns Underſkrift och Signete. Tawaſtehus d. 30 Aug. 1716.

Saſetſki.

Öfwerſte-Lieutenant och Commendant i Tawaſthus.

7

Pfalts-Grefwen *JOHAN CASIMIRS* egenhändiga Anteckningar om ſitt Giftermål, med Kongl. Swenſka Prinſeſſan *CATHARINA* och ſina Barns födelſe. *)

Anno 1613 Donnerstags, den 3 Octobris bin ich am erſten zu Gripsholm ankommen, und daſelbſt meine liebe Mai-

(*) Denna korta Dagbok, har K. Kammar-Herren, Wälb. Herr Thomas Odencrantz behagat meddela. Den är efter Originalet afſkrifwen, och har i framledne Herr Biſkopens Doctor Anders O. Rhyzelii Samlingar warit förwarad, under följande påſkrift: Ex pugillaribus Ducis Sereniſſimi Domini JOHANNIS CASIMIRI, manu propria ſcriptis. Deſcriptum 1723 d. 3 Maji. Af Genealogien är bekant, at icke allenaſt Sweriges Konungar af K. Carolinſka Ätten härſtam-

treffe Freulein CATHARINA zum ersten gesehen.

Anno 1614 Donnerstags den 17 Febr. bin ich von Orebro aus nacher Teuschland verreist.

Anno 1614 Donnerstags den 7 Julii kam meine Maitreſſe mitt Königin nacher Nicöping, alda ich das tag zuvor aus Teutschland wiederkommen war.

Anno 1614 Dienstag den 21 December ist der Heyrat zu Stockholm beschloßen worden.

Anno 1615 den 11 Junii auf einen Sontag ist die Hochzeit zum Stockholm, GOtt lob! glücklich vollbracht worden.

Anno 1616 Freitag den 16 Maji, nachmittags zwischen 4 und 5 Uhren hat der liebe Gott meine Gemahlin gnädig entbunden und mit einer jungen Tochter begabet, welche den 29 Junii zu Nicoping getaufft und CHRISTINA MAGDALENA genant worden.

Anno 1618 Freytag den 3 Julii morgens zwischen 6 und 7 Uhren hatt der liebe GOtt meine hertzliebe Gemahle gnädig ent-

* ma ifrån denne Pfalts-Grefwen och hans Gemål CATHARINA, Kon. CARL IX:tes Dotter och den Store Konung GUST. ADOLPHS Syster; utan ock at wår nu regerande Allernådigste Kozung, ifrån detta Höga Par är en Åttelågg i Fierde led. Läsaren torde benåget ursäkta, at Dagboken införes i samma Språk den är skriswen.

entbunden undt mitt einen jungen Sohn begabet, welcher den 9 Augusti zu Meisenheimb getauft, und *CARL FRIEDRIC* genennet worden.

Anno 1619 Sonntag den 1 Maji um mittag ist er zu Cleburg selig im HErren entschlaffen und Mittwochs den 5 Maji in der Kirche zu Perlenbach begraben worden.

Anno 1619 Mittwochs den 1 Sept. morgens frue zwischen 1 und 2 Uhren hatt GOTT der Allmächtige meine liebe Gemahlin gnedig entbunden, und mitt einer jungen Tochter begabet, welche Sontag den 12 Septemb. zu Cleburg getauft und *ELISABETH EMELIA* (Amalia) genent worden.

Anno 1622 Freitag den 8 Nov. morgens frue zwischen 2 und 3 Uhren hatt Gott der Allmechtige meine liebe Gemahlin gnedig entbunden, undt mitt einen jungen Sohn begabet, welcher Sontags d. 24 Nov. zu Nicöping getauft, und *CARL GUSTAV* genennet worden.

Anno 1625 Mittwochen den 9 Febr. zwischen 1 und 2 Uhren nachmittag, hatt GOtt der Allmechtige meine liebe Gemahlin gnedig entbunden und mitt einer jungen Tochter begabet. Welche Donnerstag den 16 Febr. zu Stegeborg getauft, *MARIA EUPHROSINA* genent worden.

Anno 1626 Mittwochs den 17 Maji nacher mittag zwischen 2 und 3 Uhren hatt der

All-

Allmechtige meine liebe Gemahlin gnedig entbunden und mitt einer jungen Tochter begaben, welche Sontags den 4 Junii zu Stekburg getaufft, und *ELEONORA CATHARINA* genant worden.

Anno 1628 Sontag den 22 Jun. zwischen 1 und 2 Uhren nachmittag, hatt der liebe GOtt zweire Dochter Frewlein *ELISABETH AMELIA* durch einen sanften Todt zu sich in die ewige Freude abgefordret. Welches zu Stekborg gescheen, undt ist von dannen geführt, und ist den 24 Julii zu Linköping geerdiget.

Anno 1629 Donnerstag den 11 Octob. nach mittag, zwischen 2 und 3 Uhren hatt der Allmächtige meine hertzliebe Gemahlin gnedig entbunden, undt mitt einen jungen Sohn begaben. Welcher Mittwochs den 25 Nov. zu Stekeborg getauft und *ADOLPH JOHANNES* genant worden.

8

Konung *GUSTAF ADOLPHS* föreskrifft för *Anders Svensson*, til *Nils* och *Måns Kyler*, om *Knut Kyles* Dotter, som han begärar til Hustro. Den 30 Maj. 1619 *)

GUSTAF ADOLPH &c. &c. &c. Wår Gunst tilförende ꝛc. Wi wele Eder trogne

*] Detta märkwärdiga Bref är i afskrifft meddelt utur Palmsköldska Samlingarna, af Lectoren Hr Magist. Joh. Ben. Busser. Den Anders Swensson som föreskriften angår, bles sedan Adlad 1630, under namnet Ödel eller Ödla, hwarom mera i en näst effter brefwet bifogad Anmärkning.

ne undersåtare, *Nils* och *Måns Kyler*, nådeligen hermedh icke förhålla, at Oß Wår troTjenare *Anders Svenßon* uti underdånighet hafwer låtit förnimma, att han sinnader är med GUD och Aran Eder Broders, Salige *Knut Kyles* Dotter, till Hustru at werfwa och begära; och effter J hennes närmeste målsman äre, will han Eder tilbörligen, om Edert samptycke derutinnan gerna först bedja och besöka. Hafwer ock fördenskull till sitt ärlige upsåts förfordran Oß ödmiukeligen om en föreskrifft till Eder bedje låtit, den wi ock honom så mycket häller Nådeligen hafwe giftwit, effter han Oß en myttig och nöjaktig Tjenare är, och sig uti främmande land wäl förhållet hafwer, så at förmodeligt är honom en ärlig menniska wärd wara, och henne med tiden tillbörligen skall kunna försörja. Men der Eder til äfwentyrs kunde tänkas honom uti Ståndet, henne icke likmätig wara: ej heller med sådane Morgengåfwor kunna henne försörja, som honom lagligen göra borde och hennes ständ det fordrar: Så är dock Eder wäl wetterligit, att det Andelige ständs wärde och acht esomoffteft, icke allenast derutaf är skattadt, at man af Adeliga Föräldrar är född och boren, utan den sig om Adeliga dygder hafwer beflitat, är offta allenast mångom då en af Adel likmätig hållen: utan hafwer och så widt saken bragt, att han med Adelig Titel och

Pri

Privilegier är betänkt och åhrad worden, hwilket (der han så här effter som här till sig förhållandes warder) med tiden af oß kan hafwa att förwänta och förmoda. Och när J således saken öfwerwäga wele, twifle wi intet, att J ju för wår föreskrift Eder obeswärade finna låte, hans årliga begäran till at bejaka, hälst medan Wi och honom Nådeligen hafwe förtrösta låtit, att der det skedde, skulle han the gods, som henne till arfs falla kuma, under Adeliga frtheter njuta och behålla, hwilket Wi Eder, så ock flere hennes förwandter, nädeligen icke wele förhålla. Och befalle Eder GUD Alsmägtig. Af Stockholm den 30 Maji 1619.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Anmärkning. (*)

Anders Svenſſon till Walsnäs, hade alt ifrån sin ungdom ewertuerat sig på Utrikes orter att lära känna andra Folkslags Språk, Seder, Stats-författningar, m. m. och troligen tjent Kon. *GUSTAF ADOLPH*, då han erhöll nyß anförda föreskrifft. År 1624 blef han Agent i Dannemark, och 1630 den 11 Aug. förordnad till beständig Resident i Hamburg. Samma dag utfärdades ock för honom

*] Utdragen af de underrättelser, Landshöfdingen och Commendeuren af K. N. St. Orden, H. Hr Baron Daniel Tilas behagat meddela om Odelſka Ättrn.

honom Adeligt Skölde-Bref, hwaruti han fick till Sköldemärke: "En grön Ödel uti ett snedt fördelt fält, öfre delen blå och den nedre röd: ofwan på Skölden en öppen Tornerhjelm: Hjelmtäcket med blått och rödt fördelt, och derpå en förgyld Krona: ofwan på Kronan tu med blått och rödt fördelte Jägarehorn och imellan hornen en grön Ödel." Atten är introducerad under Num. 211 på Riddarehuset. Han blef werkeligen gifft med . . . *Kyle*, och dog i Hamburg år 1630. Med sin Fru ägde han 2 Söner och 3 Döttrar. Nämligen:

1. *Sven Anderſſon Ödel, Capitaine* wid Cronobergs Läns Regem. gift 1653 med *Maria Hård*, Dotter af Herr *Peder Ericsſon Hård* til Hiellö, och hans senare Fru *Chriſtina Carls* Dotter *Lillie*. Morgongåfwobrefwet, är dat. Gudhammar den 30 Jun. 1653. Han säges i Herr *von Stjernmans* Adel. Matr. p. 307 blifwit död ogift; men detta är sedan oriktigt befunnit. Med sin Fru hade han:

1) *Carl Ödel*, f. 1659. blef 1704 Stads-Major i Calmar, sedan Öfwerſte-Lieutenant på Sjö-Caſtellerna wid Carlscrona, död 1711. g. m. *Anna Enhörning*, f. 1655 † 1712. Dotter af Commendanten i Chriſtianopel, *Sven Enhörning*.

A) *Anders Carlsſon Ödel*, f. 1682. Major wid Cro-

Cronobergs Läns Regem. † 31 Mart. 1741. g. m. *Abela Juliana Ehrenborg*, f. 1694. † 2 Nov. 1742. Dotter af Profeſſoren i Lund *Richard Ehrenborg*.

a) *Carl Anders Ödel*, f. 1726 den 14 Sept. på Hagſtad. Lieuten. wid Elfsborgs Läns Reg. Slagen i Pommern d. 27 Dec. 1757.

b) *Ida Cathar. Ödel*, f. d. 4 Nov. 1727 † 1732

c) *Richard Georg Ödel*, f. i Hagſtad d. 15 Dec. 1729. Fältw. wid Cronob. L. Regem.

d) *Anna Eliſabeth Ödel*, f. den 17 Decemb. 1730. i Hagſtad.

e) *Guſtaf Chriſtopher Ödel*, f. 1733 den 30 April i Hagſtad. Fändrig wid Elfsborgs Läns Regemente.

f) *Ida Chriſtina Ödel*, f. i Kiölaboda den 30 Aug 1734.

B) *Carl Georg Ödel*, Lieuten. wid Cronob. Läns Reg. Slagen i Ukraine 1709. ogift.

C) *Maria Charlotta Ödel*, f. d. 8 Maij 1686. g. m. *Jöns Michael Ehrenborg*, Öfverſte-Lieuten. wid Calmare Läns Regemente.

2) *Udde Svensſon Ödel*, Capit. wid Cronob. L. Reg. död 1709 i Litthauen, Barnlös. g. m. *Chriſtina Enhörning*.

3) *Anders Svensſon Ödel*, Lieutenant wid Cronob. Läns, Infant. Slagen i Skåne 1678. ogift.

4) *Chriſtina Ödel*.

II) *N. N. Ödel* (Dotter) g. m. Öfverſt. *Claes Bredtholtz*, till Margretelund.

III)

III) *N. N. Ödel*, (Dotter) g. m. Öfwersten --- *Reisner* till Isberga.

IV) *N. N. Ödel* (Dotter).

V) *Udde Ödel*, Major wid Östgötha Cavallerie. g. m. - -

En annan Gren af samma Adeliga Ätt och Namn, *Ödel* eller *Ödla*, har till Stamfader *Anders Svensſons* Broder: *Knut Svensſon Ödel*. Han war Major wid Östgötha Cavallerie, och blef Adlad den 31 Jul. 1632. Af hans 3 Söner finnes allenaſt en namngifwen, nemligen:

Udde Knutſſon Ödla till Björſiö, Alfwedstad och och Färsala, Landshöfdinge öfwer Nyland och Tawaſtehus; men förut Aſſeſſor i Kongl. Swea Hof-Rätt, död 1668. Med ſin Fru *Mechtild Svens* Dotter *Ribbing*, ägde han 1. En Son *Carl Ödla*, född på Björſiö gård 1666 den 19 Maij. 2. Dottren *Catharina Ödla* f. 1667. g. m. Capitainen *Peder Skutenberg*. Denne Gren är alldeles utgången, och är det derom, ſom de Handlingar höra förſtås, hwilka Hr Cancell. Räd. och Ridd. *von Stjernman* anförd i Adel. Matrik. Sid. 307. ſamt i Tilläggningarna Sid. X. XI.

Wälbemälte Herr Cancellie-Räd har på nyßnämde ſtälle tagit för afgjordt, at ock ſå den förre Grenen, eller *Anders Svensſons*, wore utdöd; men har därutinnan märkeligen miſßtagit ſig. *Anders Svensſons* Soneſons Son, Majoren *Anders Ödel* har haft rättig-

he

het til Säte och Stämma på Riksdagar för denna Ätt, och hans Son, *Richard Georg Ödel*, uptwisade i Februarii Månad år 1765 för Högloſl. Riddarehus Deputationen Originalet af *Anders Svensſons* Skölde-Bref, dat. den 11 Aug. 1630; Hufwud-ſtriften af Hans Sons *Sven Anderſſon Ödels* Morgongåfwo-Bref til ſin Fru *Maria Hård* på Wallsnäs och 300 Ducater &c. dat. Gubhammar den 30 Jun. 1653, jämte en riktig Genealogie öfwer Ätten, ſamt bewis at den rätteligen heter *Ödel*. Öfwerſte Lieutenant *Carl Ödels* Dotter *Maria Charlotta Ödel*, Enka efter Öfwerſte Lieut. *Ehrenborg*, ſom ännu är i lifwet, wet ſig wara uptämd efter ſin Farmoder, Fru *Maria Hård*, och påminner ſig det arfſkifte, ſom hölls på Walsnäs Säteri i Willſtad Socken i Småland år 1706, efter hennes Farfader, Capitainen *Sven Ödel*, Hans Broder Capit. *Udde Ödel*, och en Dotter af Capit. *Sven Ödel* woro arftagare. Til följe af ſådana ſkäl erkände Högloſl. Riddarehus Deputationen at denne *Anders Svenſſons* Gren ännu är lefwande, och följakteligen at Korſſet för ſamma Gren ſkulle tagas ur Matrikelen. Den hade ock ſit Säte på näſtledne Riksdag.

9.

Drottning *GUNNILA Bjelkes* Förestrifft til sin Morbroder, för Herr *Peder Jonßon Lilljesparre* at få til Hustru Fröken *Anna Poße*, den 8 *April* 1591 [*].

GUNNEL med Guds Nåde Sweriges Götes och Wändes Drottning, Stor-Furstinna til Finnland, Careln, Wotzski Pettin och Ingermannland i Ryßland: och öfwer te Ester i Liffland; Hertiginna.

Wår besynnerlige ynnest och nådige wille je med Gud Allsmechtig tillförende ꝛc. Eder är utan twifwel kiere Morbroder Lage Poße witterligit om the kärlige wärf, som Kongl. May:ts wår älskel. kiere Herres Stallmester Wälbördigh Peer Jonßon till Wästergård hafwer hafft till eder k. Dotter Jumfru Anna Lageß Dotter, och efter han ännu såßom offta tilförende hafwer på thet flijtigste ödmjukeligen oß bedit at wi wille bewisa honom uti hans förehafwande wår nådige förfordring, hwilken wij och honom hafwe nådeligen tillsagt, helst efter thet wij icke annat om honom änn it godt åhrligit rychte alltid hört och spört hafwe, så hafwer han och wäl thet som han kan henne årligen och wäl med underhålla, hwarföre wi och gärna sågo

D att

*) Denne Peder Lilljesparre hade tillförene warit Drottningens Fästeman, men måste afstå sin Kärestа åt Kon. JOHAN III. Se von Dalins Hist. III Del. Andra Band. Sid. 159. der också i Anmärkn. K. detta Bref åberopas.

att honom uti thetta hans företagande lycke och framgång hända måtte. Derföre hafwe wij icke welit underlåta eder med denne wår föreskrifft besöka uti bäste måtte befallandes eder för:de Per Jönßon och och hans saak, att han måtte uti sielfwe gärningen see och förnimma sig hafwa wår förfodring nutit till goda, och ändock wij gärna see att detta giftermål så ske måtte, wille wij dock likwäl icke, at i skole twinga förbemälte eder k. dotter att samtycka der till emot sitt sinne och egen gode willie, efter thet wij hennes beste säßom denn oß icke fierran skyld uti alla motto gärna weta wille, och terföre icke heller råde ter till tet hon något emot sin egen hug och willie för wår förfordring skull giöra skahl, efter som wij och henne sielf thet sagt hafwe, och befalle eder härmed Gud Allemechtig. Skrifwit på Stockholms Slott dhen 8 Aprilis åhr 1591.

GUNNEL R. S.
Vidi,
PHILIP BONDE.

Utanskrifften.

Till oß älskelige wår kiere Moderbroder dhen Edle Wälbördige Lage Poße till Aspenäs, Nådeligen.

10.

Kongl. Maj:ts Tal till Högloft. Ridderskapet på Riksdagen i *Stockholm* den 22 *Jan.* År 1723: [*]

Det är Kongl. Maj:t et stort nöje at Rikssens Ständer till then utsatte Riksdags Terminen så willigt och endrächtigt sig hafwa inställt, och gifwer thet Kongl. Maj:t et otwifwelachtigt hopp, at denne sammankomst til Rikets nytta låter aflöpa.

Kongl. Maj:t har thenna gången hitkallat Rikssens Ständer, med dem at öfwerlägga åtskilliga angelägna ärender, lände til Kongl. Maj:ts och deras wälfärd och säkerhet. Kongl. Maj:t säger til deß och deras wälfärd och säkerhet, efter som K:gl Maj:ts och deras Intereſſe, så noga är sammanknippadt, at det omöjligen kan wara åtskildt, och bör ej eller af någon redelig Patriot åtskiljas. K:gl. Maj:t måste likwäl beklaga, och går K:gl Maj:t mycket til sinnes, at här skal finnas folk, som med all nit söka at stifta miſförstånd Öfwerhet och undersåtare imellan, i thet the icke allenaſt uptikta åtskillnad imellan Roijaliſter och Patrioter, utan och utsprida det wörd K:gl Maj:t sinnad at åter införa

D 2

[*] Inſändt af Bibliothec. och Probſten Herr Doctor Joh. Gorylander, til Kongl. Biblioth. Hr Görwell, som deraf lemnat mig benägen del. Land-Marſkalk wid denna Riksdag war Preſidenten Baron Lagerberg, ſedan Rikssens Råd och Grefwe. Riksdagen börjades den 16 Jan. och ſlöts den. 17 Octob. 1723.

ra Souveraineteten. Hwad det förra angår, så contesterar Kongl. Maj:t högeligen, at Kongl. Maj:t inga andra Roijalister känner, eller wil känna, än redeliga Patrioter, och bör hwar redelig Patriot wara god Roijalist, så framt det fasta band skal bestå, som är och bör wara Öfwerhet och Undersåtare imellan. Angående Souverainetetens införande; så är det en uppenbar Calomnie och osanning. Ty först hafwa Riksens Ständer fullkomligen at trygga sig wid Kongl. Maj:ts dem gifne försäkring och dyra Eed, hwilka Kongl. Maj:t aldrig tänker bryta, sedan wisa nogsamt K:gl. Maj:ts härtils förde Actioner, huru öm K:gl. Maj:t har warit, at hålla thenna Thes Riksens Ständer gifne försäkring och swurne Eed, i det Kongl. Maj:t häldre har welat giordt förlitet i fruktan, än at trachta efter et oinskränkt wälde. Kongl. Maj:t åstundar sannerligen intet annat än att det Kongl. wäldet måtte lämnas oförkränkt, uti theß fulla maat och myndighet, hwilket också Riksens Ständer hafwa påtagit sig med trogen ömhet, nijt, försorg och omwårdnad, at handhafwa, förswara och styrka. Kongl. Maj:t drager förthenskull den nådiga tillförsigt till Riksens Ständer, at de såsom Redelige Swenske Män aldrig böra tåla ibland sig sådane illwillige, som både Munt- och Skrifteligen sådan osanning utsprida, och derigenom

nom söka at förstöra den inbyrdes enighet och förtroende, som bör wara imellan Öfwerhet och Undersåtare, hwilket lärer lända Rikens Ständer til odödeligit beröm utom Lands, och derjämte hafwa den nytta med sig, at utrikes Magter lära förnya den förra Reflexion på Sweriges wänskap; i stället de nu undfly wår Alliance, i anseende til den stora oenighet som ibland oß alt för mycket har tagit öfwerhanden, och at här intet kan hemligen hållas, som hemligen hållas bör, på det sätt saken nu handteras.

Kongl. Maj:t har ej öfwermåtton stort förtroende til Rikens Ständers goda hjerkelag emot sig. Kongl. Maj:t är också försäkrad at de hafwa samma förtroende til Kongl. Maj:t; låt oß förthenskull intet lemna skadeliga factioner rum at störa detta inbördes förtroendet, utan låt oß med samlade Råd arbeta på wår wälfärd och säkerhet. Kongl. Maj:t är beredd, at emottaga alla de goda Råd, som dertil kunna wid hunden gifwas, och skall altid med särdeles nådigt wälbehag dem uptaga.

Med Landt-Marskalks walet är Kongl. Maj:t helt wäl förnögd, efter som en man dertil är utwald, til hwilken Kongl. Maj:t jämwäl har et stort förtroende; emedan K:gl Maj:t är försäkrad, at han med förstånd och redlighet lärer arbeta til det allmänna bästa.

Allmechtige meine liebe Gemahlin gnedig entbunden und mitt einer jungen Tochter begaben, welche Sontags den 4 Junii zu Stekburg getaufft, und *ELEONORA CATHARINA* genant worden.

Anno 1628 Sontag den 22 Jun. zwischen 1 und 2 Uhren nachmittag, hatt der liebe GOtt zweire Dochter Frewlein *ELISABETH AMELIA* durch einen sanften Todt zu sich in die ewige Freude abgefordret. Welches zu Stekborg gescheen, undt ist von dannen geführt, und ist den 24 Julii zu Linköping geerdiget.

Anno 1629 Donnerstag den 11 Octob. nach mittag, zwischen 2 und 3 Uhren hatt der Allmächtige meine hertzliebe Gemahlin gnedig entbunden, undt mitt einen jungen Sohn begaben. Welcher Mittwochs den 25 Nov. zu Stekeborg getauft und *ADOLPH JOHANNES* genant worden.

8

Konung *GUSTAF ADOLPHS* föreskrifft för *Anders Svensson*, til *Nils* och *Måns Kyler*, om *Knut Kyles* Dotter, som han begärar til Hustro. Den 30 Maj. 1619 *)

GUSTAF ADOLPH &c. &c. &c. Wår Gunst tilförende ꝛc. Wi wele Eder trogne

*] Detta märkwärdiga Bref är i afskrifft meddelt utur Palmsköldska Samlingarna, af Lectoren Hr Magist. Joh. Ben. Busser. Den Anders Swensson som föreskriften angår, bles sedan Adlad 1630, under namnet Ödel eller Ödln, hwarom mera i en näst effter brefwet bifogad Anmärkning.

ne undersåtare, *Nils* och *Måns Kyler*, nådeligen hermedh icke förhålla, at Oß Wår tro-Tjenare *Anders Svenßon* uti underdånighet hafwer låtit förnimma, att han sinnader är med GUD och Aran Eder Broders, Salige *Knut Kyles* Dotter, till Hustru at werfwa och begära; och effter J hennes närmeste målsmän äre, will han Eder tilbörligen, om Edert sampтycke derutinnan gerna först bedja och besöka. Hafwer och fördenskull till sitt ärlige upsåts förfordran Oß ödmiukeligen om en föreskrifft till Eder bedje låtit, den wi och honom så mycket häller Nådeligen hafwe gifwit, effter han Oß en myttig och nöjaktig Tjenare är, och sig uti främmande land wäl förförgt och ärligen förhållet hafwer, så at förmodeligt är honom en ärlig menniska wärd wara, och henne med tiden tillbörligen skall kunna försörja. Men der Eder til äfwentyrs kunde tänkas honom uti Ståndet, henne icke likmätig wara: ej heller med sådane Morgengåfwor kunna henne försörja, som honom lagligen göra borde och hennes ständ det fordrar: Så är dock Eder wäl wetterligit, att det Andelige ständs wärde och acht esomoffteſt, icke allenaſt derutaf är skattadt, at man af Adeliga Föräldrar är född och boren, utan den sig om Adeliga dygder hafwer befliitat, är offta allenaſt mångom då en af Adel likmätig hållen: utan hafwer och så widt saken bragt, att han med Adelig Titel och

Pri-

Privilegier är betänkt och åhrad worden, hwilket (der han så här effter som här till sig förhållandes warder) med tiden af oß kan hafwa att förwänta och förmoda. Och när J således saken öfwerwäga wele, twifle wi intet, att J ju för wår föreskrift Eder obeswärade finna låte, hans ärliga begäran till at bejaka, hälst medan Wi och honom Nådeligen hafwe förtrösta låtit, att der det skedde, skulle han the gods, som henne till arfs falla kunna, under Adeliga friheter njuta och behålla, hwilket Wi Eder, så och flere hennes förwandter, nädeligen icke wele förhålla. Och befalle Eder GUD Alsmägtig. Af Stockholm den 30 Maji 1619.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

Anmärkning. (*)

Anders Svenſſon till Walsnäs, hade alt ifrån sin ungdom evertuerat sig på Utrikes orter att lära känna andra Folkslags Språk, Seder, Stats-författningar, m. m. och troligen tient Kon. *GUSTAF ADOLPH*, då han erhöll nyß anförda föreskrifft. År 1624 blef han Agent i Dannemark, och 1630 den 11 Aug. förordnad till beständig Resident i Hamburg. Samma dag utfärdades ock för honom

*) Utdragen af de underrättelser, Landshöfdingen och Commendeuren af K. M. St. Orden, H. Hr: Baron Daniel Tilas behagat meddela om Ödelska Ättrn.

honom Adeligt Skölde-Bref, hwaruti han fick till Sköldemärke: "En grön Ödel uti ett snedt fördelt fiäld, öfre delen blå och den nedre röd: ofwan på Skölden en öppen Tornerhjelm: Hjelmtäcket med blått och rödt fördelt, och derpå en förgyld Krona: ofwan på Kronan tu med blått och rödt fördelte Jägarehorn och imellan hornen en grön Ödel." Ätten är introducerad under Num. 211 på Riddarehuset. Han blef werkeligen gifft med . . . *Kyle*, och dog i Hamburg år 1630. Med sin Fru ägde han 2 Söner och 3 Döttrar. Nämligen:

1. *Sven Anderſſon Ödel, Capitaine* wid Cronobergs Läns Regem. gift 1653 med *Maria Hård*, Dotter af Herr *Peder Ericsſon Hård* til Hiellö, och hans senare Fru *Chriſtina Carls* Dotter *Lillie*. Morgongåfwobrefwet, är dat. Gudhammar den 30 Jun. 1653. Han säges i Herr *von Stjernmans* Adel. Matr. p. 307 blifwit död ogift; men detta är sedan oriktigt befunnit. Med sin Fru hade han:

1) *Carl Ödel*, f. 1659. blef 1704 Stads-Major i Calmar, sedan Öfwerſte-Lieutenant på Sjö-Caſtellerna wid Carlscrona, död 1711. g. m. *Anna Enhörning*, f. 1655 † 1712. Dotter af Commendanten i Chriſtianopel, *Sven Enhörning*.

A) *Anders Carlsſon Ödel*, f. 1682. Major wid Cro-

Cronobergs Läns Regem. † 31 Mart. 1741 - g. m. *Abela Juliana Ehrenborg*, f. 1694. † 2 Nov. 1742. Dotter af Prpfessoren i Lund *Richard Ehrenborg*.

a) *Carl Anders Ödel*, f. 1726 den 14 Sept. på Hagstad. Lieuten. wid Elfsborgs Läns Reg. Slagen i Pommern d. 27 Dec. 1757.

b) *Ida Cathar. Ödel*, f. d. 4 Nov. 1727 † 1732

c) *Richard Georg Ödel*, f. i Hagstad d. 15 Dec. 1729. Fältw. wid Cronob. L. Regem.

d) *Anna Elisabeth Ödel*, f. den 17 Decemb. 1730. i Hagstad.

e) *Gustaf Christopher Ödel*, f. 1733 den 30 April i Hagstad. Fändrig wid Elfsborgs Läns Regemente.

f) *Ida Christina Ödel*, f. i Kiölabeda den 30 Aug 1734.

B) *Carl Georg Ödel*, Lieuten. wid Cronob. Läns Reg. Slagen i Ukraine 1709. ogift.

C) *Maria Charlotta Ödel*, f. d. 8 Maij 1686. g. m. *Jöns Michael Ehrenhorg*, Öfverste-Lieuten. wid Calmare Läns Regemente.

2) *Udde Svensson Ödel*, Capit. wid Cronob. L. Reg. dödd 1709 i Litthauen, Barnlös. g. m. *Christina Enhörning*.

3) *Anders Svensson Ödel*, Lieutenant wid Cronob. Läns Infant. Slagen i Skåne 1678. ogift.

4) *Christina Ödel*.

II) *N. N. Ödel* (Dotter) g. m. Öfverst. *Claes Bredtholtz*, till Margretelund.

III) *N. N. Ödel*, (Dotter) g. m. Öfwerstens *--- Reisner* till Isberga.

IV) *N. N. Ödel* (Dotter).

V) *Udde Ödel*, Major wid Östgötha Cavallerie. g. m. - -

En annan Gren af samma Adeliga Ätt och Namn, *Ödel* eller *Ödla*, har till Stamfader *Anders Svenssons* Broder: *Knut Svensson Ödel*. Han war Major wid Östgötha Cavallerie, och blef Adlad den 31 Jul. 1632. Af hans 3 Söner finnes allenast en namngifwen, nemligen:

Udde Knutsson Ödla till Björsiö, Alfwestad och och Färsala, Landshöfdinge öfwer Nyland och Tawastehus; men förut Assessor i Kongl. Swea Hof-Rätt, död 1668. Med sin Fru *Mechtild Svens* Dotter *Ribbing*, ägde han 1. En Son *Carl Ödla*, född på Björsiö gård 1666 den 19 Maij. 2. Dottren *Catharina Ödla* f. 1667. g. m. Capitainen *Peder Skutenberg*. Denne Gren är alldeles utgången, och är det derom, som de Handlingar höra förstås, hwilka Hr Cancell. Räd. och Ridd. *von Stjernman* anfört i Adel. Matrik. Sid. 307. samt i Tilläggningarna Sid. X. XI.

Wälbemälte Herr Cancellie-Råd har på nyßnämde ställe tagit för afgjordt, at ock den förre Grenen, eller *Anders Svenssons*, wore utdöd; men har därutinnan märkeligen mißtagit sig. *Anders Svenssons* Sonesons Son, Majoren *Anders Ödel* har haft rättig-

het

het til Säte och Stämma på Riksdagar för denna Ätt, och hans Son, *Richard Georg Ödel*, uptwisade i Februarii Månad år 1765 för Högloſl. Riddarehus Deputationen Originalet af *Anders Svensſons* Sköldebref, dat. den 11 Aug. 1630; Hufwudſkriften af Hans Sons *Sven Andersſon Ödels* Morgongåfwobref til ſin Fru *Maria Hård* på Wallsnäs och 300 Ducater &c. dat. Gubhammar den 30 Jun. 1653, jämte en riktig Genealogie öfwer Ätten, ſamt bewis at den rätteligen heter *Ödel*. Öfwerſte Lieutenant *Carl Ödels* Dotter *Maria Charlotta Ödel*, Enka efter Öfwerſte Lieut. *Ehrenborg*, ſom ännu är i lifwet, wet ſig wara uptämd efter ſin Farmoder, Fru *Maria Hård*, och påminner ſig det arfſkifte, ſom hölls på Walsnäs Säteri i Willſtad Socken i Småland år 1706, efter hennes Farfader, Capitainen *Sven Ödel*, Hans Broder Capit. *Udde Ödel*, och en Dotter af Capit. *Sven Ödel* woro arftagare. Til följe af ſådana ſkäl erkände Högloſl. Riddarehus Deputationen at denne *Anders Svenſſons* Gren ännu är lefwande, och följakteligen at Korßet för ſamma Gren ſkulle tagas ur Matrikelen. Den hade ock ſit Säte på näſtledne Riksdag.

9.

Drottning *GUNNILA Bjelkes* Föreskrifft til sin Morbroder, för Herr *Peder Jonsson Lilljesparre* at få til Hustru Fröken *Anna Posse*, den 8 *April* 1591 [*].

GUNNEL med GUds Nåde Sweriges Götes och Wändes Drottning, Stor-Furstinna til Finnland, Careln, Wotzski Pettin och Ingermannland i Ryßland: och öfwer te Ester i Lijffland; Hertiginna.

Wår besynnerlige ynnest och nådige willje med Gud Allsmechtig tillförende ꝛc. Eder är utan twifwel kiere Morbroder Lage Poße witterligit om the kärlige wärf, som Kongl. May:ts wår ällskel. kiere Herres Stallmester Wälbördigh Peer Jonßon till Wästergård hafwer hafft till eder k. Dotter Jumfru Anna Lageß Dotter, och efter han ännu såßom offta tilförende hafwer på thet flijtigste ödmjukeligen oß bedit at wi wille bewisa honom uti hans förehafwande wår nådige förfordring, hwilken wij och honom hafwe nådeligen tillsagt, helst effter thet wij icke annat om honom änn it godt ährligit rychte alltid hört och sport hafwe, så hafwer han och wäl thet som han kan henne ärligen och wäl med underhålla, hwarföre wi och gärna sågo

D att

*) Denne Peder Lilljesparre hade tillförene warit Drottningens Fästeman, men måste afstå sin Käresta åt Kon. JOHAN III. Se von Dalins Hist. III Del. Andra Band. Sid. 159. der också i Anmärkn. K. detta Bref åberopas.

att honom uti thetta hans förretagande lycke och framgång hända måtte. Derföre hafwe wij icke welit underlåta eder med denne wår förestrifft besöka uti bäste måtte befallandes eder förde Per Jonßon och och hans saak, att han måtte uti sielfwe gärningen see och förnimma sig hafwa wår förfodring nutit till goda, och ändock wij gärna see att detta giftermål så ske måtte, wille wij dock likwäl icke, at i skole twinga förbemälte eder k. dotter att samtycka der till emot sitt sinne och egen gode willie, effter thet wij hennes beste säßom denn oß icke fierran skyld uti alla motto gärna weta wille, och terföre icke heller råde ter till tet hon något emot sin egen hug och willie för wår förfordring skull giöra skahl, effter som wij och henne sielf thet sagt hafwe, och befalle eder härmed Gud Allemechtig. Skrifwit på Stockholms Slott dhen 8 Aprilis åhr 1591.

GUNNEL R. S.
Vidi,
PHILIP BONDE.

Utanskrifften.

Till oß älskelige wår kiere Moderbroder dhen Edle Wälbördige Lage Poße till Aspenäs, Nådeligen.

10.

Kongl. Maj:ts Tal till Högloſl. Ridderſkapet på Riksdagen i *Stockholm* den 22 *Jan.* Ar 1723: [*]

Det är Kongl. Maj:t et ſtort nöje at Rikſens Ständer till then utſkrefne Riksdags Terminen ſå williat och endrächtigt ſig hafwa inſtält, och gifwer thet Kongl. Maj:t et otwifwelachtigt hopp, at denne ſammankomſt til Rikets nytta lärer aflöpa.

Kongl. Maj:t har thenna gången hitkallat Rikſens Ständer, med dem at öfwerlägga åtſkilliga angelägna ärender, ländande til Kongl. Maj:ts och deras wälfärd och ſäkerhet. Kongl. Maj:t ſäger til deß och deras wälfärd och ſäkerhet, efter ſom K:gl Maj:ts och deras Intereſſe, ſå noga är ſammanknippadt, at det omögligen kan wara åtſkildt, och bör ej eller af någon redelig Patriot åtſkiljas. K:gl. Maj:t måſte likwäl beklaga, och går K:gl Maj:t mycket til ſinnes, at här ſkal finnas folk, ſom med all nit ſöka at ſtifta mißförſtånd Öfwerhet och underſåtare imellan, i thet the icke allenaſt uydikta åtſkillnad imellan Roijaliſter och Patrioter, utan och utſprida det wöre K:gl Maj:t ſinnad at åter infö-

*) Inſändt af Bibliothec. och Probſten Herr Doctor Joh. Corylander, til Kongl. Biblioth. Hr Görwell, ſom deraf lemnat mig benägen del. Land-Marſkalk wid denna Riksdag war Preſidenten Baron Lagerberg, ſedan Rikſens Råd och Grefwe. Riksdagen börjades den 16 Jan. och ſlöts den. 17 Octob. 1723.

ra Souveraineteten. Hwad det förra angår, så contesterar Kongl. Maj:t högeligen, at Kongl. Maj:t inga andra Roijalister känner, eller wil känna, än redeliga Patrioter, och bör hwar redelig Patriot wara god Roijalist, så framt det fasta band skal bestå, som är och bör wara Öfwerhet och Undersåtare imellan. Angående Souveraineteténs införande; så är det en uppenbar Calomnie och osanning. Ty först hafwa Riksens Ständer fullkomligen at trygga sig wid Kongl. Maj:ts dem gifne försäkring och dyra Eed, hwilka Kongl. Maj:t aldrig tänker bryta, sedan wisa nogsamt K:gl. Maj:ts härtils förde Actioner, huru om K:gl. Maj:t har warit, at hålla thenna Thes Riksens Ständer gifne försäkring och swurne Eed, i det Kongl. Maj:t häldre har welat giordt förlitet i fruktan, än at trachta efter et oinskränkt wälde. Kongl. Maj:t åstundar sannerligen intet annat än att det Kongl. wäldet måtte lämnas oförkränkt, uti theß fulla mått och myndighet, hwilket också Riksens Ständer hafwa påtagit sig med trogen ömhet, nitt, försorg och omwårdnad, at handhafwa, förswara och styrka. Kongl. Maj:t drager förthenskull den nådiga tilförsigt till Riksens Ständer, at de såsom Redelige Swenske Män aldrig böra tåla ibland sig sådane illwillige, som både Munt- och Skrifteligen sådan osanning utsprida, och derige-

nom

nom söka at förstöra den inbyrdes enigh
förtroende, som bör wara imellan O
het och Undersåtare, hwilket lärer
Rikens Ständer til odödeligit beröm
Lands, och derjämte hafwa den nytta
sig, at utrikes Magter lära förnya den
Reflexion på Sweriges wänskap; i stäl
nu undfly wår Alliance, i anseende til
stora oenighet som ibland oß alt för m
har tagit öfwerhanden, och at här intet
hemligen hållas, som hemligen hållas
på det sätt saken nu handteras.

Kongl. Maj:t har ei öfwermått
förtroende til Rikens Ständers goda
kelag emot sig. Kongl. Maj:t är oc
säkrad at de hafwa samma förtroende
Kongl. Maj:t; låt oß förthenskull intet
na skadeliga factioner rum at störa detta
bördes förtroendet, utan låt oß med san
de Råd arbeta på wår wälfärd och säker
Kongl. Maj:t är beredd, at emottaga
de goda Råd, som dertil kunna wid han
gifwas, och skall altid med särdeles nå
wälbehag dem uptaga.

Med Landt-Marskalks walet är Ko
Maj:t helt wäl förnögd, efter som en
dertil är utwald, til hwilken Kongl. M
jämwäl har et stort förtroende; emedan
Maj:t är försäkrad, at han med förstånd
redlighet lärer arbeta til det allmänna bä

För öfrigt är Kongl. Maj:ts trogne önskan at Riksens Ständer wäl måtte besinna at et Rike, som med sig sielf är oense intet kan bestå och at de fördenskull uti sämja och enighet, måtte begynna, fortsättja och slüta denna deras sammankomst, så at den måtte lända Riket, til Gloire, heder och wälstånd. Likheten med den hos mig befindteliga Afskriften intygar.

JOH. CORYLANDER.

II.

Twå Handlingar om Kyrkoherden i Hestra Herr *Petrus Krok* (*.

1. Kon. GUSTAF ADOLPHS Bref til Biskopen (i Wexiö) M. Peer Jonæ, att han försö jer 2 Prästegäld i Wäsbo med Prester i deras stadh, som det förwerkat hafwa, när Skrifweren dersammastädes mördades. Af Jönnköping den 7 Jan. år 1617.

GUSTAF ADOLPH &c. Wår gunst och nådige willie ꝛc. Effter thet M. Peder Jonæ Wi här hafwe låthet hålla rättegångh och ransakning om thet buller och mothwillige ohörsamhet, som sig uti Wäsbo tildragit hafwer, och dhe gode Herrer och Män

*) Denne Petrus Krok, kom år 1616 i onåd hos Kon. GUSTAF ADOLPH för delaktighet i Allmogens buller då de ihjälslogo Härads-Höfdingen Hårds Skrifware. Hwad Dom derpå följde ses af det förra Brefwet, som blifwit mig lemnat af Kammar-Skrifw. i Kongl. Krigs Collegio Herr Sigf. L. Gahm, Persson. Det finnes i Regist. Arch. Regn. p. 21. Hwad sedan följde derpå, huru Prästerskapet hos Konungen bönföll för Hr. Peder, men han genom nytt Brott åter gjorde sig all Nåd owärd, ses af senare Documenter, det Lieutenanter

Män, som samma sak ransakat, hafwa befunnit, at Her Peder uthi Hästra och Her Erland i Långerydh en stor orsak dertill warit hafwe, i det att de icke hafwe såsom theras kall och embethe kräft, undersåterne emot oß, deres rätte Herre och Öfwerhet, till trohet och hörsamhet styrkt och förmant, utan heller deremot, warit orsak till det tumult, som skedt är; derföre, de icke äre wärde, samme Prestegieldh widere att besittja; och för theres Själesörjere att brukes; hwarföre är wår nådige willie, at i samme Prestegiell med skickelige och trogne Kyrkjeherdar försörje, som Allmogen icke allenast uti GUds ord till theras Salighets kunskap läre och underwijse kunne, utan ock styrke och förmane sine Åhörare, att bewise Oß theres rätte Öfwerhet den troohet, hörsamhet och lydno, som GUD fielf budit och befallt hafwer, och de effrer all Christelig rätt skyldige och pliktige äro. Och alldenstund Her Peder i Häster, hafwer såsom bemält är sig så grufweligen förseett, så att han icke allenast är owärd att blifwa Kyrkieherde, utan

Wälb. Herr Hans Wattrang benäget meddelt. Effter en underrättelse, som Herr Gahm lemnat ur sitt Archivo Smolandico, eller Samlingar om Småland, skall han blifwit dömd, att, sedan han offenteligen mist Preste-ämbetet, bo midt i gränseskilnaden, imellan Swerige och Dannemark, så att stugan skulle sättas half på Swensk och half på Dansk botten; Men dödt samma dag Executionen skulle gå för sig, som förmenes af förgifft. Hans Efftertrådare år 1617 blef Laurentius Gudmundi Angermannus.

och hafwer dermed förskylt och är dömd att mista sitt Prestekall, och det aldrig mer igen bekomma; Begiere Wi att J med brukelige ceremonier honom privere och hans Presteklortell aftage wele, hwilket Wi eder nådeligen icke hafwe welet förhålle. Datum ut supra.

GUSTAVUS ADOLPHUS.

A. B.

2. "Consistorii Regni Domb öfwer een Präst som raderat Kongl. Maj:ts Bref och begått ett Crimen falsi, Dat. den 16 Sept. 1617.

Episcopi, Capitulares och gemene *) Prästerskapet som här i Stockholm på Nicolaidagen åhro församblade, giöre witterligit, att Anno 1617 den 16 Sept. tå wistadde wore i Stockholms Capitel kom förständig och wählachtat Carl Olufsson, wår allernådigste Konungs och Herres Fiscal, och antwardade en Domb daterad i Jönkiöping den 4 Januarii, Anno 1617, theruti förmåhles, att Herr Pehr i Hestrawar dömbdh ifrån sin Präst och Gialdh, och förwiist af två Landzändar, Smålandh och Wästergiötlandh. Sedan antwardade han oß en Copia af et Breef, som han af Hans Kongl. May:t på Kongzöhr Anno 1617 den 20 Martii till Biskopen i Werid bekommit hafwer, uthi hwilket förmåhles, at Hans Kongl. May:t för Prä-

*) Är samma ord som nu kallas menige.

Prästerskapens ödmjuka förbön, hafwer af gunst och Nåde undt honom bruka sit Präst-Embete, dock at han på någon tidh till Hans K:gl Maj:ts wijdare förklaring, skulle förhålla sig här uppå i Landet undan, hwilket Hans Kongl. Maj:ts Bref Herr Pehr sedan straxt på hemresan i Ohrebro hafwer uppbrutit, och under Hans Kongl. Maj:ts höge Nampn et annat Bref dichtat, underskriswit och medh samma Hans Kongl. Maij:ts Secret som han tog ifrån det förra Brefwet förseglat. Therutj war infört, att han icke allenast skulle bruuka sitt Präst-Embete uthan ock blifwa i Lands ändan, njuta sitt förra gjäll med alla deß lägenheter. Och begiärte förbemälte Carl Olufson att wij här uppå wille gifwa Capitels Sentens och Domb. Så effter Herr Pehr icke kunde sådant förneka, uthan uppenbarligen bekjende sig af sin egen därskap och fåwisko, uthan någors Rådh och tillskyndan sådant hafwa giort; Dherföre blef han medh alles wår enhällige Sentens och Domb för een sådan otillbörlig och dårachtig mißgjärning, afsagdh ifrån sitt Prästerlige Embete och här effter icke skall hafwa någon förhoppning någon tijdh mehra komma thertill. Skall och ther till medh uppenbarl. utj församblingens närwaro sollenniter och honom till nesa och blygd wara afklädh sin Prästerlige skrudh, så frampt Hans Kongl. Maij:t icke af be-

synnerlig gunst och Nåde will hafwa honom medh denne Solenne Depositione förskont, emedan han synes icke alldeles wara wedh sin fullkomblige Skähl och förnufft. Att dhetta således af oß ransakadt, dömbt och beslutit åhr, wittne wij medh denne wår skrifwelße, medh Uppsala Capitels Insegel vndertryckt. Actum Stockholm *Anno* & Die ut supra.

(L. S.)

12.

Ransakning om ett Mord, tillärnadt mot Hertig CARL af Södermanland, 1598 (*).

Den 30 Dec. Åhr 598 skiedde thetta förhör uppå Nykiöpings Slått i theße welbördige och gode Mäns närwaro: **Lydert Kawer** till Öhne, **Hans von Maßenbach** till Öhne, **Laße Wästgiöte** till Schedwij.

Då kom åter fram then Niels Larßon, Ture Bielkes skytte, och blef tilfrågad

(*) Den omständighet detta, af Herr Lieut. Wattrang benäget insända Document, innehåller, har jag ej funnit tillförene någonstäds omtalad i wåra Tideböcker. Wäl finnes att en Konung SIGISMUNDS Hof-Junkare Hans Nykirch, på Hertigen laßat ett Skott, som träffat hans Harneſk, efter slutad Action wid Stängebro; men icke att någon warit direcke utskickad till att mörda Hertigen. Deremot äro åtskillige omständigheter, som bewittna Ransakningens riktighet. Ty dels anför Hertigen sjelf i sina Klago-Punkter, emot de i Linköping afslifwade Herrar Rikens Råd, att de stått efter Hans Lif; dels finnes och, att de här nämde Personer, som då höllo Ransakningen, werkeligen den tiden woro i Slottsloffwen i Nyköping.

gad äfwen såsom tillförende, om han a
the Rådspersoner legd war, som han til
förende wid Linköping bekändt hade, t
att skiuta H. F. Nåde, och på hwad run
eller stad han war, tå han samme befall
ning af them fick, och hwilke eller hur
många the woro, som honom der till legd
hade; der till han swarade att han wa
med samme fem Herrar, Herr Erich Sparre
Ture Bielke, Steen och Gustaf Banåär oc
länge Jöran Poße, inn uti en Jordstug
uti Herr Olofs Gård i Lindköping, och at
ingen war ther inne mehr än the och ha
allena, då kom till honom hans Herre Tur
Bielke och talte honom till, och frågade ho
nom, om han wille taga sig de
re och skiuta H. F. Nåde, hwar the skull
till Mangels med fienderne, då wille d
gifwa honom fyratio Gylden och ther till ham
Gård, Bostorp i Wist Sochn, frij för all
Utlagor, och thetta skedde om een Sönda
bittiden om Morgonen. Strax efter Her
Ture så med honom talat hade, då för
skickade han honom hem till sin Gård Forß
efter fetallie, och befaller att han ånteligen
om Måndagen skulle komma igen till at
uträtta hwad dhe honom således befal
hade, men then andre kom intet igen on
måndagen, som sagt war, men blef on
måndagen stilla uppå Forßa, och om tis
dagen begaf han sig till Linköping igen, d
wa

war hans Herre blefwen fången, och nä
han kom igen och fick thet höra, att han
Herre wardt fångat och han ellieſt mycke
hade att berätta ſin Herre, hurn wid Gå
den tillſtod, hwarföre han frågade een ſi
medkjenare Olof Bengtſſon benemd til
råds, huru han ſigh ſtälla ſkulle, att ha
kunne komme med ſin Herre till tahls, hwil
ken honom då gaf the råd inn, att ha
ſkulle begifwa ſig nid till Broen och för
ſökta om han kunne få tahle med ſin Herre
men ſom han nu kom til Broen, då ble
han af Knechtehöfwitsman Håkan Amundſſon
fångat och förd i H. F. Nådes Läger, då
frågades honom hwarföre han blef fångat,
det ſade han ſig intet wete: Då frågades
ytterligare om han fick the fyratio Gylden
ſom the honom löfwade, då ſwarade han
att han fick 10 Gylden och 3 Silfwerſke
dar, hwilke han kaſtade i Elfwen då han
fången blef ꝛc. Ähn frågades, hwilken a
förberörde Herrar ſom honom ſamme Gyl
den handfinge, då ſade han Ture Bielke. Ef
ter att han ſå wittnede mycket om Herr
Ture, och the i förhöret ſåto mente thet
ſkulle wara giordt för Afwund ſkuld,
derföre dhe frågade honom till, huru läng
ge han hade tjent Herr Ture, och om Herr
Ture hade någon tijd ſlagit och tribulera
honom eller ellieſt tillfogat honom något
ondt medan han hafwer warit uti ha
tier

tienst ꝛc. då swarade han sig hafwa tjent Herr Ture uti fiorton åhr och uti dhe fiorton år hafwer hans Herre icke giftvit honom ett munslag än sedan mehr.

Då hafdes omsider fram den Olof Bengtson, som hade rådt honom att gå till H. F. Nådes Läger, och blef tillfrågat om han wiste något af thetta hans onde företagande, eller om han några ord hade för honom fallet låtet tå han igen kom ifrån Herr Tures Gård, då bekände han och sade sig icke hafwa talt med honom, tå han igen kom, icke till ringeste ett ord, och elj heller till ringeste wiste af hans onde upsåt och förehafwande.

12.

Berättelse, huru Fält-Marskalken Gref *Magnus Stenbock* år 1711 i Malmö anställde Högdebetygelse öfwer Turkarnes fridsbrott med Ryßland (*).

Nästan wid samma tima på 13:de dagen, sedan wi med Tyska Posten fingo de hugnelige tidningar om Turkens declaration till krig emot Ryßland och Hans Maj:ts wår allernådigste Konungs upbrott ifrån Bender, tändes här på Malmös Torg an et Lustfyrwärkerie, efter hwilkets præsentation

(*) Åter en omständighet som tilförene icke någorstädes finnes anteknad. Berättelsen är mig lemnad af Magister Docens wid Kongl. Academien i Upsala, och Amanuensis wid Bibliothequet derstädes, Herr Johan Henric Lidén. Den är ett uytt wedermäle af H. Exc. Gref Stenbocks muntra sinnelag, hwarom hans Militariska Opera i Lais och hans i Reschau anställda Högtidelighet, tilförene äro allmänt kände wittnesbörder.

tion Hans Excellence Fältmarskalken ställt an et wärdskap, der uti Hans Excellence sielf sig påtog at wara wärd. och Högwälborna Fröken *Charlotta Oxenstierna* wärdinna. Emot kl. 7 om aftonen samlade sig Gästerna, så wäl de som woro i deras ordinaire habit, som ock de som woro förklädde. Uti Förstufwan war en illuminerad tafla, på hwilken Skånska Wapnet, och der under en Bäck och en Ore war målat, med deße underskrefne wersar:

Hanen gick sig ut at gala,
Wille hafwa gäster fahla,
Bäck och Ore ber dem in,
De skal få båd' mat och win.

In i Salen woro 6 bord dukade: 1 stort ovalt: 1 stort aflångt, och 4 små. De begge första stodo midt i salen och suto wid det ovala 12 Fruntimmer: wid det aflånga, några och 20 st. manfolk: dock alle deße oförklädde. Men wid de 4 små, som stodo i hwart sit hörn af salen, suto de som woro förklädde och alla 4 Ständen præsenterade. Adels-ståndet föreställte 1:sta par Öfwerste-Lieut. *Cronstedt* och Mad. *Cleve*. 2. Gener. *Audit. Sylvin* och Fru *Freidenreich*. Secret. *Arbien* och Mamsell *Lindeman*. Presteståndet hade Gref *Dona* och Fröken *Stina Lillie*. Kläckarn war Major *von Brunjan* och hans Hustru, Fru *Adlermark*. Hos Bönderna war inquarterad General Adjut. *Stiern-*

Crantz

Crantz utklädd som en gammal Swensk Ryttmåstare, med Mademoisl. *Greifenschöld*. Utaf Borgare-ståndet war 1:sta par Gener. Adjut. *Bildsten* och Fröken *Stina Stenbock*. 2. Lagman *Palmstierna* och Major *Vichens* Fru. 3:dje Ofwer-Auditeur. *Freidenreich* utklädd som en Hollensk Skeppare och Maj. *Dankvardts* Fru. Bonde-ståndet præsenterade 1:sta par Gref *Wachtmeister* och Fröken *Ulrica Stenbock*. 2:dra, Major *Törnflycht* och Capit. *Jägers* Fru. 3:dje Ofwer-Commiss. *Stiernblad* och Mademoisl. *Vick*; hwart Ständ satu för sig wid sit egit bord, som war ovalt och för 6 Personer dukat. Härnäst woro alla 4 Greswar *Stenbock* klädde uti Löpare habit, tillika med 2:ne Ofwer-Commiss. *Stiernblads* Söner och 2:ne Major *Vickens*: Arlequiinen agerade Capitain *Jeger* och Scaramutzén Krigs-Fiscalen *Lange*. 4 Hans Excell. Domestiquer woro Kypare, och 12 Laquaier upwackade. Uti den så kallade Curen i salen, war et stort illuminerade papper ifrån tacket til golfwet, hwarupå dessе Inventioner:

Twenne Änglar höllo en Crantz och uti den stod följande werßer:

Tolfte CARL låt Er behaga,
At wi underdåniast taga,
Emot Er med gröna Lager,
Som från Sultan afsked tager.

Än-

Ängelen på högra sidan hade et flygande bref i handen med deßa ord på:

Den fromma Drottning wår,
Och Sweriges ädla Spira,
Skal än med fler grå hår,
Sin Son-Sons segrar fira.

Ängelen på wänstra sidan om Crantzen, hade äfwenet sådant Bref med denna påskrift:

Himlen skal ock Er bekrona,
Wår Princeſs ULRICA skona,
Prints CARL FREDRICH med all nåd,
Och de trogna Rijkſens Råd.

Under Crantzen:

GUD ge den som Crantzen får,
Tuſend frögd i detta år!

Der uppå war målat et dubbelt C med XII och der öfwer en Kongl. Krona: under detta hwilade på et Berg et Leijon, om hwilket några små Leijon spelade, hwar under följande:

Wårt Norska Leijon, som sig hwilat har i Bender,
I detta nya år sin långa resa gör,
Går ifrån Södren ut til de förtryckta Länder,
At återtaga de borttagna Swea Mör.
När detta år beſtält skal det wid Duna ryta
Med sina späda Barn som det nyß ammat up,
Och sig med hjeltemod til Pålen genom bryta,
At der en trogen wän fullkomna i ſit hopp.
Det tappra Leijon skal ock sedan wägen bana
Til Belt och Öresund, at göra saken kort.
Men skal ej heller der sin Wapen låta skana,
Det går för HERrans nit från Norden åter bort.
Då hela werlden med förundran skal befinna,
At Leijonet Kung CARL, de tappra Gjöthers Far,
Skal med en unders magt, så många segrar winna,
At han uti sin tid ej minſta like har.

At

Altså skal lyckans wän med tiden ått förandra
Och winna det beröm, som ingen wunnit ån,
Samt wisa at när han ej mera örkar wandra,
Skal hans odödlighet til Norden gå igen.
Då Luthrers frögderop skal sträcka sig så wida,
Som strimorna utaf den gyldne himlens Sol,
Och CARL den Tolftes namn med ymnigt lof utsprida
Ifrån den Södre och til Norra Werldsens Pol.

På hwar sida om deßa werßer war en Pyramide och en Ängel. Nedan wid foten af Pyramiderne, stodo på den högra sidan det *Stenbockiska* Wapnet, och der under deße ord:

Hoppet mitt skall alldrig falla;
Wärjan min har jag tillreds,
Hjertat mitt är ock tillfreds,
När Kung CARL will på mig kalla.

På wänstra sidan *Oxenstjerne* Wapnet med deßa werßer:

Låt Himmel oß så må:zen gång,
Som Solen sig will wisa;
I år med frögd och segersång,
Din egna Smorda prisa.

Imellan deße bägge Wapn stodo 4 små Bäckar, och imellan dem:

Wi *Stenbocks* Söner fyra,
Wid CAROLS Fana här bedyra,
Att wi sku wår Kung förära,
Hwar blodsdroppa som wi bära.

Sist war Skånska Wapnet måladt och der under deße wers:

Skåne war i stort elände,
När GUD från sin Himmel sände,

Stenbock som med trogen hand,
Skulle Swärdet för oß föra,
Och från träldom fria göra
Som war utstäld på wårt Land.

För det under Han då gjorde,
Sam med späda wallbarn torde,
Mot de stälta Resar gå;
Skall wår *Stenbocks* Hjelte-drifter
Ewigt utti Rune-skrifter
Bland de tappra Hjeltar stå.

Bredewid Hans Maj:ts Contrefait i Salen war upsatt en illuminerad tafla, åfwen så stor som sjelfwa Contrefait. Hwaruppå allenast war målad et Schatoull, upfyldt med åtskilliga hjertan. Läcket stod öppet, och der öfwer stod:

Kung CARL hår walet.

Nedan för:

En Drottning skön wid Kungens sida
Ju borde hår i stället stå:
Ty gif det snart o Himmel blida,
Kung CARL et hjerta wälja må.

Omkring Salen hängde några illuminerade Deviser, hwilka den Höggrefliga *Stenbockiska* Familien föreställte.

1) Hans Excellence hade en Sool, hwilken bakom et berg upgår och Natugglorna bortdrifwer, med denna öfwerskrift:

Maturate Fugam:

Ne

Nedan under Deviſen ſtod:

När Solen ur ſin wänas famn på Himlen börjar ſkrida,
Så är för dig, o afgrunds folk, ej längre tid at bida.

2) Fru Grefwinnan: Et cornu copiæ, ſom ſin blomſter och frukt kaſtar på jorden, der på Solen ſkiner.

Non deficit unquam.

Så länge Ceres horn ſin frukter ewigt ger:
Ej Solen uti nåd Er lika nånſin ſer.

3) Fröken *Charlotta Oxenſtjerna*. Gudinnan Pallas. Claret ingenio.

Wittert wett och goda ſeder,
Gifwa Er en ewig heder.

4) Fröken *Ulrica Stenbock*. Gudinnan Venus på ſin Triumphs Wagn.

Superat Famam

Naturens underwerk,
Er hela werlden kallar:
Tig rykte ſtill och märk
Dit Ljud här fåfängt ſkallar.

5) Fröken *Eva Charl. Stenbock*. En Åreport.

Memoria prælii Helſingburgenſis.

O mer än en wälſignad dag,
Då man dig födas hörde;
Du till det Helſingburgſka ſlag,
Från Himlen ſegren förde.

6) Fröken *Stina Stenbock*: det Stenbockska Wapnet. Et genere & virtute.
Din stora Ängladygd en Greflig Ätt förtjenar.
En Greflig Ätt och här med Ängladygd sig enar.

7) Grefve *Bengt Stenbock*. Et trä som bär frukt. Matureſcunt.
När andra wärter knapt, sin späda blomma ha:
Så ser man nogsamt dig snart mogna frukter dra.

8) Grefve *Magnus Stenbock*. Fanor, Pukor, Ständare och allahanda slags Krigsbråte: Non dormire ſinunt.
Dit unge hufwud grillar på,
Med Krut och Kulor leka få:
Tils leken äntlig alfwar blir,
Och werlden dig en Hielte sir.

9) Grefve *Carl Stenbock*. En Diamant på ena sidan polerad. Interiora latent.
Hwad uti dig förborgadt är,
Med undran werlden finna lär.

10) Grefve *Johan Stenbock* En näsla. Urit mature.
Fast du af unga dagar är,
Du Hielte-blod i ådran här.

11) Hoppet. Meliora redibunt tempora.
Än en gång om wi förtjäna.
Lärer Himlen frögd förläna.
Sedan hade hwart Ständ sin Devise.

1) Uppå Adels-ståndet war måladt et fargat Hjerta med öfwerskrift: Gladio.

Dyre Hjelte I skall finna,
I wårt hjerta redlighet;
Blodet wårt skall för Er rinna,
Med all underdånighet.

2) Präste-ståndet: Arons staf grönskande. Precibus.

Arons staf skall åter blomma,
Och det sanna HErrans ljus,
Alt Folk skall nu samman komma,
Uti Christi Fårahus.

3) Borgare-ståndet. Et seglande Skepp. Vigilantia.

Wår Kung i år en lycklig wandel,
Wid 1000 segrar önskas,
Så skall den döda Swea handel,
Kring hela Landet grönskas.

4) Bonde-ståndet. En half Soldat och en half Bonde. Assiduitate.

Stenbock CARLS kloka Jarl,
Har giordt mig till sådan Karl,
Att jag nu in till min död,
Kan sielf sökta för mitt bröd.

Deße 4 siste illuminerade Deviser, stodo hwardera öfwer sitt tillhöriga bord.

Efter måltiden begyntes Balen, hwilken till hwars och ens nöje och glädje först sent om natten blef sluten.

Hela Acten begyntes och slöts med Lyckönskan till Hans Kongl. Maj:ts progresser uti deß förehafwande desseiner.

Underrättelse om några ärender, som warit för händer näst efter Konung GUSTAF ADOLPHS död, år 1633 [*].

1. "Memorial uppå de ärender som de Wäl-"borne Herrar, Herr *Gabriel Guſtaf-"ſon Oxenſtjerna*, Fri-Herre till Kimi-"tho, Herre till Töreſjö och Forſa, Swe-"riges Rikes Råd och Lagman utöfwer "Wästergöthland, och Herr *Matthias* "*Soop* till Målsåker och Nygård, Swerij-"ges Rikes Råd, så ock Ståthållare på Cal-"mar och öfwer deß Lähn, mäſt hafwa till "att ihugkomma, beſtälla och i akt taga, "när de till Hennes Maj:t wår Nådigſte "Drottning ankomma. Datum Stock-"holm den 28 Martii Anno 1633".

1. Skole Herr *Gabriel Guſtaffſon* och Herr *Matthias Soop*, med det aldraſnaraſte begifwa ſig uppå reſan, och ſedan ſtynda ſig att the så haſtigt ſom någon tid möjeligt ſke kan, mätte komma öfwer till Wolgaſt till H. Maj:t Drottningen.

2. Dit kommandes ſkola de låta Hennes Maj:t förnimma, att de utaf Rikſens Råd dit utſände äro, både uti detta bedröfweliga tillſtånd till att tröſta och tjäna

(*) Meddelas efter Original afſkrifter ur Riks Rådet Fri-Herre Gabriel Guſtafſon Oxenſtjernas Archive. De två här nämde Herrar utſtickades att upwakta Kon. GUSTAF ADOLPHS Enke-Drottning MARIA ELEONORA, och ſedan följa med det Kongl. Liket då det öfwerförde den 15 Jun. 1633 från Wolgaſt.

na Hennes Maj:t, såsom ock till at beford
det Hennes Maj:t med det Salige Konung
lige Liket måtte med det första tillbörlig
och wäl hit öfwerkomma, och således n
som lägligit kunne wara, söka audien
hos H:s Maj:t.

3. Wid Audiencen skola de först på w
unga Drottnings wägnar, som ock med R
sens Råds samtelige underdånige tjänst he
H:s Maj:t och der bredewid condolera det h
ga Konungsliga dödsfall, och efter deras c
scretion trösta H:s Maj:t, offererande
Rikens Råds ödmjuke och redebogne tjen

4. När alla Curialier således tillbörl
gen förrättade äre, skola de efter läge
heten, så wäl hos Hennes Maj:t sielf fö
nimma hwad Hennes Maj:s hafwer b
fallt att låta beställa til det Salige K
nungssliga Liks prydnad och klädnad, so
ock hwad mera till utförslen och sielfwe b
grafningen kunne nödigt och tjenligt war
som ock af Marskalken, Hofmästaren o
andre Hoftjänare, hwad som der till red
gjordt och färdigt är, såsom ock hwad ån
der till behöfwes, att göras och förfärdiga

5. Pröfwe Herr *Gabriel* och Herr *M*
thias Soop, att det som allaredo är b
wit beställt, kan wara tjenligit, skickeli
och reputerligit till ett Konungsligit L
prydning och klädnad, och andre nöd
Ceremonier, så skola de låta det der t

blifwa, och drifwa med alfwar der uppå, att hwad som ännu ogjordt är, må med det snaraste blifwa färdigt gjordt; men hwar som det annorlunda woro, så skola de det af nyo beställa, efter som det sickeligast och reputerligast wara kan och bör.

6. Så framt icke allaredo någon Silfwer-eller Teen-kista woro beställt och gjord, uti hwilken det Konungslige Liket inläggas skall, så wille Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop förnimma så wäl H:s Maj:ts Drottningens willja, som ock i synnerhet Riks-Canzlerens betänkande, hurudan Kista der till beställas bör, som både i det närmaste måtte komma öfwerens med S. K. Maj:ts wilje och Intention, som ock tienligast och reputerligast för den främmande Nation wara kunde, och der så godt befunnes att en Silfwerkista göres skulle; att den måtte så blifwa formerat, att Liket der det så framdeles och här hema behagades, kunde, der utur tagas, och uti en annan insättjas.

7. När nu Kistan är färdig gjord, skola Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop der uppå hasta och skynda, att Sal. K. Maj:ts Lik med Regalier och andra tillbörliga Ceremonier må utt de förnämste Personers närwaro, som kunna tillstädes wara och komma, snart blifwa inlagdt och Kistan tillsluten.

8.

8. När alt är färdigt, wäl reda, och en wiß tid förordnad när det Konungslige Liket skall der ifrån föras, då skall Herr *Gabriel* med Herr *Matthias Soop* sig uppå det högsta beflita och winlägga, att Liket med en Konungslig reputerlig Proceſs uppå det ståteligaste sätt och wis som någon tid möjeligit är, och der ske kan, må blifwa utfördt, så att det S. K. Maj:ts höge Konungslige Person och meriter, och Rikſens Reputation må Correſpondera och ske likmätigt.

9. Imedlertid som detta föreskrifna blifwer beſtält, ſkola Wälb. både Herrar med störſta alfwar och flit ſe ſielfwa der uppå, ſåſom ock förmana och hålla Marſkalken, Hofmåſtaren och andre Hoftjänare der till, att H:s Maj:t wår Nådigſte Drottning må blifwa tillbörligen uppå waktad och tjänſt, och i ſynnerhet förhindra och afwärja, att icke några owärdige Perſoner må hafwa alt för fritt och otjenligit tilträde till H:s Maj:t, eller något drifwes och förelöper ſom H:s Maj:ts höge Perſon, Reputation och Rikſens höghet kan lända till eftertal och förkleining, och att de uti en Summa alle oordningar, ſom uti Hofwet gemenligen plägar paſſera, efter möjeligheten afſkaffa.

10. Der ock Geſanter ifrån åtſkillige orter till H:s Maj:t kunne ankomma, an-

tingen till att condolera Hennes Maj:t, eller med andre wärf, dem skola ofta = och Wälb:te Herrar uptaga, och efter deras warf tillbörligen expediera, dock det j god akt tagande, att der något af dem blefwo proponerat som concernerer Riket, och hwad som der utaf dependerar, det skall alt remitteras hit till Riksens Råd, och ingalunde gifwa der någon Categoriſk Reſolution eller Swar uppå, utan dem som sagdt är hit förwisa. Andra wärf som icke något sådant attingera, skola de efter deß beskaffenhet, uppå bästa sätt och wis som ske kan, swara och affärda.

11. Herr *Gabriel* och Herr *Matthias Soop* skola ock befalla och tillhålla Cancellie=Perſonerna, att icke några Bref och Befallningar, ehuru ringa de ock wara kunne, sielfwe præſentera eller igenom andra præſentera låta att underskriſwas, förr än som de dem öfwerſedt hafwa, och der några betänkelige saker förefölle, skole de söka dem tillbörligen att förandra eller helt att afskaffa.

12. De gode Herrer skola ock med alfwar och flit fråga och spörja efter, hwar som Salige K. Maj:ts saker, både ett och annat slag äro blifne. I synnerhet hwem H:s K. Maj:ts Skatoller och egne Skrin hafwer händer imellan, om de hafwa warit upbrutne eller igenom sedde, af hwem

så-

sådant skedt är, och ehuru de nu äro förseglade, och hwar något tekn till misstankar synes, grameligen efterfråga, huruder med är tillgångit, och alfwarligen hålla dem som wederbör der till, att swara: Uppå lika sådant sätt skall efter de förärningar som H. K. Maj:t der ute åtskillige bekommit hafwer, frågas, såsom och hwad Clenodier, Sölfsmide, de Tolf Sölf-Apostlar, Tappetzerier och hwad annat mera som S. K. Maj:t och H:s Maj:t Drottningen dit ut med sig fört hafwer, och hwar något fel finnes, alfwarligen hålla dem som det under händer haft hafwe, till att göra rigtig reda och besked före, och att intet förgåtes fråga och ransaka efter S. Konal. Maj:ts Wapn, Byssor, Hästar, Wårjor, Carreter, Paulun och alla andra Stallsaker, så att hwar och en gör rigtig besked för sin tjänst, och at alt blifwer uppå nyo inventerat.

13. Emot den tid att allt blifwer färdigt, och de Herrer förmena att hemresan skall företagas, så wele de Riksens Råd förr ut advertera, uppå hwad dag och tid de förmena att wela lägga der ifrån, och då ställa sin kosa åt Nyköping.

14. Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop wele ock så snart de dit öfwer komma, försända en af de skickeligaste unge Adelsmän hem, som tjänar til wår unge Drottnings Marskalk.

15

Stenbock som med trogen hand,
Skulle Swärdet för oß föra,
Och från träldom fria göra.
Som war utstäld på wärt Land.

För det under Han då gjorde,
Som med späda wallbarn torde,
Mot de stälta Resar gå;
Skall wår *Stenbocks* Hjelte-drifter
Ewigt utt Rune-skrifter
Bland de tappra Hjeltar stå.

Bredewid Hans Maj:ts Contrefait i Salen war upsatt en illuminerad tafla, äfwen så stor som sjelfwa Contrefait. Hwaruppå allenast war målad et Schatoull, upfyldt med ätskilliga hjertan. Läcket stod öppet, och der öfwer stod:

Kung CARL här walet.

Nedan för:

En Drottning skön wid Kungens sida
Ju borde här i stället stå:
Ty gif det snart o Himmel blida,
Kung CARL et hjerta wälja må.

Omkring Salen hängde några illuminerade Deviser, hwilka den Höggrefliga *Stenbockiska* Familien föreställte.

1) Hans Excellence hade en Sool, hwilken bakom et berg upgår och Natugglorna bortdrifwer, med denna öfwerskrift:

Maturate Fugam:

Ne-

Nedan under Deviſen ſtod:

När Solen ur ſin wänas famn på Himlen börjar ſkrida,
Så är för dig, o afgrunds folk, ej längre tid at bida.

2) Fru Grefwinnan: Et cornu copiæ, ſom ſin blomſter och frukt kaſtar på jorden, der på Solen ſkiner.

Non deficit unquam.

Så länge Ceres horn ſin frukter ewigt ger:
Ej Solen uti nåd Er lika nänſin ſer.

3) Fröken *Charlotta Oxenſtjerna*. Gudinnan Pallas. Claret ingenio.

Wittert wett och goda ſeder,
Gifwa Er en ewig heder.

4) Fröken *Ulrica Stenbock*. Gudinnan Venus på ſin Triumphs Wagn.

Superat Famam

Naturens underwerk,
Er hela werlden kallar:
Tig rykte ſtill och märk
Dit Ljud här fåfängt ſkallar.

5) Fröken *Eva Charl. Stenbock*. En Åreport.

Memoria prælii Helſingburgenſis.

O mer än en wälſignad dag,
Då man dig födas hörde;
Du till det Helſingburgſka ſlag,
Från Himlen ſegren förde.

6) Fröken *Stina Stenbock*: det Stenbockska Wapnet. Et genere & virtute.
Din stora Ängladygd en Greflig Ätt förtjenar.
En Greflig Ätt och här med Ängladygd sig enar.

7) Gref *Bengt Stenbock*. Et trä som bär frukt. Matureſcunt.
När andra wäxter knapt, sin späda blomma ha:
Så ser man nogsamt dig snart mogna frukter dra.

8) Gref *Magnus Stenbock*. Fanor, Pukor, Standarer och allahanda slags Krigsbråte: Non dormire ſinunt.
Dit unge hufwud grillar på,
Med Krut och Kulor leka få:
Tills leken äntlig alfwar blir,
Och werlden dig en Hjelte sir.

9) Gref *Carl Stenbock*. En Diamant på ena sidan polerad. Interiora latent.
Hwad uti dig förborgadt är,
Med undran werlden finna lär.

10) Gref *Johan Stenbock* En näsla. Urit mature.
Fast du af unga dagar är,
Du Hjelte-blod i ådran bär.

11) Hoppet. Meliora redibunt tempora.
Än en gång om wi förtjäna.
Kärer Himlen frögd förlåna.
Sedan hade hwart Ständ sin Devise.

1) Uppå Adels-ståndet war måladt et sargat Hjerta med öfwerskrift: Gladio.

Dyre Hjelte J skall finna,
J wårt hjerta redlighet;
Blodet wårt skall för Er rinna,
Med all underdånighet.

2) Präste-ståndet: Arons staf grönskande. Precibus.

Arons staf skall åter blomma,
Och det sanna HErrans ljus,
Alt Folk skall nu samman komma,
Uti Christi Fårahus.

3) Borgare-ståndet. Et seglande Skepp. Vigilantia.

Wår Kung i år en lycklig wandel,
Wid 1000 segrar önskas,
Så skall den döda Swea handel,
Kring hela Landet grönskas.

4) Bonde-ståndet. En half Soldat och en half Bonde. Assiduitate.

Stenbock CARLS kloka Jarl,
Har giordt mig till sådan Karl,
Att jag nu in till min död,
Kan sielf såkta för mitt bröd.

Deße 4 sista illuminerade Deviser, stodo hwardera öfwer sitt tillhörige bord.

Efter måltiden begyntes Balen, hwilken till hwars och ens nöje och glädje först sent om natten blef sluten.

Hela Acten begyntes och slöts med Lyckönskan till Hans Kongl. Maj:ts progresser uti deß förehafwande desseiner.

14

Underrättelse om några ärender, som warit för händer näst efter Konung GUSTAF ADOLPHS död, år 1633 [*].

1. "Memorial uppå de ärender som de Wälborne Herrar, Herr *Gabriel Gustafson Oxenstjerna*, Fri-Herre till Kimitho, Herre till Töresjö och Forsa, Sweriges Rikes Råd och Lagman utöfwer Wästergöthland, och Herr *Matthias Soop* till Målsåker och Nygård, Sweriges Rikes Råd, så ock Ståthållare på Calmar och öfwer deß Lähn, måst hafwa till att ihugkomma, beställa och i akt taga, när de till Hennes Maj:t wår Nådigste Drottning ankomma. Datum Stockholm den 28 Martii Anno 1633".

1. Skole Herr *Gabriel Gustafsson* och Herr *Matthias Soop*, med det aldrasnaraste begifwa sig uppå resan, och sedan stynda sig att the så hastigt som någon tid möjeligt ske kan, måtte komma öfwer till Wolgast till H. Maj:t Drottningen.

2. Dit kommandes skola de låta Hennes Maj:t förnimma, att de utaf Rikens Råd dit utsände äro, både uti detta bedröfweliga tillstånd till att trösta och tjäna

(*) Meddelas efter Original afskrifter ur Riks Rådet Fri-Herre Gabriel Gustafsson Oxenstjernas Archive. De två här nämde Herrar utskickades att upwakta Kon. GUSTAF ADOLPHS Enke-Drottning MARIA ELEONORA, och sedan följa med det Kongl. Liket då det öfwerfördes den 15 Jun. 1633 från Wolgast.

na Hennes Maj:t, såsom ock till at befordra, det Hennes Maj:t med det Salige Konungslige Liket mätte med det första tillbörligen och wäl hit öfwerkomma, och således när som lägligit kunne wara, söka audience hos H:s Maj:t.

3. Wid Audiencen skola de först på wår unga Drottnings wägnar, som ock med Rikens Råds samtelige underdånige tjänst helse H:s Maj:t och der bredewid condolera det höga Konungsliga dödsfall, och efter deras discretion trösta H:s Maj:t, offererandes Rikens Råds ödmjuke och redebogne tjenst.

4. När alla Curialier således tillbörligen förrättade äre, skola de efter lägenheten, så wäl hos Hennes Maj:t sielf förnimma hwad Hennes Maj:s hafwer befallt att låta beställa til det Salige Konungsliges Liks prydnad och klädnad, som ock hwad mera till utförslen och sielfwe begrafningen kunne nödigt och tjenligt wara, som ock af Marskalken, Hofmästaren och andre Hoftjänare, hwad som der till redan gjordt och färdigt är, såsom ock hwad ännu der till behöfwes, att göras och förfärdigas.

5. Pröfwe Herr *Gabriel* och Herr *Matthias Soop*, att det som allaredo är blifwit beställt, kan wara tjenligit, skickeligit och reputerligit till ett Konungsligit Liks prydning och klädnad, och andre nödige Ceremonier, så skola de låta det der wid

blifwa, och drifwa med alfwar der uppå, att hwad som ännu ogjordt är, må med det snaraste blifwa färdigt gjordt; men hwar som det annorlunda woro, så skola de det af nyo beställa, efter som det sickeligast och reputerligast wara kan och bör.

6. Så framt icke allaredo någon Silfwer- eller Teen-kista woro beställt och gjord, uti hwilken det Konungslige Liket inläggas skall, så wille Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop förnimma så wäl H:s Maj:ts Drottningens willja, som ock i synnerhet Riks-Canzlerens betänkande, hurudan Kista der till beställas bör, som både i det närmaste måtte komma öfwerens med S. K. Maj:ts wilje och Intention, som ock tienligast och reputerligast för den främmande Nation wara kunde, och der så godt befunnes att en Silfwerkista göres skulle; att den måtte så blifwa formerat, att Liket der det så framdeles och här hema behagades, kunde, der utur tagas, och uti en annan insättjas.

7. När nu Kistan är färdig gjord, skola Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop der uppå hasta och skynda, att Sal. K. Maj:ts Lik med Regalier och andra tillbörliga Ceremonier må utt de förnämste Personers närwaro, som kunna tillstädes wara och komma, snart blifwa inlagdt och Kistan tillsluten.

8.

8. När alt är färdigt, wäl reda, och en wiß tid förordnad när det Konungslige Liket skall der ifrån föras, då skall Herr *Gabriel* med Herr *Matthias Soop* sig uppå det högsta beflita och winlägga, att Liket med en Konungslig reputerlig Proceſs uppå det ståteligaſte sätt och wis som någon tid möjeligit är, och der ſke kan, må blifwa utfördt, så att det S. K. Maj:ts höge Konungslige Perſon och meriter, och Rikſens Reputation må Correſpondera och ſke likmätigt.

9. Imedlertid som detta föreſkrifna blifwer beſtält, ſkola Wälb. både Herrar med störſta alfwar och flit ſe ſjelfwa der uppå, ſåſom ock förmana och hålla Marſkalken, Hofmåſtaren och andre Hoftjänare der till, att H:s Maj:t wår Nådigſte Drottning må blifwa tillbörligen uppå waktad och tjänſt, och i ſynnerhet förhindra och afwärja, att icke några owärdige Perſoner må hafwa alt för fritt och otjenligit tillträde till H:s Maj:t, eller något drifwes och förelöper ſom H:s Maj:ts höge Perſon, Reputation och Rikſens höghet kan lända till eftertal och förkleining, och att de uti en Summa alle oordningar, ſom uti Hofwet gemenligen plägar paſſera, efter möjligheten afſkaffa.

10. Der ock Geſanter ifrån åtſkillige orter till H:s Maj:t kunne ankomma, an-

tingen till att condolera Hennes Maj:t, eller med andre wärf, dem skola ofta- och Wälb:te Herrar uptaga, och efter deras warf tillbörligen expediera, dock det j god akt tagande, att der något af dem blefwo proponerat som concernerer Riket, och hwad som der utaf dependerar, det skall alt remitteras hit till Riksens Råd, och ingalunde gifwa der någon Categorisk Resolution eller Swar uppå, utan dem som sagdt är hit förwisa. Andra wärf som icke något sådant attingera, skola de efter deß beskaffenhet, uppå bästa sätt och wis som ske kan, swara och affärda.

11. Herr *Gabriel* och Herr *Matthias Soop* skola ock befalla och tillhålla Cancellie-Personerna, att icke några Bref och Befallningar, ehuru ringa de ock wara kunne, sielfwe præsentera eller igenom andra præsentera låta att underskrifwas, förr än som de dem öfwersedt hafwa, och der några betänkelige saker förefölle, skole de söka dem tillbörligen att förandra eller helt att afskaffa.

12. De gode Herrer skola ock med alfwar och flit fråga och spörja efter, hwar som Salige K. Maj:ts saker, både ett och annat slag åro blifne. J synnerhet hwem H:s K. Maj:ts Skatoller och egne Skrin hafwer händer imellan, om de hafwa warit upbrutne eller igenom sedde, af hwem

sådant skedt är, och ehuru de nu äro förseglade, och hwar något tekn till misstankar synes, grameligen efterfråga, huruder med är tillgångit, och alfwarligen hålla dem som wederbör der till, att swara: Uppå lika sådant sätt skall efter de förärningar som H. K. Maj:t der ute åtskillige bekommit hafwer, frågas, såsom och hwad Clenodier, Sölfsmide, de Tolf Sölf-Apostler, Tappetzerier och hwad annat mera som S. K. Maj:t och H:s Maj:t Drottningen dit ut med sig fört hafwer, och hwar något fel finnes, alfwarligen hålla dem som det under händer haft hafwe, till att göra rigtig reda och besked före, och att intet förgåtes fråga och ransaka efter S. Konal. Maj:ts Wapn, Byssor, Hästar, Wårjor, Carreter, Paulun och alla andra Stallsaker, så att hwar och en gör rigtig besked för sin tjänst, och at alt blifwer uppå nyo inventerat.

13. Emot den tid att allt blifwer färdigt, och de Herrer förmena att hemresan skall företagas, så wele de Riksens Råd förr ut advertera, uppå hwad dag och tid de förmena att wela lägga der ifrån, och då ställa sin kosa åt Nyköping.

14. Herr *Gabriel* och Herr *Matthias Soop* wele ock så snart de dit öfwer komma, försända en af de skickeligaste unge Adelsmän hem, som tjänar til wår unge Drottnings Marskalk.

15.

Stenbock som med trogen hand,
Skulle Swärdet för oß föra,
Och från träldom fria göra
Som war utstäld på wårt Land.
För det under Han då gjorde,
Som med späda wallbarn torde,
Mot de stälta Resar gå;
Skall wår *Stenbocks* Hjelte-drifter
Ewigt uti Rune-skrifter
Bland de tappra Hjeltar stå.

Bredewid Hans Maj:ts Contrefait i Salen war upsatt en illuminerad tafla, åfwen så stor som sjelfwa Contrefait. Hwaruppå allenast war målad et Schatoull, upfyldt med åtskilliga hjertan. Läcket stod öppet, och der öfwer stod:

Kung CARL här walet.

Nedan för:

En Drottning skön wid Kungens sida
Ju borde här i stället stå:
Ty gif det snart o Himmel blida,
Kung CARL et hjerta wälja må.

Omkring Salen hängde några illuminerade Deviser, hwilka den Höggrefliga *Stenbockiska* Familien föreställte.

1) Hans Excellence hade en Sool, hwilken bakom et berg upgår och Natugglorna bortdrifwer, med denna öfwerskrift:

Maturate Fugam:

Ne-

Nedan under Deviſen ſtod:

När Solen ur ſin wänas famn på Himlen börjar ſkrida,
Så är för dig, o afgrunds folk, ej längre tid at bida.

2) Fru Greſwinnan: Et cornu copiæ, ſom ſin blomſter och frukt kaſtar på jorden, der på Solen ſkiner.

Non deficit unquam.

Så länge Ceres horn ſin frukter ewigt ger:
Ej Solen uti nåd Er lika nånſin ſer.

3) Fröken *Charlotta Oxenſtjerna*. Gudinnan Pallas. Claret ingenio.

Wittert wett och goda ſeder,
Gifwa Er en ewig heder.

4) Fröken *Ulrica Stenbock*. Gudinnan Venus på ſin Triumphs Wagn.

Superat Famam

Naturens underwerk,
Er hela werlden kallar:
Tig rykte ſtill och märk
Dit Ljud här fåfängt ſtallar.

5) Fröken *Eva Charl. Stenbock*. En Åreport.

Memoria prælii Helſingburgenſis.

O mer än en wälſignad dag,
Då man dig födas hörde;
Du till det Helſingburgſka ſlag,
Från Himlen ſegren förde.

6) Fröken *Stina Stenbock*: det Stenbockska Wapnet. Et genere & virtute.
Din stora Ängladygd en Greflig Ätt förtjenar.
En Greflig Ätt och här med Ängladygd sig enar.

7) Gref *Bengt Stenbock*. Et trä som bär frukt. Matureſcunt.
När andra wärter knapt, sin späda blomma ha:
Så ser man nogsamt dig snart mogna frukter dra.

8) Gref *Magnus Stenbock*. Fanor, Pukor, Ständarer och allahanda slags Krigsbråte. Non dormire ſinunt.
Dit unge hufwud grillar på,
Med Krut och Kulor leka få:
Tills leken äntlig alfwar blir,
Och werlden dig en Hjelte sir.

9) Gref *Carl Stenbock*. En Diamant på ena sidan polerad. Interiora latent.
Hwad uti dig förborgadt är,
Med undran werlden finna lär.

10) Gref *Johan Stenbock* En nässla. Urit mature.
Fast du af unga dagar är,
Du Hjelte-blod i ådran bär.

11) Hoppet. Meliora redibunt tempora.
Än en gång om wi förtjäna.
Kärer Himlen frögd förläna.
Sedan hade hwart Ständ sin Devise.

1) Uppå Adels-ståndet war måladt et sargat Hjerta med öfwerskrift: Gladio.

Dyre Hjelte J skall finna,
J wårt hjerta redlighet;
Blodet wårt skall för Er rinna,
Med all underdånighet.

2) Präste-ståndet: Arons staf grönskande. Precibus.

Arons staf skall åter blomma,
Och det sanna HErrans ljus,
Alt Folk skall nu samman komma,
Uti Christi Fårahus.

3) Borgare-ståndet. Et seglande Skepp. Vigilantia.

Wår Kung i år en lycklig wandel,
Wid 1000 segrar önskas,
Så skall den döda Swea handel,
Kring hela Landet grönskas.

4) Bonde-ståndet. En half Soldat och en half Bonde. Assiduitate.

Stenbock CARLS kloka Jarl,
Har giordt mig till sådan Karl,
Att jag nu in till min död,
Kan sielf säkta för mitt bröd.

Deße 4 siste illuminerade Deviser, stodo hwardera öfwer sitt tillhörige bord.

Efter måltiden begyntes Balen, hwilken till hwars och ens nöje och glädje först sent om natten blef sluten.

Hela Acten begyntes och slöts med Lyckönskan till Hans Kongl. Maj:ts progresser uti deß förehafwande desseiner.

14

Underrättelse om några ärender, som warit för händer näst efter Konung *GUSTAF ADOLPHS* död, år 1633 [*].

1. "Memorial uppå de ärender som de Wäl-"borne Herrar, Herr *Gabriel Gustaf-"son Oxenstjerna*, Fri-Herre till Kimi-"tho, Herre till Töresjö och Forsa, Swe-"riges Rikes Råd och Lagman utöfwer "Wästergöthland, och Herr *Matthias* "*Soop* till Mälsåker och Nygård, Sweri-"ges Rikes Råd, så ock Ståthållare på Cal-"mar och öfwer deß Lähn, mäst hafwa till "att ihugkomma, beställa och i akt taga, "när de till Hennes Maj:t wår Nådigste "Drottning ankomma. Datum Stock-"holm den 28 Martii Anno 1633".

1. Skole Herr *Gabriel Gustafson* och Herr *Matthias Soop*, med det aldrasna-raste begifwa sig uppå resan, och sedan skynda sig att the så hastigt som någon tid möjeligt ske kan, mätte komma öfwer till Wolgast till H. Maj:t Drottningen.

2. Dit kommandes skola de låta Hennes Maj:t förnimma, att de utaf Riksens Råd dit utsände äro, både uti detta bedröfweliga tillstånd till att trösta och tjä-na

(*) Meddelas efter Original afskrifter ur Riks Rådet Fri-Herre Gabriel Gustafsson Oxenstjernas Archive. De twå här nämde Herrar utskickades att upwakta Kon. GUSTAF ADOLPHS Enke-Drottning MARIA ELEONORA, och sedan sölja med det Kongl. Liket då det öfwerfördes den 15 Jun. 1633 från Wolgast.

na Hennes Maj:t, såsom ock till at befordra, det Hennes Maj:t med det Salige Konungslige Liket mätte med det första tillbörligen och wäl hit öfwerkomma, och således när som lägligit kunne wara, söka audience hos H:s Maj:t.

3. Wid Audiencen skola de först på wår unga Drottnings wägnar, som ock med Riksens Råds samtelige underdånige tjänst helse H:s Maj:t och der bredewid condolera det höga Konungsliga dödsfall, och efter deras discretion trösta H:s Maj:t, offererandes Riksens Råds ödmjuke och redebogne tienst.

4. När alla Curialier således tillbörligen förrättade äre, skola de efter lägenheten, så wäl hos Hennes Maj:t sielf förnimma hwad Hennes Maj:s hafwer befallt att låta beställa til det Salige Konungsslige Liks prydnad och klädnad, som ock hwad mera till utförslen och sielfwe begrafningen kunne nödigt och tienligt wara, som ock af Marskalken, Hofmästaren och andre Hoftiänare, hwad som der till redan gjordt och färdigt är, såsom ock hwad ännu der till behöfwes, att göras och förfärdigas.

5. Pröfwe Herr *Gabriel* och Herr *Matthias Soop*, att det som allaredo är blifwit beställt, kan wara tienligit, skickeligit och reputerligit till ett Konungsligit Liks prydning och klädnad, och andre nödige Ceremonier, så skola de låta det der wid

blifwa, och drifwa med alfwar der uppå, att hwad som ännu ogjordt är, må med det snaraste blifwa färdigt gjordt; men hwar som det annorlunda woro, så skola de det af nyo beställa, efter som det skickeligast och reputerligast wara kan och bör.

6. Så framt icke allaredo någon Silfwer-eller Teen-kista woro beställt och gjord, uti hwilken det Konungslige Liket inläggas skall, så wille Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop förnimma så wäl H:s Maj:ts Drottningens willja, som ock i synnerhet Riks-Canzlerens betänkande, hurudan Kista der till beställas bör, som både i det närmaste måtte komma öfwerens med S. K. Maj:ts wilje och Intention, som ock tienligast och reputerligast för den främmande Nation wara kunde, och der så godt befunnes att en Silfwerkista göres skulle; att den måtte så blifwa formerat, att Liket der det så framdeles och här hema behagades, kunde, der utur tagas, och uti en annan insättjas.

7. När nu Kistan är färdig gjord, skola Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop der uppå hasta och skynda, att Sal. K. Maj:ts Lik med Regalier och andra tillbörliga Ceremonier må utt de förnämste Personers närwaro, som kunna tillstädes wara och komma, snart blifwa inlagdt och Kistan tillsluten.

8.

8. När alt är färdigt, wäl reda, och en wiß tid förordnad när det Konungslige Liket skall der ifrån föras, då skall Herr *Gabriel* med Herr *Matthias Soop* sig uppå det högsta beflita och winlägga, att Liket med en Konungslig reputerlig Processs uppå det ståteligaste sätt och wis som någon tid möjeligit är, och der ske kan, må bliswa utfördt, så att det S. K. Maj:ts höge Konungslige Person och meriter, och Rikens Reputation må Correspondera och ske likmätigt.

9. Imedlertid som detta föreskrifna bliswer beställt, skola Wälb. både Herrar med största alfwar och flit se sielfwa der uppå, såsom ock förmana och hålla Marskalken, Hofmåstaren och andre Hoftjänare der till, att H:s Maj:t wår Nådigste Drottning må bliswa tillbörligen uppå waktad och tjänst, och i synnerhet förhindra och afwärja, att icke några owärdige Personer må hafwa alt för fritt och otjenligit tilträde till H:s Maj:t, eller något drifwes och förelöper som H:s Maj:ts höge Person, Reputation och Rikens höghet kan lända till eftertal och förkleining, och att de uti en Summa alle oordningar, som uti Hofwet gemenligen plägar passera, efter möjeligheten afskaffa.

10. Der ock Gesanter ifrån åtskillige orter till H:s Maj:t kunne ankomma, an-

tingen till att condolera Hennes Maj:t, eller med andre wärf, dem skola ofta- och Wälb:te Herrar uptaga, och efter deras warf tillbörligen expediera, dock det j god akt tagande, att der något af dem blefwo proponerat som concernerer Riket, och hwad som der utaf dependerar, det skall alt remitteras hit till Riksens Råd, och ingalunde gifwa der någon Categorisk Resolution eller Swar uppå, utan dem som sagdt är hit förwisa. Andra wärf som icke något sådant attingera, skola de efter deß beskaffenhet, uppå bästa sätt och wis som ske kan, swara och affärda.

11. Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop skola ock befalla och tillhålla Cancellie-Personerna, att icke några Bref och Befallningar, ehuru ringa de ock wara kunne, sielfwe præsentera eller igenom andra præsentera låta att underskrifwas, förr än som de dem öfwersedt hafwa, och der några betänkelige saker förefölle, skole de söka dem tillbörligen att förandra eller helt att afskaffa.

12. De gode Herrer skola ock med alfwar och flit fråga och spörja efter, hwar som Salige K. Maj:ts saker, både ett och annat slag äro blifne. I synnerhet hwem H:s K. Maj:ts Skatoller och egne Skrin hafwer händer imellan, om de hafwa warit upbrutne eller igenom sedde, af hwem

så-

sådant skedt är, och ehuru de nu äro förseglade, och hwar något tekn till misstankar synes, grameligen efterfråga, hurudder med är tillgångit, och alfwarligen hålla dem som det wederbör der till, att swara: Uppå lika sådant sätt skall efter de förärningar som H. K. Maj:t der ute åtskillige bekommit hafwer, frågas, såsom och hwad Clenodier, Sölfsmide, de Tolf Sölf-Apostlar, Tappetzerier och hwad annat mera som S. K. Maj:t och H:s Maj:t Drottningen dit ut med sig fört hafwer, och hwar något fel finnes, alfwarligen hålla dem som det under händer haft hafwe, till att göra rigtig reda och besked före, och att intet förgåtes fråga och ransaka efter S. Konal. Maj:ts Wapn, Byssor, Hästar, Wårjor, Carreter, Paulun och alla andra Stallsaker, så att hwar och en gör rigtig besked för sin tjänst, och at alt blifwer uppå nyo inventerat.

13. Emot den tid att allt blifwer färdigt, och de Herrer förmena att hemresan skall företagas, så wele de Rikens Råd förr ut advertera, uppå hwad dag och tid de förmena att wela lägga der ifrån, och då ställa sin kosa åt Nyköping.

14. Herr *Gabriel* och Herr *Matthias* Soop wele ock så snart de dit öfwer komma, försända en af de skickeligaste unge Adelsmän hem, som tjänar til wår unge Drottnings Marskalk.

15.

15. Alt annat hwad som både om S. K. Maj:ts Liks prydning, utredning och förfel der ifrån, som ock hwad H:s Maj:t wår Nådige Drottning till tröst och tjenst wara och lända kan, och uti denne Memorial icke är thogkommit och specificerat, detta ställes allt till de gode Herrers egen discretion, försigtighet, alfwar och flit, och i synnerhet att de icke underlåta wele, med oß stadigt och flitigt om alla saker att communicera.

(L. S. Reginæ.)

Jacobus De la Gardie.
Per Baner. Clas Flemming. Per Brahe.
Johan De la Gardie. Gref t. W.
Carl Bonde. Axel Baner. Erich Rijning.

2. "På deße efterstrefne Punkter begäres min "Broders Riks-Cantzlerens betänkande, 1633."

1) På hwad tid och sätt H. S. K. M:ts Begrafning skal bequämligast kunna anställas och utskrifwas, och om det Kongl. Liket icke skall nedersättjas i Gråmunkeholm, der H. S. K. Maj:t sielf platsen utsedt hafwer der allaredan Choren upbygd är, och oansedt Hennes Maj:t bägge emot stråfwer.

2) Om ock några Utländske Potentater der till skole bjudas och hwilke. Så ock hwem man skall bruka att affärda för Sändebud

bud till Potentaterne, sedan Kongl. Liket till Swerige ankommit är.

3) Efter och när Begrafningen sker, Ständerne måste förskrifwas, hwad dem då proponeras skall. 1. Om sedan Begrafningen öfwerståndén är, någon Ed unge Drottningen göras skall och med hwad formular. 2. Om Regerings-Formen då med allo skall af Ständerne ratificeras och der efter straxt i werket ställas.

4) Aldenstund Biſperna och Präſterſkapet hafwa några gravamina öfwer oordningar in ſtatu Eccleſiaſtico, dem de begära, måtte afhjelpas och afſkaffas, huru man ſig deruti förhålla ſkall, och huru widt man ſig på denne tid der uti ſkall accommodera.

5) Efter Hennes Maj:t Drottningen låter ſig lyda, att willja ſielf draga omſorg om unge Frökens upfödſel, huru der med procederas och hwar hon reſidera ſkall.

6) Efter Hennes Maj:t Drottningen alltid will hafwa Fröken hos ſig, huru med Enke-Drottningens förtäring hållas ſkall, aldenſtund det mäſt för den orſak ſkull ſker.

7) Hwad Hof-Stat för unge Drottningen göras ſkall.

8) När Utländſke Potentaters eller Respublikers Geſandter ankomma, huru med deras Audiencer ſkall förhållas, uti hwad fall hos Fröken och i hwad fall hos Regeringen.

9) På hwad sätt Cancellie-Collegium måtte komma i sitt rätta Esse, och med duglige och wäl qualificerade Personer måtte blifwa förförgt och besatt: Och at Herr *Sten Bjelke* och *D. Salvius* kunna komma, och hwad för Titel honom skulle gifwas.

10) Huruledes Skepps-Compagniet, hwilket förfaller, kuude restitueras, och om det icke med Koppar Compagniets antagande igen kunde blifwa uprättat. Och om rådeligit skulle wara at Koppar-Compagniet ligen uptages: hwad Privilegier dem skulle gifwas, och hwad för rättighet Kronan deruti skulle wara förbehållen.

11) Om det funnes godt, på hwad sätt Krouan Participanterne deras Capital med samt winsten och pålupne Intereſſe skole kunna fullgöra och betala. Och om Participantermes Capital, till Compagniets fortsättjande så hastigt icke kunde upbringas eller tillfyllest giorde, huru de då med någon ansenlig Summa på ett skäligt Intereſſe kunde blifwa undsatte.

12) Om Manufacturerne med Compagniet skola conjungeras, som förr warit hafwer, och hwilka Personer till deß directorium bäst skulle wara qualificerade.

13) Om Skepps-Compagniet, som i Sal. Konungens lifstid med stor kostnad och Ståndernes Beswär war uprättat, skulle kunna mainteneras, hwilket nu förfaller

efter

efter som allaredan 6 Skepp åro sin koos, och de resterande, som alltid segla på frakt, intet kunna så mycket förtjäna, att de kunna hållas wid magt med: går altså både Skepp och capital sin koos, hwar der icke finnes hoot uppå.

14) Huru den Kopparen, som nu ligger i Riket, och dageligen tillgöres, skall afhandlas, efter han ligger Riket till stor skada, och än större här efter följer.

15) Efter wåra Städer i Sverige åro alle i aftagande och i synnerhet Stockholm utarmat, huru de skola repareras och bringas till flor igen, och komma til handel. Och hwar Compagnien komma i swang, om då icke således skulle kunna ordineras att Borgerskapet af dem kunna hafwa någon Näring. Och om icke Skråerne skulle afskaffas, undantagandes Gullsmederne och Ballbererne.

16) Item: På hwad sätt Städerne med Manufacturer och Handwärker skola kunna populeras, i synnerhet efter Magistraten intet dugse är.

17) Huru Tullerne i Riket skola kunna anställas, at Riket måtte hafwa sin redelige inkomst, och undersäterne icke så öfwer måtton graveras, och Tullnärernes underslef och otrohet måtte kunna afskaffas; hwilket mäst synes hafwa sit ursprung af deß Arrender och handel. Och om ingen

gen Revision må wara öfwer Tullrätten.

18) Efter Allmogen ensträngt anhåller om Arrendatorernes afskaffande, de där och Allmogen tämmeligen utsugit hafwa; Oansedt Fogder och Skrifware wäl göra det samma; huru man dermed umgås skulle, och hwar Myntet nog woro i Landet, skulle Allmogen wäl sielf sina utlagor med reda penningar betala.

19) Emedan Riket af Gästning och Skiutsning en oräjelig skada tager, synes nyttigt, att den med allo afskaffas. Dock kan det swärligen ske, med mindre en ansenlig penningepost måste contribueras till Gästgifwariers upprättelse på alla twå mil. Och wore Allmogen intet der till obenägen, så framt alle drogo lasten, hwilket dock hindra Sätesgårds-Bönderne, Officerares och Krigsfolks-gårderne, utan hwilkas tilhjelp det intet kan förslå. Här till hafwa Sätesgårds-bönderne skiutsat äfwen så wäl som de andre, och kan det swärligen förbigås, efter i store wägarne mästadels Sätesgårds-bönderne äro.

20) På hwad sätt Riket med godt Mynt skall igen kunna försörjas.

21) Efter et stort beswär faller hos de Swenska Köpmän, som handla wå Pryssen, och gifwa der Licenten, och måste når de komma i Riket åter gifwa samma Licent; om det beswäret icke kunde afskaffas.

22)

22) På hwad sätt Riket och Landet, som nu i en länglig tid hafwa warit med stora utlagor graverat och beswärat, måtte kunna lisas, och således wänjas wid detta Regementet, emedan de hafwa sig något af thy att hugna.

23) Til hwilka Konungar eller Potentater Gesandter skola förskickas efter begrafningen, och hwad deras wärf skall wara.

24 Om någon Tractat begäres ifrån Päland, huru swaras skall, och hwad Riket nyttigt är att resolvera.

25) Huru man skulle bäst kunna fundera en förtroenhet imellan Rådet, och om icke den Personen som intet är till att accommodera, kunde wöceras hit ut, eller till något annat promoveras.

Utaf Riks-Drotsens Sal. *Gabriel Oxenstjerna Gustaffsons* eget *Manuscript* afskrifwit på Margretelund den 14 Aprilis Anno 1664.

3. "På efterföljande sätt synes bäst, att Hans "K:gl. Maj:ts (Sal. och Högloflig i åminnelse) "Likkista och Himmelen deer öfwer bliswa ut"stofferade."

Alldenstund H. K. Maj:t sielf i sin lifstid nådigst hafwer låtit sig behaga, at H. K. Maj:ts Likkista skulle göras af Teen; så måste det derwid bliswa, och samma Kista beställas och förfärdigas på det zirligaste ske kan. Mitt för hufwudet skall sielfwa

Rikſens Wapen utſtickas: men på bägge ſidor de andra Lands-wapnerne.

Der allaredo en Silfwer-kiſta wore giord, då ſkall hon ſättas bredt wid Liket i Kyrkan, blifwa der ſtående, och icke följa med i Proceſſen: Sedan ſkall hon båras efter in uppå Skeppet. På ſamma Silfwerkiſta utſtickas några werſer, ſom der uppå kunna wara tjänlige.

Himmelen ſkall wara af ſwart ſmut kläde, med ſilkes Frantſar omkring, och knapparne der uppå, ſå wäl ſom ſielfwa bären, med ſwart kläde öfwerdragas.

Der man kan hafwa tilfälle, at låta utſticka ſå Rikſens ſom de andre Wapnerne på hwit gyllenduk, med deras rätta färgor, till att fäſtas på täcket, ſkall det wara hel ſlätt, utan några Wapner, och annan ziirat. ꝛc.

15.

Anteckningar om *Alftaniſka* Slägten och deß Skyldſkap med Konung *ERIC* den 14:des Drottning *CATHARINA* (*)

Utdrag af min ſalig Faders Bok, Probſten Herr *Johannis Alftanii* uti Karls Sockn, hwilken war född A. 1661 d. 14 Dec. och ingådt Chriſteligt äkta Förbund med min k. Moder *Eliſabeth Krok* A. 1691 d. 20 Julii, hwilken äfwen war född 1657 den 22 Nov. och äro nu bägge i HERranom aſſomnade, nämligen min

[*] Benåget meddelt af Cancellie-Rådet Wälb. Herr Magnus von Celſe, ſom det hämtat ur framledne Cancellie-Rådet von Stjernmans-Samlingar.

min salig Fader den 3 Febr, 1721. och min sal. k. Moder den 17 Jan. 1712.

Israel Alftan,
Johanſſon.

Wår Slägt-Linea på Fäderne år, efter min sal. Faders Probſten i Hartula, *Abraham Alftanii* egenhändiga beſkrifning, således:

Hans Ericsſon, Konung *ERICS* Secreterare, hwars Hustru war Drottningens Broders Dotter, hwilken war Capitaine öfwer Konungens Lif-Guardie. Denne *Hans Ericsſon* blef sedan Lagman öfwer Helsingland och Medelpad, och blef af Kongl. Maj:t beneficerad med några Kongsgårdar, som woro i Helsingland och *Alfta*, och här i Finland på åtskilliga orter, nämligen *Sundby*, Ljusta, och Gesterby, med de därunder liggande Bönder.

Han aflade tre Söner med sin Hustru 1) *Eric Hanſſon.* Denne war min Fader Fader. 2) *Henric Hanſſon*, Denne war *Mårten Stodii* Far. 3) *Rolamb Hanſſon.* Denne war ogift, och war Ståthållare på Refwels Slott. Min Fader Fader, en V. Lagman i Helsingland och General Länsman öfwer hela Länet. *Henric Hanſſon* war Ståthållare på Åbo Slott. Hwilka tre Söner efter Fadrens död hytte Godsen sig imellan. *Eric Hanſſon* behöll de Godsen, såsom den äldsta Son, som lågo i Helsingland; men *Henric* och *Rolamb* delte sig imellan Finska Godsen.

Denne *Henric Hanſſons* ben blef med en Stycke-kula afſkutit igenom Järnporten ifrån Tallimaki, ſtåndandes, ſig till olycka, på Slotts Borggården, då Hertig CARL intog Åbo Slott och hela Finland, af hwilken ſkada han förorſakades låta ſig bära på en ſtol ut, och leſwerera Honom Slotts Nycklarne, och brukade ſedan en trä-fot, unde filius cognomen obtinebat *Stodii*.

När *Rolamb Hanſſon* fick höra, hwad Brodren war ſkedt, och huru han giorde, updrog ock han ſammaledes Reſwelſka Dom-Nycklarne Hertigen, dem de förr innehade, Konung *SIGISMUND* till handa. Sedan Hertig *CARL* hade inkräktat Landet med hela Konungariket, lät han et Räfſta Ting gå öfwer hela Landet, huruledes hwar och en innehade Kongs- och Adeliga Gårdar och Gods: då ſammanſatte deße tre Bröder ſig, och förſålde ſina Gårdar och Gods åt Jungf. *Sigrid*, K. *ERICS* Dotter, hwilken dem ſedan orubbad behöll under ſina Efterkommande. Men *Claes Tott* dem alla förſålde, och nu höres wara reducerade.

Min Fader war *Ericus Erici Alftan* 1) en Rector utaf en Gymnaſiſt förordnad på Helſingforſſ. 2) en Lector Theologiæ uti Abo Gymnaſio, och hade Lundo till Annexe. 3) en Paſtor och Probſt i Töfſala.

Af

Af deßa ofwanskrefne är jag på Fäderne utkommen, och hörde ofta min sal. Moder *Emerentia Tott*, här om tala, och med förnämliga Män conferera. Datum Hattula Prästegård den 6 Martii 1695.

Abraham Alftanius.
Præpos. & Past. Hattulensis, ætatis 65.

Ord ifrån ord wara skrefne ifrån framledne Kyrkoherden i Siundå, Mag. *Israël Eskolins* Manuscripter, hwilken hade en *Barbro Alftan* till Moder, intygar af Jannackalla den 20 Martii 1761.

Henrich Indrèen,
Concion. prim. Leg. equest. Nyland.

16.

Utdrag af et Bref ifrån Herrar Rikens Råd till Hof-*Cancellercn Johan Salvius* i Hamburg angående Fältmarskalken *Arnheim*. *Dat. Stockholm* d. 7 *Jan.* 1637. (*)

Post scriptum. Sedan Breswet war slutit, Herr Canceller, ankom Posten med Edar sedermera daterade skrifwelse den 24 Dec. Det är oß kärt, att J oß så omständeligen öfwer et och annat avisera, enkannerligen att J flit anwändt, tillat komma under wådret med de farliga practiquer, som oß emot och wår Stat hemligen agi-

*) Benäget till införande lämnat af Cancellie-Rådet Högwälb. Herr Baron Gustaf Ribbing, som ock behagat meddela den följande tilläggningen. Utländske Skribenters Berättelser om denne Arnim eller Arnheim, kunna här efter i åtskilliga stycken rättas.

agiteras. Twifle derhos intet, at J deruti continuera, och hwad ſtämplingar ſå af dette förre, ſom eljes andra, förehafwas, ännu efter wanlig förſorg under handen och wid alla infallande Occaſioner utletandes warde. Och ſåſom wi förnimme ſådana illiſtiga practiquer till wår och Statens ruin derute, förmedelſt Arnheims hemliga drifwande förnämligen anſpinnas, ſå welen J Eder angeläget wara låta om medel at tänkà huru denne Arnheim ſkall kunna af wägen bringas, och ſåledes till en god del förebögas det ſtora förfång, ſom oſs deraf i längden tillwäxa kunde. Och hälle wi fuller för det ſäkraſte och bäſta att J ſecretement härom averterade Commendanten i Wißmar, *Liljeſparre*, eller någon annan förtrolig Officerare i Meklenburg, emedan han, *Arnheim*, twifwels förutan ofta imellan Lübeck och Schwerin paſſerar, att han oförmärkt gör all möjelig flit, att kunna merbemälte *Arnheim* ertappa och ombringa, dermed ſöfwandes en gång hans ögon, och de länglige till wärt högſta præjudice anſedde ſtämplingar förtagandes. Den det förrättar, honom wele wi med en anſenlig föräring ihugkomma och benåda; dock att ſådant blifwer hållit i Secret, och han, *Arnheim*, icke kommer der under wädret och ſedan får orſak

sak mer än förr oß att contraminera.
Gabriel Oxenstjerna. *Claes Flemming,*
Gustafsson,
Peder Baner, *Carl Bonde,*

Tilläggning.

Fältmarskalken *Arnheim*, född af ett förnämt Hus i Brandeburg och räknad en stor person i både pennan och wärjan, hade ett sällsamt öde, att han fem eller sex gånger i sin lifstid bytte tjänst, och miſstänktes på alla ställen för otrohet; men blef aldrig öfwertygad. Hans första Krigsprof war hos Konung SIGISMUND af Polen. Derifrån gick han snart öfwer till Konung GUSTAF ADOLPH i Swerige, Men hos honom drögde han ej länge, förr än han åter begärde afsked. Det förmenes, att Kon. GUSTAF ADOLPH haft en gång några stickande ord öfwer honom, utan att man wet hwad som gifwit tillfälle dertill. *Arnheim* gick på stunden öfwer till Käjsar FERDIN*AND*, och fick befäl öfwer de Hjelp-Troppar Käjsaren sände til Polen emot Swerige. Han fick snart lägenhet at hämnas på Konnng GUSTAF ADOLPH, i det stora Slaget wid Stum, den 13 Junii 1629, der de Swenſke måste lämna platsen. De Polſke han hulpit anklagade honom strax efter hos Käjsa-

ren och wände intet igen, förr än Arnheim måste taga afsked. Då gaf han sig i tienst hos Chur-Fürst GEORG af Sachsen. Tu år derefter, när Kon. GUSTAF ADOLPH togade in i Sachsen och twingade Chur-Fursten, att i sällskap med sig leswerera Slag wid Leipzig emot *Tilly*, d. 24 Aug. 1631, anförde *Arnheim* Sachserne på wänstra Flygelen. Antingen det skedde af owilja eller oförstånd, blef den Flygelen i grund slagen, och striden hade warit förlorad, om ej de Swenske ofördmodeligen återstält honom. Det är troligt, at Kon. GUSTAF ADOLPHS Tal om *Arnheim* icke lår blifwit blidare efter detta äfwentyret. Fyra år derefter blef *Arnheim* afskedad ur Sachsen, och gick till Chur-Furst WILHELM af Brandeburg. Detta ställe paßade honom bäst; emedan Chur-Fursten war då en stor Fiende af Swerige, som wille behålla Pommern, hwartill Chur-Fursten hade arfsrätt. Hwad *Arnheim* derstädes stämplade emot Swerige år 1636 och 1637, när ofwanstående bref til *Salvius* gick af, är obekant; men man ser, att som han hölls mycket farlig, war man i Swerige föga Sannwetsgrann, öfwer utwägarne att bli af med honom. *Salvius* fick ej tilfälle, att uträtta ärendet; utan det skedde af Stålhållaren i Pommern

Sten

Sten Bjelke, som fångade *Arnheim* lefwande, och sände honom til Stockholm. Han war til förhör i Senaten, den 14 Maji 1637. Ingen af Rikſens Råd när han kom in, räckte honom handen, som eljes alltid ſkedde förnäma Perſoner. Han klagade att han ej wiſte hwarföre man tagit honom. Riks-Cancelleren Oxenſtjerna talade med honom länge om Tyſka ärenderna, utan att det finnes i Råds-Protocollerna, hwad det warit: dylikt ſamtal hade Cancelleren med honom två dagar efter, i ſitt eget hus. Sedan blef Arnheim ſkickad till Örebro Slott, och bref afgick till Landshöfdingen *Guſtaf Lejonhufvud*, at noga bewaka honom. Han ſatt der öfwer et år, då han upfann et grep att komma dådan. Han ſände en ſin Dräng till Stockholm, med begäran, att Senaten wille gifwa Paß åt Drängen, att reſa till Tyſkland, der han ſkulle upköpa några förnödenheter, ſom *Arnheim* behöfde i Fängelſet. Tillika hade Drängen befallning att upköpa i Stockholm ett helt ſtycke kläde, ſom föregafs ärnadt att tapetzera Kammaren uti Örebro. Drängen fick Paß och kom till Örebro igen med Paßet och Klädet. En dag i November 1638 ſkar *Arnheim* klädet i rimſor, dem han ſnodde hop till en Lina, och då det blef wäl mörkt, hißade han ſig

ned

ned genom Fenstret. Drängens Paß tjente honom att komma öfwer Danska Gränsen och derifrån till Tyskland. Efter flykten fanns i Kammaren ett bref, deruti han begärde, at Drängen ej måtte umgälla något för hans skull. *Arnheim* blef emottagen af Chur-Fursten i Brandeburg igen, som året efter, 1639, angrep de Swenska i Lifland. Denne Chur-Furste bar mycken fruktan för Swenska Wapnen; ty tordes han icke låna sit namn åt Krigs-toget, utan det föregafs, att *Arnheim* i sällskap med en annan Tysk Höfoinge *Both*, som ock hade tjent i Swerige och rymt ur tjänsten, wärfwat Soldaterna för egna medel. Detta inbrott utan hufwud, lef ock utan framgång. *Arnheim* uppehöll sig uti Dantzig att afbida slutet, när han fick tidning, att hela Krigsmagten war flyktig och skingrad. Det synes som Chur-Fursten äfwen bliswit ledsen wid honom; emedan *Arnheim* gick kort efter till Sachsen igen, och dog i Dresden d. 18 Apr. 1641, då han war 60 år.

Under alla *Arnheims* wärlingar i werldsliga saker, war hans ifwer ebögelig uti Protestantiska Läran, och kallades han gemenligen **Lutherska Munken**. Men Kon. GUSTAF ADOLPH, och efter hans död Swenske Anförarne, äfwen så ifrige som

Arn-

Arnheim i Läran, kunde ändå alldrig lida denna Höfwitsman; utan när belägenheten war, de skulle tjäna ihop, woro ständige trätor dem imellan.

17.

Kyrko-herdens *Doct. Jöran Nordbergs* Bref till Dom-Probsten i Westerås *Doct. Jacob Svedelius. Dat.* Stockholm den 20 *April* 1741 [*].

Maxime Reverende Dne Præpoſite, Frater Dilectiſſime, Amice & Fautor Honoratiſſime.

Literas, quas ipſis Idibus Aprilis adme dediſti, die Mercurii proxime præterito tradidit digniſſimus filius Mäſter Per Perſon, inter juniores & recentiores meos amicos nemini ſecundus. Externa Epiſtolæ facies, Latino ornata Stylo animum ſtatim agitabat, quid ex interiori pagina exſpectarem, nec conjectura fefellit. Deprehendi adeo firmam & rectilineam manum, adeo cum verborum apparatu ſuavem Latini Sermonis genium, ut ſupra quam Ariſtarchus exigeret, omnia eſſent. Sed ſimulac gratulor Domino Fratri & ingenii & corporis iniſta, dixiſſem prope, ſuprema ætate vires, non poſſum non, Novennis Junior, dolere propriam ſortem & infirmam valetudinem, qua deficiunt vires, hebeſcit animus, titubat, quæ olim volubilis errabat, lin-

*] Anadr Framlidne Herr Doctorens Hiſtoria om Kon. CARL 12. Det är mig i Original lemnadt af Herr Johan Simming, ſom det ynnfått genom en af Herr Dom-Prost. Doct. Svedelii Söner, och förtjänar alldeles ett rum i en Hiſtoriſk Samling, ehuru större delen är på Latin.

lingva, &, qui in promtu erant, Latii flores & memoriam & calamum fugiunt. Habebit Colendiſſime Frater, quæ haſce lineolas facile excuſabunt. Decubui a die S. Thomæ ad finem Januarii, inter dolores calculi & utramque tibiam vexantis Eryſipelatis. Sanitati aliquantis per per aliquot hebdomadas reſtitutus, vix Filiam Primigeniam, die 10 Martii, elocaram (*) cum proxime ſequenti die 15 a ſuggeſtu demum reverſus lectum repetebam, usque ad quintum hujus menſis; & credat Dominus Frater, quod recidiva, qui me jam ultima vice exercuit morbi, adeo ſurripuit vires, ut dicere poſſim: *e tenu pendet ſtamine vita mea.*

De cetero, quod tam multiplici, ſed immerito encomio Hiſtoriam meam, Gl. Mem. Regis CAROLI gratulari volueris, non tam gratiarum ectione, quas præteréa debeo, quam potius, cum rubore, lecei. Feci quod potui ne inter commenta Exterorum, Heros noſter apud ſuos ſine memoria jaeeret. Si non omnibus, ſaltem bonis & rectiprærcordiis, ſpero gratus labor erit. När jag hade leſwererat till Hennes Maj:t Dess Exemplar, frågades: Om jag war i Secrete-Utſkottet? Jag ſwarade: Nej, jag är Gudi loſ, i 10 år frí för alla ſådana ſyſſlor; men att jag imedlertid ej warit lat, hop-

pas

*] War Fru Elisabeth Regina Nordberg, ſom blef gifft med Krats-Secreteraren och Ridd. af Nordſtierne Orden Herr Carl Carlſköld, och gen om döden afgick år 1770.

as jag deßa bladen skola wittna. Hennes Maj:t sade: Gud ware lof, at I haft elsat och fått lefwa till deß det blifwit färdigt; det har warit et stort arbete. Jag swarade: Eder Maj:t wi hafwe ett gammalt Swenskt Ordspråk: Wiljen drager halfwa lasten, och hwad mig anbefangar, hafwer jag icke räknat för mödosamt arbete; ty Salig Herren war . . . ; Derwid föll Hennes Maj:t mig i talet, frågandes twå gånger: Hwad war han? Hwad war han? Jag swarade: Allernådigsta Drottning, tag icke onådigt upp, att jag brukar samma ord, som jag eljes brukar, når jag talar wid mina wänner: Han war en braf karl, hwar ärlig karl ofördald. Hennes Maj:t sade: GUD gifwe han hade fått lefwa långre, om så warit GUDs wilje. Ignoscas Dne Frater, quod hanc Relationem nativo idiomate colophonis loco interpolarim, & ab eo, quo me tot annis amplexus es, amore & favore, ne digrediaris, quotiescunque occurrit memoria mei, qui & ore, & calamo & corde me profiteor & ad cineres profitebor.

Holmiæ d. 12 Calend. Maji. T. ex asse
Anno MDCCXLI. NORDBERG.

Swea Rikes Råds Bref till Dom-Capitlet i Upsala om bistånd mot Kon. CHRISTJAN den Omilde dat. Orebro den. 1 Martii 1522. (*)

Sincerissimis viris in D:no Dilectione & Saluce premissis. Kåre gode Wender, I haffue wel för ögon hwad nöödh idert ok alles wort fädernes Riche wti kommit war för den ochristelige Konung Christjerns antastelse skul saa at wist war förmodandes Richenes ok alles wore förderff i grunden, om Swenskene aff uppenbar nöödsaak sig icke hade upsatt motot honom oc nu aff Gudz tilhjelp i thz neste driffuit wtwr Richet til hwilket baade fattige oc rike andelige ok werdzlige alnarliga tilhulpit haffua oc ännu huar epter sin makt tilhjelpa. Saa wete i wel at eder Kyrche oc clerkerij thz ärende saa wel på gelder som nogon annan oc til wetienes tess ytterligere at Upsala stickt och säthe är icke minsta parten i Sweriges Rike, Oc wet i handom röön är at förnemde Konung C. oc hans hop icke mera skonar ther än anner stadz. Oc ändog saa i sannden är likeuel haffue Wij icke förnummit aff Upsala Dom-Kyrche oc säthe i thenne förtag-

ne

*) I Original benåget meddelt af Hof-Mästaren för K:gl. Pagerna, Herr Franciscus Westerdahl. Brefwet är märkeligt i många hänseende; men för ålder skull mindre läseligt. Icke deß mindre är Staffåttet bibehållet, undantagande wid de minst bekanta abbreviationer.

ne ärende emot K. C. nogan hjelp eller biſtand til thenne daag huilket, dog icke märkes til nogot got utan ſnarare til miſtänkilſe at i haffue ther mz nogot annat i ſinnet beſynnerliga för then ſeul at eder erchiebiſcop är mz then ſamma hopen ſom riket förargar ꝛc. aff huilke ſuenſkenes mackt är nu ſaa mycket mindre ſom then hjelp wara ſkulle ther aff Upſala ſäte komma borde. Therföre ſynes oß oc raade wij adh i mz waar kere Höfwitzmanß (*) ſamtycke tilſticke twa utaff capitelet mz nogon annan god man ſom aff honom ther mz tilſkickat warder at the til ſammans, uppbära all biſpſäthetz ränta ok göra honom ther honom (†) reda regenſcap före adh ther mz maa upehallas then tynga edre Kyrcher oc clerkerij ſaa wel paa gelder ſom the andre audeliga oc werdzliga ſom boo i Richet beſynnerliga til thetz Kyrken blifuer b:ſörgd mz nogor god man ſom then thunga Richet til godo draga kan, thz ſamma ſynes oß oc om then edre medbröders rentha oc uphyrd ſom mz funderna (**) åra. Giffue wij ok eder tilkänna at förma wor kære Höwitzman ok wij mz honom

*) Sedan Rike-Föreſtändaren och Swea Konung GUSTAF I.

†) Här ſynes rydeligen en mindre ſlädad Skrifart i fielfwa Originalet.

(**) Lår betyda Fundationer af Canonicater, Præbender, m. m.

nom haffua wpenbara proteſteret oc kunne
proteſtere at Han eller Wij icke akte be-
kymbre oß mz för:na rentha Kyrchen til
förfang utan hellre ſaa beſtellet at Kyr-
chen ther mz maa warnat ok förſwarad
bliffua. Raade wij ok eder at i grand
atwakt haffua paa edre clerker at the icke
mz nogor ſtycke ſom richet ok oß alle kun-
ne obeſtandige wara, oc huar thz ſunnes
mz nogrom at thz bliffuer aff eder tilbör-
liga ſtraffat, ellers om i thz icke ſwa ſtyr-
ka giffue wi för:ne wor kere Höwitzman
ingen orätt om han thz för nödena ſkull
ſtraffar. Hermz eder GUD befalendes ꝛc. ꝛc.
Örebro MDXXII p:a Marci Nro ſb Sig:o (†)
Conſiliarii Regni Swecie.

Utanskrifften.

Venerabilibus viris D:nis Eccleſie Upſalen-
ſis Capitularibus amicis noſtris in Chri-
ſto Sinceriſſimis.

19.

Konung GUSTAF I:s Bref til Biſkopen i Skara, Mag. *Sveno Jacobi Scheningenſis*, om Kon. *CHRISTIERN* 2:s inbrott i Riket. *dat. Stockholm* d. *November* 1531 (*).

GOSTAFF mz Gudz nåde Sueriges och Götes ꝛc. Konung. Wår ſynnerlig gunſt alltid tilforende ꝛc. Kåre Meſter Swen

†) Det är: Noſtro ſub Sigillo.
*) Efter Originalet. Detta war Kon. CHRISTJERNS förſta förſök i Swerige.

Sween epter the tilsende som her nw wanka om Konung CHRJSTJERN och hans anhang, at the och han förstärke sig flux och akta sig in till Westergådtland allt i wegz sidhen, huru legeligheten sig för them begiffue kan ꝛc. Så giffue wij eder tilkienne att wij nw för then skuld haffue skriffuit wår tro man och råd Hr. Larens Siggeßon till, att han strax offörßumeligen skall giffua sig ned till Westergådtland, till att handla och tinckta mz allmogen epter thz öpna breff wij honum mett giffuit haffue, Ar wår willie och kerlig begären at i samfelt mz Hr. Karl Ericßon och andre flere gode men, wele wara honum följaktuge, förkunnandes same breff för allmogen, hollendes them ther till att the icke late förföra sig ifrå thz hulskap och manskap the oß loffuad och tilsagt haffue. Oß förmoder att thz sälskap som är hos K. CHRJSTJERN legge sig allwin vm att stempla hijt in i Rikit alt thz ondt the kunne. Och huar i förnijmmandes worde att the endelige wele ther in i landhz at i thå mz andra goda men bestyrat med almogan, therneſt bodde, att allt thz the kunde fåå til fetalia fåå och får ꝛc. må warda undandriffuit vp i landz, så att them skulle fattas fetalie, och att i bestyrde mz Klerkerne, så att huad som i Kirkierne war till Clenodier thz motte bliffua vndan fört.

Kåre Mester Swen görer her vtinnan som macht på ligger oc wij hetro eder, till GUD hermz befalendes. Aff wårt Slott Stocholm, Lögerdagen nest epter omnium Sanctorum Anno &c. 1531. Under wårt Secreth.

Utanskrifften.

Oss elskelig wärdig fader Mester Swen mz Guds nåde Biscop till Schara gunsteligen.

20

Underrättelse om CARL Kon. XI:tes Hof-Stat och Hof-Betjänte. *).

Hans Kongl. Maj:ts Hof-Betjänte.

Riks-Marskalken, Gouverneuren, Öfwer-Kammar-Herre, Introducteur, Kammar-Herrar, Lif-Medici, Barberare, Apotekare, Kammar-tjänare, Lif-knekt.

Än Hof-Marskalken, K. Maj:ts Præceptor, Hof-Junkare, Pager, Fägtmästare, Dansmästare, Trompetare, Puksläggare, Laquayer Hof-Förridare, Feurbytare, Salknekt, Hof-Waktmästare, Fateburs Hustru, Linkläders Twätterska, Fateburs Pigor.

Clericiet.

Öfwer-Hof-Predikant, Hof-Predikanter, Page-Præceptor, Klockare.

Cantzlie och Kammaren.

Hof-Camererare, Riks-Marsk:s Secreterare.

Hus-

*) Detta Reglemente eller Project, är hämtadt ur framlidene Hans Excell. Herr Riks-Rådet m. m. Baron Palmstjernas Samlingar. Det tyckes wara upsatt innan Konungen skulle anträda Regeringen, något för år 1672. Att Riks-Marskalk då betydde det samma som nu Öfwerste-Marskalk, är bekant.

Husgeräds-Kammaren.

Husgeräds-mästare, Husgeräds-Skräddare, Tältmästare, Husgeräds-drängar.

Ämbetsmän:

Conterfäjare, Guldsmed, Hof-Skräddare.

Köket.

Kökemästare, Köke-skrifware, Mäster-Kock, Kock, Mäster-Swänner, Pastey-bagare, Kocke-drängar, Kocke-pojkar, Ketelskurare, Steke-wändare, Dörrwacktare, Pumpare.

Skäfferiet.

Hof-Prowiant-mästare, Skafferie-drängen, Slaktare.

Sölfwer-Kammaren.

Tafel-täckare, Sölfwer-knekt, Sölfwerdräng, Sölfwer-twätterska.

Källaren.

Källar-mästare, Källar-skrifware, Munskänk, Källar-drängar, Tunbinndare.

Musiquen.

Capellmästaren, Instrument- och Vocal-Musicanter, Calcant.

Bibliothequet.

Bokbindaren.

Jägeriet.

Öfwer Hof-Jägmästaren, Hof-Jägaren, Rät-Jägare, Fogel-fångare.

Hof-Stallet.

Hof-Stallmästaren, Beridare, Fodermasken, Wagnmästaren, Stallskrifwaren, Stall-skräddaren, Hofslagare, Ringridarne, Kutsker, Stalldränger, Stodwaktare.

1 Compagnie de Guardie.

Efter

Efterskrefne Personer synes wara nödigt wid K:gl. Maj:ts wår Allernådigste Konungs och Herres Hof-Stat at bibehålla.

1 En Hof-Auditeur, för deßa skäl skull.

1. At den Jurisdiction som förre Sweriges Konungar, och enkannerligen H. Kgl. Maj:ts Sal. Herr Fader, Gl. i åminnelse, öfwer deß Hof-folk haft hafwer, och i alla tider är noga observerad worden, synes icke mindre nu böra i akttagas, än som tilförene skedt är. Ty der de Casus, som wid Hofwet förefalla kunna, icke skulle bliswa först wid Hofwet examinerade och Justitien efter Lag, Hof-Articlarne och Bör-rätten handhafde, måtte deraf så wäl frie och frälse Hof-betjänte, som andre genast wara Kämner-rätten underkastade, det likwäl hwar privat Adelsman fri före är.

2. Synes wara ortmeligt och fast otjänligt, att delinquenter som immediate sortera under K:gl. Maj:ts Hof, skola af Stadsens Jurisdiction antastas uti deras egne tillhåld och hemwist, och icke allenast Riks-Marskalken och andre wederbörande, utan ock deras egne Herrar oåtfrågat, fängslas, dragas för rätta och dömas til lifwet, som Exempel derpå i deßa dagar passerat det nogsamt utwisar.

3. Böra ock Hof-Articlarna åtskilliga gånger om året Hof-folket föreläsas.

4. Äro ock en del tjänster, som Edeligen antagas skola, för hwilka Hof-Auditeuren den stakwa bör. Hwarföre synes wara af nöden, att wid Hofwet blifwer en skickelig och i Lagen wäl-

wälförfaren Person, som om detta alt en flitig åhåga bär, hwilken med en måttelig Lön sig wäl contentera kan.

H. En Hof-Apotekare, för efterföljande orsaker skull.

1. Om så hände, at en fråteſam ſiukdom, det Gud nådeligen afwände, måtte sig yppa här i Staden, synteswara orådeligt, at hämta några Medicamenter för Hofwet, mycket mindre för Kongl. Maj:t, der så behöfdes, på Stads-Apotheken, och kunde man icke heller då tillåta någon främmande Apothekare någon Acceſs til Hofwet.

2. Faſtän en Stads-Apothekare wore med ed till trohet förpliktad, så kunde ändå icke oskäligt befaras, betjänte, Gesäller, som wärka alltid om, och äro gående och kommande, så at man understundom intet wet ifrån hwad orter de hit anlända, af hwad Religion eller Nation de äro, eller hwem dem utskickat hafwer, att man icke utan skäl synes böra hafwa sådant alt i conſideration och all tilstötande fara, så mycket människligt är, med tidiga och försiktiga råd förekomma.

3. Kunde ock Hofwet transporteras till något annat Reſidentz, på hwilket fall en Stads-Apothekare skulle sielf gärna wilja blifwa här i Staden wid sin handtering, och afspisa Hofwet med en Gesäll, som han dertil måtte förordna.

4. Det händer ock ofomoftaſt, när icke någon

deſes beſtäld är, att Recepterne omwärlas och rätt utgifwas på Stads-Apotheken, hwilket icke heller är utan fara, så at det för deſſa och andraſlera skäl skull synes nödwändigt fordras en enſkylt, infödd Perſon till Hof-Apothekare-tjänſten, som är Kongl. Maj:ts egen och Edſworne tjänare, hälſt efter den bekoſtnad, ſom derpå upgår intet kan wara så stor, ſom de hazarder, ſom widriga händelſer måſte befaras.

III. En Hof-Conditor, af deſſa skäl.

1. Synes bör a wara någon, ſom förfärdigar det Confect, ſom till K. M:ſts bord brukas skall.

2. Han måſte och wara Edſworen, för det skäl skull, ſom ofwantill om Hof-Apothekaren ſagt är.

IV. En Hof-Bagare derföre beſynnerligen:

1. Att han måſte wara Edſworen, åtwen ſom Apothekaren och Conditor, och för ſamma skäl skull.

2. Han måſte alltid följa Hofwet.

3. Det hafwer så alltid warit brukeligt och intet Hof är så rtnga, ſom icke ſin egen Bagare hafwer.

21

Kon. *CARL XI:tes* Bref till Herr Kongl. Rådet och *Academie-Cancelleren* Greef *Bengt Oxenſtjerna*, om det så kallade Konſiſtycket i *Upſala*. *Stockholm* den 28 *Aprilis* 1694. *)

CARL &c. &c. Wår ſynnerliga ynneſt:c. Såſom Wij hafwe reſolverat, till Acade-

mien

*) Tillika med de 2 följande lämnade af Kammar-Skrifwaren i Kongl. Krigs-Coll. Herr Sigfrid L. Gahm. Breſwet ſins i Regiſt. fol. 1119.

mien i Upsala at förära det Konststycket eller Cabinett som der på Slottet härtill stådt hafwer, hafwandes Wåre Ordres till Landshöfdingen Gyllenborg låtit afgå, det han det samma ifrån Slottet till Academien låter transportera och att ett inventarium på alle därtil hörige stycken in triplo förfärdigas, hwaräst det ena Exemplaret till Oß skall leswereras, det andra till Slottz Cantzeliet och det 3:je wid Academien bibehållas; Altså hafwe wij Eder såsom Cancellario Academiæ jämwäl derom welat härmed underrättelse gifwa, lämnandes till Eder omsorg, huru bemälte Konststycke wid Academien bäst kunde placeras och på et tjenligt rum satt blifwa, enkannerligen at därpå opsickt hafwes, att intet deraf må distraheras, utbytas, eller på hwarjehanda annat sätt förkomma, befallandes Wij Eder GUd Alsmägtig synnerligen nådeligen. Datum ut supra.

CAROLUS

T. Polus.

22.

Kon. CARL XI:tes Bref till *Stats-Contoiret* för *Academierne Wittenberg* och *Leipsig* om en Nådeskänk för deras gjorde *Jubel*-så wäl som Grafskrifter. *Stockholm* d 14 *Apr.* 1694.

CARL &c. &c. Wår synnerlige ynnest ꝛc. Alldenstund de twånne Universiteter Wittenberg och Leipsig hafwa til et kännetecken af deras devotion och wälmening emot Oß med håldne Orationer sampt tryckte Skrifter behedrat det här i Swerige håldne Jubilæum öfwer

den

den rena Evangeliska Religionens oprättelse och befästande, samt och öfwer Wår Högsalig Älskelige k. Gemåls dödsfall, anstält Solenne Parentationer, hwilken deras underdånige wälmente beteelse Wij med något nådetecken wele anse, och fördenskull i nåder resolverat, att till hwardera af bemälte Academie förära en Guld-Medaille af den sort, som slagen är på bemälte Jubilæum, samt Ett hundrade Ducater in specie till hwardera af dè twänne Auctores som bemälte Skrifter hafwa componerat och affattat; hwarföre är wår nådige willje och befallning, att I sådane twänne Medailler af Guld, samt Twåhundrade Ducater in specie låten tilställa Wår Bibliothecarius Magist. *Jaches*, som den försorg dragandes warder, att deße Wåre föräringar till wederbörande måge framskaffas, och dem tillhanden komma, befallandes Wij Eder Gud Almächtig synnerligen nådeligen. Datum ut supra.

Med Kongl. Maj:ts egen höga hand: Uteaf de medlen som stå under wår Disposition och 1693 års medel.

CAROLUS.

T. POLUS.

23.

Kon. CARL XIItes Bref til *Staats-Contoiret* om Guld-Medailler för *Officerarne af Wästerbottens Regemente. Stockholm* den 20 *Aprilis*. 1694 [*]

CARL &c. &c. Wår synnerlige ynnest &c. Såsom Wij för någon tid mände förse Wårt Wästerbottens Regemente med nya Fahnor, kom-

(*) Registrat. fol. 965.

manades således de gamla Fahnor under hwilka bemälte Regemente detta sista kriget så wäl och manligen har fäkt:at, wid Wär ankomst i Orten till Oß at återleswereras, då Wi däremot wele benåda alla Regements och Öfwer-Officerare som ännu i lifwet äre och under Regementet tjäna, hwardera till ett tecken af deras wälförhållande i kriget, med en Medaille af Gull, och der efter den Caractern som hwar och en bekjänt då freden slöts Anno 1679. Näml. Öfwerst-Lieutenanten en Medaille af 15 Ducater, Fyra Capitainer, hwar en Medaille af 11 ½ Ducat; och Regements Qwartermästaren med Tre Lieutenanter och Tre Fändrikar, hwardera en Medaille à 6 ½ Ducat, som gör tillsammans Etthundrade Sex och en half Ducat. Altså är till Eder Wär nådige willje och befallning, att J låten slå åfwanbemälte Medailler efter förberörde wigt, och at därmed så skyndas, att wi dem med Oß till Mönstringen af bemälte Regemente måge kunna taga. ꝛc. Datum ut supra.

Utaf 693 års medel som stå under Wär dispositon.

CAROLUS.

C. PIPER.

24.

Instruction för Herr *Nicolao Rubens*, huru han skall förrätta sitt Embete uti *Censura Librorum*, som Hans K:gl. Maj:t honom nådigst anbefallt hafwer. Gifwen af Kongl. Maj:ts Canzlie den 7 *Julii Anno* 1688. (*).

Emedan Kongl. Maj:t hafwer på den anledning, som Prästerskapet wid sidste Riksdagen

(*) Införes efter Originalet, benåget lämnadt af Kongl. Secreteraren Herr J. Böckman. Detta är den förste Censors Instruction, som efter Prästerskapets enträgna anhållande hos Kon. CARL XI:te, lagt band på Skrif- och Tryckfriheten: ett Band, som K:gl. Maj:t allernådigst, efter Riksens Höglofl. Ståndets tillstyrkande, den 2 Dec. år 1766, lossat.

gen gifwa mände, för godt funnit at förordna en besynnerlig Censorem librorum här i Riket, och til sådan beställning nädigst kallat Herr *Nicolaum Rubens*, samt anwist honom till deß Kongl. Cantzli att undfå Instruction; Ty hafwer man till en begynnelse, intill deß han kommer in med werket, welat honom följande Puncter till efterrättelse föreskrifwa.

1. Han måste stå under Kongl. Maj:ts Cantzlie-Collegio, hwarunder denne hans beställning hörer dit han fördenskull hwad som förekommer skall referera, och der undfå Ordres, emedan som alle Förordningar eller befallningar, som wid denna beställning betarfwas, lära blifwa efter sakernas wigt och angelägenhet, antingen i Kongl. Maj:ts eget eller deß Cantzlie-Collegii namn, utfärdade och expedierade.

2. Censoris beställning skall bestå förnämst deruti, att han gifwer noga akt uppå, att icke några skadelige och förargelige Böcker måge antingen af Bokförare hit in i Landet föras eller af Boktryckarne här Inrikes upläggas och tryckas, som sådant i åtskilliga för detta utgångne Kongl. Befallningar och Placater, i synnerhet af år 1662 den 15 Julii, Anno 1663 den 14 Augusti, Anno 1667 den 2 Nov. och Anno 1684 den 5 Julii är förbudit, efter hwilkas innehåll han sig rätta skall, och i synnerhet sig den omsorg antaga, som Bibliothecario derutinnan är föreskrifwen, samt hwad eljest mer, som Cantzli-Collegium angår och dit bör refereras.

3. Och på det han må kunna ställa i werk, hwad ofwanbemälte Placater föreskrifwa, så meddelas honom af Cantzlie-Collegio en öppen Ordre till alla Bokförare här i Staden, antingen inhemske eller ut-

länd-

ländske, som hit inkomma, at upwisa honom sina Bok-Register och Böcker: Item till alla Boktryckare, att ej uplägga någon Bok eller Skrift, ny eller gammal, af hwad art och beskaffenhet den ock må wara, utan föregången Censur och Approbation, hwarom de eller Authorerne sig hos honom angifwa måste.

4. Denne öpne Ordren kan han åt de fremmande Bokföraren, när de hit i Staden inkomma, upwisa, åt de inhemske så Bokföraren som Boktryckare deßlikes. Och i fall det finnes nödigt, att de inhemske skola uppkallas i Cantzliet, att sådan Ordre dem samteligen der må föreläsas, så kan det ock ske, då han påminnelse derom görer.

5. Han måste flitigt visitera Bokläderne, och när han finner några sådane Böcker, som med skäl kunna misstänkas, först anmäna Bokföraren, att den ej förytttra eller någrom communicera och läsa låta, in till deß han om deras innehåll hafwer gjort sig närmare kunnig; och om han finner något af den beskaffenhet, som efter Kongl. Maj:ts Placat för skadeligit och förargeligit bör anses, så skall han det ad interim förbjuda, til deß han hafwer refererat derom till Kongl. Maj:ts Cantzlie och tagit deß Ordre.

6. Dock må han ej utan goda skäl någon Bok förmisstänkt anse, på det Bokhandelens frihet icke må lida något men och Bokföraren afskräckas.

7. Det är förden skull nödigt, att han håller god correspondentz till utländske orter med lärde Män och med de förste Bokhändlare och Föreläggare, så att han må mera tendels förut weta, hwad Böcker utrikes årligen upläggas och hwad lärde Mäns omdömen om dem må wara. Til hwilken ända samt annor sin Ämbetes correspondentz honom fri post under Cantzlie-Collegii Fri-bref beständ skall.

Han

8. Han måste också en och annan tid visitera Tryckerierna, att tillse hwad ther uplägges, det ware sig af nya eller gamla werk, efter som en del af detta senare slaget torde ock finnas af den beskaffenhet, att deß uplägg[illegible] ej mer kan pröfwas anständig.

9. Emedan ingen bör något uti tryck utgå låta, utan tillåtelse; fördenskull, när någon Boktryckare eller Auctor till någon Bok eller Skrift sig anmäler och begär Censur och permission til Tryckningen, då skall Censor om det är et werk af något wärde, nytt eller gammalt, först gifwa Cantzlie-Collegio derom tilkänna och tillika weta berätta deß innehåll och beskaffenhet. Dock hwad Ordinarie Kyrkoböcker, Predikningar och sådant anlangar, så behöfwer Auctor eller Tryckaren sig hos honom ej anmäla, han ej heller sådane werk antaga under sin Censur, men på den händelsen, att någon kommo, strax wisa den samma till wederbörande Consistorium, sammaledes skola alla Academiske Exercitier af wederbörande Academier och Facultetter censureras och der undså permission til uplägging. Och såsom här i Stockholm en hop Brud- och Begrafnings-skrifter och annat slikt ofomoftast uplägges, som merendels pläga wara odugelige, både quoad materiam & stylum, så må han dem under sin Censur antaga och utan at referera til Cantzlijt derom, de dugelige med et Imprimatur underskrifwa, och om de finnas odugelige förargelige och anstötelige emot Religionen, statum publicum & bonos mores strax förkasta. Men hafwa de eljes något fel uti elaboration och styl och äre utan art, så behöfwer han intet beladda sig med deras rättande, men wisa dem til Professores och Scholemästares correction.

10.

10. Och emedan förbemälte Kongl. Placater innehålla, at Biskoparne och Consistorierne måste också (i synnerhet utom Stockholm, der ingen Censor är) hafwa uppsigt med Bokförarena och Boktryckarene; Ty är nödigt, at Censor med dem flitigt corresponderar, på det de sin imellan må öfwerlägga och utfinna, på hwad sätt och medel man begwämligast må kunna skadeliga och förargeliga Böckers införsel och upläggning hämma: Item på det de måtte notificera hwarannan hwad som å en och annan ort i tryck utgår med föregången Censur och authoriseradt samtycke, hwarefter det som utan tillstädjelse uplagt blifwer, må kunna utspanas och beslås: de ock således hwarannan kungöra måge, hwad Böcker och skrifter, som man på den ene eller andre orten hafwer funnit betänkelige att tilstädja, på det sådane, som enstädes äro förkastade och förbudne wordne, icke måtte lätteligen å en annan ort uptagas och insmyga. Han skall ock infordra Register af alla Boktryckiare, alla 6 Månader, på alt det de uplagt hafwa, och de deremot skyldige wara honom derom besked gifwa.

11. Förmedelst förbemälte beställningar och Correspondenrzer, måste Censor årligen sammandraga ett Register på alla Böcker som i hela Riket äro uplagde och på alla de som äro förbudne wordne, antingen de hafwa warit här tryckte eller utrikes ifrån hit införde och i Kongl. Maj:ts Cantzlie det inläggia, så ock Copier deraf til alla Consistorier och Academier öfwersända, att tjäna till behörig kunskap och efterrättelse.

12. Honom skall också åligga, at hålla Register på alla de privilegier, som af Kongl Maj:t utgifwas på Böckers upläggningar. Och når någon begär

an-

antingen nytt Privilegium eller Prolongation och Extenſion på något gammalt, ſkall han påminna och gifwa tilkänna, om derwid äro några hinder och betänkeligheter; derföre ock få Secretarii, ſom ſlike Anſökningar om händer få att fördraga, förſt kunna gifwa Cenſori communication deraf, på det han må med ſine påminnelſer inkomma.

13. Detta är hwad Kongl. Cantzlie-Collegium hafwer funnit godt och nödigt till en begynnelſe honom till efterrättelſe meddela och förſkrifwa, willjandes framdeles tilſee, hwad wijdare härwid må behöfwas, enär han utaf ſielfwe werket lärer erfahra, hwad ſom därwid kan förefalla. Datum ut ſupra.

(L. S.)

På Kongl. Cantzlii-Collegii wägnar.

Bengt Oxenſtierna. *E. Lindſköld.*

N. Gyldenſtolpe. *m. p.* *J. Bergenhielm.*

L. Wallenſtedt.

Innehålls-Register.

PAG.

1. Kon. CARL 9. Bref om Finska Krono-Fogdar, den 26 Sept. 1607. 3.
2. Dito Om Fru Ebba Lilljehök den 17 Octobr. 1607. 7.
3. Dito Om Eric Bjelke, och andra kunskaper den 4 Nov. 1607 10.
4. Kon. GUSTAF ADOLPHS egenhändiga Bref til Axel Baner den 29 Mart. 1618. 12.
5. Peder Månsson Utters wärf från Kon. JOHAN til Hertig CARL 1592. 13.
6. Berättelse om Ryska Tröppars härjande i Finland 1713. 18.
7. Pfaltz-Grefwen JOHAN CASIMIRS Anteckningar om sitt Giftermål och sina Barns födelse. 39.
8. Kon. GUSTAF ADOLPHS föreskrift 1619 för Anders Svensson Ödel at få en Kyle till Fru, med Genealogisk Anmärkning. 42.
9. Drottning GUNNILLS Bref för Peder Lilljesparre at få til Fru, Anna Posse, den 8 April 1591. 49.
10. Kon. EREDRICHS Tal till Riddersk apet, den 22 Jan. 1723. 51.
11. Twå Handlingar om Kyrkoherden i Hestra Pet. Krok. 54.
12. Ransakning om ett mord tillärnadt på Hertig CARL 1598. 58.
13. Berättelse om Gr. Magn. Stenbocks

Frögde-betygelse i Malmö öfwer Turkarnes fridsbrott, 1711. 61.
14. Underrättelse om några ärender näst efter Kon. GUSTAF ADOLPHS död, 1633. 70.
15. Om Alstaniska Slägteus Skyldskap med Dr. CATHARINA Måns Dotter. 82.
16. Bref och Berättelse om Fältmarsk. Arnheim 1637. 85.
17. D. Jöran Nordbergs Bref till Dom-Prost. Svedelius, d. 20 Apr. 1741. 91.
18. Rikens Råds Bref till Upsala Dom-Capitel om hjelp emot K. CHRISTIERN den omilde 1522. 94.
19. K. GUSTAF I. Bref till Biskopen i Skara om CHRIRIERN 2:s inbrott i Riket. 1531. 96.
20. Om K. CARL XI:tes Hof-Stat och Hofbetjänte, 98.
21. K. CARL XI:tes Bref om Konst-Cabinettet i Upsala 1694. 102.
22. Dito Om Skänker för Acad. i Wittenberg och Leipzig 1694. 103.
23. Dito Om Guld-Medailler för Wester-Bottens-Regemente 1694. 104.
24. K. Cancellie-Collegii Instruction för den Förste Censor Librorum i Riket d. 7 Jul. 1688. 106.

Rättelse.

Sid. 61. r. 15 står 12. l. 13.

Exemplaret kostar 3 Dal. K:mt.

Uplysningar
I
Swenska Historien.

Fjerde Delen.

Exemplaret kostar 3 Daler Kopparmynt.

STOCKHOLM,
Tryckt och uplagt på egen bekostnad af
LARS WENNBERG,
År 1774.

N:o 1.

1.

Kongl. Rådet och Fältmarskalkens Hr. Gref *Magni Stenbocks* Förswars-Skrift emot beskyllningar, öfwer hans *Disposition* med *General* Krigs-*Commissariatet* wid Kongl. Swenska *Armeén* i Polen. Dantzig d. 4 *Maij* 1705. (*)

Såsom intet wißare är, än att Människian efter Guds egit Råd och förseyn, skall och bör en gång skiljas hädanmen tiden och stunden owiß, hwilket oß klarligen wisas af den dagel. förfarenheten, det en ung och medälders människa, ja ock de spädaste Barnens hädankallelse, så snart inträffar, som de högst ålderstignas frånfälA 2 len,

(*) Efter Originalet. Anledning til denna Skrift war en otrolig swårighet, at detta året indrifwa Contributioner i Polska Preußen, sedan Landet af Föregående årens Fälttåg war ganska illa m:dfarit, hwaraf Gref Stenbock, som då war General Lieutenant, fruktade obehaaeliga påföljder. Se hans Lefw. Beskr. 1 Del. Sid. 101. 103.

len, oß derom påminner; alt derföre bör hwar rättsinnig Christen ej allenast altid wara betänkt på ändan, at så förja för sin Själs Salighet, som det ädlaste och förnämsta hon bör söka, at den med hädanfarten ej kommer at lida i det ewiga, utan och bemöda sig dernäst genom GUDS rena fruktande och älskande, så at lefwa i werlden, at man sin nästa, efter GUDS klara ord och befallning, så mycket godt unnar, som sig sjelf, och således lämna efter sig et hederligt namn til hugnad för deras kära qwarlemnade. Detta at betrakta hos mig, upwäcker ej allenast den aldrahögsta GUDens egen wilja och ord, utan och werldenes fåfängelighet, samt den mer än beklageliga förföljelsen sig ibland oß menniskor inritat, til et förkränkande af den enas och andras timmeliga wälfärd och redeliga namn, uti hwilken förföljelse jag, GUDI beklagat, mer än andra råkat, oansedt jag mig aldrig wet, någon den ringaste otjänst hafwa gjordt, utan mångom hulpit, hwilket mine Illwiljare ej mindre förtrutit än det at GUD mig och Konungen då och då, fram för andra, åtskillige förmoner beskärt, som de kanske i längden kunna förmena mig orättmäteligen hafwa förwärfwat; men som jag har et rent samwete, så uti den tro jag min Nådigste Konung skyldig, som den kärlek jag min jämn-

jämnchristna nästa skyldig är: så uptager jag det ej uti någon den ringaste otäcklighet, utan som et straff af GUDS hand för mine begångne synders skull, warandes mer än glad öfwer detta GUDS ris, aldenstund jag wet, det länder endast mig och min Själ til Salighet, underkastandes altid min wilja GUDS den aldrahögstas nådiga och milderika behag. Jag har också mycket större orsak mig detta at föreställa, och at fatta til pennan, som min dageliga kallelse mer sara underkastat, än deras, hwilke sig i faran ej nödigt hafwa at begifwa, och mitt Ämbete af et stort answar, uti intet annat afseende, än at derigenom lämna, min mer än hjerteligen älskade Gemåhl Grefwinnan Fru *Eva Magdalena Oxenstierna* och bägges wåra kåra Barn, en fullkommelig och på mitt Samwete utfästat efterrättelse, öfwer mitt förde kall och Embete uti wår aldranädigste Konungs tjenst, så til en utförlig kundskap för min aldrakåraste Hustru och älskelige Barn, wid et oförmodeligen efter GUDS wilja öfwer mig påkommande dödsfall, som til munnens stoppande uppå dem, hwilka af mißgunst plåga söka den dödas mull med Förtal och sig til nytta, at besläckja, Enkors och faderlösas bedröfwelses börda med afunds stenar at beswära, ehuruwäl jag ändock försäkrad, at måniskor ej widare kun-

na skada, ån GUD den alswäldige det täckes tillåta, når man sitt endaste hopp, lit och fasta förtroende til honom sätter.

Af mitt lefwernes lopp intil den dagen jag skildes d. 1. Octob. Anno 1700 ifrån min wärdnad och kåre älskelige Hustru, är jag nogsamt försäkrat, at min ädla Gemåhl mer än bekant, som wid min owärdiga sida wistas alt sedan den tiden mig något af wärde ombetrodt warit, at jag, GUD wari ewinnerligen åhrat med både främmandes nöjsamma betygande, som ock ifrån wåra egna Medbröder altid skildts och lämnat mine förre beställningar med all Kongl. Maj:ts Nåd och befordring, til allas förnöjelse, wänskap och godtgjållande.

Jag blyges at tala, och mig sjelf utlåta öfwer mitt förhållande, uti de Krigs träffningar jag hos Hans Kongl. Maj:t i början wid Narwa biwistat, där nogsamt Kongl. Maj:ts Nådige wedergälning öfwer min osparda flit, förhållande och trogna åtrå den bewittnar. Uti et slikt upsåt och oförtrutit förehafwande har jag alt sedan framhärdat, och därföre åtnjutit, af en så stor Konung och segersam Öfwerwinnares hand all erfinnerlig Nåd, ja mer ån jag warit wärd för den ringa tjenst jag gjordt.

Det answar som mitt i Nåder anförtrodde Dal-Regemente kunde af sig föda, så

är GUD ej mindre bekant, än at alla därwid, ifrån den första til den sista, kunna betyga, mig hafwa sökt dem efter ytterstа förmågo, utan den ringaste egennyttighet at tjena och befordra alla i godt stånd, hafwandes jag aldrig satt min fot i Landet, och altså ej i något mål afstympat dem deras wälfärd, det lärer Regementets dageliga hopfattade uptekningar utwisa, jämwäl ock at jag hwarjom och enom trol. och med min egen affaknad altid tjent; men skulle något hemma i Landet wara förelupit, så är det intet af mitt wållande, utan af den långa frånwaru och stadiga bortowistande i Fält hos Hans Kongl. Maj:t, hwilket mig ej tillåtit at bekomma någon behörig underrättelse om sakernes beskaffenhet, och altså omöjeligt för mig, at slikta (*) det, som sig bordt, hwad som i et eller annat mål min skyldighet fordrat, utan kan och bör Regements-Skrifwaren samt hela Regementet wittna och göra redo för alt, ifrån den första til den ringaste, warandes allom nogsamt bekant, at jag ingen ting tilbakars satt, som ländt Regementet til tjenst och nytta.

Hurulunda Hans Kongl. Maj:t mig uti deß höga tjenst sedermera täckts bruka, är witterligt, neml. wid Directionen öfwer deß

(*) flöta.

deß General-Krigs-Commiſſariat, och det i anſeende til den trogna oförtrutna tjenſt och ömhet ſom jag ſtädſe burit för deß Armées wälgång, ſamt den erfarenhet jag mig i ſlika mål utomlands och i främmande tjenſter kunnat förwärfwa; altſå betygar jag för GUD och hela werlden, wid min Själs Salighet, på alt ſätt och wis, hafwa ſökt at befordra och förmehra Kongl. Maj:ts inkomſter til Armeens nytta och fördel, ſamt aldrig för min egen nyttas ſkull återſatt det ringaſte ſom kunnat föröka Hans Kgl. Maj:ts förråd och inkomſt, ja i mångahanda mål upſpunnit ätſkillige medel och wägar, at indrifwa i Fält-Caſſan, det ſom aldrig förr warit påtänkt, och andra (dock ingen beſkyld) antingen förgätit eller ſjelfwe åtnjutit, hwarom både mine gjorde Räkningar, ſå wäl ſom de, ſom då tilſtädes warit, kunna och böra wittna, och där de annars kunna utſäga, ſå ware GUD på den ytterſta dagen en Domare däröfwer imellan dem och mig, ſom ock, at jag aldrig det ringaſte tänkt eller gjordt uti Kongl. Maj:ts tjenſt, hwaröfwer jag icke tilförene inhämtat Kongl. Maj:ts Nådigſte wilja, godtycko och befallning.

N:o 2.

De utgifter som jag uti Kongl. Maj:ts tjänst gjordt, utom Kongl. Maj:ts utfärdade stat eller Reglemente, eller derå att hafwa någon skriftelig befallning, är Gud bäst bekant, att jag därmed redeligen umgåtts, hwilket jag ock wid min själs salighet bedyrar, och at jag därtil hafwer haft Kongl. Maj:ts egen nådiga muntelga Befallning, samt aldrig derwid ingen annan fördel brukat, än Kongl. Maj:ts egen nytta och tjänst. Hwad Illwilljarena och Werldsens Barn kunde tadla och säga om mitt förhållande i et och annat mål, så Gudi ware ärad tackar jag Gud, som mig in till denna dag hiertat ej bortragit, utan at jag min wärja med hedern fördt, til min höga Öfwerhets största nöije, lämnar ock detta wittnesbördet til androm, som när mig i faran warit stadde, och at jag Hans Kongl. Maj:t aldrig otilbörligen tilleller afrådt i ett eller annat mål, det wet bäst Hans Kongl. Maj:t, och därom witne Gud på ytterste Dagen: Om jag således beskylles, och Hans Kongl. Maj:t, hwilket dock Gud länge och i många år nåde-

ligen afwände, skulle ej mer wara at falla til fota, så bör mig och Eder, mina Kåraste, wara en tröst, at om edra och mina fiender, genom Guds tillåtelse få trycka och bedröfwa eder och mig, och då ej för ingen annan orsak skull än för wåra Synder, och för det at jag på blindtwis lydt och följt en så stor, Enwälds och allbiudande samt segerwinnande Konungs wilja, hwilken jag trodt ej wara skyldig at gjöra redo för någon, men mig wäl honom, näst Gud, at lyda och til nådigt behag söka förrätta. Werlden kan aldrig så förgäs, at ju icke några de med mig utfärdade warit, skulle än finnas i Lifwet, som om mina Gjärningar kunna gifwa wittnesmål, til hwilken ända och lämnas deras Namn, de med mig och under mit bjudande warit medsände, nemlig. Öfwerste *Carl G. Horn*, Herr Öfwerste *Burenskiöld*, Herr Öfwerst-Lieut. Greswe *Sperling*, Herr Öfwerst-Lieut. *Siegroth*, Öfwerst-L. *Weidenheim*, Herr Öf-Lieut. *Creutz*, Ryttmäst. *Falckenhagen*, Ryttm. *Hollvegen*, Ryttm. *Hambn* &c.

At jag troligen Hans Kongl. Maj:t beräknat, och alt giort til nytta, som jag någonsin kunnat ertänckia, ja et mågta mer än det någonsin tänckts inflyta i Konungens inkomster anskaffat, det utwisa mina

upp-

Upbörds Längder, och kunna de som medlen emottagit det med mera betyga, i dy aldrig Penningen warit i mina händer. Den Nåd Hans Kongl. Maj:t mig tid efter annan derföre bewist, är jämwäl et kännemärcke af deß nådige nöjaktighet öfwer mina Räkningar; deßutan har jag (som hosgående Supplique utwisar) *) mig underkastat i underdånighet til Hans Kongl. Maj:t, at få en undersökning öfwer mitt förhållande, wetandes i mitt sammwete wara en redelig och trogen Konungens Tjenare: och hwad Hans Kongl. Maj:t derå i Nåder sig utlåtit, finnes härunder af Dag och Dato allegerat. Dem, som den der träta och skada lyster, aldrig lärer fattas, at upspinna alla giftiga inwänningar, så torde ibland annat frågas: hwar fick han utan at beströla Konungen, den Egendom som han hemsändt? Så länder Eder min Ädla Hustru och Barn til säkerhet, detta för dem til swars: At först och främst hembär jag Gud en innerlig Tacksägelse, som mig jämte mitt Lifs besparande i alla de stälta Drabbningar jag med Kongl. Maj:t warit, altid med ansenligt byte wälsignat. Wid Narva bekom jag 5000 R:dr: wid

*) Fattas wid Hufwud-Skriften; och tyckes mindre nödig at bilägga, så wida deß innehåll här omtalas.

Cliſſow, förutan det Silfwer och Jouveler jag hemſändt till min wärda kiäraſte Huſtru, bekom i Penningar 1500 Ducater i Guld och 1200 R:dr i hwitt mynt; af Crakauſke Magiſtraten i föräring 1500 R:dr; i Pultouſk 1200 R:dr Byte af Fältmarſchalken *Steinau*, i Warſchau 1000 R:dr föräring, i Littauen 2000 R:dr: af Staden Dantzig 1500 R:dr, af Staden Elbingen 1200 R:dr, af Hans Kongl. Maj:t i Liſland 2500 R:dr; Dito i Crakau 9200 R:dr; Dito efter Elbingens eröfrande af Hans Kongl. Maj:t 10000 R:dr. Deßutan har jag haft då och då i mitt kiök, af Inwånarne ſom Contributionen betalt, et och annat i Hushållet, ſå at jag min Lön til en Del kunnat beſpara, hafwandrs jag dock ej allenaſt åtſkillige gånger, deße mine förwärfde medel til Kongl. Maj:ts tjänſt och ſom nöden fordrat, anwändt, och ſedan ſedt i lägenheten, dem at kunna indraga, utan Kongl. Maj:ts ringaſte otjänſt, utan ock, anſenliga upnegotiationer giordt, och anticipationerne af mina egna medel betalt, på det at Kongl. Maj:ts Credit ej det ringaſte ſkulle kunna på annor händelſe komma at lida.

Skulle, til åfwentyrs frågas, huru och hwar jag giordt af den Confiſcationen en och annan gång, ſå ſwaras: at Hans Kongl. Maj:t

Maj:t Sjelf derom anstalt gjordt, och befallt, somt at gifwas til sköflings, somt förärt mig, somt til andra, samt alt på följande sätt, af Hans Kongl. Maj:t bewiljat blifwit: häfwandes jag aldrig en spik undandölgt, utan at derom gifwa Hans Maj:t en underdånig berättelse. Ty hwad i Ryßland *) togs, gafs Kongl. Maj:t in Casla, och det som kunde föryttras, eller förbytas, til Soldaternes underhåld, med Judarne: kläder och annat werldsligit Silfwer gafs efter Kongl. Maj:ts egen willja til de med-commenderade; den Kyrkjoskrud och silfwer som togs af Cardinalen i 7 st. kistor, gafs Cardinalen igen; det som togs i Sokal, gaf Hans Maj:t mig som hemsändes och deltes til Kyrkjorne. Alla Regements Officerarne som woro med, fingo jämwäl saker at sända hem.

Det Silfwer som togs af Woiwoden af Wolhinien skänckte Hans Maj:t mig i Warschau, at sända hem til min älskeliga Hustru, till en nådig ihogkommelse för de 60 st. Hästar, som iag efter slaget wid Clissow satte under Lif-Regementet utan någon betalning, samt för den omwårdnad jag tagit om folkets wälgång. De = = af Betsel och dar Coger som der woro, lef-

*) Reußland.

weterades de förſta till Hans Maj:t ſjelf, de ſenare til Printſarne, General *Poſſe* och *Lagercrona* och *Carl Otto Wrangel*. Hwad ſom i Torn togs och fans, deltes på Armeén till en del, och alt efter Kongl. Maj:ts nådiga ſamtycke. En del Silfwer och några Jouveler gaf hans Maj:t mig ſamt Greſwe *Jacob Sperling*, Greſwe *Eric Lejonbufvud* och General Auditeuren *Lilljeſtjerna* till bytes: det Silfwer ſom fanns efter Biſkopen *Domſkis* Broder, gaf Hans Maj:t til Hans Excellence Greſwe *Piper*, neml. en Spegel, 4 Ljus armar och 4 Pyramider, det andra ſom ringare war, ſamt 13 ſt. ſmå Diamanter, förbytte jag och lade 400 R:dr af mitt egit til, och kjöpte Hans Excellence 16 par ſköna Sablar til foder under en Räck: der fanns och något Silfwer, ſom Hans Maj:t befalte löſa in och ſkänckа Generalerne *Poſſe*, *Mörner* och mig, det dels med bara Penningar, dels med Räg igenom Krigs-Commiſſarien *Bromell* inlöſtes, och cederade jag derföre min Del, utan at taga det ringaſte deraf, med betingande, at Hans Excell. Greſwe *Piper* ſkulle få deraf en ſpegel, ſom mer än 2000 R:dr wärd war. General *Renſkjöld* fick en klocka, General Major *Lagercrona* et Skatull, jag hemſände några ſtycken Conterfey, 2 ſt. klockor och 3 förgylte Speglar

lar. Magiſter *Sandman* i Borås fick en ſpegel med en klocka och en förſilfrad Ljuskrona: alla Regements Präſterne wid Armeén fingo hwar ſin kalck emot Revers, det en hwar, wid deras befordring ſkulle leſwerera och gifwa ſamma kalcken til de kyrckor, dereſt de komma at bliſwa ſittiandes. Ryttmäſtaren *Hamn*, ſom detta ſenare upſpanat, fick en ſilfwerkanna. Alla Regements Officerare fingo Strumpor och Linne, Generalerne äfwen ſå och Camlot til kläder, ſamt Cancelliet deßlikes. General Krigs-Commiſſarien jämwäl något Dräll. Guardet och Öſtgiötha Regemente fingo de förra en hop Linne, och de ſenare et hus med åtſkillige ſaker ſom confiſcerades. *In Summa* jag har deraf ej mer än jag mig påſkrifwit och alt det ſom gafs ut, hämtades Kongl. Maj:t ſamtycke til i bortgifwande. För Penningarnes uppbärande, ſom ock för alt kläde och Raſt ſamt Boy &c. ſom fanns och borttogs, giör Commiſſarien *Mellander* och Fält-Caſſeuren *Kock* Räkning, warandes mig wid min ſjäl ej witterligit, något wara undanwändt Hans Kongl. Maj:t til ſkada: Lämnas altſå hwar redelig man at döma, om jag med orätta och icke med min blod, ſwett och trogna arbete min armod ſilbörligen och med hedern ſamlat, hafwandes ej den ringaſte fyrk

än

ån genom Guds nåde och Kongl. Maj:ts egen nådiga tilskyndan. Hwad Contribution i Lemberg och den där tagne Confiscationen angår, så äro derföre Räkningarne redan ingifne til Commissariatet och Fält-Cammereraren, och som alla mina Räkningar, hwilka jag ingifwit, äro af Kongl. Maj:t underskrefne, at wara på deß nådiga wilja och befallning upburna och utgifna, så wil jag hoppas, at uppå en så stor Konungs höga hand ingen lärer hafwa at tadla: skulle någon Chicane eller åtal emot förmodan ske på et eller annat, så länder mine kiäraste anhörige til efterrättelse, at jag aldrig haft någon Instruction til Dato om Räkningarnes förande efter den styl som de kan ske prætendera, utan declarerar här wed min sjåls salighet, mig aldrig mer hafwa upburit, än det jag i mina Räkningar infört, eller aldrig någon utgift upfört, den ej rikeligen är betalt.

Och som Hans Kongl. Maj:t nogsamt hos sig sjelf i Nåder sunnit, at alt hwad jag nu här klarl. för hela den ärbara och redligheten älskande Werlden, under ögonen lagt, sålunda och ej annorledes sig i sjelfwa wercket grunda: Så har ock Hans Kongl. Maj:t til en öfwerflödig betygan och nådigt samtycke af alla mina förda gjärningar, som sig på hans Kongl. Maj:ts nådigste

så

N:o 3.

så skrift- som munteliga befallningar stödja, mitt företagande och werckställigheter, dem jag endast rättat til det ändamål, som Kongl. Maj:ts och deß Armées upprätthållande, fordrat, sålunda i Måder gillat och stadfäst, som deß Kongl. magt, wälde och höghet aldeles will, at af alla, så nu som i framtiden skall efterlefwas och otadlat lämnas; hwilket alt min Kjäraste Fru Gemål och Arfwingar än widare kunna se, af den härhos följande Kongl. Maj:ts nådigste stadfästelse, daterad i Högquarteret Ravitz d. 2 Januarii A:o 1705. Men där Gud den aldrahögste, än skulle wilja behaga, mig et längre Lif til deß Namns ära och min allernådigste Konungs nöje samma ofördrutna tjänst, lämna; så will jag än ytteligare efterättelse efter mig låta, öfwer det hwad sig hädanefter sig tilldraga kunde: hwilket som jag det ej förut se kan, så blifwer detta för denna gången, en förklaring och utlåtelse, hwilket jag, hwar Christen redelig och owäldug man, och särdeles de kåre anhörige mine, som den sista och ytterste will hafwa lämnat, den jag ock, på min tro och samwete med

egen hand underſkrifwer och ſtyrcker, ſom ſkedde uti Dantzig den 4 Maji, A:o 1705.

M. STENBOCK.
L. S.

2.

Kort Berättelſe om alt det, ſom märkwärdigt uti Högſt Saligſte Konungens (K. *CARL XI:tes*) döda kropp, wid des öpning är *obſerverat*, i närwaru af deras HögGrefeliga *Excell.* Kongl. Råden, den Högwälborne Grefwe och *Amiral-General*, Hans Wachtmeiſter, Högwälborne Grefwe och *Præſident* i K. Bergs *Collegio*, Didrich Wrangell, Högwälbortte Grefwe Axel Wachtmeiſter, den 6 *April* 1697. *)

Såſom Hans Kongl. Maj:t uti Glorwördigſt åminnelſe hafwer ſine Lif-Medicos åtſkilliga gånger anbefallat, at de efter

(*) Så wida jag hunnit lära känna wåra Acta Publica, har denne Berättelſe tilförene aldrig blifwit tryckt; ehuru wi ännu äge många wid ſlika Högſtbedröfweliga tilfällen, om Kongl. Perſoners Lik utfärdade Berättelſer, ſom Medici wid Likens öpnande och Balſamerande upſatt och med ſin underſkrift ſtyrkt. Jag har af denna ſedt flera afſkrifter, men omſider genom Kammar-Skrifwaren i Kongl. Krigs Collegio Herr *Sigfr. L. Gahms* benägenhet, fått jämföra min med ſjelfwa

efter döden skulle öpna deß Kropp, till at se hwad för sällsama och underliga saker wore at finnandes i Buken, dereſt den störſta plågan och wedermödan altid kändes; altså til underdånigſt följe af sådan Kongl. Befallning, som ock sedermera derom gifne ordres, är denne öpningen af oß underteknade på behörig sätt förrättad, och efterföljande ting fundne, som Notable woro.

1. War Buken til en tämmelig högd opswullen, i anseende til den öfrige af långlig sjukdom utmagrade kroppen.

2. Så snart Muſculi och integumenta woro igenom-skurne, syntes Peritonæum och omentum wara aldeles angrepne, och nästan rutne til en del, som ock hela Buken öfwerswämmad med skarpa wätskor, rinnandes der först ut et gult och sedermera et Blodwatten, med warug materia förblandat, wed paß tre kannor.

3. Sjelfwa Peritonæum, som är eljeſt en tunner och fast hinna, war goda 2 twärfingers bredd tjockt, blodrödt och några ſtandz mörkbrunt; uti deß duplicatura war det framman til upfyldt med et ſlemachtigt

C 2

Originalet, som är upläſt i Rådet, den 15 April 1697, enligt Påskriften. Til Läsare i allmänhet, och Medici i synnerhet lemnas, hwad omdöme och slutsatser häraf kunna göras och dragas.

achtigt blodwatten, lika som en gallert stadgat inom hinnorna, hwilka här och där woro hel murkna, så at wid den ringaste rörelse, föll det i stycken från hwart annat, lika som slemm.

4. Den derunder liggande isterhinnan eller näte (Omentum) som eljest plägar wara hel igenom klar och tunn, fanns här twänne fingers tjock, upfyld och genomwuxen med 1000:de små Kjörtelaktiga wäxter, wattubläser (Hydatides) och fetklimpar, store wid paß som små haßelnötter och stora ärter; hwilka allesammans, när de öpnades, woro hel hwita innan til, af en grötaktig Materia; och gåfwe störste dels et tunt wäl moget war ifrån sig, eller ock et blodwatten; andre woro härde, som några späckaktige körtlar.

5. Lefren war större än som wanligit, igenom wuxen af många onaturliga wäxter, eljest kallade Ateromata eller Melicerides, några store som gåsägg, andre smärre som wal- och haßel-nötter, mera än som 100 i allom, hwilke genomskurne höllo uti sig en hwit tjock materia, som en gröt, och mästedels begynt at suppureras; andra woro ännu härda som körtlar; mäst woro de inslutne innom sine hinnor; men några fanns öpne, hwaruti runnet hwitt war i Caviteten af Buken. Ofwantil war lefren fastwuxen

wuxen wid twärhinnan (Diaphragma) och de korta refbenen (coſtis nothis); midt uppå lefren, ſtraxt öfwer gallblåſan ſyntes de ſtörſte wäxter helt hårda och hwita, men på bägge ſidor hade hon något når ſin naturliga färg och ſkapnad: dock inuti deß ſubſtance, ſedan hon blef korßwis opſkuren, ſyntes der många ſwulſter ofwan och under, ſom förr är ſagt: och wog lefren goda 5 Skålpund.

6. Tarmemalen (Meſenterium) hwarwed tarmarna äro naturligen faſtbundne, och eljeſt är en tunn igenomſkinande hinna, full med hwita och klara mjölk- och blod-ådror, war här en god tummes tjock, af bara fett beſtående, lika ſom Njurtalg, och upfylt med 100:de tals wäxter, ſom ofwan förmält, större och ſmärre, de störſta ſom walnötter, de andra ſom haßelnötter; mäſt alleſammans igenomſkurne, gåfwo war ifrån ſig och några härde ſom körtlar; andre hölt blod-watten uti ſig, hwilket wid förſta öpningen utrann, likaſom hydatides eller wattu-bläſor.

7. Gallblåſan war af owanlig ſtorlek, och ſtod fram utur lefren mycket upſpänder, dereſt hon eljeſt plägar ligga täckter innom lefren.

8. Magen i ſig ſjelfwer war mycket liten, utan på med åtſkilliga ſlika wäxter, men

in uti med en swart brun slemm omklädder, och sielfwe hinnorne mycket ihopskrumpne, hwilken så wäl af sig sielf genom deß skarpa wätskor, som och af så onaturliga swulsters tryckande, har altid lidit retelse til wämjelse och opkastningar.

9. Tarmarna allasammans woro och utwärtes omwurne med ofwansagde margfaldige wärter, men sårdeles Stor-tarmen (Colum) hwilken med sitt begynnelse, som kallas Botten-tarmen (coecum inteſtinum), och ej långt ifrån valvula Coli, hade några store Steatomateuse swulster, hwaraf twänne derstädes woro igenom brutne och ſuppurerade, så at twänne stora hål, ſom en dubbel Carolin hwardera, tre twärfingers bredt ifrån hwarannan woro ignomfrätne in uti stor-tarmen (Colon) warandes deß brädder hel swart-blå, warfulla och murkna, lika som gamble abſceſſer pläga se ut, när de begynna at gangrænera.

10. De andre Tarmar, dock aldramäſt Ilium, woro här och där swart anlupne af den skarpa och waracktiga materia.

11. Pancreas war hel ihopskrumpet, och mycket mindre, än som det plägar wara.

12. Mjälten war liten och ihoptorkad, men eljeſt af naturlig färg.

13. Njurarne och de öfrige deraf dependerande delar woro naturlige til färg, storlek och skapnad.

14. Så-

14. Såsom uti hela Sjukdomen hjertat aldrig stort lidit, altså tycktes ej heller wara af nöden at öpna bröstet, icke desto mindre skedde sådant för större säkerhet skull; och fanns hjertat hel friskt och oskadt med deß hjerthinna (pericardio) innelyckte watten, skiljehinna (mediastino) och lungorna.

15. Hufwudet öpnades intet, emedan som sjukdomen dertil ingen anledning gaf. Sedan denne öpningen war förrättad, blefwo inelfworne wäl rensade, och allting på behörig ort igen inlagdt, med wälluckande krydder och olljor kroppen balsamerad och integumenta nätt och renligen igensydde, som sig borde.

Af alt detta är nogsamt til at se, huru som magen, den ifrån Barndomen warit mycket swag, och födt af sig många cruditeter och skarpa wätskor, ej gifwit bättre nutriment åt de nedre i Buken liggande delar, utan at så margehanda förstoppelser äro ifrån långwariga tider deraf förorsakade, hwilke til deße onaturlige wäxter gifwit första begynnelsen: Sedermera hjelpandes naturen deße swulster til suppuration, och utkastandes sine skärpor, af förstoppelserna genererade, in viscera abdominis, äro deraf så många swulster, hårdheter, Febrer, Apostemer, sweda och wärk, coliquer, wämjelser, opkastningar,

tyngd

tyngd och spänningar i Buken caussérade, hwarom wid tilfälle, en utförlig beskrifning och grundelig deduction göras skall, om Högst-Saligste Konungens egenteliga sjukdom och död uti en särdeles Tractat *), blifwandes genom denna öpningen kunnigt och sannat:

1. Hwad som Högst-Saligste Konungen i sin lifstid sjelf många gånger sade, då Han begärte at efter Hans död en besigtning anställas skulle, at twifwels utan många hel sällsamme och främmande saker woro i Hans Buk tilfinnandes.

2. Hwarföre denna sjukdom *af Medicis* ej kunde cureras; i betracktande, at hela werlden genom sin wisdom och konst deßa swårigheter omöjeligen kunnat bota och hjelpa.

URBAN HJÄRNE. JOH. M. ZIERVOGEL.
MICHEL HEYN. VALANTIN EMRICH.

(*) Om denne Tractat sedermera blifwit författad eller utgifwen, är mig icke bekant. Det allena är mig af säker hand tillkänna gifwit, at deße Herrar Medici til Hans Maj:ts Frumoders och Kongl. Huſets underrättelse på Tyska upsatt en Berättelse, om det Kongl. Likets inwärtes beskaffenhet, beledsagad med en afritning öfwer de skadade delar, hwilken finnes i Original uti Heunes Kongl. Maj:ts Enke-Drottningens Samlingar.

N:o 4.

3.

Konung *CARL IX:des Patent*, innehållande Swar uppå then Skrift i Stockholm utkaſtat blef, ſom begynnes med thenna ord: Ett godt Råd her i Sverige. *Dat. Stockh.* d. 20 *Maji* 1609. *)

Wij CARL then Nijonde, medh Guds Nåde, Sverigis, Göthes, Wendes, Finnars, Carelers, Lappars i Norland

*) Denna Kongl. Kungörelſe, tillika med den deruti wederlagde Skriften, äro förr tillſammans tryckte på 1 ark Fol. Patent. Den förra med wanlig rät ſtil, den ſenare med Schwabacher; Är ock under detta Dato införd ibland wåra Acta Publica, i Herr Aſſeſſor Höppeners Förteckning på Kongl. Förordningar: men ganſka ſällſynt att nu mera utom Archiverne finna. Jämwäl är den förbigången i Samlingen af Politie och Oeconomie Förordningar. Efter det Herr Hof-Cancell. och Rådd. von Dalin i ſin Swea Rikes Hiſtoria, 3 del. 2 Band. Sid. 598, derom anfört, ſkal ſielfwa Skriften, ſåſom djerf och ſtuld emot åtſkilliga förmenta fel i Regeringen och miſsbruk af Ämbetsmän, blifwit förbuden; men dertill finnes intet ſpor, utan twärtom är den, ſom Kongl. Brefwet tydeligen innehåller, på Hög befallning bifogad, att Allmänheten ſielf deraf måtte kunna döma om Författa-

den, the Caijaners och Esters i Lifland ꝛc. Konung, Lathe allom wetterlighit wara, at här i Stockholm är en skrift funnen, efter såsom hon här nedhanföre är befalet at tryckes, och ändogh wij i thet nermeste wäll kunne see, hwaruppå samme skrift uthgår och hafwer ett fagert skeen, är och myckit theruthinnan såsom, ty wärre, fins i sanning, så är likwäl ett lönligitt förräderij under samme skrift, och hafwer thet icke warit eens Mans wärk: och ther the hade warit ährlige karlar, eller en ährlig karl, som henne hadhe skrifwit, så hadhe han och the icke bordt satt, i gemeen, at alle skulle ware like skyldige, Icke heller tilmäthe oß at wij skulle icke hafwe hogh och willje, at hälle wåre undersåter widh Guds klare och rene ord, så och oförfalskadh lärdom, och then Prophetiske och Apostoliske skrift, uthan menniskiors bijläre och päfund, förty thertill hafwe wij warit förmante uthaf wår Saligha kåre Herfadher (Christeligh i hugkommelse) Konung Göstaf, uthi hans siste wilje och testamente, och therom hafwe wij wågat och ospart haft wårt lijf och lefwerne, ifrån then förste tidh wij hafwe lärdt

rens onda och illsinnade upsåt. Båda framlemnas här, till närmare uplysning af Historien om Förbudna Böcker, samt om Landets då warande tillstånd.

lärdt och wete någhet, at skilie ondt ifrån gåt, och therföre sechte och krighe wij ån i dagh, och måste förthenskuld besolde och antage utlenskt och inlenskt krigzfolk, icke uthan wär och Swerigis Rijkes undersåters store bekostnad, och måste therföre hafwa haft och ån hafwe monge wake-nätter, at Påwens lögn och bedrägerij, så och falske läro icke skal tagha öfwerhanden, uthi wårt kåre fädhernesland: och åndogh wij alle daghar lidhelige fridzmedel altijdh hafwe föreslagit och ån dagligheu föreslå som nogsampt bewisligit är, och man kan lathe see och läggie för ögonen, them som förstånd hafwa til at döme therom, så hafwer thet doch lijkwål ån här til dagz intet hulpit, uthan the Papisters lengtan och trengtan, til at införe theres falske läre uti wårt fädernesland, thet dagheligen förhindrer.

Til thet andre. Swerigis lagh belangande, then hafwe wij med större åhogha ån någhen framfarne Konung för oß (utan berömelse at säije) låtet komma i Liwset, och wele wi önske at alle the som domare Embetet beklädhe, wele then så efterfölie, efter som the hafwe giordt theres domare Eedh, som then i Laghboken är författat, så skulle ingen hafwe at beklaghe sigh ther uhtöfwer, Och hwar wij någhen kunne öfwerträdhe eller beslå, såsom Lag-

hen wridher och wränger, wara sigh högh eller lågh, then wele wij, efter Konunglig macht och myndigheet, så straffe låte, såsom lagh och rätwijssan thet kräfwer, så at andre skole taghe warnaghel widh.

Til thet tridie. At wij icke skole hafwe förſörgdt Rikſens Embeter, bådhe andelighe och werdzlige, med lärde och förſichtige Män, ther om kan ährlighit folk bäre annat witnesbörd, och ther then, eller the som thenne skrift hafwe fälle latet, hadhe haft någhet förstånd at döme therom, så skulle han eller the hafwe haft fördragh sådan skrift at uthspridhe, och therföre spare the sanningen, förty wij hafwe ingen förandring giördt theruppå, uthan the som wij hafwe funnit för oß, them hafwe wij latet blifwe widh theres kall och Embete, uthan hwad förandring Gudh alzmechtigh, efter sin förſyn hafwer täcktz göre theruti, och når sådant är skedt, så hafwe wij ställdt och förordnet andre i stadhen igen, Lärdare och bättre, som förfarenheten skall uthwijse: Äre någhre affatte uthi thet andlighe ståndet, så är thet skedt för theres förrådherij skuld, som the hafwe haft emot oß som nogsampt är til at bewijse, hwar så behof giordes, och hafwe ändogh mänghe skonat som hafwe warit wäre uppenbarlighe förrådhare, efter som theres handlingar nogsampt uthwijsa. U-

Uthi thet werdzligha ständet förhoppas oß at wij och hafwa brukat och än bruke, både gamle och unge förständighe Män, så många som wij kunne hafwa haft wahl uppå, them wij hafwe förnummit hafwa haft hugh och wilja at tjena theres Fädhernesland, En part hafwe tient framfarne Konungar för oß, och en part oß sjelfwe. Hwadh mere är, och är tillsammanblandat, om Fougdter, Skriftwere, Tollenärer och andre, ther om fins dagheligen stoor otroklaghe, ändogh wij icke kunne beskylle them alle, och wore then man, eller the redhelighe Swenske Män, som thenne skrift hafwe uthspridt; Så skulle han eller the, som en rätt Swensk man, eller rätte Swenske Män, som han och the beröme sigh före, effter theres Eedz plicht, ther alle Sweriges Rijkes undersåter äre oß medh förbundne, giftwe oß, såsom sin rätte Laghkrönte Konung, therom tilkänne, och icke göra them alle lika godhe, och skära them alle öfwer en kamb, som man plägar skija, som uthi Embeterne satte äre; och ändogh man finner dagheligen skalker och otrogne, så fins doch ther bredhewidh mången redelig man, som sin Eedh, ähre och redhelighet betrachter. The andre som skyldighe kunne finnes, som i thenne underskrefne skrift

wijtes, the måghe tagha sigh til wahra, at hwar them bliſwer laghligen öfwertyghat theras ſkalkheet och bedrågherij, Tå ſkal them intet falla finger emellan, oanſedt at når man ſådane Tjufwar och Skalker ſtraffa låter, Så haſwer man intet annat än förtaal uthi theras Ölſtufwer, uthaf ſådane boſwer och ſkalker och theras anhang, ſom thenne ſkrift haſwa låtit uthſpridhe, och alt wele reformere, ther theres Hierne är alt förliten til, och måſte wij tå af ſådane förrådhare ſedhan nämnes för en Tyran, når man ſtraffar the onda, och wil handhafwa thet godha, effter them af oß icke warder tillåtet, når wi få thet wetta, at the ſå tyranniſera och pläghe wåre och Swerikes Rijkes trogne underſåter, effter theras egen wilie, på åthſkilelighe ſätt och finnantzerij, ſom them ſielfwe ſynes, Richte ſig och till wår, wåre underſåters och Swerikes Rijkes undergång, ſkadha och förderf, och når the tå till ſådane Embeter icke haſwe kunnet komma, ſå haſwer them ſådant förtrutet, at the och bredhe widh the andre tiufwarne i lönndom icke haſwe fått bruka theras finantzeri och ſkelmeſtycker, och ther före ſpridhe the ſådane ſkriffter uth. Men taghe sigh til ware the ſom kunne wetta sigh ſkyldighe och wände igen, eller förwänte hwart uth Laghboken wiſer them, förty

ther

ther uthöfwer wele wij hälle, at Laghbo-ken effter wår giordhe Eedh, Lyffte och til-säyelse, hwarken skal blifwa wridhen eller wrengd. Och så myckit är swarat på thenne skrifft, som härunder tryckt är, allom them som sig wele wärne låte, til rättelse. Datum Stockholm then 20 Maji åhr ꝛc. 1609.

Ett godt Rådh her i Swerige.

At Konungen håller oß i Swerige, widh Gudz reene ord, och alla falska lärare uthrotar, Så och åhörare, ware sigh uthlenska eller inlenska, uthij hwad ständ the helst wara kunne, thet han oß lofwat hafwer, Ty the äro en orsak till alt ondt och all olycko här i Swerige.

2. At han och håller oß widh wår Swenske lagh, uthan all wrångwijs uthtydhelse: Många lagläsare uthtyda Laghen, som Personerne, mutor och gåfwor äre till: Såsom then Bencht Håkonßon och hans Son Jören Larßon och andra i thet kallet, som således förtörna Gudh och försnilla Öfwerheten, som wäl fins i alla Landzänder, ther Konungen will låtha ransaka genom gamble trogne och beskedelighe män.

3. At Konungen will och låtha Embeterne, andelighe och werldzlighe, blifwa för-

förſörgde med godhe, lärde och förſichtiga män: När man ahnſeer thet andeliga Ståndet, så finner man ſomligeſtädhes åſnepannor beklädha högſta rummen och lägenheterne, Sådant ſkulle ranſakas, ja Preſterna examineras, Ty Biſperne hafwa wijgdt och ännu wijghia många åſnapannor, för mutor ſkuld: Lijka ſom nu ſettias många Skalkar så wäl i Städerne ſom på Landzbygden till Fougdar, ſåſom nu göra widt öfwer K. M:tz befalning, så hwar bonde ſnart bliſwer ödhe: Summa, the regera så at thet är ſynd och ſkam, och om ſå länge går til, ſå bliſwer opror i landet ſå ſant mig Gudh til hielp, Tullenär, Schrifware, Såſom ſtryka bloman af landet och uthi många måtto förſnilla Cronan. Här åre nu flere Fougdar och under-Fougdar, ſå och Redh fougdar, Schrifware och underſchrifware och Subſtituter, Smörake Hofmen och tiänere och tiänarinnor på theras gårdar, än ſom behåldna bönder, och på theras gårdar fins intet annat än Hoorerij och tiufwerij, och göra ſå at gemene man ſeighe, at wi hafwa ingen Konung, ingen lagh och ingen Rätt, ſå at Konungen måſte ſettia till på alla ſijdhor och lidher ſå ſkadha öfwer ſkadha: och öfwer ſådana perſoner hålla Cammarerare hand, allenaſt för mutor och gåfwor, ſåſom Fougder och Schrifware ſända.

N:o 5.

Hwart komma måste parthen af märdskin, Lodhär och andra Skin såsom opköpes i Landzänderna eller andra Parzeler? Til Fougdars och Schrifwares Patroner i Hofwet, Konungen får minst theraf. Skam öfwer Skam huru thet går til.

4. Sammaledhes måste wara inseende med them såsom uthtaga folck, thet slemmeste folk, som fins i Städerne och på Landzbygden så utskrifs, och thet bästa blifwer qwart, thet wälla Höfwesmän och Capitener, ja Fougdar, Schrifware, Borghmästare och Länsmän, allenast för wänskap, Skylskap och mutor skuld. Adelsmän hafwa beste folket bortte, sampt Prester, Fougdar, Schrifware: Kiöpmän hafwa sine drenger undan, bönderne sine Söner, thet gamble Krigzfolcket, Hofmen, Knechter och Båsmän sticka sig undan, och oförsökt folck, ja obehändigt och förlamat blifwa brukadhe, ochså blifwa Skep och gammalt krigzfolck förrådde, ja Land och Rijke och Konungen sjelf. Här om bör ransakas af Konungens trogne män, eller heela Rijket kommer på olycko. Och tu som först theta finner och icke frambär, så äst tu Gudz

Rijkes förrådare och Sweriges Rijkes skelm och tigh och thine barn skall aldrigh wäl gå: mins min ord. Farwäl: och tigh bör hafwa nijtelskan här öfwer, och hwar ährligh man här i Swerighe. Schrifwit Anno 1609. Then 21 Aprilis.

Til beslut, Så synes wara rådheligh, at ogerningzmän icke komma ibland Krigzfolcket, ty tå plägar sölia olycko. Item: at Krigzfolcket, blifwer wäl uppehållet medh ööl, Brennewijn och godh Maat: hungeren och kölden äre wårt krigzfolckz höghsta fiender, thet wårt krigzfolck wäl bekenner uppenbarligen. Öfwerheten laghar wäl men sompt hafwa Skrifware borta, sompt krigzfolcks Regenter, sompt möglas bort, och thet som slemmast är, alt beställes i otidh. Och thet som mäst är af nödhen: At Academien blifwer wäl försörgd medh godhe, lärde och alwarsamme män, och icke medh goßar och oförsökte Personer, och efter Doctor Johan är een lärd man och icke wäl tiänar här i Stockholm, ty han höres icke i Kyrckian, Så tiänar han wäl i Upsala till een Doctor Theologiæ, thet som wore Upsala Academie till godho och Gudhi till åhra, och Swerige til berömelse. Sedhan och, effter man seer at Skipzfolcks uthspisning, så och Krigsfolks uppehälle

hälle är swagt och skröpligh, Så at folket mehre faar illa theraf än wäl: här bakas illa och brygges, Så wore rådhelighit, at Fougderne utdeelte om wintertijdh ibland them, och the finge sielf bryggia och baka. The som bryggia och baka göra stoor skalkheet, och Tijende Fougdar sampt theres sälskap, thet onyttighe och skelmachtighe partij, göra Cronan stoor skadha. Såsom Prester, Kyrkiewärder och Sårmän, wäl weta: See sielf på Tijende Fougdar och theras Tiänare, the hafwa warit fattige och äre nu rijke: Thet the beställa, kunne Presterne och Fougdar wäl beställa, så wäl nu som tilförende: The äre närmare och kunna hwar dagh hafwa inseende, genom Sexmän, Kyrkiewerdar och andra. När Tijende Fougdarne komma een gång i åhret, och tå allenast p:: een dagh eller half dagh medh sitt tiufwe partij och skelmacktige selskap. Sådane Herrar sådane tienare: Tiufwar öfwer tiufwar: Ju flere käckar, ju mindre Sodh. Utharme blifwe och bönder af Fougdar, Schrifwere och Länsmän, the sökia sin fordeel hoos the arme bönder, men the rijka blifwa skonte hwilke Konungen snarare skulle lijtha på, Ty monge finnes som hafwa 50 ja 100 Nöt så och wackra hästar, Penningar och andra lägenheter, och the fatighe skole göra

uth så mykit som the rijke: thet är orät hådhe för Gudhi och menniskior. I Jesu namn måste rausakas i Landet, eller Landet och Rijket blifwer ödhe. Såsom och monge togha ödhes Hemman, och när the hafwa haft them ett eller tw, ja och högst Try åhr fridt, så draga the sin koos, Cronon till stoor skadha och skam. Ithem: Så hör ock wara inseende, medh then olaghlige handel, ja ochristelige, såsom drifs på Landet och i Städherne: the inlendske togha elacht och förlegat godz af the uthlendske Köpmän, och dragha så kringom Rijket, och läggia sigh nedher på halft åhr mehre och minder, och uthsugha, bedragha, läcka och tubba leghesolcket och Barn, Ja ligga i horeri och bolerij, och tiente wäl till Båsmän och knechter: Och monge köpmän hafwa otto eller Tijo dränger. och the göra thet samma Gudhi till stoor wanåhra, och Rijket till undergång. När Konungen will nu hafwa inseende, såsom sagt är, så hafwe wij hådhe andeligh och lekamligh wälsignelse.

Håll thenna Schrifwelse till godhe: Jag kan full bätter. Men werlden är underligh.

Gud skall tigh förbanna till nijondhe knää,
Ja för tigh skall icke trifwas folck eller fää,
Troo thet wist om tu är een Christ,
Som löhner alt hådhe först och sist.

Thet-

Thetta hafwer een troghen Swensk man skrifwit, och ellies sielf taalt medh Konungen härom: Om werlden wore icke så underligh, Tu som thetta fördöl, tu och thin barn få medh tidhen hwarken mat heller klöll. *).

4.

The Swenskas, som bo uti West-Indien, Bref til Postmåstaren Herr *Johan Thelin* i Göteborg, *dat.* wid *De la ware Riviere* d. 31 *Maji*, 1693. **).

Högtährade gode och mycket wälförtroane wän Herr Johan Thelin, Hans Kgl. Majts Trotjenare och Påstmåstare uthi then store Kiöp- och Handels-Staden Giöthehorg. Hälsan medh Gudh alzmechtig önskandes Eder all timmelig och ewig wälfärd,

*) Häraf synes huru enfaldighet, okunnighet och ondska styrt denna Författarens penna.

**) Detta Document är tilförene Tryckt, dock ej hel och hållet, utan styckewis, i Mag. Thom. Campanii Holms Beskrifning om Nya Sverige, Sid. 84. följ. Det inlemnades sedan til Kongl. Cancelliet, och lät K. CARL XI. strax foga anstalt att skicka till detta folket, både Lärare och Böcker, som ses af Konungens Bref til Ärki-Biskop Svebilius d. 18. och 22. Febr. 1696, hwilka Bref äro tryckte i samma Bok, Sid. 88. 90.

Eder mycket wäl och kiärkomne bref åhr oß tilhanda kommit d. 23 Majus A:o D:ni 1693 och daterat Gotheborg d. 26 Nov. 1692, uthaf hwilket deß mycket kiärkomna ankompſt wij oß alle samptel. af hiärtat gladdes och frögdades. Wij hafwe uthaf samme Edert wänlige bref och skrifwelſe förnummet, huru säſom dhen alsmechtige Guden hafwer täckts upwackia en ung person widh namn Anders Printz, ſom hafwer warit här hoos oß uthi Wäſt-Indien, och ſedt wåra lägenheeter uthi ett och annat, att han dhet berättat uthi Fäderneslandet, mycket ſom i ſanning åhr, men aldeles genom mißförſtåndh thet ſom intet åhr, hwilket wij uthi dhenne wår enfaldige skrifwelſe william widlöftel. uthi ſanning berätta. Ther til medh ſå förnimme wij, huruledes Hans Kongl. Maj:t hafwer uppå bem:te persons berättelſe haſt och drager till oß, ſåſom ſine gamble och trogne underſåtare, ännu en Kongl. Nåd och Chriſtmild förſorg för wår Ewiga Saligheet och wälfärd och dhen rena oförfalſkade Lutherſka Religions uppehåldning, ſåſom och drager förſorg, huruledes wij ſkole bekomma hit öfwer til oß Präſtemän och Gudelige Böcker; För hwilken ſtora förſorg, omſorg och ſtora Kongl. Nåder wij samptel. i gemen af hiertat Allerunderdånigſt och Ödmiukeligaſt betacka Hans Kongl. Maj:t. Säſom wij nu öd-

ödmiukel. alle samteligen begärom, att sedan såsom dhet hafwer täkt Hans Kongl. Maj:tt att bewillia ther til, att dhet skulle medh all expedition och hast til oß sändas Prester och böcker, enär wij swar skrifwa uppå Edra kåre och till oß komne bref, så bedie Wij att dher må til oß sändas twenne Swenske Prester som åhro wäl lärde och wäl öfwade uthi dhen H. Skrifft, som kunna wäl förswara både sig och oß emot alla falska läror och främmande Secter; hwilka kunde kring om oß komma, eller må göra oppositioner emot oß om wår sanna och rena oförfalskade Gudztienst, och Lutherska Religion, then wij och in för Gud och all werlden altijd bekänna skolom, att i fall om så skulle hända, dhet dock Gudh afwände, så wille wi bekräfta dhet medh wårt eget blodh. Wij bedie och att deße Prestmän må wara sådane, som föra ett sidugt och nychtert lefwerne, så att wij och Wår ungdom genom dheres gudeliga wandelz exempel må och så föra ett Gudeligt och Gudi wälbehageligit lefwerne. Ther til medh så är wår ödmiuke begären att wij och så må bekomma, och oß tilhanda sändes 12 Biblar, 3 Postillor, 42 Manualer, 200 Handböcker och andeliga betrachtelser, 200 Catecheser, 200 Abc. böcker, hwilka wi, enär som wij deße böcker

und-

undfå, williom medh all årligheet och redeligheet dhem igen betala och contentera, ehwadh som för dhem kan fordras och begäras. Såsom wij och skolom skicka betalningen för them til dhen Platzen, som oß utaf Eder skal förordnas. Och deße Prester för dheras underdåld, så förplichtom wij oß och til högsta att wij wiljom them åhrliga maintinera och underhålla efter wår förmågo. Och enär som dhetta wärt ödmiuka bref åhr affärdigat, så skolom wij laga för Kyrktan ett styckie land för Presterne til att boo uppå. Nu hwad anbelanger märt allgemena tilstånd uthi dhetta landet, så åhre wij måst alleſammen Landmän som plöga och såå, och handtera landbruk, och lefwe efter dhe loflige Swenſke seder uti mat och dryck, och dhetta landet åhr ett mächta kosteligit fruchtbärande land uthi allehanda slagz säd, så att, Gudi skee lof, dhet bär rijkel. och ymnogt, hwad wij så och der på planta, så at wij hafwa rijkeligen wärt uppehälle uthi mat och dryck, och här uthsändes åhrlig uthur dhetta Revieret til mästeparten utaf dhe omliggande ärna, både bröd, säd, Miöhl och öhl, och här åhr ymnogt, Gudi skee lof, på allehanda slagz will Diur, Foglar och Fisk, och wära hustrur och döttrar beflijta sig och mycket med spinnande både ylle och linne,

och

och många medh Wäfwande, så att wij hafwa rätt orsak til att tacka den högste Guden för wårt dageliga lifs uppehälle; Gudh han gifwe att wij och så måtte bekomma trogne Herdar och Själasörjare, som ock så må spijsa oß medh dhen andeliga Spijsen, som åhr Guds ords Predijkan, och dhe helige Sacramentens åthniutande uthi deß rätta bruuk. Wij boo och uthi stoor enigheet medh dhe Indianer, som på många åhr oß icke hafwa någon skada tilfogat. Dhet åhr och så för Eder berättat, som Eder skrifwelse uthwijser, att dhen Swenske Prestens Söner förrätta Gudztienſten uthi dhen Swenska Kyrckian; men thet åhr icke så, ty uthi dhen Swenska Församblingen hade wij en swensk predikant *Laurentius Caroli Lokenius* benämbd, som kom uthi Landet uthi Herr Gouverneuren *Johan Printz* tijd och åhr nu för en 5 åhr sedan tilkommande September: afsomnadee. Och uthi dhen andre Swenske Församblingen hafwe wij haft en Predijkant Mag. *Jacob Fabritius* benämbd, som åhr en Tyſker, och predijkar för oß uthi dhet

Tyska Språket. Honom hafwe wij nu haft uthi samfälte 16 åhr, han åhr och så en härlig predijkant, men Gudh bettre han åhr så gammal och hafwer mist sin syn en långan tijd. Men han åhr en som hafwer lärt oß Gudz rena och sanna ord och uthdhelat dhe H. Sacramenten ibland oß. Och för dhen andre Församblingen så behielpa dhe sig medh en Förelåsare, hwilken åhr en Swensk födder i Stockholm *) som förrättar Gudztienſten med Psalmer och Böner, och medh läsande utaf predikningar uthi en Swensk Postilla. Men för Finsk Preſt så hafwe wij icke haft, eij heller behöfwe, ty wij förstå allesamptel. Swenska. Wijdare åhr dhet och så Hans Kongl. Maij:tz begäran till att wetta huru wij årom och hafwom warit handhafde uthi landet, sedan det kom ifrån Swerige, så bekänne och bekräfte wij dhet i sanning, att både uthi dhet Hålländske som och under Hans Kongl. Maij:t af Engeland, wår Aller Nådigste Konung hafwe wij wäl warit handhafde, förty dhe Swenske hafwa warit medh dhem uthi råd och dådh altijd, och ännu til dhenne dagen äro; Så att wij altijd hafwe haft en godh och Nådig Öfwerhet, och wij lefwe

*) Han het Carl Chriſtoffer Springer.

we medh hwar andra förtroligt och uthi enigheet inbördes.

Och som wii nu alle samptel. uppå dhet aldrawänligaste och Ödmiukaste begiäre, att dhenne här wår-trägne bön och begiäran må nu uppå dhenne wår enfaldigaste skrifwelses undfångning i Fäderneslandet, uthi wärketz önskande och hastiga fortställande skyndas, som wij af alt hiärta önska, deß önskelige uthgång och fortgång så wilie och skolom wi dhet tamma altijd komma ihog uti wåra böner och förböner til Gudh alzmegtig, att dhen store Guden som wij witzerl. tro uthi wårt hiärta hafwer och wille ytterligare hafwa sin hand uthi dhetta så christeliga påbegynta wärketz fullgiörande, ty wij förhoppas att Gudh icke will förlåta oß, ändock wij äro här uthi ett hedniskt och fremmande land, sierran ifrån wårt eget K. Fädernesland, att deße Prestemän och Böcker må til oß komma medh dhet aldra första och snaresta, all dhen stund wij hafwe twenne resor allereda skrifwit til wårt Fädernesland, til Öfwerheeten om Prester, men hafwa icke swar där på bekommit, därföre att breffwen uthan twifwel icke åhre framkomne, bediandes för dhen skull Eder Herr *Johan Thelin*, att J willien giöra Edert bästa här uthi, och wij skole Eder igen förskylla

uttaf alt wårt hiärta. Inte mera för dhenna gången, uthan att wij alle samptel. önske och befalle Eder uthi dhens Alzmägtige och milderijke Guds Nådige och Gudomelige beskydd och beskärm trol. både til lijf och siäl, och wij förblifwom uthi Längtan och trängtan med en förhoppning till wärketz önskeliga utförande. Daterat och skrifwit uti Pensylvania delavare Rivier, d. 31. Maij Anno 1693.

Eder, Högachtade gode Wåns, Wänner och Tienare och Landzmän.

P. S. Dhetta brefwet låta wij och få til wärketz önskeligare och hastige befordran gå twådubbelt, att om dhet ena felade, dhet andra då måtte genom Gudz Nåd komma Eder tilhanda.

Erich Kock. Mårten Mårtenßon. Cap. Lars Kock. Peter Kock. Erich Mollicha. Peter Johanßon. Johan Hoppman. Michel Lenson. Johan Stille. Jerte Ferligh. Carl Göstafßon. Mårten Mårtenßon. Jun. Hans Linkou. Anders Wehler. Hans Wohlßon. Lars Buur. Anders Bonde. Peter Gunnarßon Rambo. Gunnar Rambo. Caspar Fisk. Peter Rambo Jun. Bror B. Hinnike. Hans Jurgen. Swen Swenßon. Jesper J. W. Wallerawen. Israel Helgh. Otto

Ernst

Ernst Kock. Otto Tomaßon. Anders Bengtson. Peter Månßon. *)

P. S. Nu uthi fall om dhet skulle så komma, att deße här ofwan bemälte böcker, som wij bestält hade, skulle på wägen komma til någon otijdig olycka så assurera och förplichta oß ändock redeligen till att betala them. Wår Nådige Herr Gouverneur *Willam Marckam* hafwer lofwat til att skicka ochså til wårt Fädernesland ett bref af Recommendation. Herr Johan Thelin. Här är Cap. Laße Kock, han war här intet tilstädes, enär som wij tilslöte wårt bref, utan han wardt hoos Gouverneuren uthi Conseille, så att han tienstl. begärer att I wiljen sända honom för betalning 2 Swenska Postillor som innehålla både Epistlar och Ewangelier och en Bibel. Och jag förblifwer Eder trognaste.

5.

Riks-Rådet Friherre *Gabriel Oxenstjernas* Tal till Kon. *CHRISTIAN IV*, i Dannemark. D. 27 April 1622. **)

Stor-

*) Wid en stor del af Namnen äro Bomärken tillsatte, som här utlämnas.

*) Detta Tal innehåller en märkelig Berättelse om orsaken til och förloppet af det Krig, som

Stormechtigste Konungh
Allernådigste Herre.

Dhen Stormechtigste Konung och Herre Herr GUSTAF ADOLPH, Sweriges, Göthes och Wendes Konungh, Storfurste till Finlandh, Hertigh uthi Estlandh och Carelen, Herre utöfwer Ingermannelandh, min Allernådigste Konungh låter Broderligen, wänligen, Naboerligen helsa E. K. Maj:. medh H. K. Maj:ts broderlige, wänlige och mycket flitige helsan; Hafwer eij heller othan frögd förnumet E. K. Maj:tz goda helsa, lijfz sundheet och wälmågo; önskandes E. K. M:t et lyckosampt, långwarigt roligt Regemente, och att E. K. Maij:ts trogne undersåtare, Danmarkz Rijkes Inbyggare, under E. K. M:t altijd Prosperera och wälmå; Såsom och mycken lycka och medgångh uthi alla E. K. Maij:ts förhafwande och anslagh, som kunde lända och wara dirigerade det allmenne Evangeliske wäsende til styrkio, deße Nordländiske Konungarijker till förbättring och inbördes enigheet.

H:s Kongl. Maij:t min allernådigste Konung, twiflar intet att E. K. M:tt ju nogh-

Konung Gustaf Adolph war nödsakad att År 1621. begynna å nyo med Polen. Se Loccen. Hist. Sviogoth. p. 546. 4:o.

noghsampt hafwer förstådt och förfarit aff dhe illistige, länge mehr och mehr drisne Jesuitiske Practiker i alla Konungarijker, af thet som tillförende emillan H:s K. M:tt och Konung Sigismundum i Pålandh, är förlupet, och genom H. K. M:ts tillförende affärdade Sändebudh giörligen vthfört, wäll kunne döma och besinna; H:s K. M. till detta nu angångne Wapenskifte och itände krijg, högeligen wara förorsakader och trängder; lijkwäll medan H. K. Mitt nogsampt kan besinna, att fast många och åtskillige relationes om detta wapenskiptes orsaker, skulle vhsprijdas: Alt förty E. K. M:tt, och flere Potentaters sinne, att Præoccupera och afwända, hwarföre hafwer H. K. M:tt högnödigt ehrachtat, och bägge E. K. M:ters bägge besynnerlige gode Correspondens emillan lijkmätigt, migh till E. K. M. att affärda, och E. K. M. om detta wapenskiptes och itända Krigz-uphof, orsaker och Skiääl ödmiukeligen att informera och förständiga; hwarföre är jag ödmiukeligen aff E. K. M. begärandes, att E. K. M. wille migh Nådigst mz Tolamod höra, och ett gunstigt och nådigt audientze förlåna, till deß jagh mine tilbetrodde wärff, och af H. K. M. min allernådigste Konungl. pålagda ährender kan hafwa frambracht och vthfördt. Nu är E. K. M:tt

M:tt noghsampt witterligit, icke allenast dett långlige Strijdh, deß orsaker, som hafwa warit emellan H. K. M. och Swerige på den ene, och Konung Sigismundum och den Polnijke Crona på den andra sijdan, hwilken in till denna dagh, ehwad der uppå och understundom är arbetat, hafwer han dock icke kunnat accommoderes, uthan och weet sigh wäll nådeligen att påminna, huruledes Konungen i Påland A:o 1617 och åhret tillförende, giorde merkelige och stora krigz-præparationer och tillredningar H. K. M. och Sweriges Rijke både till watn och länd hårdeligen att attaquera och anfalla. Hafwer och på samma tijdh Sollicitera och besökt många åtskillige Konunger, Furstar, Republiker och Städer, hoos dem om hielp och adlistens, uthi detta sitt fienteliga förehafwande sökt och anhållet. Ja hafwer och uthspridt och uthgutit een hop Smädeskrifter, Spotzskeligen och hånligen diffamerat H. K. M:tt och Sweriges, Rijkes Ständer, uthan all gifwen orsak och förtjänst, dantsedt han på samma tijdh i Lifland lätt tractera om Stilleståndz förlängningh; hwarföre H. K. M. då nödgades sin Staat till säkerhet, att gripa till wapens och wärjo; Så att handelen thet åhret uthan frucht afslopp, och kriget på nytt igen itändes.

Det-

N:o 7.

Detta nu stända kriget warade det åhret och 1618; in til deß den Böhmiske motus ängick. Då föra drade sigh nägre Polniske Consilia och Practiker: Så at dhe Pohler sigh åter med H. K. M:t i tractater begynte at inlåta. Och ändock H. K. M:t nogsampt sägh, hwadh the Pohler moverade, derhoos och wäll märckte, at intet älfwar medh saken war, utan allenast söktes ehn tidz winning och occasion, lijfwäl på thet intet tillfälle till förlikning måtte uthur händerne gå, wille H. K. M. icke aldeles slå det uth: Wthan då strax tilldeputerade och förordnade sine Commisarier, hwilka då strax med the Pohler om stillestånd tractterade och slöto Anno 1618 om Michaelis öfwer 2 åhr ehn wapnehwile bägge Rijkerne emellan, medh dhen beskeed, at hwad beslutet war, skulle på denne sidan äff Gubernatoren i Estland, och på then andra af Hertig Christopher Ratzeuil, som på den tijden Fäldt-Herre war uthi Litthawen och öfwer thet Lijfländska Polniska Krijgzfolket, ratificeras och bekräftas. Sådan gjord accord at tillfylleest göra, hafwer Gubernatoren i Estland

effter H. K. M:tz Nådige befallning ratificerat, men ehuru offta der om är Solliciterat och anhållit, är dock af Ratzeuil ingen ratification tillbakas lefwererat; vthan allenast genom Missiver wordet swarat, at dhe wid then giorde och uprättade afskedh och accord wäll bliswa wille. Så effter dy man klarligen såg och märkte aff dhet difficulterande i ehn så klaar och wichtig saak, så wäll som af alla andra acter och förehafwande, at fienden icke foor med någon uprichtigheet och alfwar, uthan hwadh som skedde är allenast skedt för tijdswinning skull, och at vndfly alla beplichtelser och bebindelser, så at dhe mätte och kunne ryggia och till intet giöra, wed all förefallande occasion, hwadh som lofwat eller gjort war, såsom och alle dhe breef och Missiver, som af dhen Polniske sijdan hijt öfwer skrifne äro i detta ährendet, så äre stälte på skrufwar, at man dem lätteligen kan wrida och wrängia, hwart man lyster och will; hwarföre ehuruwäl H. K. M:t nogsampt sägh och förmärkte detta dhe Pohlers bedrägh; dock icke desto mindre hafwer H. K. M:t lijkwäll stadigt och fast bliswit wedh the twänne åhrs accorderade stilleständ. Doch hafwer H. K. M:t i tijdh och ehn gängh at komma sigh uthur denna dröm, låtet författa nogare

Frids-

Frids-Conditioner, der uppå framdeles tracteras kunde, och dem genom Gubernatoren i Estlandh A:o 1619 låtet på den tijden den Litthowske Fäldtherren Carl Kotkovitz tillsända, at præsentera dem Konungen i Pålandh och dhe Polniske Ständer, till at öfwerwäga och sedan emot nästa tractation sig at resolvera. I deßa Stillestånds-Conditioner hafwer H. K. M:t ingen annan ting sökt, än tryggheet och säkerheet på bägge sijdor, medan wapnehwijlan wara skulle, och sådant än der till medh, när man dhet will noga ansee, medh H. K. M:ts store præjudicio: hwilket allt H. K. M:t hafwer welat patientera och toleligen draga, alt fördy at Blodzuthgjutelse kunne afstyras, och framdeles gifwas tillfälle till ehn godh och ändelig förlijkning; äro ock samma Conditioner mig af H. K. M:t min allernädigste Konung tillbetrodde, E. K. M:t dem ödmjukeligen at öfwerantwarda, på dhet at H. K. M:t af deß läsande må så mycket bättre och mehra Fundamentaliter öm saken kunna judicera och döma. H. K. M:t hafwer intet sökt, at Konungen i Pålandh skulle någon sin förmente rätt till rijket eller prætension renunciera, som wäll rätt och billigt wore, och i sådana fall plägar at skee, uthan at han skulle uthlofwa, at han, hans barn och efterkommande uthi warande Stilleständh och wapnehwila, icke något slendtligit

på H. K. M:t och Sweriges Rijke, deß underliggande Landz Lähn och Provincier företaga skole. Hwilken löffte och förplichtelse föruthan, intet reedeliget Stilleständ slutas kan. H. K. M:t hafwer sigh än så widt inlåtet, at hwar Stilleståndet med förbemälte conditioner kunde ingås, på några åhr tillgörandes, då wore H. K. M:t tillfridz at afträda Pernow befästning och Stadh, oansedt dhet icke ringa præjudicerade H. K. M:t och Rijket, anseendes den gambla rättighet och prætension som Sweriges Crono till Pernow länge hafft hafwer, så at wäl betänkeliget wore en sådana befästning at afträda, allenast för några få åhrs osäker roo och stillheet skull; Men ehuruwäl sedan twänne Riksdagar i Påland häldne äro, och Kotkovitz på åthskillige resor aff Gubernatoren i Estlandh effter H. K. M:ts befallning är påmint worden, de Pohlniske af dhe Swenske Commissarier högeligen förmante wordne, at förskaffa Konungens och Ständernes Resolution på dhe föreslagne Conditioner, till nästa tractat, aldenstundh dem föruthan om intet Stilleståndh wijdare tracteras kunde, så hafwa dock sådane påminnelser och förmaningar aldeles warit fåfänge och förgäfflige, och är icke den ringaste beskedh derom tillbaka kommen. Sedan nu twänne åhrs wapnehwijla uthlupen och ändat war, i thet åhr 1620 om Michaëlis, och ingen Resolu-

ſolution på Conditionerna följde eller framkom, hafwer H. K. M:t högeligen låtet förmana dhe Polniſke Commiſſarier, at förſkaffa ſigh på näſtkommande Rijksdagh wiß beſkedh, nöjachtig fullmacht och Inſtruction at tractera och ſluta, ty ſå ſrampt thet icke ſkedde, war lätteligen till at döma, at intet alfwar på deras ſijda förehades, och war H. K. M:t på et ſådant fall faſt hättre medh et wiſt krijgh án med oſäkerfull proo och Stilleſtånd beläten; Men dermedh är ſå långſambligen tilgånget, at H. K. M:t hafwer nödgas at upſäga Stilleſtåndet, effter ſom accorderat war allaredo i Martii Månadh näſtförledne åhr, hwilket när the Pohlniſke Commiſſarier hörde och förmärkte, at thet alfwar bliſwa wille, hafwa dhe ſielfwe begynt om tractation at anhålla; Och på thet H. K. M:t ſig icke åndå något ſom till fridzmedell tjäna kunde, ſkulle låta förbij gå, ſå hafwer H. K. M:t på nytt affärdat ſine Commiſſarier, dhe der och i föregångne Maji Månad åro medh de Pohlniſke tillſammankombne, och på gränzen åth mötte. Och åndoch H. K. M:t hade ſine fullmächtigadt och inſtruerat, och der öfwer wäll något i dhe föreſlagne conditioner mitigerat och lindrat, anſeendes at H. K. M:t medh the Pohler icke gärna wille hafwa något till at göra, medan the off

Tur-

Turken, Christenhetenes fiende blefwo härdeligen anfächtade, så och på thet icke någon ringa Stridh, et sådant godt och fredligt wärk hindra skulle, hälst medan H. K. M:t förmodade, at Konungen i Pålandh och dhe Pohlers stora fahra, dem och till några redelige och billige fridzmedell bereda skulle; så hafwa doch dhe Pohlniske Commissarier, då dhe till handels komne äro, icke ens hafft någon fullmacht af Konungen i Påhlandh, med hwilken doch H. K. M:t och Sweriges Crono störste Strijd hafwer; uthan allenast thet Polniske Rådets, och dhet än icke ens med Konungens Consens, föruthan dhet, at deras Instruction icke annorlunda war dirigerad och stält, uthan at hålla H. K. M:t i oförkerheet uppe, så länge thet Turkiska krijget sigh ändade, och andre occasioner förefalla måtte, föruthan andre obillige Postulata, som H. K. M:t och Rikens stora skada anságo. Hwarföre hafwa Commissarierne medh oförrättad sak måst åtskillias, och är H. K. M:t och Sweriges Crono således, sedan alle billige fridzmedel äre uthestagne, råkad åter i feigd och wapneskifte med Konungen och Polniske Cronan, och måste till sin och sine underfäters försäkring grijpa til wapns nch wärjo, så länge och in till deß Gudh framdeles några wänlige och goda medell till förlijkning heskärandes warder, derifrån H. K. M:t, så

frampt.

frampt dhe billige, rättwijse och säkre kunne föreslås, så widt icke är obenägen, at H. K. M:t hafwer dem midti sjelfwa wapneskiptet, ännu fredzhandelen låtet anpræsentera, effter som E. K. M:t hafwer widare at förnimma af de wäxlade Skrifter, som emellan Swerige och Polniske Rådet äro passerade.

Uthaf detta Polniske Senatorers breef, thet Swenska Rådet tilskrifwet, så wäll såsom aff andre Skriffter af dhe Pohler uthspridde, är nogsampt at se och förnimma, huru detta wapneskifftes uphof, orsaker och Skiäl blifwa aff Konungen i Pålandh och hans anhang fast annorlunda uptagne och uttydde åhn saken hafwer sigh uthi sigh sielff, och allt till H. K. M:ts invidia wrängd, der medh besmyckandes deras bedrug, förewändandes intet billigt eller rättwist hafwa warit, dem med krijg, medan dhe aff Turken Christenhetenes fiende hafwa warit anfallne och anfächtade, wäll och borde haft ration till deres Staat uthi denne allmenna både deras och heele Christenhetenes fahra, beskyllandes och H. K. M:t at hafwa godh intelligens medh Turken. Nu ansedt H. K. M:t intet twifler, at E. K. M:t saken nogsampt bättre förstår, och wäll aff heela förloppet kan see, dhet icke thet Turkiska kriget hafwer warit der till något motif; uthan Konungen i Pålandz obstination och ensin-

för

nigheet, och will H. K. M:t hafwa sigh både för E. K. M:t så wäll såsom för alla Christna Konungar och Potentater endtskyllat, at H. K. M:t aldrig den ringaste communication haft med Turken, hwarken medh breef eller skrifter, för dhet H. K. M:t ifrån Stoor Turken är långt besitten: och ändock wäll många Princer och Respubliker, ja och dhe Pohler sielfwe, hafwa sine Agenter anten ordinarie eller Extraordinarie där, så kunde H. K. M. wäll hafwa sin där i lijka mätto; men efter thet icke är skedt, eij heller någon communication warit på färde, så är och så mycket klarare, at sådane Sagor ingen sanning medh sigh hafwa. Men där Konungen i Påland och the Pohler, sådant wille sluta aff K. M.ts expedition, så twiflar H. K. M:t intet at E. K. M:t ju nogsampt af förut uptalde skäl, hafwer förstådt at H. K. M:t icke annorlunda hafwer kunnat gjort, så frampt H. K. M:t sin och sitt Rijkes wällfärd icke skulle sättja tillbaka: thet stod ju i Konungens i Påland händer, at hafwa fred med H. K. M:t och Sweriges Rijke eller och krijgh, och dhet uthwälja hwilketthera honom och hans Staat war till drägeligast, Konungen i Pålandh wiste ju nogsampt sigh hafwa krijg med Turken och Tartaren, och thet som ganska swårt war, der till han behöfde alla sine Rijkes krafter och förmögenheter. Så

Så wißte och Konung Sigismundus wäl, at han stodh i krig med H. K. M:t och Sweriges Rijke, och at Stilleståndet war allaredo utheluppet. Såsom och at H. K: M:t intet wille eller kunne med ett sådant sjukligt anstånd längre låta sig benöija, effter dy där ingen uprichtigheet eller säkerheet medhfölgde, och fördenskull sådant längt tillförende, för än man något af Turken wiste, hade låtit Sollenniter Konungen i Pålandh och dhe Polniske Ständer tillsäija: war det nu Konungen i Pålands alfwar, at han medh krijg härifrån wille wara förskondt, då hade han billigt bordt hafwa hafft acht deruppå sigh at accommodera, och icke beskylla H. K. M:t för dhet H. K. M:t icke sägh på den Polniske Statens conservation, som Konungen i Pålandh sielf försummade; dhet hade ock sannerligen warit ehn obetänkt saak, at H. K. M:t sin fiendes fahra betrachtat, hans Staat så högdt betänkt, at H. K. M:t sin egen skulle hafwa i förgätenheet ståldt, sin fiendes Staat Favoriserat, sin egen hatat, den Catholiske Religions fahra assisterat, och sin egen låtit uthi farhligheten swäffwa, gifwa

sin fiende tillfälle och occasion sigh till att slå, lätandes sigh sielff all occasion och tillfälle uthur händerna gåå, och hälst medh ehn sådan, som sigh till ingen reconciliation will lämpa eller begwäma: H. K. M:t hade ju icke gerna trådt i wapen, och fördenskull alle fredelige medell tillförende brukade, warandes i thet hopp at Kongen i Pålandh bewekt af sin tillstundande stora fahra, sigh snarare nu än framdeles skulle accommodera; Men då H. K. M:t förmärkte, Konungen i Pålandh allt lijka sinnader, och at han icke kunnat moveras af den stoora olycka, som icke allenast tillstundade, uthan then han dageligen sägh medh sine egne ögon, på sine egne undersåtare, då hafwer H. K. M:t lätteligen kunnat döma, alt hopp uthe wara till ehn godh förlikning och thet man nu icke nådde, uthi en bättre lägenhet mycket mindre skulle kunna nåhs. Hwarföre kan E. K. M:t sielf nogsampt döma, hwadh H. K. M:t i sådanna fall hafwer städt till at gjöra. Förhoppas förthenskull, at blifwa för sådanna tillmähle hoos alle Konungar, Potentater och wijde Regenter, för uptalde skäl skull, nogsampt excuserat och endtskyllat.

Detta hafwer H. K. M:t min allernädigste Konung E. K. M:t genom min ringa person at uptäcka och heela saksens

Pro-

Proceſſ och tillſtånd, af hwad orſaker H. K. M:t uthi detta werldennes loxp måſt tråda uthi actual krijg medh Konungen i Pålandh, at förſtändiga. Förſt derföre at H. K. M:t bär till E. K. M:t den broderlige och wißa tilförſicht, at E. K. M:t både för den ſkyldſkap, Swägerſkop, gode och förtrolige wänſkap, imellan bägge E. M:ter är, ſå och för thet intereſſe, ſom E. K. M:t ſå wäll ſom den gemene Evangeliſke ſaak, haſwer uti H. K. M:ts lyckelige tillſtändh, ju gerna ſer, unner och befordrar, at H. K. M:t och deß Rijker och underſåter må wäll gå; Sedan effter H. K. M:t nogſampt weet at Konungen i Pålandh och hans anhang ſkulle intet hwila, at utſprida ſaken mycket annorlunda, och den til H. K. M:ts invidia tyda och wränga; at E. K. M:t måtte haſwa ehn ſanfärdig grundelig underrättelſe, och haſwa H. K. M:t deſto bättre i alla måtto excuſerat och endtſkyllat. Och effter H. K. M:t ſig aldeles härutinnan til E. K. M:t förlåter, altſå begärar och H. K. M:t Broderligen och wänligen at E. K. M:t anſeendes förbemälte motiver, ſerdeles dhe margfallige, ätſkillige, ſpitzfundige practiker, ſom nu faſt öfwer hela Europa emot dhe Evangeliſke förehafwas, och icke utan dhet gemene wäſens ſtora fahra på alla orter, ſå

widt

widt wille Favorisera H. K. M:t såsom E. K. M:s Broders och wåns sak, at E. K. M:t icke wille tillstädja och efterlåta, dhet Konungen i Påland eller then Polniske Crona något främmande wärfwat folk genom Öresund öfwer Danmarks Land och Strömar tillföras må, såsom ey heller concedera, at några Skepp, wapn och Krigs-amunition må i E. K. M:ts Land och Konunga-Rijker upköpas, ey heller på andre orter upköpte, genom Öresund och öfwer E. K. M:ts Land och Strömmar fritt at passera till Konungens i Påland behoff, och efftter H. K. M:t nu står uthi et swårt krig medh Konungen i Pålandh och den Polniske Cronan, deruthinnan E. K. M:t såsom ehn Evangelisk Potentat icke är ringa interesserat, E. K. M:t wille förthenskull tillåta H. K. M:t at föra sitt folk som antingen wärfwas uthi främmande Land till H. K. M:ts behoff, Skiepp, Krigs-amunitioner upköpte, eller och elliest för lägenheet skull sjöledes uthur Westergiötlandh, må fritt och obehinbrat genom Öresundh och Danmarks Rijkes Strömar passera, och all godh befordring åthnjuta. Och såsom bägge dese Petita uthi sigh sjelfwe äro rättwise, komma och E. K. M:t såsom en Evangelisk Potentat till nytta, höre och hållas för et Broders och wåns stycke; altså gör E. K.

M:t

M:t min nädigste Konungs Broderlige och wiße tillförsicht, et godt nöije: H. K. M:t min allernädigste Konungh, låter och på thet Broderligaste, wänligaste och flitigaste betacka E. K. M:t, at E. K. M:t icke i förledne Sommar, hafwer welat tilstädja dhe Engelske, dhe här hafwa warit wärfwade till Konungens i Päland behoff, genom Sundet passera, uthan den samma wägen dhe kombne woro, låtet tilbaka igen ledsaga. Och såsom H. K. M:t uthaff denne E. K. M:ts acht, nogsampt hafwer pröfwat hwad frucht och stort gagn, H. K. M:t hafwer uthaff dhen gode correspondentz som bägge E. M:ter imellan warit hafwer, altså hafwer H. Kongl. Maj:t sigh fullkomeligen imaginerat och inbillat, at alt hwad som i detta fallet är gjordt, allt wara skedt enskyldt och H. K. M:t till broderliget wällbehagh. Begärer och broderligen och wänligen at E. K. M:t i denne gode wänskap, correspondens och Näboeskaps bärande och denne gode affection till H. K. Maj:t och deß undersåter altid wille framhärda och continuera. H. K. M:t min allernädigste Konungh tillbjuder sigh, såsom och will hafwa sigh præsenterat, at altid på Hans Kongl. Maj:ts sida dhen gode affection och gjorde correspondentz at wid macht hålla, såsom och sigh i alla mätto befliita, om allt dhet

som

som H. Kongl. Maj:t kan tänka E. K. M:t kan lända till Broderlig willje och wällbehagh, E. K. Maj:ts trogne undersåtare Danmarks Rikes inbyggare til nytto och fromma. Actum Fredrichborgh dhen 27 Aprilis åhr 1622 *).

6.

Konung *JOHAN III:s* befallning till deß Hofmåstare, Herr Eric Andersson till Bjurum, at förkorta Kon. Eric XIV:s lifstid i hans fängelse. Dat. Stockholm d. 19 Januarii 1577 **).

Wi JOHAN den Tredje med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung &c.

*) Anledning till denna Ambaßaden war, at Polska Senatorerne uti Bref förekaſtat Sw. R. Råd, at K. GUSTAF ADOLPH. anfallit Pohlen, under det samma Rike war syßelsatt af et swårt krig med Turken, hwarigenom de wille göra Hans Maj:ts namn förhatteligt. Härtill kom at Kon. CHRISTIAN IV. i Dannemark uti skrifwelse d. 7 Nov. 1621, som ingafs af Danska Agenten PEDER GALT jämwäl hade påmint om Christenhetens sorgeliga tillstånd.

**) Detta Bref lemnas efter twänne gamla sins imellan jämförde afskrifter, af hwilka den ena blifwit benåget meddelad af Expeditions Secret. i K. Maj:ts och Rikens Cancellie, Herr SAM. SERNANDER. Deß innehåll är anfördt i *Æg. Girs Hist.* om K. *JOHAN III.* Sid. 65, och tydeligare i Herr v. *Dalins* S. R. Hist. *Tom. III.* 2 Band. Sid. 80. Kon. JOHAN

2c. 2c. Göre witterligit, at efter som wi ännu som tillförene förnimme mycket sällsamt tal och många förrädeliga stämplingar wara för handen, om wår Broders Konung Erics förloßning, såsom han ock sjelf ännu dageligen hotar och undsäger icke allenast Oß, wåre kåre Lifsarfwingar och Bröder, utan hafwer ock i sinnet hela Rikens Adel at om halsen bringa, det Gud förbjude han finge råda; derföre ligger det oß och alla Sweriges trogne inbyggare, både högre och nedrigare Ständer, all som största magt uppå, at förbemälte Konung Eric måtte uti sit fängelse blifwa wäl förwarad, och efter som han för sin mißhandel skull af alla Rikens Ständer till en behörig fängslig, så länge hans lifstid warar, dömd är. Wi hafwe fördenskull förordnat, tilbetrott och befallat denne oß älskelige wår Tro-tjänare och Hofmästare Eric Andersson till Bjurum, samt wår Secreterare Jöran Henricsson, at the, samt med the andre wåre trogne undersåtare och Tjänare, som der förordnade äro, skola hafwa grann akt och up-

de redan tre år tilförene haft dylik föresats; men den blef den gången upskutet. Mig är icke bekant, at detta Bref tilförene genom tryck hel och hållit utkommit. Det får fördenskull så mycket hållre här et rum, som det tjänar till at updaga några omständigheter, som äro anförde i Hist. Uplysn. 1 Del. Sid. 124 följ.

upsyn på bemälte Konung Eric, och hwar så hände, det Gud förbjude, at antingen något förräderi, eller någon annan magt wore förhanden, som wille eller kunde förloßa Konung Eric, och förbemälte wåre tilförordnade, som honom wakta skola, sådant ingalunda kunde förbigå: Så hafwe wi, med wårt älskelige Riks-Råds samtycke så beslutit, at nu härmed gifwa wåre tillförordnade fullkomlig Fullmagt och befallning, at förkorta hans Lifstid i så måtto, at de skola låta tillreda honom en dryck af Opium eller Mercurium, så stark, at han icke öfwer några timar kan lefwa. Hwar han eljest icke wil taga samma dryck till sig, skola de twinga honom dertil. Icke skola heller wåre förbemälte undersåtare och tjänare fördröja thermed, till deß någon sådan förrådelig hop, som honom förloßa wille, kommer dertil för Slottet; utan så snart de förnimma, at i så måtto någon uppresning eller församling wore å färde, det dock Gud afwände, då skola de strart göra af med honom, genom hwad medel det bäst och snarast ske kan. Och hwar han sådan dryck ingalunda skulle wilja til sig annama och sådan lägenhet, som förberördt är, wore för handen; tå skole wåre tilordnade sätta honom på en Stol och låta slå honom åder, både till händer och fötter, så at bloden löper honom af, till deß han dör.

N:o 9.

Will han eljest intet tillåta sådant återlåtande, då skall man antingen wara så stark, at man kan hålla honom med wåld, eller binda honom med handkläden, så länge det wore beställt; eller ock med gewalt taga och lägga honom på sin säng och qwäfwa honom med Bolster eller stort Örnegått. Dock så, at de först låta honom bekomma Prästen och det Högwärdiga Sacramentet.

Detta skola theße wåre ofttabemälte tillförordnade ingalunda tillbaka låta, hwar lägenhet så fordrar, så framt de wilja blifwa aktade för trogne och redelige Män. Eljest ock, der som ingen sådan fara wore förhanden, wele wi at förbemälte Konung Eric måtte Fursteligen och tilbörligen med mat och och dricka underhållen och försörgd blifwa.

Och hwar så hända kan, at ofta bemälte wäre trogne Män och Tjänare, som honom wakta skola, icke kunna gå saken förbi, utan Konung Erics lif i så mätto, som förbemält är, skall förstäckt blifwa; så wele Wi härmed hafwa tagit förbemälte Wäre trogne Män och Undersåtare, Män och Tjänare uti wårt Kongl. hägn och beskydd

för alt tiltal, för alla som dem om denna sak något ondt tillfoga wilja eller kunna. Och thet til yttermera wißo och at detta förbemälte aldeles år wår alfwarliga wilja och befallning, så hafwe wi detta bref och befallning med egen hand underskrifwit och wårt Kongl. Secret här nedanföre trycka låtit *). Gifwit på wårt Kongl. Slott, die tempore & loco ut ſuprà.

JOHANNES Rex Sveciæ.

7.

Konung *GUSTAF ADOLPHS* Bref til en hop af Adel om Salig Hertig *Carls* (*Philips*) dödelige frånfälle. *Dat. Stockholm*, d. 20 *Martii* 1622 **).

GUSTAF ADOLPH &c. &c. &c. Wår gunſt och nådige wilje med Gud tilförende. Effter dedh ſee Gud alsmägtig hafwer täckts kalla wår kåre Broder, den Högborne Furſte,

*) Häruppå gick Executionen ſtraxt för ſig och blef Konung Eric förgifwen med förgift i en Soppa och död i ſitt fängelſe på Örby Slott d. 25 Febr. 1577 ſamt d. 13 Martii begrafwen i Weſterås Domkyrka. Jfr. Hiſt. Uplyſn. 1 Del. Sid. 126.

**) Ur Regiſtrat. in Arch. Regni fol. 94. v. & 95 Hertigen af Södermanland CARL PHILIP, Son af Konung CARL 9 och Hans andra Gemål, Drottn. CHRISTINA, dog i Narwa d. 25 Jan. 1622. Biſattes i Stockholms ſtora kyrka 1622 d. 27 Junii, och begrofs i Strengnäs Domkyrka d. 19 November 1623.

ste, Hertig CARL PHILIP, af denna werlden, hwars själ Gud ewinnerligen hugswale, och wi wilje, at Hans Kärlighets Lik skall med Furstelig Processf ifrån Narwen utföras och hit till Swerige till sin lägerstad beledsagat; Så hafwe wi dertill förordnat en hop af Adelen, som Liket derifrån och hit följaktrige wara skole. Och efter J ock äre en deribland som wi dertill deputeret hafwer, hafwe wi welet sådant Eder uti tid nådeligen wete, på det J kunne göre Edre saker färdige at J med första öppet watten, här samt med de andre kunne stiga till Skepps och Eder till Narwen begifwa. Gud ꝛc. Datum ut supra.

„Deße af Adelrn drage, efter Kongl. „Maj:ts befallning, till Narfwen, efter H. „Furstel. Nådes S. Lik. Af Stockholm.

Hr. Swante Stenbock till Helgöö.
Åke Axelsson til Göksholm. (*Natt och Dag*)
Bengt Sparre til Roßwik.
Nils Clausson til Edeby. (*Bielkenstierna:*)
Nils Bielke till Åkerö.
Eric Ribbing til Hwargarn.
Otte von Scheding.
Ture Sparre til Erikstad.
Ture Axelsson til Traneberg (*Natt och Dag*)
Carl Sparre til Sundeby.
Ifvar Nilsson til Strömstad. (*Natt och Dag.*)

Chri-

Christopher Ribbing til Ulfsnäs.
Jesper Nilsson til Frösåker. (*Krus.*)
Knut Clasſon til Laxetorp. (*Ugla.*)
Jöran Clasſon til Frößlunda. (*Ekeblad.*)
Ulf Bonde til Seehstad.
Jöns Bonde.
Nils Ryning til Gimmerstad.
Gustaf Lejonehufvud til Ådö.
Nils Slatte til Albön.
Jöns Lillie.
Renholt Anrep.
Eric Krabbe til Swenby.
Eric Tönnesson til Skåbo. (*Tott.*)
Johan Posse til Gudhambre.
Dawid Stuffwerdh.
Sigward Krus.
Matts Lillietopp.
Hindrich Arfvedsson.
Sven Olofsson til Arhamber.
Hans Bertelsson.
Nils Gjortsson.
Botvid Larsson. (*Ankar.*)
Jöran Clasſon Uggla til Påarp.
Isac Hindersson til Haßlö. (*Silfverhielm.*)
Peder Nilsson til Kulleboda (*Silfversparre*)
Jöns Thordsson Bonde til Stensnäs.
Åke Hansson Soop.
Claus Sjöblad til Hindzkin.
Johan Hård til Helleboda.
Eric Andersson til Skottne (*Rosenstråhle.*)

Sven

Sven Ribbing til Grensholm.
Anders Nilsson til Färdal (*Lilliehök.*)
Peder Hård.
Hans Stake.

8.

Bref från *Dogen i Venedig, MARCO ANTHONIO GIUSTINIANO*, till Hans Maj:t Konung *CARL XI*, at i Republikens tjänst få qwarbehålla *Generalen* Gref *Otto Wilhelm Königsmark*; jämte Konungens Swar derå. *Dat.* 1687 *).

Den Durchleuchtigste och Stormechtigste Herre, Herr CARL medh Guds Nåde, Swe-

*) Fältmarskalken Gref Otto Wilhelm Königsmark trädde wid början af år 1686 i tjänst hos Republiquen Venedig, dock allenast med Konungens tillstånd, at der et år få fördröja, på hwilken tid hans Gouvernement uti Pommern också stod honom öpet. Här tjänade han i den förnämsta militariske charge, näst General-Capitainen Morosini, som sedan blef Doge, och det alt til sin död på Negroponte d. 15 Sept. 1688. Hans Förtjänster emot Republiquen Venedig woro innom halfstredje år ganska stora: Republiquen hedrade ock hans förtjänster på så utmärkt sätt, genom en Åreståd, m. m. at få utlänningar lära derstädes hafwa wunnit sika årebetygelser. Belägringen af Negroponte företogs emot hans samtycke, och just under den samma slötos hans dagar.

Sweriges, Giötes och Wändes ꝛc. Högborne Konung, recommenderar ſig MARCO ANTHONIO GJUSTINIANO, af ſamma Nåde Hertig af Venedig, medh all wälgångs tillönſkande. Uthi dhe lyckelige och förtehlachtige ſucceſſer widh den uthi Öſterlanden till heela Chriſtenheetens allmänna tjänſt öfſtåndne Campagné, haar Herr Generalen Greef Königsmark hafft een anſehnlig och berömmelig audehl, hwars förſichtige och tappre Conduite fullkommeligen haar ſwarat till det ſtore Allmänne Concépt man haar om deß ſärdeles förfahrenheet. Och gifwa Hans meriter et wederſken på Eders Maj:t, ſom haar ſå genereuſt wehlat ſamtyckia och miſta et ſådant eſtimabelt biſtåndh af detta qualificerade ſubjecto, till at öfwerlåta honom wedh deße nährwarande favorable Coniuncturer till dämpande af den Ottomanniſke Barbarens olidelige högmodh: och ſåſom bemälte Herr Grefwens kraftige biſtåndh nu mehr än någonſin fordras, och nödigt är, till at nå een åſtundelig ända; Så drage wij det förtroende at Eders Kongl. Maj:t lijkmätigt deß wahnlige höga kynne låter beqwäma ſig, det wij och bedie, och gifwa honom tillſtåndh at continuera uthi den beſtållning, ſom han ſå berömmeligen företräder. Den brinnande Gudeliga nijt ſom accompagnerar Eders Maj:ts Konungſliga gemöths, lährer altijd

mehr

mehr anseenligare lysa, wisandes och härwidh huru Guds och wår Heelige Troos åhra, mehr åhn alt annat, ár Eders Kongl. Maj:t om hjertat. Hoos oß lähret denna obligation uthi et ständigt warande minne behållas, till at uthi werket wid hwarjehanda tillfällen den samma bemöta medh een affectionerad estime och medh een cordial wyrdnat. Hwarmed wij Eders Kongl. Maj:t et långwarachtigt lijf och all begiärlig förkofring tillönska. Datum af wårt Furstelige Palatio d. 17 Maij A:o 1687.

GJOVANNI BATTISTA NICOLAI
Segretario.

Konnng *CARL XI:s* Swar.

WI CARL med Guds Nåde ꝛc. ꝛc. ꝛc. Stormechtige Furste och Herre, Herr Marco Anthonio Gjustiniano, Furste till Venedien, wår synnerlige gode wän, önskas lycka och wälgång. Eder Stormechtigheeß breef af deß Furstel. Palatz daterade d. 17 Maji sidstledne, ár oß tillhanda kommit, uthi hwilket Eders Stormechtigheet oß tillkänna gifwer, hwad nytta Grefwe KÖNIGSMARK gemeehnheten uti Venedien, sedan han i förledne åhr af Swerige uthreste, tillskyndat hafwer, fåsom och synes Eders Stormechtigheet ån wijdare ansökning giöra, det wij af Republiquens wählfärdh, och een

Chri-

Christelig medlijdande kiärlek eij besvåras wille, uthan ån mijdare tillåta förbemälte Grefwe, uthi sitt påbegynta anhålla, och det till een önskelig uthgång drifwa. Hafwer altså det oß behageligit funnits, at dhe som uthi deße fredelige tijderne, hwilka Gudh den aldrahögsta Oß och wårt kiäre Fäderneslandh, af sin milda godheet hafwer täckt unna och förlåhna, eij inrijkes, eller uthi näst omkring gräntzande orther sin manhafftigheet fått framwijsa, uthi längre bort liggande provincier sin tapperheet öfwa och lysa låtha, emedan den på intet rum förnämbligare kan förwärfwas och förskaffas, ån som å dhe orter, hwaråst man manhafftteligen Christenhetens förfölljare Turken ruin tillfoga kan; wart fördenskull Grefwe KÖNIGSMARK godwilleligen tillåtit, så snart oß kunnigt blef, honom af Venetianerna uthi kriget anmodas, at thit förreesa, och hafwom wi omsijder hans åstundan och begiäran eij förhålla wehlat, uthan då hans bortowarelses tijd förlupen war, den samma igen, wid första währens begynnelse, näst förwekne, förlångt, så at det förr ån Eders Stormechtighets Breef ankom, uthrättat war, om hwilket Eders Stormechtighet oß tillskrifwer.

För

N:o 10.

För det öfriga önſkom wi lycka och ſtådse ſeger emot den tyranniſke Turkens anlopp, hwilkens macht till at nederdämpa och motſtånd giöra, wi högeligen åſtundom, och hierteligen önſkom, något kunde erwiſas genom deras mod och tapperhet ſom af Nordan förreſte åro. Till et ſlut befalle wi Eders Stormechtighet under den Högſtes beſkydd och beſkiärm; Skrifwit på wårt Kongl. Slått Stockholm, d. 14 Junii år 1687 *).

Eders Stormechtighets

Gode Wän,

CAROLUS.

J. Bergenhielm.

*) Förmodeligen åro deße Breſwen allenaſt öfwerſättningar. Men at ſaken äger ſin riktighet, kan inhämtas af Fältmarſkalkens på Tyſka utgifne Perſonalier. Flere afſkrifter deraf, och alla lika till innehåll, åro mig af ſärſkilda Hiſtoriens älſkare lemnade..

9.

Riks-Rådet *Sten Ericsson Leijonhufwuds* Frus, Grefwinnan *Ebba Lilljehöks* inlaga för Rätta, om sitt lidande wid arftägt efter sin Moder, 1581 *).

Skall wara wetandes, at then tid *min* Sal.

*) Detta är förmodeligen, åtminstone i Kännares ögon en af de märkwärdiga öfwerlefwor ifrån Forntiden. Med tilläggning af några få Historiska och Genealogiska anmärkningar, kan deraf mycket ljus hemtas om fordna tiders lefnadssätt, seder, prakt, samt wisse förnäme personers öden och händelser. Grefwinnan Ebba Lilljehöks Moder *war* Fru Brita Jöns Dotter Roos till Erfwalla, Dotter af Jöns Ulfsson Roos till Erfwalla och Fru Ingeborg Tott, Larens Axelssons Dotter till Barlef. (Anna Bylows Chron. Geneal. p. 3. 17. 18.) Denna Fru Brita war ett af de Swenska Fruntimmer, som mäst widkännas de swåraste widrigheter och lyckans omskiften. Hon war tre gånger gift: 1:o med Herr Eric Nilsson med hwilken hon icke ägde några Barn. Han tyckes wara den samme Eric Nilsson Gyllenstierna till Tullegarn, som Konung Christiern Tyrann år 1520 i Stockholmska Blodbadet lät afrätta: Men wisst är, at Fru Brita, efter hans död, blef med många fler förnäma Swenska Fruntimmer fången bortförd till Daunemark. 2:o med Herr Måns Bryntesson Lilljehök till Oslo, med hwilken hon ägde Dottren Ebba Lilliehök, som sedan blef gift med R. R. Sten Ericsson Leijonhufwud. Denne Måns Bryntesson blef 1528 Sw. Rikes Råd wid Kon. Gustaf I:s kröning; men då han följande året

Salige Moder hade miſt ſin förſta Herre, blef hon förd fången till Dannemark; men Guld,

gjörde ſig till uproriſt, och årnade på S. Jörans dag 1529, låta utropa ſig af Ture Jönſſon med flere för Konung, (Teg. Hiſt. I. p. 227) blef han ſtäld för Rätta och dömd från lifwet. Han fattes fångſlig uti Strengnäs, der han wille rymma; men i fallet bröt han benet af ſig, blef tagen, förd till Stockholm och halshuggen. (Teg. ibid. p. 254.) 3:o med Riks-Rådet Chriſtopher Andersſon (Röde) till Skälleryd, ſom förde i wapnet 3 Ekelöf. Med honom ägde hon 2 Barn: en Son Mauritz Chriſtophersſon, ſom reſte ut till Paris och dog ung, ſamt en Dotter Ingeborg, hwilken är den Fru Ebbas Syſter ſom här omtalas. Hon blef gift med Guſtaf Johansſon, Greſwe till Bogeſund, Sw. R. Råd, med hwilken hon ägde Sonen Greſ Johan Guſtafsſon (Tre Roſer) Ståthållare öfwer Weſtmanland, ſom år 1581 ſjelf afhände ſig lifwet i Stockholm; och Dottren Sigrid Guſtafs Dotter, gift med Fri-Herre Bengt Gabrielsſon Oxenſtierna till Mörby och Lindholmen, Hertig CARLS Furſteliga Råd, ſamt Gubernator och Lagman i Wermeland. Se N. Sw. Bibl. 2 Band Sid. 25. Emot denna Fru Ingeborg och hennes barn är hela denna inlaga ſtäld, till at wiſa hwad förmoner de njutit framför Fru Ebba Lilliehök. Men deſſe hafwa deremot gjordt ſina påminnelſer. Förenämde Chriſtopher Andersſon reſte år 1542 ifrån ſin Ambaſſade i Danmark, till Tyſkland, och blef emot Konungens och Rådets wilja beſtändigt borta, till ſin död, ſom ſkedde i Lübeck 1548. Hans Enke-Fru Brita miſte då alla ſina gods; men genom Drottning Margaretas bemedlande fick hon dem återli-

Guld, Sölff, Bohag, och alt thet löst war, hon ätte, miste hon, och den tid hon kom hit hem igen, utur sit fängelse, och hade icke kläderna på sin kropp, ther hon ostraffelig kunde gå uti, så drog hon in til sin Moder, som ock war blifwen Enka. Hon hade ock mist alt det hon ätte i lika mätto, så att hon hade icke mycket sjelf, för then orsak hon war hårdeliga sjuk och kom sällan ifrån sin säng, och otroget folk som henne förestod: derföre kunde hon icke hafwa lägenhet till at hielpa min Moder med sig, till at sätta Bo med, till thess Gud fogade, at min Salige Fader kom och fick min Moder. Då stod hans gård Oslo, som nu bo otta Bönder uppå, så wäl upbyggd, at ingen Herregård här i landet kunde wara bättre upbyggd på then tid then med Tråhus war byggd, som de ännu wetta som wore till på then tid och sägen. Så war ther ock Boskap och Bohag, så at thet stod wäl till för et Herresäte, med Tenn, Mäßing, Koppar, Kläder ock lefwandes Qweck. Så hade

gen igen. Herr Christophers Lefwerne finnes i Pet. Nigri Hist. om Westerås Biskopar, sid. 93, hwarmed kan jämföras Nya Swenska Bibliotheket 2 Band, Sid. 25. 135. följande. Documentet införes efter en urgammal afskrift i Gresl. Stenbockska Samlingarna; dock är gamla stafsättet här ej nyttjadt.

de han ock folla annan lösöra, Guld, Sölf och pengar, för min Salige Fader hade then ort inne, så war tillfälle, at han kunde göra sit gagn med han hade Elfsborgs Slott. Nu then tid min Salige Fader han föll min Salliga Moder ifrån, så plägar icke gårna når en olycka sker, med mindre ther följer en aman olycka efter, som då skedde min Salig Moder af en skalk, som hette Albrett Tolk. Då han förnam all werlden war henne emot och hon ingen hjelp hade af Slägt eller wänner, så hade han sig framme och tyckte så, at han nu hade läglig tid at kräfja thet han icke tillförene kunde winna, som war et Skepp Sal. Herr Eric Nilsson låtit taga then tid han hade Kasterholm *) inne och måst warit rikt på Amunition, så at hwad min Salige Moder undskyllade sig, at hon intet arf hade tagit efter Sal. Herr Eric Nilsson, den stund de hade inga barn samman, så halp thet intet, och till wittnesbörd, så är Herr Per Hääll then förnämste, som förfordrade then Albrecht Tolcks sak för Konungen, at han då på det sista fick Kongens Bref, så lydandes, at min Salige Moder skulle betalat, eller samma Albrecht Tolck skulle hålla sig uti min Sal. Moders Jordagods. Så måtte hon tå gå till

*) Förmodeligen Castelholm på Åland.

till och lägga min Sal. Faders lösöre, derut för, så thet räckte icke åntå tillfylleſt, utan hon måtte gå till och taga en Kede till läns af sin Syſter Karin Nilsſe Dotters hals och lade ther uti med.

Nu den tid werlden gick min Salige Moder så emot, miſshagade det henne wara på Oplo, der hon meſt hade haft umgänge med min Salige Fader. Satte så therföre afwel på Erfwalla och flötte ifrån Uplo, störſta parten af Boſkapen och allt bohag till Erfwalla. Doch hade hon sin Fougtte der qwar på Uplo, till deſs at hon fick min ſtiif-fader: Då ſutto Bönder på hans Gård Skellaridt. Nu wille han hålla afwel på Skellaridt, och ſatte så de Bönder ſom bodde på Skellaridt hit till Uplo och flötte så hwad då war qwart, till Boſkap och bohag, ifrån Uplo och till Skellaridt, ſom många ännu äro lifs och lefwande, ſom thet weta och the ſom tådan flötte och till Uplo, och den Fougete ſom hade warit på Uplo bleſ så länge ther, at han gjorde ett Barſöl, och lät han bränna op gården, och till wittnesbörd het ſamma Fougete Bengt Olsſon, ſom fick min Saliga Moders piga och het pigan Lucia *). Till

*) Härtill ſwarade Contraparterne Gref Johan och Herr Bengt Oxenſtierna: at Fru Brita wardt fången bortförd, hände icke henne allena, ej heller för det

Till thet andra: Få år woro förlopne drog min stif-fader utaf landet med min Salige Moder, henne både till sorg och gråt, och tog med sig alt Guld och Sölf, som hon uti midlertid hade tillhopa dragit, pantsatte bort hennes gods med sitt egit, för Guld, Sölf och penningar; och tog med sig alt hwad han försälja kunde, satte sig och uti mycken gäld der utan lands *).

Nu blef Salige i åminnelse hos Gud, Konung GOSTAFF förtörnat öfwer min stif-fader, och lät kännas wid min Salige Moders gods, samt ock mitt Fäderne, och lät annamma opbörden deraf, så mycket deraf gick, uti de 6 år och på sjunde, hon war utaf landet. Men då Gud så förfogade, at jag kom uti min Salige Herres sång, så förarbetade han det så genom den Stormägtige Drottning MARGARETA, at min kåre Moder bekom då sin opbörd igen, så mycket som uti midtlertid war opburit, som tyckas wille, at hon dermed fick inlösa de förpantade gods och betala de gäld, som utan

hufworsaken. Den hushållning hon förr med Oplo, kunde de ej heller swara före, efter hon sielf war målsman för sig och sina omyndiga barn, samt ägde magt at besätta hwilken gård hon wille, med Bönder.

*) Härtill swarades, at denna-skadan war för dem åfwen så stor som för Fru Ebba.

tanlands gjorde woro, hwilket intet snart eller hastigt hade kundet skett, hwar Gud icke hade fogat mig Drottning MARGRETAS Broder till *).

Till thet Tredje. Blef mig aldrig utlagd någon opbörd [illegible]nt Fäderne ifrån det jag war et barn om 3 år och till jag kom i Mans wåld icke till en penning **).

Till thet Fjerde. Då min k. Salige Moder gaf mig uti Mans wåld, gaf hon mig aldrig mera hem till Boos och ingen råd hade hon tillet, om hon wille hafwa sin gods igenlöst, ån en blå Silkesdrätt, war 4 stycker sindall uti, och tu röda och gröna Silkes-Sparlakan.

*) Contraparterne inwände häremot: at Konung GUSTAF sielf af nåd gaf Frn Brita godsen igen: at hon dem icke förwerkat, dermed at hon följde sin Man utaf Landet: ot Herr Christopher Andersson icke fört afwog sköld mot Fäderneslandet, utan hade tillsägelse at komma hem; men dog på hemresan.

**) Emot denna puncten klaga Contraparterne, at de i 23 år warit i misstning af sin Moders (Grefwinnan Ingeborgs) fäderne, då likwäl Fru Ebba hade fått ut både sitt Fäderne och de Morgongåfwor Herr Måns Brynteson gaf hennes Moder, alt ifrån det hennes Bröllop stod: at Gref Gustaf Johansson deremot i sin lifstid icke fick en stake med sin Fru, hwarken af sin Frus fäderne, eller sin Swärmoders Morgongåfwor, ej heller hans Barn, förr ån et år innan detta skrefs.

N:o 11.

Till mitt bröllop gaf hon mig en röd Sammets-kjortel och köpte ther till några stycken Hollands-lärft och och tu eller trij pund ynse-Guld. Thet war alt thet hon kostade på mig till Bröllopet.

Hwad annat mera mig behöfdes till nödtorften, det köpte then gode och dygdefulle Drottning MARGRETA af gunst och nåde sin underdåniga Broder till behag. Tillförene hade hon gifwit mig en half Samets kjortel, som hade warit hennes, och ofwantill war han med blått Ryßa-Damask, som då war sed på den samma tid at draga, en kjortel af blått Diridumdej och en kjortel af gult Kartek. Detta är alla de Silkeskläder min Moder gaf mig, medan jag war ogift, at man icke skall säga, hon kostade för mycket på mig. Fast hon gerna hade welat, så hade hon intet lägenhet ther till. Emedan jag wäxte, war hon alt i främmande land, ther hon mera hade behof till at låna, än hade råd till at gifwa.

Något efter mitt Bröllop gaf hon mig 50 slagne Daler och 200 Mark, det war alt thet hon gaf mig i penningar, så at jag (intet) skall dölja undan; men hem till Boos hade jag

aldrig en hwarken Guldnagla eller Sölfnagla, det min Salige Moder gaf mig; men en kede hade jag, som blef mig köpt för något brutit Guld, jag fick efter min Salige Farmoder, och den Keden war så lång hon räckte mig tre gånger om halsen. Till et witnesbörd tog min Salige Moder litet för mit Bröllop den ena parten af Keden och gaf min Syster och den tänker jag at min Syster-Dotter hafwer ännu i dag.

Men emot alt detta, min kåre Salige Moder gaf mig, är mig icke alt witterligt, hwad min Syster fick; men thet jag wet will jag opräkna, som i sannhet skall stå till at bewisas. Ifrån thet mitt Bröllop stod och till hennes Bröllop stod, wet jag at hon war wäl hällen med kläde, både med Silke och Sammet: dertill lät ock min Sal. Moder göra henne Keder, Bälte och annat smycke henne wäl tjänte till at draga. Till hennes Bröllop gaf min k. Salige Moder henne sköna perle-hufwer och Guldhufwer, rödt Karmesi Sammet till Kjortel och Käpo med Perlesticker arbete, swart Sammet til Kjortel och Käpa med annat gullad förbrämadt, förutan idel swart Sammet, Siden Atlask, Siden Kamelott, Siden Damask och annat sådant. Hennes Brudesäng med Gyldenduks Dyner, Lisserne med Perlestickare arbete, Täckenet af rödt

Sam-

Sammet öfwerströdt med Wapn-kreßar och i perleſtickare arbete. Item halftannat hundret Ungerſke Gyllen till at låta göra ſig en Kede af efter Bröllopet, och efter min Sal. Moder ändock icke hade kommit ſig före, något ſynnerligt godt bohag ſjelf, efter hennes boo, emedan hon war af landet, förfors alt, gaf hon henne till at köpa ſig Tenn, Mäßing och Fjäderkläder före, 200 ſlagne Daler och 2000 Mark, till granna Lakan och Dukar, 12 af the ſtora Hollandslärfts ſtycker uti hennes ſpiſa-fatabur, 500 alnar godt grant hemmagjordt Lärft, til at köpa ſig Koppar före, 40 Oxar, förutan Kannor, Skålar och Stop af Sölf*).

Til thet femte. Då Gud alt för ſnart, om jag ſå måtte ſäga, kallade min kåre Salige Syſter **), tog min k. Salige Moder hennes ſmå Barn, med Ammo, Pigor, Drängar och Karar, ſom på dem aktade, på ſin egen

*) Swar: Om Frn Brita icke kunde giſwa ſin äldſta Dotter ſå mycket til Hennes bröllop, ſå kom hon henne dock ſedan ofta ihog både med ett och annat, ſå at om alt warit på en hop, hade man dorföre wäl kunnat köpa ſå mycket ſom den yngre dottren fick. Hwad för öfrigt hon gaf, det war hennes egit, ſå at hon hade magt dermed göra och låta.

**) Gref Guſtafs Frn Ingeborg, dog år 1558 och är begrafwen i Stockholms Storkyrka. Gref Guſtaf gifte ſig ſedan med Cicilia Stenbock, Drottning CATHARINAS Syſter. Hon lefde Änka ännu år 1571.

gen omkost med all den del som behof gjordes, så at Grefwe Gustaf aldrig intet kostade på them uti så många år til en pennings wärde, förra än min Salige Moder fick Gref Gustafs Gods i wärje, betalade hon mång Grefwe Gustafs gäld, dertill bygde hon op Lindholmen, som war uti grund nedbränt, förkofrade det med Boskap och bohag, med all den del som uti et bo kunde behöfwas, som nu är wäl på fiitt, förde derföre fitt Boskap och Bohag ifrån Erfwalla och dit, och satte Bönder på Erfwalla, hwilket nu står både blott och öde, förutan någon Boskap eller Bohag, ther till med rottet *).

Jtem på nytt hafwer åter min kåre Sal. Moder gjordt min Systerdotter **) boför med Fa-

*) Härtill swaras: Fru Brita tog wäl barnen till sig, men höll ej mer åt dem än en Amma och en Piga. Det samma gjorde hon ock med Fru Ebbas Barn, dem hon ock hos sig förförgde. Hwad Gref Johans barn påkostades de åren, blef rikeligen ersatt både af deras Fäderne och Moders Fäderne, som Fru Brita hade inne med sig i många år. Hade hon icke betalt Gref Gustafs gäld, så hade hon ju förestätt hans barn. Hwad hon kostade på Lindholmen, war icke hennes utan barnens. Nådteligen at Erfwalla blef öde, det war Fru Ebbas egen skull, i det hon med olagliga och swåra pålagor betungade Bönderna, och icke hushållade så förfigtigt som hennes Moder.

**) Grefwinnan Sigrid (Tre Roser) g. m. Fri-Herre Bengt Oxenstierna till Mörby och Lindholmen, död

Fatebur, boskap och bohag, så wäl som hennes framledne Moder. Derofwanuppå all den omkostnad som wändes på min Systerdotters Bröllop, togs allt af min Salige Moders egen opbörd och icke af theras, så mycket som till en penning, utan så snart som Bengt snaraſt kunde få sin anpart derifrån och Herr Johan sin både Fäderne och Möderne, och gälden stodo obetalte, och alla betalades, som förra år berördt, af min Sal. Mors opbörd *).

Och till at betala sådane gäld med, lät hon opbära af sin Norrska gods itt års opbörd, framföre åt, som först borde utgå, då Gud hade kallat min Sal. Moder, så hade ingen annan del ther uti än jag, så ock den fordringen af hennes Bönder här uti landet, togs ock op framåt för sådana sak †).

Me-

d. 25 Julii 1586. Begrafwen i Strö Kyrka i Westergöthland.

*) I Swar: det Fru *Brita* gifwit sin yngre dotter Fru Ingeborg, det hade hon efter dennas död fått igen och mera till. Sin Dotter-dotter gaf hon wäl Bröllopskoſt, men icke alt af sit eget, utan af Fru Sigrids Fäderne och Moders Fäderne. Likaledes betalades icke eller gälden af Fru Britas egna, utan af Barnabarnens gods som de hade i Westergöthland och Upland, och det ännu et år efter Fru Sigrids bröllop med Herr Bengt.

†) Härtill swarades: at Fru Brita i många år haft all deras opbörd om händer, så at de kunde hoppas, det

Medan hon hafwer warit theras målsman, hafwer hon kostat all sin egen held opbörd på dem och deras folk, så at icke fanns efter min k. Sallge Moder till ett halft hundrat dalers wärde uti alt Guld, Sölf och pengar, som de sade jag skulle hafwa lott uti. Om mig nu häremot alt detta förtalde, skulle någon fördel böra at gå till, will jag gerna hafwa mig försport *).

10.

Transsumt af de Beswär, som Gref *Johan Gustafsson* (Tre Roser) och Fri-Herre *Bengt Gabrielsson* (*Oxenstierna*) å sin Frus wägnar, inlemnat emot Frun *Ebbas* (*Liljehöks*) i Rätten, för Riksens

deras förråd borde wara ansenligt. De Norrske Godsen tillkommo icke ensamt Frun Ebba, utan borde, efter deras tanka, den andra Systren också deruti hafwa sin andel. Hwem upbörden af Norrska godsen kunde de ej yttra sig, annan Fogden derifrån komme, och blefwe hörd.

*) Swar: Frun Ebba war sielf tilstädes wid sin Moders död, och hwad der fanns, förde hon tådan med sig, så at medarfwingarne ej fingo weta hwad eller huru mycket Frun Brita efter sig lemnade. Detta är kortelig innehållet af Medarfwingarnes påminnelser: At införa dem bel och hälfne skulle warit för widlöftigt; derföre hafwa de wid hwar Artikel blifwit i sammandrag införde uti anmärkningarna. Men at hela Saken må blifwa deß tydeligare, bifogas et Transsumt af deras Beswär emot Frun Ebba Liljehök.

sens Råd i Stockholm, inlagde Skrift. Ingifwen i Julii Månad år 1582 *).

= = Efter nu såsom wår Mor-Syster hafwer berättat hwad hon hafwer welat, deruppå wi tillbörligen, som oß förhoppas, swarat hafwa; Så kunne wi ock icke låta förbigå, at gifwa tilkänna, hwad wi med god rätt hafwe till at beswära oß utöfwer emot henne. Först Anno 58 (1553) kallade Gud wår Salige Moder **) och tog så wår Saliga Moder-Moder †) oß båda till sig, samt med wår Saliga Moders fäderne, både löst och fast. Anno 67 (1567) kallade Gud wår Salige Herr Fader ††), då tog wår Saliga Mormoder alt wårt fäderne, både löst och fast också till sig, och woro wi då öfwermagar. Nu hafwer wår Saliga Mormoder haft all wår uppbörd i så många år, både Fäderne och Moders Fäderne: theßlikes alt hwad som wåre Salige Föräldrar oß left hafwa, både Guld och Söff, Tenn, Koppar, Mäßing, Fatebur, leswandes qweckt, både uppå Lindholmen och Friswik och hwad annan boende der hafwer warit, hwil-

*) Är allenast senare hälften deraf; emedan förra hälftens innehåll; är till det hufwudsakel gaste anförd t i anmärkningarne wid hwar punkt i föregående Document.

**) Grefwinnan Ingeborg.

†) Fru Brita till Erfwalla.

††) Gref Gustaf (Lre Moser.)

hwilket wi somt i wår Mormoders tid uppå Lindholmen bekomit hafwa, men icke alt, utan at wår Sal. Mormoder bekände sig (som ännu de åro som det med deras Ed bekänna skola, hurudana wår Sal. Mormoders ord den tid woro) at wara oß skyllig, och nu år oß wår opbörd i så många år borta. Det wi af wårt bekommit hafwe år wäl witterligt, will intet når räcka utgiften, som oppå oß kostat år, till den opbörden oß hafwa bordt, och med rätta efter wåre Salige Föräldrar hafwer tillfallit. Nu hafwer wår Morsyster sagt och ännu säger, at wi allt wår Saliga Mormoders gods i så många år nutit hafwa och alt oppå oß anwändt, och hon deremot intet af nutit. Derföre wele wi hafwe oß med de Ädle och Wälborne Herrar wänligen förspört, om wåre Sal. Föräldres gods icke mä ware så mycket, at thet kunde föda och kläda oß båda med twå personer, om det oß hade blifwit rätt föreslätt, hwilket år till att bewisandes, det wi intet folk mera hafwer haft utan (en Dräng *) några år sedan jag Johan wäxte op, och jag Sigrid hade aldrig mer än en piga till theß jag kom i Mans wäld.

Till

*) Dessa twå orden åro tillagde at fylla meningen; emedan de i den gamla Original Afskriften åro i den förmultnade kanten borta.

N:o 12.

Till thet andra hafwe wi till at beklaga oß, at efter Gud alsmägtig hafwer kallat wår Sal. k. Mormoder, oß thet Gud bättre något för hastigt, hafwer wår Mor-Syster, ansedt det wi som oftast och på det aldrawänligaste hafwe med wår skriftwelse besökt och bedit henne at hon intet wille befatta sig med wår Sal. Mormoders Bönder eller opbörd, in till theß at wår Salige Mor-Moders affomnade kropp kunde komma till en Christelig och årlig begrafning, och hwad till den begrafningen wille behöfwas, wille wi så mycket oß tillkomme wara öfwerbödig till at utlägga; derutöfwer wi aldrig någon beskeed eller swar kunde bekommit, utan Morsyster strax efter wår Sal. Mormoders död hafwer känts wid allt hennes gods, både löst och fast, och tog thertill, oß owitterligit, en förseglad kista samt et skrin och alle hennes kläder både lindne och ulne, hwad Sölf och Guldpenger wår Sal. Mormoder den tid når sig hade, med sig bort ifrån Lindholmen; dertill med otilbörlig pålagor betungat wår Sal. Mormoders Bönder, både med körsler och olaglig dagswerker, så

at derigenom många wår Sal. Mormoders gods äro och ännu blifwa öde, dertill opborit Reſtantier, afrad, ſkattajärn, gingärd, hosbonde hylli, geſtning, dagswerker och alt annat Landtgille, ſom de åligen plägade utgöra. Dertill låtit wår Sal. Mormoders Bönder köra ſig ſkipswerke, och icke en ringa wäg *), och ſå Timber till Lyckås och Kågleholm; hafwa (ock) de Bönder under Erſwalla måſt i hwar weka göra ſtundom et och ſtundom tu dagswerke till Kågleholm, och ſedan deras Slägg-dagswerke till några tuſend ſkeppsſpik, med wår Sal. Mormoders öl och mat, wår Morſyſter hafwer låtit ſlå, therigenom meſt the gods under Erſwalla gård, ſamt gården, äre och blifwa öde, hwilken ingen annan är derföre at ſkylla, än wår egen Morſyſter. Dertill hafwer hon ock låtit förſegla några dörar på Erſwalla gård / der hon wißte något godt war innanföre; men ſå hafwer hon ock igenom ſina tjänare låtit afrifwa förſeglingen och tagit ther ut hwad henne hafwer ſynts och ſtraxt förſeglat dem igen. Och dertill med hafwer hon mädſamligen trängt oß ifrån wår rätt i

R the

*) Härwid har i Original-Concepet warit tillſatt, men ſedan utſlutit: „Och ſomme, ſom ingen råd haf„we hafft at komma werket fram, måſte den, ſom „tillbaka ſtod, gifwa 1 Tunna Råg".

the gods oß med rätte hade tå straxt bordt tilkomma, och hafwer dem ännu i denna stund med trug och olag inne med sig. Dertill med är oß ock borte en halfpart utaf Wid, och de gods Herr Eric Nilsson gaf wår Sal. Mormoder i Morgongåfwer, hwilket gods Sal. Herr Sten (Lejonhufvud) fick utaf wår Mormoder utan något wederlag och utlagde det för Kägleholm.

Efter nu sådane beswäringar äro oß af wår Morsyster tillfoget och wi förnimmer at inga wänliga medel kunna hjelpa i denna wår rättfärdiga sak; derföre äre wi förorsakade i underdånighet at besöka Kongl. Maj:t wår aldranädigste Herre och Konung, samt Hans K. Maj:ts och Rikens Råd och bedje, at wi till wår rätt blifwa hulpne, så mycket som lag och rätt kan (medgifwa). Derföre hafwe wi korteligen gifwit wår sak skrifteligen tillkänna, låta oß också gerna thermed åtnöja, hwad de Ädele och Wälborne Herrar, therom rättwisligen dömandes warda, det wi oß wisserligen förse, at så ske må *).

Sedan Bytet stod oß imellan, kändes hon några gårdar ifrån oß, som en liten Sedel i hennes Ladeken förmåler, dock fick hon oß et år Skatten igen. Straxt derefter tog

*) De följande Artiklar tyckas sedan wara tillsatte af en annan hand.

tog han den ene Gården Backa, som mäst renter, dref Banden med lutter wåld ifrån, som Hans Bref derom skulle utwisa, oansedt at jag hade Kongl. Maj:ts förswarelse-bref på gården till thess Lagen hade skilt åt.

Så hafwer hon oss ännu med lutter wåld ifrån 6 gårder i Byrkie-Härad, som Sal. Gref Göstaff pantsatte Herr Steen (*Leijonhufvud*) och åre. igenlöste för 12 år sedan, som Salig Fru Brita bekände, så sant mig Gud skall hjelpe, och henne eget Bref förmåler; dock hafwer hon handskriften med de andre wåre bref och register.

Salige Fru Britas Morgongåfwor, som Herr Eric Nilsson gaf henne, nemligen Wädh och så mycket derunder, hafwer Herr Steen och hon bytt sig Kågleholm före, och wi hafwe icke en Stake deremot, utan miss det i så många år, sedan de fingo Kågleholm. Thesslikes alle de Norrske Godsen, som efter Salige Frun i Norrige föllo, dem hafwer hon pantsatt bort. Också några pantegods, som S. Fru Brita hafwer pantat sig til, hafwer hon också: der hafwe wi intet emot, dertill en års upbörd af alla S. Fru Britas Gods.

Detta efterskrifne Sölf finge wi efter S. Fru Brita: Mayeller 6 stycker. Sölf Salzer 3 st. små Kannor 2. Men den ene

hörde

hörde S. Grefv Johan till och blef honom af Sal. Fru Brita gifwen. Der står hans namn uppå. Mer wet jag mig, så hjelpe mig Gud, icke hafwa i Sölf eller Guld bekommit efter henne. Hwad S. Fru Brita hade här eller på Erfwalla, det tog Grefwinnan med sig.

II.

Drottning *ULRICÆ ELEONORÆ* Hand-Bref till Ombuds-Rådet *Cronhjelm*, *dat. Stockholm* d. 10 *Decemb.* 1718 *).

Wälborne Herr Baron och Öfwerst-Stallmästare. Uti hwad bedröfwelse Hans Högst Salig Maj:ts min käraste Herr Broders oförmodade frånfälle mig försatt hafwer, kan Herr Ombuds-Rådet lättare sjelf tänkia, än jag det uttryckia. Jag måste skicka mig i Guds behag, och wänta af hans faderliga hand den tröst, som han behagar gifwa. Och som jag efter detta dödsfallet redan har antagit styrelsen af mitt Arf-Rike, och finner för min tjänst angelägit, at Expeditionerne af Cantzliet med de derunder hörande Betjente, som härtill följt Hans Högst Sal. Maj:t i Fält, måtte ju förr ju hällre infinna sig här i Stockholm och förrätta deras Ämbeten; Så ser iog gerna at Herr

*) Efter Originalet.

Herr Ombuds-Rådet låter hela sin Expedition med det aldraförsta begifwa sig på resan hit åt, men at han för sin person, såsom Öfwerst-Stallmästare, blifwer der nedre qwar, och drager förſorg om alla anstalter, ſom till det Kongl. Liket upförande nödige äro, följandes med de dertill hörande betiente med i ſviten, hwarom Herr Ombuds-Rådet med Herr Fältmarſkalken Renſköld, ſom och låter följa med, behagade correſpondera. När Herr Ombuds-Rådet hitkommer, får jag ſedan tillfälle ſå wäl at ſe nya prof af hans altid betygade nit och wälmening för mit bäſta, ſåſom och at förklara emot honom ſielf, huru jag altid är Herr Barons, Ombuds-Rådets och Öfwerſt-Stallmåſtarens

Stockholm d. 10 Decemb. 1718. helt Nådigſte Drotning ULRICA ELEONORA.

Ombuds-Rådet Cronhielm.

12.

Ceremonier wid Hans Maj:t Konung *CARL XI:s Copulations-Act* med Drottning *ULRICA ELEONORA*, den 6 *Maji* 1680 *).

Efter E. K. Maj:t uti den H. Trefaldighets namn

*) Som detta ſtycke blifwit utelemnat, uti Handlingar till Kon. Carl XI:tes Hiſt. Saml. 2 ſid. 83, får det här rum. Det är ſå wäl ſom Hufwud-Documentet lemnat af K. Hof-Pr. och Prob. i Carlshamn, Hr. Mag. J. C. Stricker.

namn beſlutit et Chriſteligt äktenſkap och ämnar nu igenom Guds H. Ord, ſamt allmännelig bön och wälſignelſe låta ſtadfäſtas, ſå täckes E. K. M:t inför närwarande Förſamling bejaka, om E. K. M:t will anamma den Stormägtigſte Prinſeßan Huldrica Eleonora till ſin äkta Drottning och älſka henne i nöd och luſt?

Stormägtigſta Prinſeßa.

Efter E. K. Höghet hafwer uti det H. Treefs Namn ſamtyckt till et Chriſteligt äktenſkap och det ſamma ſkall nu genom Guds ord, ſamt allmännel. bön och wälſignelſe ſtadfäſtas, ſå täckes E. K. H. inför närwarande Förſamling bejaka, om E. K. H. will anamma H. K. Maj:t den Stormägtigſte Konung och Herre K. Carl XI. till ſin äkta Maka och älſka honom i nöd och luſt?

Inclinatis Capitibus.

Låter oß bedja.

Alsmägtige Fader, ewige Gud, ſom Man och Qwinna dertill ſkapat hafwer, at de ſkola wara ett kött &c.

Ringarnes Wälſignelſe.

O Gud Fader, Alsmägtig Herre, ſom af din obegripeliga godhet hafwer all ting ſkapat, at de ſkola tjäna människona till godo, wi bedje tig at tu wille wärdigas ſända deßa Kongl. Perſoner, hwilka nu med wan-

liga

liga wärtecken skola hwarannan om sin äktenskaps trohet försäkra, tin wälsignelse och uplysning, at de sitt löfte icke någonsin måtte förgåta, utan ostraffeligen lefwa uti detta Helliga Ståndet, till hwilket du igenom tin allwisa försyn dem kallat hafwer. Amen.

Pro sponso Regio.

Den Stormägt. K. och Herre K. Carl XI. S. G. och W. Konung, tager then Stormägtigsta Kongl. Prinsessan Ulrica Eleonora, Danmarks, Norriges, Wendes och Göthes Arf-Furstinna till sin äkta Drottning och Gemål, lofwar at at älska Henne uti nöd och lust, och till ett wärtecken gifwer H. M. H. K. Höghet denna ring.

Pro sponsa Regia,

Den Stormägtigsta Prinsessa Ulrica Eleonora Dan. N. W. och G. Arf-Furstinna, tager den Storm. K. o. H. K. Carl XI. Sw. G. och W. K. till sin äkta Herre och Gemål, lofwar at älska Honom i nöd och lust och till ett wärtecken annammar H. K. H. denna Ring.

Wäl-

N:o 13.

Wälsignade Christne: Såsom nu dessе Kgl. Personer, efter Gud den aldrahögstes försyn förmedelst et heligt samtycke och städig kärlek hwarannan om inbördes äkta trohet och huldhet försäkrat haswa, och sådant här uppenbarligen inför Gud och Eder såsom witnen på den ytterstа dagen, bekänna, ja theruppå gifwit hwarandra wärtecken och wignings-ring: altså fogar jag såsom en owärdig Christi tjänare Högstbemälte Kongl. Personer uti Äktenskaps-Stadga och Förbund tillhopa i namn Guds F. rc.

Evangelium legitur.

Deßa wär Herres JEsu Christi ord, wille E. K. Maj:ter tro och wara ther wisse uppå, at Gud wär käre Himmelske Fader hafwer Eder uti thet H. Äktenskaps-Stånd sammanfogat: uptagen fördenskull med tolamod och tacksägelse alt hwad E. Kongl. Maj:ter uti detta H. Ståndet kan wederfaras, likasom af Guds hand, hwilken Eder hjertan sammanfogat och detta oupplösliga bandet knutit hafwer.

Låter oß nu för Deras K. Maj:ters wälgång och lyckſalighet ſamteligen och hjerteligen bedja;

Helige Herre Alsmägtige Fader ewige Gud, tu ſom genom din kraft all ting af intet ſkapat hafwer, du ſom ock når all ting ſkapat woro, ſkapade människona ſom deröfwer ſkulle wara en Herre; men ſade det ej wara mannenom godt at wara allena och fördenſkull gjorde honom qwinnona till hjelp af et refben, ſom du tog af hans egen ſida, giftwandes dermed tillkänna, at ſåſom qwinnan hafwer ſitt urſprung af mannenom, ſå ſkola the altid blifwa tillſamman. O ſtore och allwiſe Gud! du ſom med äktenſkapet beteknade den ſtora hemlighet, at ſåſom man och qwinna warda et kött; ſå är ock jämwäl Chriſtus ett med ſin Helga Förſamling. O Gud ſom hafwer man och qwinna fogat tillſamman och giftwit dem en ſådana wälſignelſe, at hwarken Adams ſynd eller Noe Flod kunde henne förtaga, ſe nu mildeliga till deras K. M:ter, ſom hafwa giftwit ſig i äktenſkaps-Ståndet, begärandes af dig warda wälſignade och beſkärmade, och gif at de måge uppfyllas med glädje, kärlek och frid och wara hwarannan af hjertat trogne och tålige, hållandes thenna äktenſkaps-ſtadga rätt och oſtraffeligen efter titt

ord

ord och uti tin fruktan. Förlån o Himmelske Fader tin wälsignelse öfwer D. K. Maj:ter at Deras äktenskap må prydas med den frukt, för hwars skull tu det instiktat hafwer och bewara Them för alla Satans frestelser, samt onda menniskors list och illwilja, på det De mäge uti en rätt tro och uti en sann helig kärlek lefwa till en hög och önskelig ålder, Tig o HErre Gud till pris och åra, hela Christenheten till hugnad och efterdöme, de båda Kongl. Husen till beständig enighet, detta Rikets inbyggare till frid och fromma, D. K. Maj:ter sjelfwa till Kongl. förnöjelse och omsider till ewig glädje och salighet.

13.

Rätter fordom brukelige uppå Kongliig Taffel wid Bröllop och andre Solenniteter *).

Theße efterskrefne Rätter spises om Lögerdagen, hwar Rätt efter annan, som här efter skrifwit står. Får-

*) Åter ett stycke till uplysning om fordna yppigheten och Prakten i Swerige, hemtadt utur de berömde Palmsköldska Samlingarna i Upsala, och meddelt af Lectoren wid K. Gymnasium i Linköping Herr Mag. Joh. Busser. Dylika stycken finnas tillförene i Herr Assess. Gjörwells Mt. Sw. Biblioth. Band. 1. del. 2. sid. 101 - 108. Swenska Anecdoter, del. 1. sid. 7. del. 2. sid. 15. 16. och kan hända ännu flere städes. Så wida årctalet här icke

Färske Gädder med Lemoner. Långganges med egg och sucker. Charutze Pasteijer. Äplemos. Hackade Gädder. Färsk Lax med Rußin och Mandel. Braxne-Pastej. Fikone-Moos. Charutzer med Kirse-bär-Mos och Wijn. Mandel-Öst upgifne med Confect. Ål-Pastej. Stekte Braxnar med Epler. Syltet Abborar med Egg och Sucker. Swetske-Tårta. Egge-Pastej. Stekte Lax med Sap. Bernfisk med Muskate-blomma. Rijsmoos. Sudene Braxen med Swartsodh. Leeses af Sucker, Mjölk och Rosenwatten. Blanck Eßen af Rijs, Rosenwatten och Sucker. Hackede Gädder gjorde som Päron. Stekt Sijk med Capris. Plomone-Moos. Gedde-Pasteijer. Eple-Tårter. Stekte Karutzer sitruneret. Gedde-Moos. Lumer med brunt Sodh. Tarte af Rijs. Pärenne-Moos. Rocker med Ingefär-puder. Gedde gälredh. Tarte af Hjortren. Flundror med gröna krydder. Swetske-Moos. Färsk Jid med Pepperrot. Tarta af Päron. Pären kokat med Win och Kannel. Baket Rusin och Mandel Sum-

år utsatt, lår ej kunna med wißhet fågas, om detta Document hör till slutet af 16:de eller början af 17:de århundradet. En kännare kan bäst göra jämförelsen med de åberopade förteckningarne, hwilkas tid år utsatt; då det ej torde synas orimligt at hänföra deßa anrättningar, åtminstone till Kon. JOHAN 3:dies tid.

Summa Rätter = 40. Item M. Pawell Schoåßen Sexhanda ſlag löper = 46 Rätter.

Theſſe efterſkrefne Rätter upgoſwes för K. Maj:t, om Söndagen.

Win-Moos med Confect. Stekte Jerper Sitroneret. En Rätt af Kalfwe-Kött ſom heter Totte. Råå-Paſtejer. Höns ſudne med Win och Lemoner. Kalfwe-Stek med Korinther. Tarte af Eplene. Små Fogler ſtekte med Sappe. Fyllt Lambe-kött Sudit. En Paſteij af hackadt Kalfwe-kött. Höns-Moos med röd färge. Orrhane Paſteij. Elge Sambt = = =. Sudne Gåß med Rußin och Mandel. Råſtek med Lemoner. Tarte af Swedzker. Gryteſtek med Pipperrot. Höns-Paſteijer. Hiſpaniſkt brödh. Kalfwe-Kött gult med gröna kryddor. Hare-Paſteijer. Råå Widbrå med ſwart ſödh. En Tårte af Eple heter Totte. Kalf galleredh. Hönſe-Moos. Påren gjort af Kalfwe-kött med Korinther och Sap. Elge-Paſteijer. Eple-Moos kalt. Sudne Birkhaner med Pårene. En Paſteije Lambekött. Stäckte Gåß fylte med Eple. En Tarte af Pårene. En Rätt af Oxefötter, heter Läſyß. Hacket Lambekött med Win. Rålumber. Swintarte. En Rätt af Ingefär. En Rätt af Egg heter Hußbloß. Oxe-Tunger-Paſteijer. Grijs

galle-

galleredh. Klenet med Rußin och Mandel. En rätt af Kalfwe-kött med Säcker. Ett slätt Galleredh. En Rätt af Höns och Fiskie-Mage. Oxestek med Kaprijß. Lunge-Moos. Förgylt Swine-hufwudt. En Rätt af Kalfwe-kött och Ingefäre. En Rätt af Rijs och Rosenwatten. En Rätt af Höns heter Jelee. Klenet medh K. M:ts wapen. En rätt kallas Longanges af Egg och Rijs.

Summa 53 Rätter. Item Mr. Påfwel allehanda Schoeeßen Retter.

Item uti Brudehuset.

En Rätt kallas Pischoet. Hispaniske Bröd. Jelee. Egg gjorde af Sucker. Blank Eeßen. En Rätt af Rijs och Sucker, heter Tutee. En Rätt af Ingefär och synnerliga krydder. Loganges. Tarte af Rijs. Tarte af Swetsker. Tarte af Plommen. En Rätt heter Lesees grön och rödh. Et annat slags Tottee af Mandel och Socker. Stötte Päron med Sucker och Rosenwatten. Gallmaces gjort som Lillier. Pääs af Portugall af Zucker, Kanell, Muschater, Rijs och andre krydder. Mersepann.

Summa 18 Rätter. Item M. Lucas Apoteker Sexhanda confect. Summarum uti Brude-huset Rätter 24.

Theße efterskrefne Konfect kommer M. Lukas Apotheker åstad:

Conn-

Kannfecht af Anijs, af Koriander = =

Theße efterskrefne Rätter kommer Mester Påfwel åstad: Brude-Cammaren 2. Bakelser giorde utaf Åple och Päron-Moos. Mocius Zefeluchra *). 2, af Epple och Peren-Moos.

Marchus Cortius 2, gjorde af Lingenn och Åplen.

Eleffanten 2, af Päron-Moos.

14.

Historiska Småsaker **).

1. Afskrift af et Manuscript ifrån äldre tider, kalladt: Ondt Mynt skadar Riket †).

Detta

*) Lär förmodeligen wara Mucius Scævola, likasom de följande twå bilderne, af Lingon och Åplen, skulle föreställa Marcus Curtius. Wid hela Documentet har jag på det nogaste följt Staffättet i Palmstölds egen afskrift.

**) Ombyte af alfwarsamma och nöjsamma ämnen, tyckes wara oskiljaktigt från alla Wecko-Skrifter, och således jämwäl kunna förenas med dem, som blott utgifwas i affigt på Historiens uplysning i gemen, hwarifrån hwarje sak sedan kan sammanhemtas och nyttjas på sitt rätta ställe, då en gång fråga upkommer om en utarbetad allmän Historia, antingen för något wißt tidhwarf, eller någon wiß del deraf, eller angående någon särskild sak, konst eller wettenskap. Läsaren torde fördenskull icke obenäget anse, at här några smärre Historiske händelser ihopkommas.

†) Efter berättelse skall det wara funnit i afledne Hans Excellence Herr Riks-Rådet Grefwe El-

Detta ordspråk stod för 28 år sedan i bland andra gamla ord skrifwit uti Linköpings Kyrka wid wästra gafwelen, nordan dörren, under Orgel-Werket, och det ordspråket år sannadt i 23 års tid twänne resor, det nu mången med sin stora skada beklagar (det Gud bättre) ther man med hot och twång år utarmadt, at de wela göra folket blindt och wettlöst, at man med seendes klara ögon måste warda förderfwadt och anamma det för 4 mark, som wat 5 öre wärdt, och det för 1 mark som wat 5 fyrkat wärdt.

Det-

tenpreuses Samlingar, ibland andra tara Manuscripter. Det synes tydeligen wara författadt mot slutet af 16:de århundradet. Det år wäl tillförene tryckt Sid. 19, 20. i en Skrift, kallad: Anmärkning wid de 35 Frågorne, eller wid det nyligen utkomna Arket, under namn af Frågor hwaröfwer de böra förklara sig, som påstå det yppighet och underwigt åro orsaken til höga Coursen och utrikes gäld; såsom ock anmärkning wid 6 waret deraf, kalladt: Oförgripelige Tankar och Anmärkningar wid de 35 Frågor, som för någon tid sedan af Kongl. Finska Boktryckeriet åro utkomne; hwilka bägge angå yppighet, underwigt, Cours och Credit, samt så wäl hjälpemedlen, som missnöjen deröfwer; hwilken utkom i Stockh. hos J: G: Lange 1765. 4:o; Men får ock här ett rum för sammanhanget skull med Swenska Mynt-Historien, och för deß besynnerliga innehåll.

Detta skedde 1570 och intill A:o 1575, och ifrå 1590 intill 1593 skulle man upbära det för 1 mark, som icke rättsliga war et öre wärdt, ändock det sattes sedan på 2 öre.

Och blefwo derigenom otaliga många utarmade, besynnerligen de enfaldige och menlöse; dock war ingen så klok i hela Riket, at han ju hade deraf någon skada och blef bedragen, undantagandes en hop Wexlare och landsens tjufwar, ibland hwilka den öfwerste het Welam de Wijk, en Nederländare, som ock uti otid war Myntmästare. Han med sine Wexlare och andra, som rådde om Myntet, och wiste huru godt det war, och huru det blef i hwarje gytning förwärradt, derefter wiste de taga sina Saker med Wexleriet och förköpa alla Varor uti alla Landsändar och Städer, så ock köpte Silfwer och gammalt Mynt, och drogo så ena tjufwanut öfwer hela Riket, mångom till dråpelig skada.

Summa summarum, det gick till, lika som hela Riket hade warit till rof och spillo gifwit, och de som sådant märka kunde och qwidde öfwer sådant Land-förderf, de blefwo hatade och förtryckte, det Gud bättre.

2. Om

2. Om Portrait-Målaren David Beck *).

Denne Mannen som war en Lärjunge af den berömde Vandyck, har i sin tid utan gensägelse wa-

*) Ibland Konstnärer i Swerige är denne David Beck, som i Drottning CHRISTINÆ tid här med berom flere år wistats, med loford nämd af Cancellie-Rådet m. m. Herr C. R. Berch, i hans förträffeliga Anmärkningar om Konsterna i Swerige, som finnas införde i Kongl. Bibliothecar. Herr Gjörwells Allmänna Tidningar för år 1770. St. 119. Sid. 475. I London utkom nästledit år, 1770, hos Cadell, et Werk, kalladt: The Gentlemans and Connoisseurs Dictionnary, författadt af Herr Pilkington, Vicarius i Donalote och Dublins Stift. Derutur finnas några synnerlige Anecdoter, införde i Journal Encyclopedique 1770 Tom. VII. Part. I. p. 129. och jämwäl den ofwan anförde Berättelsen om David Beck. At han derstädes kallas till Nationen Swensk, har jag ändradt, efter Anmärkningarna. De twå öfrige Konstmålare, som jämte Dav. Beck nämnas å förberörde ställe, höra icke till de Swenska, eller dem som i Swerige uppehållit sig någon tid. Den förre är Historie- och Landskaps Målaren Peter Balton, från Antwerpen, hwilken då han kallades till Kåjserliga Hofwet i Wien, och till prof anbefaltes, at efter eget godtfinnande tekna ett stycke, som skulle föreställa någon stor myckenhet folk samladt på ett ställe, walde till ämne, at afskildra Johannes döparen, såsom talande för en anselig folkmängd. Alla närwarandes ögon syntes på målningen wara med största uppmärksamhet fästade på den Talande; hwilket war så wäl gjordt, at Kåjsaren sjelf fann den samma wacker och den gillade. Genom något besynnerligt hugskott, hwar-

warit en stor Portrait-Målare. Han har till sin börd

till orsaken är obekant, skall likwäl Kåjaren befallt at öfwerstryka St. Johannis bild, och i stället tekna en Elefant, hwilket Balton werkstält, men denne Elefant har åstadkommit en helt owäntad werkan; ty förändringen gjorde, at man sedan tyckte sig se en hel annan passion hos de kringstående. I stället, at de förut synts med en wördnadsfull upmärksamhet, sägo de nu alle utsåsom intagne af et slags dum och häpen förundran. Den Senare är Pietro Facini från Bologna. Han hade icke den ringaste kunskap i Målarekonsten, och kunde aldrig föreställa sig, at hans Namn en gång skulle blifwa räknadt ibland berömde Målares, då han af blott nyfikenhet kom till Hannibal Carrache, till at se de öfningar, denne berömde Målarens Lärjungar hade för händer. Intagen af de särskilda ritningar som han här blef warse, betraktade han dem i all tystlet, med mycken förundran. Under det samma teknade en af Lärlingarne med blyertspenna Facinis bild, såsom nedsänkt i förundran och föreställd som åskådande med något dumt och häpet utseende. Denne Satirique tekning gick ifrån den ena Lärlingen, händer imellan, till den andra, till deß de alle begynte öfwerljudt skratta, när de jämförde Copian med Originalet. Facini högeligen förtretad öfwer samma yngling, tog i hast et kol, och fast han förut aldrig öfwat sig, afskildrade han så fullkomligen den samma, som honom bildat, och med så lötteliga drag, at alle åskådarne mer logo åt denna än den förra ritningen. Carrache sjelf intagen af detta qwickhets prof, gjorde Facini den heder at han tillböd sig till at underwisa honom, det han ock werkeligen gjorde så troget, at Facini innom kort tid, blef en af de förste Konstnärer i Italien.

hörd warit Holländare, ifrån Delft, fast andre utgifwa honom för Swensk; emedan han här i Riket flera år arbetat. Om honom berättas denna synnerliga händelse, at då han en gång reste genom Tyskland, blef han ansatt af en ganska swär sjukdom, hwilken anstöt olyckligt wis träffade honom på et eländigt wärdshus i en By. På femte dygnet ökom en så häftig Crisis, at han förlorade all känsla, och swimningen räckte så länge, at han hölls före wara aldeles afsomnad. Hans husfolk, som mycket älskade honom, greto hjerteligen, och at skingra sin öfwerflödiga sorg, togo de tillflykt till den tröst, som war Landets sed. De började dricka med mycken flit, bredewid sin afsomnade Herres Lik. En ibland dem, mer bedröfwad än de andre, tog så ymnigt til lifs, at han till slut tyckte sig icke mer kunna förmå. Ack, sade han till de öfriga, wår olycklige Husbonde älskade så högt denna angenäma dryck, at wi skulle wara mycket otacksamme, om wi icke deraf tilböde honom några droppar efter hans död. Detta förslag, som syntes dem ganska hederligt, antogs med nöje af alla, och Betjänterne till at wisa sin tacksamhet, ömhet och erkänsla mot sin aflidna Herre, uplyfte hans hufwud och gjorde alla möjeliga försök, at få uti honom några droppar Win. Lukten af Winet och kan hända något litet som

som kommit i hans mage, bragte honom åter till lifs. Han öpnade ögonen, och betjänterne, som af glädje bortglömde hans sjukliga tillstånd och stora swaghet, nödgade honom at utdricka hwad de hade qwar i Boutellien. Försöket, ehuru oförsigtigt, lyckades den gången, och David Beck blef friſt inom få dagar.

15.

Land-Marſkalkens Grefwe *Lindſchiölds* Tal för Ridderſkapet och Adelen, när Riksdagen begyntes d. 14. *Sept. Anno* 1686 *).

Stormägtigſte Konung
Alldranädigſte Herre

Eders Kongl. Maj:ts trogne undersåtare af Ridderſkapet och Adelen, hafwa uppå Ed. Kongl. Maj:ts Alldranädigſte befallning hörſamligen infunnit ſig, och ſkatta ſig derutinnan högſt lyckelige at the ſe ſin allernädigſte Konung och Herre på deß Kongl. Thron wid god hälſa, deß höga Kongl. Hus uti wälmägo, Fäderneslandet i frid och rolighet, och alla deß inbyggare i ſämja och enighet. De tacka Gud den aldra-

högſ-

*) Benåget inſändt, tillika med det följande, af Kongl. Secreteraren och Riks-Hiſtoriographen Herr Anders Schönberg.

högsta af hwilkom all god gåfwa kommer, för den stora sällheten och wälsignelsen, och derjämte erkänna med skyldigaste wördnad all den möda, och all den nådige och trogne förſorg, ſom Eders Kongl. Maj:t städſe håller oſpard till deras wälgångs befrämjelſe och all deras lyckſalighets förkofring. De frögda ſig högeligen at de både ſe och höra, huruledes Eders Kongl. Maj:t fäſter ſin Thron med Gudaktighet, ſåſom en rättſinnig HErrans Smorde, och pryder den ſamma med alla Chriſteliga och Kongliga dygder, ſom med et koſteligt Clenod; de ſe och dagel. höra huruledes E. Kongl. Maj:t ſtyrer ſit Land och Rike med förſtånd, ſåſom en wis Konung: förſwarar deß gränſor med tapperhet, ſom en oförſkräckt hjelte: ſköter HErrans Hjord, ſom en trogen herde: beſkyddar Landſens Inbyggare för öfwerwåld och oförrätt, ſom en rättwis domare; hägnar och fägnar ſina underſåtare med nåd och kärlek, ſom en god och gunſtig Fader.

At heta Konung det är et ſtort namn, et härligt namn, men Pater Patriæ, Landſens Fader, det är et ljufligt namn, et behageligt namn, den bäſta tittel ſom en Regent någonſin har haft, det högſta beröm ſom han någonſin kan förtjäna, den ſäkraſte

ste lön han någonsin kan få, tillika med namnet gagnet, undersåtarenas kärlek i lifstiden, men efter döden et ewigt åreminne. En Konungs egenskap är at se på sin magt, sin myndighet, sit Herrawälde, sin höghet, sin åra; men en Faders skyldighet är at se på sina barns bästa, at skjöta dem, at hjelpa dem, söka deras förkofring, främja deras hopp, öka deras häfwor.

En Konung som är den högste som Gud hafwer satt på jorden, kan genom ingen ting stiga närmare up till himmelen, än igenom godhet, och på intet bättre sätt förliknas wid Gud än genom et Faders hjerta. Hans gudaktighet förlorar sin kraft, hans wishet sin prydnad, hans tapperhet sin werkan, hans Herde-ämbete sin skötsel, hans rättwisa sin frukt, om icke mildhet är därhos, om den icke understödjes med nåd, omgjordas med barmhertighet, och gjömmes uti et benäget Faders hjerta. Ty detta Faders hjerta förmår så mycket, at de store och mägtige som kunna göra alt, wilja likwäl aldrig göra annat än det som godt är, det som lofligt och lagligt är, och det som länder till deras åra och deras underhafwande til gagn och glädje. Et sådant Faders-hjerta wisar Eders Kongl. Maj:t sine trogne undersåtare. E. K. Maj:t öpnar sine ögon at

anse

anse dem med nåd, sin mun till at swara dem med mildhet, sin öron till at höra dem med tolamod. Eders Kongl. Maj:t utsträcker sina armar till at beskydda dem, sina händer till at hjelpa dem, stundom till at gje, stundom till at betala, wisandes med det ena nåd, med det andra rättwisa, hwilka altid följas åt, och träda på hwar sin sida om Eders Kongl. Maj:t på deß höga Kongl. Thron, deß höga Kongl. Person till fast större trygghet, till fast dyrbarare prakt, än all den wakt och wård som hela Eders Kongl. Maj:ts krigsmagt med sin manlighet, ja hela Eders Kongl. Maj:ts Rike med all sin härlighet kan skaffa och åstadkomma. Et sådant Faders hjerta uträttar så mycket, at Eders Kongl. Maj:t aldrig tröttas wid, från morgonen in till aftonen, den ena dagen efter den andra, at se sit Rike till godo, och på alt sätt at främja deß Inbyggares wälfärd och sällhet. Hwad E. K. Maj:ts Förstånd wäl öfwerlägger, det ställer E. K. M:s flit strax i werket, och denne sednare får intet wäl lykta en sak, förr än den förra begynner en annan, skattandes E. K. M. det mycka som gjordt är för ogjordt, så länge som något återstår till Landets bästa och heder.

Den

N:o 15.

Denne E. K. Maj:ts stora flitighet ärsätter ofta andras försummelse: denne E. K. M:ts arbetsamhet, lättar ofta andras börda. E. K. M:s möda är undersåtarenas hwila: E. K. M:s försorg är deras wederqweckelse: Ed. K. M:ts exempel deras upprättelse: E. K. M. frimodighet deras trygghet: E. K. M. waksamhet deras sötaste sömn och säkerhet. Men Faders hjertat är mer än alt detta: det begriper alt uti sig, det wärkar alt utom sig: det begynner alt, det främjar alt: det gifwer styrka åt alla E. K. M. höga dygder, framgång åt deß förehafwande, och fullbordan åt alt deß upsåt. Detta Faders hjertat gör, at alle E. K. Maj:ts undersåtare de ringaste som de högste, få nalkas E. K. M. höga Thron, och komma inför E. K. M. blida ansigte, till at klaga sin nöd, andraga sina angelägenheter, och begära hjelp och bistånd med samma tillförsigt, med samma frihet, som gode barn hos en mildan Fader.

Alt derföre, Allernädigste Konung, ju högre E. K. M. stiger med sin nåd, ju djupare böra wi sänka oß neder med wår ödmjukhet och wördnad: ju flere E. K. Maj:ts wälger-

ningar äro, ju idkesammare bör wara wår underdåniga tacksamhet: ju flitigare Ed. K. Maj:t wakar och sörjer för oß, ju troligare böre wi bedja Gud för E. K. Maj:t och deß höga Kongl. Hus, som utbreder sin godhet för oß: ju swårare E. Kongl. Maj:ts börda är, ju willigare böre wi wara at lätta den samma: ju flere Eder Kongl. Maj:ts och Rikens nödtorfter och utgifter äro, ju större bör wara wår åhåga, ju märkeligare wår redebogenhet, till at understödja dem med råd och medel. Gud gifwe, allernådigste Konung, at krafterne kunde sträckia sig så widt som wiljan, och förmågan swara emot wår skyldighet; så skulle E. Maj:t till deß och deß Rikes torft wißerligen finna hwars och ens händer så fulla med höfwor, som deras hjertan öfwerflöda med kärlek och lydno. Denna skatten kunna de angripa så ofta och så mycket som det behöfwes, utan at förminska något deraf; ty fast lyckan har satt mått och mål för deras förråd, så har hon dock likwäl intet kunnat sätta för deras kärlek: han är så ymnig, at ingen kan utöda honom: han sträcker sig så widt, han stiger så högt, at ingen kan måta honom: med honom lära de och fylla hwad som på medlen brister. Och omskönt deras wilkor äro olike, så lärer dock wiljan wara en, till E. K. Maj:ts nådigste behags fullgörelse, efter ytterstа förmågo.

De

De weta sin plikt, de tillbjuda sin tjänst, och låra aldrig undandraga sig, at gå Ed. Kongl. Maj:t och deß höga Kongeliga Hus tillhanda, med hörsamhet och trohet, med willighet och wördnad, så länge lif är i deras kropp, och blod är i deras ådror.

16.

Land-Marskalken Grefwe *Lindschölds Oration* till Kongl. Maj:t, för Riddarskapet, då Riksdagen slöts den 9 *Nov.* 1686.

Stormägtigste Konung, Allernådigste Herre,

Eders Kongl. Maj:ts omsorg och åhåga för deß Rikes säkerhet och sällhet, samt alla deß inbyggares wältrefnad, är stor och priswärdig, at intet beröm kan stiga så högt, och ingen tacksamhet sträckä sig så widt, som Eders Kongl. Maj:ts höga förtjänst och wår underdånigste plikt fordrar och kräfwer; derföre erkänner jag gerna förut min oförmögenhet, till at tala derom med den wärdighet, som bör: Till en Konung; för et helt Stånd: Till en Konung, som har warit sina fienders förskräckelse; för et Stånd, som altid warit sin Konungs trogne bistånd: Till en Konung, som wisligen och wäl råder och bjuder; För et Stånd, som troligen och wäl tjänar och lyder: Till en Konung, som gör oß alt godt;

För

för et Ständ, som wisar sig tacksamt. Wi hafwe alle högsta ordsak därtill, när wi eftertänka uti hwad för et slätt och utblottadt tillstånd Riket war, då Eder Kongl. Maj:t antog deß styrelse *): uti hwad fara och äfwentyr det swäfwade, under den swåra, strax därpå följande krigsbördan, huru alt war i ostick och lägerwall: huru alt lutade till fara och fördärf, huru alt lätteligen hade gått öfwerända, om icke näst Guds mägtiga bistånd Ed. Kongl. Maj:ts tapperhet hade befästat Riksens säkerhet, och denne oß hotande undergång afbögt och förhindrat.

Eders Kongl. Maj:ts Länder woro under främmande ok och oro; men Eder Kongl. Maj:t hafwer frälsat och fredat dem, förwandlat undersåtarenas fruktan i frimodighet, deras fara i frid och rolighet. Riksens Fästningar woro förfallne, Skepps-Flottan förswagad, Krigsmagten aldeles af sig kommen, Förrådshusen tomme, Inkomsterne förminskade; men Eder Kongl. Maj:t har låtit det ena efter det andra uprätta och förbättra, förstärka och försäkra, fylla och föröka, så at Fäderneslandet, som aldeles hade fel och mangel, har nu till nödtorft sin förråd och fyllnad, och de betjänte som förr arbetade med

sorg

*) Se Handlingarne till Konung Carl XI. Hist. 9. 10 och 11 Samling.

sorg och suckan, hafwa nu sin årliga lön och uppehälle. En högst åresull förändrig för E. Kongl. Maj:t: et högst glädjefullt ombyte för oß, som aldrig kan tillfyllest med tack och wördnad erkännas af dem som nu lefwa, eller af dem som nu efterkomma. Wälgerningen är så stor på Ed. Kongl. Maj:ts sida och nyttan på wår, at ingen tid, ingen glömska, kan utplåna det som så strängt och så wäl är intryckt och skrifwit i allas hjerta och minne. Här heter det wißt, at syn går för sägn, och der sjelfwa werket wittnar skattas orden onödige, hwilke icke heller till något annat tjäna, här på detta rummet, än till en skyldig betygelse af wår underdånige tacksamhet, för alt det goda Eder Kongl. Maj:t har tillskyndat oß alla i gemen, det allmänna bästas upräktelses omsorg och kärlek. Eder Kongl. Maj:t har med sitt exempel så högt inplantat den samma i allas hug och sinne, at ingen egennyttighet får mer bli i landet, utan hämmas och utrotas öfwer alt med alfwarsamhet och upsikt: hwad den ene underfåtaren gjer, får den andre intet taga eller tillägna sig, af det allmänna Rikens goda: hwad Eder Kongl. Maj:t låter samla, får ingen slösa: hwad E. Kongl. Maj:t spar, får ingen utöda: hwad riktigt inkommer, låter Eder Kongl. Maj:t redeligen utdela till Rikens tjänst och tarff, och

af

af alt detta goda, som Gud gjer och Swerige njuter, har Eder Kongl. Maj:t sjelf det minsta: hwad den ene undersåtaren bewiljar, kommer strax den andre til godo: hwad Privati ha mist, har publicum fått: hwad somlige ha förlorat, det haswa alle wunnit: hwad hwar och en har eftergifwit, det finner han igen, det njuter han ännu uti den allmänna Riksens säkerhet och förkofring, som ersätter alt, som förwarar alt, som utdelar alt, så at derifrån lika som från en ymnig källa flyter alt godt in igen, som föder, som frodar, som frögdar, som upfriskar alla i gemen, och hwar och en i synnerhet, när altsammans blir anlagdt till Landsens förswar och undersåtarenas fromma. Eder Kongl. Maj:t låter intet deras utskylder, och bewillningar anwändas till fläktia och fåfånga, eller Riksens ingälder förnötas genom oskick och öfwerflöd. E. Kongl. Maj:ts sparsamhet är landsens ymnighet. E. Kongl. Maj:ts största wälluft är Riksens wälstånd. Eders Kongl. Maj:ts Gudfruktighet är undersåtarenas wälsignelse. Ed. Kongl. Maj:ts arbete är deras frukt och fördel. Ed. Kongl. Maj:ts prakt i byggningar består i Riksens Fästningar, som skiötas mer, som skattas högre, än alla på det härligaste beprydde wåningar. Eder Kongl. Maj:t bor hälldre illa än undersåtarne skola bo osäkert: Ed. Kongl.

Kongl. Maj:t gör häldre bomarna fasta, än husen fagra: och en grön wall kring om Rikens Gränse-Städer är täckeligare uti Eders Kongl. Maj:ts ögon, än de kosteligaste beklädde Lusthus och wåningar.

När Ridderskapet och Adelen alt detta ser och betänker, så söka de i den allmänna nyttan en förnöjelse, som de stundom sakna i sin egen; och glädja sig at det står bättre till i Riket fast det står slättare till i deras hus, skattandes sig högst lyckelige, så länge de nåst en nådig Gud, ha en nådig Konung, som hjelper dem, som fägnar dem, som låter Nåd och Rätt följas åt, som wårdar sig lika om Rikens gagn och deras wälfärd, och tryggar dem i deras öfriga förmåga, den de behöfwa till deras barns uptuktelse, som skola en gång efter dem uträtta Rikens wärf och Öfwerhetens beställningar. E. Kongl. Maj:t wet deras wilkor: de äre slätte. E. Kongl. Maj:t har sedt deras underdånige redebogenhet: den är stor. De taga mer på sig än de förmå; men intet så mycket som de åstunda: deras willja går widare än werket, och de ha en outsäjelig skatt behållen i deras hjertan, fast mangel är på deras häfwor. Om näden will allt uptaga på E. Kongl. Maj:ts sida, så kan kärleken allt uptylla på deras; och så länge bägge dese räcka hwarannan handen uti gifwande och tagande;

de, så är wälsignelse därhos, så är glädje därhos, och den ena undersåtarens wälgång blir intet den andras mißgunst, eller den enas tryck den andras förkofring.

Gud som hafwer satt sanning uti E. K. M. munn, och redelighet uti E. K. M. hjerta, han låte också E. K. M. alltid få och behålla trogne, fromme och rättsinnige tjänare, som aldrig tala annat än det som rätt är, och aldrig taga sig någon ond sak före: som altid frukta Gud och åra Konungen: som hata och hindra det onda och främja det goda: som förswara den oskyldiga: som hjelpa den förtryckta: som uprätta den elända. Ingen falsk angifware blifwe någonsin trodd, ingen högfärdig aktad, ingen slösare eller sniken ansedd, ingen ogudaktig liden, ingen orättwis hulpen, ingen ogerningsman ostraffad; så får frid och rättfärdighet bo hos oß, och samka wälsignelse ifrån himmelen öfwer både Öfwerhet och undersåtare. Det är ingen mindre E. K. M:s åra, at hafwa mött sina undersåtare med mildhet, än sina fiender med manlighet: det är intet sämre lof, at hafwa lagdt ofrätten under för den förtrycktas fötter, än at hafwa trampat en stark bewäpnad på deß hufwud: det är ingen ringare förtjänst at hafwa skaffat frid, underhållit frid, och tillika med friden frögd, ymnoghet och trygghet, än igenom krig utwidgat landsens gränsor och lagt den ena segren til den andra.

N:o 16.

Ty krig är et swårt werk, et bedröfweligit werk, och ofta et syndigt werk, men frid är et glädjefullt werk, et Guds werk; derföre heter Han och fridsens Gud, men krigshärars Herre, wisandes med det sednare sin magt, med det förra sin godhet. Sin godhet gier han människorna till efterdömme, och sätter dem derigenom lika som uti en likhet med sig sielf, när Han befaller dem wara barmhertige och milde såsom han är; men aldrig har Han budit någon wara så mägtig som Han; ty fast en Konung kunde herrska öfwer hela werlden och sträcka sin spira ut ifrån öster till wäster; så wore dock hans wälde som intet at räkna, emot den store Gudens allmagt. Han är den samme igenom hwilken Konungarne regera: Han är den som har gifwit magten uti Eders Kongl. Maj:ts händer, och lärt dem strida och segra, så at Eders Kongl. Maj:t är worden sina Fienders förskräckelse: Han är och den samme, som har ökt näden uti Eders K. Maj:ts hjerta, at Eders Kongl. Maj:t är worden sina Undersåtares förswar, hjelp och glädje. Tusende af Fienderne slagne och skingrade är intet så täckeligit för Gud, intet så

berömmeligt för människor, som en ende undersåtares frälsande ur nöd, och försvar för öfwerwåld och orätta. Derföre bedje wi troligen och innerligen, at den samme gode och alsmägtige Guden wille altid låta Konungens Nåd och Undersåtarenas kärlek, Konungens godhet och Undersåtarenas trohet, Konungens Bud och undersåtarenas lydno swara mot hwarannan, och binda sig så starkt tillhopa till inbördes hägnad, hjelp och bistånd, at ingen magt ehuru stor, ingen konst ehuru listig hon är, måtte någonsin kunna skilja dem åt; så uträttas med denna Förening mera, än med alla de murar som kunna resas, och alla de krigshärar, som någonsin kunna samlas och sammandragas, till Rikens försvar och deß fienders förtryck och fruktan. Såsom hufwudet icke kan skiljas ifrån kroppen eller kroppen från hufwudet utan bägges theras förderf, så kunna icke heller undersåtarne träda från Öfwerheten eller Öfwerheten från Undersåtarna, utan bägges theras undergång: Så snart något afgår för den ena, så mister den andra, och alt hwad som felar hos Undersåtarna, det saknas strax hos Öfwerheten. Så snart uti den naturliga kroppen något ondt träffar lemmarne, så skyndar det sig strax till hufwudet, som är den förnämste och giftwer de andre både rörelse och känsel; Altså och uti

uti Regements-kroppen: det onda som wederfares underſåtarna, det stiger strax up till Konungen som är deras hufwud och förswar; deras lidande är hans olycka; deras ofärd hans olägenhet; deras skada hans sweda; deras förtryck hans fördärf; deras elände hans ångslan. Men åter twärtom, deras förkofring är hans tillwäxt; deras kraft är hans styrka; deras förmägo är hans förråd; deras wälgång är hans säkra winning. Så härdt äro de med hwarannan sammanknippade, så när äro de med hwarannan förbundne, så at alt ledt, och alt ljufligit, alt ondt och alt godt, blifwer them bäggge till dels, dem bägge till sorg eller glädje. Tiden är förkort, och min tunga alt för swag, till at tala om den förening, werkan och frukt, med fullkomlighet, hos en Konung, som alt det bättre förstår än någon kan säga. Derföre stadnar jag billigt, och som jag wet, at alla Ed. Kongl. M:ts underſåtare med sina tankar sanna min sägen, så tyckes oß ock at et nådigt samtycke flyter af Ed. Kongl. M:s milda hjerta in uti wåra öron, som werkar och som styrker denna förbindningen alt mer och mer, så at aldrig må tryta nåd och godhet hos E. K. M. och hos oß aldrig trohet, hörsamhet, kärlek och wyrdnad.

Gud som alt förmår och altid främjar det som godt är, han fullborde E. K. M:ts löfte och wårt hopp, E. K. M:s Christel. upsåt

och

och wår innerliga önskan: Gud låte all ting lyckas, all ting wäl gå, sit stora och härliga namn till åra, E. K. M. till et ewigt warande beröm, deß höga Kongl. Hus, som wi alle högst älska, wörda och åra, till wälsignelse och stadfästelse; Fäderneslandet till fromma, alla deß Inbyggare till gagn och glädje *).

17.

Dale-Allmogens försäkran om trohet emot Konung GUSTAF I. efter erhållen tilgift för Klocke-Uproret, År 1531 **).

Wi efterskrifne Koperbergsmän, Sölfbergsmän, Jernbergsmän och alle the som

*) Båda deßa Tal finnas nämde i Sw. Biblioth. 5:te del. fid. 138. 139. Det första har tillförene warit tryckt i Små-Skrifterna. 5:te del. fid. 11 - 16; men felaktigt.

**) Införes efter Originalet, hwilket K. Page-Hof-Målaren Herr Franciscus Westerdahl behagat meddela. Sedan Rikens Ständer på Mötet i Örebro, i början af år 1531 beslutit, at tillgripa Klockorna på Landet, til Lybska gäldens betalande, satte Dal-Allmogen sig upp deremot, handterade illa Konungens utskickade, i synnerhet Fogden Lars Ericsson, så at intet hopp war om hans lif, plundrade Kungs och andra gårdar, återtogo sina Klockor och utfärdade uproriska bref till andra Lands-orter m. m. Konung GUSTAF, imedlertid sysselsatt, at tukta Uplänningarna, samt at dämpa Konung CHRISTIERNS och hans anhängares försök, läf-

som byggia och bo i menige Dalarne göre wetterligt, at efter thet Högmectige Förste Konung Göstaff wår kåre Nådige Herre hafwer (af) synnerliga gunst och nåde och mildhet, szå och för Högborne Förstinne Drottn. Katharine wår Nådige Frue milde bön skuld öwersett med oss och unnat oss willia och wenskap igen för thet wi hade i näst förledne Wår förseedt oss emot Hans Nådz Högmectighet i thet at en part här uppe hos oss toge sig obe-

stånd

sade som han icke gaf någon aktning på Dalkarlarnes förehafwande, hwarföre de skingrades, sedan de sins imellan upsatt 2 freds wilkor: neml. 1. At Konungen aldrig skulle komma starkare in i deras Landsort, än de wille, och 2. at icke få andra till befallningsmän och domare, än inföddе Dalkarlar. Dessa punkter wägade de ock icke insända, utan Kyrko-Herden i Tuna Mäster Hans lemnade Konungen del deraf, då de finga efter sin åstundan Ingel Hansson på Gylla, en af de brottsligaste till sin Fogde. Häraf skola de blifwit insöfde i den tanka, at alt war försont. Widare nämna icke wåre Häfdeteknare om följderna af detta upror, förr än år 1533, då Kon. GUSTAF för sista gången förödmjukade Dal-Allmogen. Således är den underrättelse, detta document innehåller, ingenstädes tillförene ihugkommen, nemligen at Dalallmogen d. 23 Novemb. 1531, genom Drottning CATHARINAS (af Sachsen Lauenburg) förbön, den gången erhållit nåd och förskoning, samt å nyo försäkrat om sin trohet. Flere af Swea Rikes Drottningar äro för dylika Interceſſioner också i Swenska Historien bekante, som här skulle blifwa för widlöftigt at upräkna.

ſtånd före, görandes åwerkan på hans Nådz Fogtha och annat ſom ther af följdte. Szå lofwe och tillſäge wi Hans Nåde alt hår emot igen, at wi aldrig efter thenna dag wilja i några måtto låta oß bedraga, hwarken med bref eller bud ifrån thet troſkap, huldhet och manſkap wi Hans Nåde tidt och ofta lofwat och tillſagdt hafwe, utan i alla måtto ſå bewiſa oß ſom tro-underſåte bör at göra, wåga lif och hals för Hans Nåde hwar ſå behöfwas kan, ſom wi i wårt förre bref utlofwat hafwe wid wära åro och redelighet, Chriſteliga tro och ſanning. Och tackom wi Hans Nåds Högmectighet ödmjukeligen therföre, theßlikes och wår kåre Frues Nåde, at wi åre komne till wilja och wänſkap igen. Hwilket wi alle mett lif och hals altid gerna förſkylla wille när wi therom tillſagde warda. Theß till wißo tricke wi Landſens Inſegle på ryggen å thetta bref. Gifwit på Twna Landsting Sancti Clements dag. A:o Mdxxxj.

Förteckning på Handlingarna.

1. Kongl. Rådet och Fältmarskalken Gref *Magni Stenbocks* Försvarsskrift. Sid. Dantzig d. 4 Maji 1705. = = = 3
2. Berättelse om det som är funnit i Konung CARL XI:s kropp, då den efter Hans Maj:ts död öpnades den 6 April 1697 = = = = = = = 18
3. Konung CARL IX:s Parent mot en Skrift, kallad: Ett godt Råd här i Swerige. d. 20 Maji 1609 = = 25
4. De Swenskas i Wrst-Indien Bref til Postmästaren i Göthehorg Johan Thelin. d. 11 Maji 93 = = = = = 37
5. R. R. Friherre briel Oxenstiernas Tal til Konung CHRISTIAN IV:de i Dannemark. d. 2 April 1622 = = 45
6. K. JOHAN III:s betallning at förkorta Kon. ERIC XIV:s Lifstid. d. 19 Januar. 1577. = = = = = = 62
7. Kon. GUSTAF ADOLPHS Bref om Hertig CARL PHILIPS död, och Likets öfwerförsel. d. 20 Martii 1622. 66
8. Dögens i Venedig GJUSTINIANOS Bref til K. CARL XI. at i Republikens tjänst få behålla Gref O. W. Königsmark. d. 17 Maji 1687, jämte Konung CARL XI:s Swar d. 14 Junii 1687. 69
9. Grefwinnan Ebba Lilliehöks Inlaga hos Rikens Råd, om sitt lidande, wid arftågt. 1681. = = = = = 74

10.

10. Grefv Johan Gustafssons och hans Medarfswingars Besvär emot Fru Ebba Lilliehök. 1582 ... 86
11. Drottn. ULRICÆ ELEONORÆ Bref till Ombuds-Rådet Cronhielm, d. 10 Decemb. 1718 ... 93
12. Ceremonier wid H. M. Kon. CARL XI:tes Copulations eller Förmälnings Act d. 6 Maji 1680 ... 94
13. Rätter fordom brukelige uppå Kongl. Taffel wid Bröllop och andra Solenniteter ... 99
14. Historiska Småsaker: 1. Et Manuscript kalladt: Ondt Mynt skadar Riket. 2. Om Målaren David Beck ... 103
15. Land-Marsk. Gr. Er. Lindschölds Tal til Kon. CARL XI:te wid Riksdagens början d. 14 Sept. 1686 ... 109
16. Land-Marsk. Gr. Lindschölds Tal wid Riksdagens slut d. 9 Nov. 1686 ... 115
17. Dal-Allmogens Försäkran om trohet, efter erhållen tilgift för Klockeuproret d. 23 Nov. 1531 ... 124
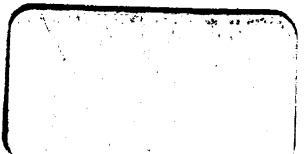
APR 20 1955